George Mihail-Zamfirescu

SFÂNTA MARE NERUŞINARE

Volumul I

Editura Hoffman

DTP: Hoffman Design
Tipar: Hoffman Print
Coperta: Mircia Dumitrescu
Pe copertă: Apcar Baltazar, *Bătrânul Lumânărică*

© Editura Hoffman, 2021

Această carte este protejată prin Copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

EDITURA HOFFMAN SRL
Fax: 0249 460 218
Tel: 0740.984.910
www.EdituraHoffman.com
www.EdituraHoffman.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ZAMFIRESCU, GEORGE MIHAIL
Sfânta mare nerușinare / George Mihail Zamfirescu. -
Caracal: Editura Hoffman, 2021
2 vol.
ISBN 978-606-46-1444-5
Vol. 1. - 2020. - ISBN 978-606-46-1445-2

821.135.1

MOTTO

Dumnezeule al dreptății mele, când strig răspunde-mi...
Căci nu morții te vor pomeni pe Tine

DAVID

EPAVE
DUPĂ CE S-AU RETRAS APELE PRIMĂVERII

CAPITOLUL I

CULCUȘ PENTRU O MOARTE FRUMOASĂ

Poți să sfărâmi viața în pumn, ca pe un bulgăr și să arunci țărâna spre cele patru despletiri de zare, prinos – ca un semănător cu pasul – sărbătoresc și voinic peste dureri și peste timp, strivind sub talpă inima cu care nu mai are ce face și sufletul ce n-a mai vrut să-l asculte...

Viața asta ce nu mai are niciun rost și doare, prin tot ce presimțim în noi urmă de paradis pierdut...

Visam uneori, privind din carcera casei cu nebuni spre stele, cu ochii umezi de uimire dar obosit de mine și de îngândurare, o plecare spre mai departe, o evadare din cămașa colorată și ieftină a neruşinărilor, o smulgere din trupul firav, murdar de pofte și biciuit de înfrângeri și o risipire în necunoscut, în voia vântului hoinar și sub legănarea frunzelor, cu neastâmpărul unui început de unică desfătare a gândului apropiat de taină și liber s-o despice, flămând, ca pe un fruct miraculos.

Alteori, tolănit în cucuta maidanului cu basculă, aproape de mocirla din viața tuturor și totuși departe de

oameni, smuls din mine și stând cu mine de vorbă, fără cuvânt, ca un torturat de neliniștile și dezgusturile din el cu un duhovnic posedat, deopotrivă, de diavolul alb al nedumeririi și al zbuciumului lăuntric, îmi apăsam palmele pe pleoape, să mă văd călător pe un drum fără întoarceri, printre flori fără sfolieri și sub cerul unei încremeniri în gând și în vreme, ca să fiu eu singur: mișcare, voință, faptă...

Acum, când lămuresc ușor tot ce era atunci mister răstălmăcit în imagini și poruncă oarbă în suflet și în carne, înțeleg de ce mă apropiam de moartea din visul meu descătușat, fără murmur și fără spaimă, ca de o primă și ultimă mângâiere – oricum, prea scump plătită ca să n-o aștept cu știutul surâs amar risipit pe figură.

Crâncenă, cum o întâlnisem de atâtea ori prin fabrici sau la barieră, stând la pândă printre locomotivele din triaj ori ascunsă prin ateliere, sub transmisiuni sau în pântecul de iad al topitoarelor din turnătorii, moartea nu mă înfricoșase de asemeni. Dimpotrivă, o căutasem deseori, ca s-o înfrunt și să-i trec pe sub aripă, hohotind. Știam, firește, că ar fi inutil și ridicol să încerc s-o ocolesc. Moartea rămăsese singurul mare adevăr și limanul însorit, în existența tragică a robilor din casa cu nebuni și în destinul meu de mormoloc presimțind universul plutind alături de el, pe o floare de nenufar.

Așteptam să mor cum așteptam odinioară soarele să renască maidanele și să învioreze sufletul mic și speriat al mărăcinilor uciși în mine și pe coclauri de toamnă, convins că dincolo de groaza de o clipă a sfârșitului meu de câine al vieții începe visul – poate viața nouă, fără foame și muncă în beznă ori sub arșiță, fără taine și revolte, fără plâns și nerușinări, din țara minunată a copilului cu beretă și

pantofi de lac, plimbat în trăsură alături de Fana prin orașul cu catedrale și mai ales cu fericiți ce aruncau portocale la elefanți – paradis în care mama era cucoană iar fata cu dorința despicată în trupul superb uita de măscările țigăncii și de obsesia ceremonialului erotic din casa simigiului, ca să rămână lângă mine pură, transfigurată în rochia ei albă și scumpă, cu volănașe pe umeri ca aripioarele.

Îngerul negru mă înfiorase numai în serile de neastâmpăr, când – presimțind că s-a întâmplat o nenorocire la fabrică – așteptam să-l văd pe tata adus pe targă, însângerat, desfigurat, schilodit pentru totdeauna dacă nu ucis și mă cutremura abia acum în adevăr, încremenindu-mă în fața mamei – Puica bună, sfânta cu durerile tăcute, care ne scrisese destinul pe batistă, ca un semn pentru început de scriptură nouă și păgână: iată, trupul meu se frânge și se sfărâmă, pentru voi...

Moartea, prietena mea din toate nopțile și de fiecare pas, se răzbuna.

Mărturisisem, deseori, că nu am ce face cu viața din casa cu nebuni.

Binecuvântam maidanul pentru că numai acolo, printre lauri și în umbra risipită a bălăriilor, stăpân pe un imperiu de mărăcini și de gușteri, mă simțisem copil și mă recunoscusem, în jocul zburdalnic din zilele cu soare și în tristețile revelatoare de sub arcada podului de piatră, Ciuf Ciufulici și liber, într-o lume fără cătușe și fără revolte, zâmbitoare și temerară cum ne fusese copilăria, până atunci.

Haimanalele purtau, în adevăr, cămăși de pomană și pantaloni numai petice, se clătinau de foame câteodată și nu arareori se adunau, fără gând, în jurul unui tovarăș de joacă, rostogolit fără veste în praf, cu spumă la gură dar asta nu

începuse încă să fie durere pentru noi. Sărăcia ne alintase la fel, grădinile sârbilor erau aproape pentru cei flămânzi iar Lumânărică se ridica din praf fără suspin și fără întrebare în adâncul ochilor mari și umezi de vițel nevinovat, ca să reîncepem jocul mai nepăsători și tot așa de gălăgioși, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Suferința ne lua de mână, ca o bunică ursuză, eu fiecare întoarcere în mahalaua cu nume rușinos, unde ne aștepta o altă viață, să ne rupă aripele și să ne umple de scârbă în zvonul altor, măscări, să ne înfioare cu semnale de incendiu ori să ne sperie somnul cu un nou scandal, să ne sfâșie sufletul cu un cântec rusienesc pe care Maro nu-l înțelesese încă sau să ne lase încovoiați, muți în lumina tremurătoare a unei lumânări de ceară, aprinsă târziu și de prisos lângă bucățile de carne adunate dintre traverse și de sub roțile unui tren de marfă și aruncate pe un sac la întâmplare, un picior peste capul smuls din umeri și rostogolit în păcura șanțului și lângă brațul cu pumnul strâns răsucit, în același gest protestatar.

Despre viața asta de vis rău și de nerușinare, de nedumeriri și de revolte adunate în tine ca otrăvurile și ca spinii, Tănăsică – în filosofia lui de slugă proastă și de flăcău urecheat – știa ce spune: „ți-o cumpără marchidanii cu un scuipat, dac-o duci la târg și ești bun de gură dar porcii n-o mănâncă, frățioare, că e numai cocoloși de lacrimi și fiere"...

Singur Bela, pentru că era meșter și om din altă țară, încercase să-l convingă pe Rel, în seara când se rostogolise fata mălăierului de pe gard, lovită în frunte de piatra țigăncii, că Tănăsică e tont sau nebun.

Mori cu orice tovarăș pe care-l duci la cimitir și cu fiecare ființă scumpă – gândise înduioșat meșterul ungur,

în timp ce haimanaua apăra cu palmele, de jocul capricios al vântului, lumina aprinsă la căpătâiul Oiței – dar numai moartea ta e adevărată, pentru tine...

Rel tăcuse, cu frigul în inimă și în priviri.

Bela nu ar fi fost în stare să pătrundă misterul ce limpezise apele, în sufletul înalt și mlădios al adolescentului. Tovarăș bun cu lucrătorii și convins, ca și soldatul artilerist Virugă, că fiecare avem înscris în frunte un destin, meșterul ungur venise totuși, alături de noi, dintr-o lume cu alte înțelesuri și frământări, oricum cu alt suflet. Viața lui de până atunci nu oscilase între mascaradă și panopticum. Nu se tăvălise în desfrânările unui sobor de țațe, nu se simțise pândit de o moarte crâncenă, pas cu pas dar nici nu se înfiorase, până la transfigurare, ridicat prin gestul lui de voință și de sacrificiu, de pe cea din urmă treaptă a decăderii umane, în aerul tare și purificator al sublimului. Singur pe lume și având asigurată, prin munca lui mult mai ușoară, o existență ce nu cunoscuse foamea și frigul și cu atât mai puțin nopțile fără somn și sărbătorile fără guler tare și plimbări în oraș, Bela trăise numai pentru el, cu vioara și cu pușca de vânătoare în orele libere, cu Sultana o noapte pe săptămână, cu planurile de mobilă și cu carnetul de lucrători în atelierul de la Lessel – sănătos și tânăr, sătul și domn. Sultana, pentru meșterul ungur, era o femeie ca oricare alta. Fata oloagei, frumoasă și pricepută în dragoste, nu-l preocupase îndeosebi, deși ea încerca uneori să-i refuze banii, ca să-l convingă – sentimentală și proastă ca orice profesionistă, când se prinde în cursă – că între ei ar fi ceva mult mai serios. Dar omul cu ochi verzi nu se lăsa ademenit de o aventură ce nu știi niciodată unde duce sau era incapabil de un sentiment pe care numai suferința îl purifică și numai

prin lacrimă poate răscumpăra fericirea. Rămas alături de zbaterile și de prăbușirile sufletului colectiv ce martiriza și se crucifica în toate dramele mici și mari din mahalaua cu nume rușinos, era fatal ca Bela să vadă în tragedia lui Rel o întâmplare tristă, firește dar în niciun caz hotărâtoare, din moment ce-ai fost convins că, pentru un om sănătos la minte și la trup, se impune – oricât de mare ar fi suferința celorlalți și indiferent de cine înclină capul, sub cununa de spini – o singură mare înțelepciune: numai moartea ta e adevărată, pentru tine...

Rel tăcuse, cu frigul în inimă și în priviri dar răspunsul, al lui și al celor pe care îngerul negru se răzbunase, lovind din ascuns și tâlhar, urca în mine – cu revolta și cu lacrima neplânsă până atunci – hotărâtor.

Ticăloși și murdari, într-o lume fără sărbătoare în calendar, suptă de muncă și de boală, aiurită de mizerii și de loviturile unui destin pe care nu știa cum să-l înduplece și plătind cu sânge risipit pe toate liniile triajului și prin toate atelierele, bucuria amară a unei existențe ce se refugiase în nerușinare cu disperare, ca să caute în măscări și sub biciul patimei, cu o disperare egală, o clipă de uitare sau numai de înșelare a neliniștilor și a presimțirilor, noi încercasem să salvăm ultimul petic alb al sufletului, prin dragoste.

Crescuse, dintre spini și bălării, pentru fata cu numele ca o mângâiere, gândul frumos și statornic al băiatului Rel. Adusă de mână, pe drumul din urmă, de dragoste, Oița trecuse în moarte ca fluturii și ca florile, curată, fără zbateri și spaime. Rel va muri tot așa de frumos, transfigurat prin iubire.

Fofoloanca se apăra, prin cântec și plutire peste dureri, de veninul cumetrelor din mahalaua cu nume

rușinos și de toate scârnăviile în care era tăvălit sufletul și trupul nevestelor și codanelor cu poftele scăpate din frâu și tot prin dragoste, Ivan împletise, noapte după noapte și lacrimă cu lacrimă, leagănul în care se visau adorate sfintele desprinse din gravurile ceaslovului, toate împrumutând chipul și surâsul tulburător al grecoaicei – sora cu gândurile ca reptilele și sufletul ca un labirint, Maro de totdeauna și de pretutindeni, germinată de Eros și cântată de Tino, măscăriciul ceremonialului din noaptea de pomină.

Uram casa cu nebuni dar în fiecare înserare, deși dorul de ducă în lume era din ce în ce mai puternic, plecam spre acareturile de lângă maidanul cu basculă, trist că las mărăcinii și mă despart de haimanale dar mângâiat că, în bezna umedă a zidurilor ce ne încarcerau toată iarna copilăria, se vor aprinde, numai pentru mine, doi bulgări de lumină: Puișor, întors de la fabrică și povestind, cu frumuseți de cântec în glas, cum au fost „preoți munții mari" și „păsări lăutari", pentru baciul îngropat cu „fluieraș de soc" la căpătâi și mama, harnică și tristă, bună și oftând. Niciodată nu mă apropiasem de ei cu sufletul înțelegător și pios de acum. Copil rău și câine de uși multe, o supărasem pe Puica și-i nesocotisem sfaturile, răscolisem maidanele și umblasem cu ochii în soare și părul în vânt, plod fără căpătâi și pungaș, ajuns de râsul oamenilor cumsecade – sfâșiasem, prin garduri și în trânta cu dușmanii din altă mahala, cămașa pe care tata o cumpărase din banul lui câștigat cu sudori iar mama o cârpise, de atâtea ori, în lumina puțină a lămpii cu petrol, singură în noapte și tristă că are un fecior ca mine. Mă certam așa, în gând, repetând toate mustrările mamei, supărat pe mine și îndurerat ca ea – păcătos bun de pus la zid.

Nu mă apăram.

Dimpotrivă, eram gata să mă recunosc vinovat de toate păcatele haimanalelor de pe maidanele pământului și să le ispășesc fără murmur. Dar judecătorii, oricare și de oriunde, ar fi fost datori să recunoască, mai presus de sentința lor, că îl iubisem pe Puișor prin toată suferința din înserările de neastâmpăr și presimțiri și că pe mama o adoram cu evlavia de care eram robit când așteptam, fără tresărire, fără gând ascuns, să mă certe și să ridice biciul. De câte ori eram încolțit de un pericol: prins în altă mahala de haimanale cu pumnalul ascuns în mânecă, rostogolit de un vârtej în adâncul haotic al stăvilarului, lunecat peste cap prin gropile cu gunoiul aprins din Cărămidari, înconjurat de câinii răi ai grădinarilor sârbi ori așteptând trenul, zâmbind nepăsător între linii, convins că numai așa pot batjocori moartea, îmi apărea în față, ca în jocul unui fulger, figura cu nimb de înger păzitor a bătrânului, să mă îmbărbăteze, să mă apere, să sufere alături de mine și să-mi aducă, ultim prinos, o lacrimă ca o stea căzătoare la căpătâiul unui fecior drag și nemernic și mi se păruse c-o aud pe mama – întins în iarbă și abia respirând, în emoția tare pe care-o încercam sărind în lături, în ultimul moment, din drumul vijelios al locomotivei – cum mă ceartă și mă plânge fără lacrimă: „ticălosule mic, ți-ai mâncat viața și mi-ai sfâșiat sufletul..."

Murind, cuvântul acesta de dojană și mărturisire mi-ar fi fost alintare, mână albă închizându-mi pleoapele peste ochii reci, ca în icoana cu ispășiri și recompense alese de o Maică Precistă tot așa de îndurerată și de milostivă ca și mama și cântec din urmă, tremurându-mi pe buze ca în balada pe care mi-o îngâna Puișor, de demult, ca să mă adoarmă, mic și curat în scutecul cald: „nu mai plânge, mamă bună, nu mai

plânge – voia ta a fost să sufăr cu toți mărăcinii pământului și voia mea să mor așa, ca orice câine al vieții, binecuvântat fie numele tău și al durerii, acum și pururi"...

Copilul de atunci era convins că numai îngerii și preafericiții din orașele lui Ivan pot să moară așa de frumos, spălați prin dragoste de toată ticăloșenia lor fără vină și împăcați cu tainele, prin zâmbet, în umbra mică a tufelor de lauri și cu o tulpină fragedă de Rochița Rândunelei aplecată pe frunte, ca un sărut al pământului.

Sentimentul acesta de iubire, ascunsă în mine ca un ban de aramă în colțul unei batiste, ca să aibă cel sărutat de moarte cu ce să răscumpere mila vameșilor din văzduhuri – sentiment pe care Bela nu l-ar fi înțeles, așa cum nu înțelesese sufletul pestriț, tragic și hilar, al posedaților din republica mistică a maidanelor și a triajului – începuse să aibă, pentru mine, în primăvara ce epilogase așa de sângeros avatarul spre libertate și adevăr al proletariatului din mahalaua cu nume rușinos, un înțeles nou.

Puica nu uita să-mi spună, după fiecare ispravă: „acum nu mai ești copil"...

Fana, care se dezbrăcase lângă mine, până atunci, la stăvilar și sub podul de piatră, ca să ne zvârlim de mână în spuma caldă a canalelor sau să mă lase să-i admir trupul gol și superb, drept și solar pe balustrada ametitoare de la Ciurel, acum își trăgea repede fusta peste pulpele strânse, cu un gest vinovat și un tremur curios al pleoapelor, necunoscut și nepriceput încă bine, de câte ori încercam, tolănit pe un preș lângă scăunelul ei, să-i privesc piciorul ascuns sub cămașă, de la gropița din genunchi și până la șoldul cu neastâmpăr și legănări.

Era luna lui april.

Safta ţiganca mă denunţase c-am început să visez drăcovenii şi să adulmec în aer a trup de fată iar Fana mă ameninţa uneori, zâmbind şi îngândurată, cu aţa de croşetat înfăşurată strâns pe degetul arătător: acum nu mai suntem copii! Mă furişam în magazia de lemne sau pe maidanul cu basculă, să fiu singur şi să plâng, să mă revolt împotriva oamenilor ce încercau să sugrume copilăria în mine şi să mă conving, mai ales, că Ciuf-Ciufulici e etern, printre mărăcini şi în viaţa ce era datoare să-l apere şi să-l păstreze, pentru că numai prin el mai avea un înţeles şi un rost, o fărâmă de soare şi un petic de farmec. Dar Ciuf-Ciufulici era umbră din ce în ce mai palidă. Mi se risipise în carne otrava din noaptea ceremonialului erotic cu Maro, cu Tino şi cu unul din cei doi ilfoveni iar dorinţa mă apropiase deseori de Fana, cu gândul sălbatic al dezgolirii şi al posedării. Se contura în mine şi tot mai stăpân, celălalt, Iacov cu sufletul rupt din sufletul cenuşiu, fără elanuri şi fără luminişuri, al tuturor oamenilor cumsecade din mahala – adolescentul fericit că, odată, va fi lucrător şi va primi, săptămânal, un plic cu bani de la birou, cu care să-i cumpere celeilalte Fane, ruşinoasă şi perfidă în cumineţenia ei cu atât mai provocătoare, şorţuleţ cu volane şi dantelă şi pantofi cu năsturaş şi tocul înalt. Mă furase, fără să simt şi mă ademenise, mai în larg şi tot mai în adânc, bestia de care mă apărasem, până atunci, cu lacrimile şi cu fuga pe maidan, în soare şi în libertatea absolută a jocului – viaţa de muncă silnică şi de tăvălire prin apa cu lintiţa tuturor neruşinărilor – aşezare cu gospodari şi morală ce o decretase pe Safta cucoană şi o păstrase pe Sultana domnişoară, ca s-o ucidă pe Oiţa şi să-l arunce pe Rel, nevinovat, în pumnii unui procuror terorizat de prostia

lui oficială şi sub călcâiul unui comisar fără scrupul de conştiinţă.

Ştiam că, pe drumul acesta nou, mă aşteptau capcane la fiecare pas şi nu tremuram, fecior de dulgher şi din legendă, cu umărul încă fraged sub povara crucificării ce va veni dar se înfiora în mine – acum, când îngerul negru ameninţa, lovind în Puica, să-i fure suferinţei mele de mâine singura mângâiere – copilul ce mai rămăsese în amintire ca un ecou viu, prins şi crescut în sufletul lui Iacov ca pe nişte coarde de harpă eoliană.

La ce bună viaţa, fără tovărăşia de muncă şi resemnare din gândul pe care numai Puişor ştia să-l prefacă în cântec, fără otrava dulce din surâsul Fanei şi din chemările tot mai obsedante ale cărnii ei, aşteptând alintările dar mai ales cuminecarea în taina care doare şi face bine şi ce strâmb şi sterp mi-ar rămâne sufletul, când nu l-ar mai înfiora evlavia cu care o ador pe Puica? Oricât de neaşteptat şi de câinesc mi-ar fi sfârşitul, numai moartea lor ar fi adevărată, pentru Iacov şi pentru Ciuf-Ciufulici,. În egală măsură...

Fana, rămasă lângă mine în momentul acela rar, de reculegere în suferinţă şi de nouă descifrare a destinului, m-a prins de mână, tresărit şi m-a scos afară, cu o mustrare de soră.

— Nu-i bine să plângi lângă un bolnav! Asta-i aduce aminte de moarte şi e păcat...

La poartă şi pe strada cu roşcovi sălbatici nu era nimeni.

Buimacă, după o noapte în care ura îşi despletise părul cu şerpi, liberă să muşte adânc şi fără alegere şi cutremurată încă de spaima ce o încercase, în ceasul spălăcit al zorilor,

când bestia cu fular şi trabuc căutase, din casă în casă, ucigaşii ţigăncii, mahalaua murmura rugăciuni, ascunsă sub plăpumi şi tremurând. Nici cumetrele bătrâne din sobor nu îndrăzniseră să scoată capul în lumină. Singură Fofoloanca se legăna pe o cracă dar cântecul ei, acum, era de pasăre cobitoare.

Mi se pare că Fana a îngânat, palidă lângă mine: „ce soare de cimitir şi ce pustiu, ca după foc şi cutremur" – dar asta nu mai avea nicio importanţă.

Altceva mă interesa şi ascultam, ca în vis.

— Aici, când l-au lovit cu pumnii în nas, Tănăsică şi-a rupt mâneca şi s-a şters de sânge. Pe urmă a scăpat-o jos, aşa cum o vezi, că l-a repezit comisarul cu capul de zid şi n-a mai avut putere s-o ţină în mână. Uite grămada de praf, unde am înfipt lumânarea Saftei şi piatra de care am rezemat-o. Au mai rămas câteva picături de ceară, ca nişte bube. De ce te miri? Când s-a isprăvit lumânarea de la căpătâiul Oiţei, s-a aprins tulpina asta uscată de mărăcin şi-a ars până a venit duba de la Morgă. Acolo a stat Rel cu ţăranul artilerist Virugă şi aici a fost călcat în picioare...

Un copilandru, care trecuse pe sub epitaful Mântuitorului, se oprise lângă noi – în drumul lui de la biserică spre casă – cu câteva flori galbene strânse în pumnul mic şi curat. Când a aflat cine murise şi pătimise acolo, Pavlică a scuturat praful cu şapca şi a pus florile, uşor, cu un gest religios, lângă mărăcinele cu tulpina răsucită în flacăre.

Dumnezeu binecuvânta, prin florile pe care le ofilise fumul de tămâie dar numai soarele le sfinţise, suferinţa lui Rel – frate cu Isus...

CAPITOLUL II

SFÂNTUL AUGUSTIN IN BLUZĂ ALBASTRĂ

Puica a rămas câteva săptămâni în pat, cu batista în care scuipa sânge, în fiecare noapte, ascunsă sub perină şi uitându-se la noi fără să ne vadă. Mă chema, uneori, cu un glas stins, ca din altă lume, să-i pun o cârpă muiată în apă rece pe frunte ori să mă întrebe dacă e frumos afară. Bună, mă sfătuia să nu renunţ, pentru o bolnavă ca ea, la jocuri şi la soare. Mă asigura că nu are nimic. Mâine sau, în orice caz, poimâine se dă jos din pat, sănătoasă şi harnică, să ne spele rufele, să scuture prin casă, să ne facă mâncare şi să jucăm un tabinet pe cinci parale, cine le-o câştiga ale lui să fie şi fără fofârlică. Aşa se deştepta în fiecare dimineaţă, înviorată şi plină de încredere. După masă, însă, tremura sub plapumă, lac de sudoare şi cu tâmplele zvâcnind. Când se însera, era prinsă de nelinişte şi nu mai avea putere să ridice mâna, să ducă paharul cu limonadă la gură ori să-mi netezească părul pe frunte. Ofta, învăluindu-mă cu o privire fierbinte şi rătăcită: „Puişor fără noroc, mi se rupe inima

când mă gândesc că te las singur, în mahalaua asta cu proşti şi duşmani"...

Ştiam de la Fana că e păcat să plângi lângă un bolnav şi-mi muşcam buza, adânc, până la sânge, încercam să surâd, printre lacrimi şi inventam întâmplări de haz, cu albine răutăcioase şi gândaci somnoroşi, s-o înveselesc sau cel puţin să-i smulg un zâmbet de pe buzele arse de febră.

Tinca oloaga era sigură că un bolnav care râde se face bine.

Din nefericire, minciunile mele cu gângănii nu o interesau întodeauna pe mama şi-atunci jucam ultima carte: mă dam peste cap şi mă spoiam cu făină pe obraz, imitam animalele, târşâiam piciorul după mine ca o cerşetoare despre care ne vorbise tata, nu ştiu când, cu multă voie bună şi mă bâlbâiam ca Tănăsică – paiaţă cu lacrima ascunsă sub mască şi sufletul frânt.

Puica, mirată la început, înţelesese – nu fără îndoiaşare – pentru cine şi de ce fac drăcovenii ca saltimbancii de bâlci şi pentru că deseori nu avea putere să surâdă, se întorcea cu faţa la perete şi plângea, cu plapuma trasă peşte cap. Nenorocit, învins de boala ce mi-o fura pe mama noapte după noapte şi ridicol sub masca de făină şi lacrimi, plecam pe străzi, orb şi nebun ca Fofoloanca, îngânând automat acelaşi cântec de moarte: „preoţi munţii mari, pasări lăutari – şi stele făclii"...

Lică Păun a venit la noi a doua zi de Paşte, cu un domn mărunţel, în redingotă şi cu ochelari. Surprins, tata i-a întâmpinat în prag şi a îngânat ceva, stângaci dar meşterul de la turnători l-a bătut pe umăr, înţelegător şi prieten.

— Suntem tovarăşi şi datori să ne ajutăm. Tovarăşul Graur e doctor şi a venit să-ţi facă nevasta bine. Spune-i

tot, prin urmare, cum a fost şi pe urmă du-l s-o vadă şi s-o întrebe ce-o doare. Aşa, tovarăşe al meu – nu te mira şi ai încredere în viaţă şi în ştiinţă, că numai prin ele ajungem la adevăr.

Rămăsesem afară, speriat şi uitat lângă pomul pitic din faţa ferestrei. Lică Păun se plimba prin curte, înalt şi frumos în haina lui albastră de meşter şi de tovarăş cu Puişor dar şi cu domnul în redingotă, care era doctor mare şi stăpân pe viaţă şi pe moarte. Seara, când se adunau la taifas, pe o bancă sau pe maidanul cu basculă, socialişti ca Bimbirică, Aron Blaga ori Gogu Gioală, să se revolte împotriva capitalismului acaparator şi mai ales să se convingă unul pe altul, cu argumente personale şi fluturând în mâini broşurile cu coperte roşii, că Isus a fost om şi-a avut fraţi şi surori, ca orice muritor, numele lui Lică Păun era deseori pomenit şi întotdeauna cu religiozitate. Numai el ştia să explice, pe înţelesul tuturor, în şedinţele duminicale ale cercului socialist de pe şoseaua Basarab, ce-i cu universul şi ce putere poartă pământul rotund în jurul soarelui sau cum a luat naştere capitalismul şi prin ce mijloace scelerate, de exploatare şi opresiune a clasei muncitoreşti de pretutindeni, se menţine. Tot prin el se convinsese Bimbirică îndrăgostitul că e om şi are drept egal cu patronul lui curelar, la pâine şi la libertate, la câştig îndeosebi şi la odihnă.

Autodidact, Lică Păun se impusese, în primul rând în faţa celorlalţi conducători socialişti de la centru – unii cărturari tineri şi generoşi, cei mai mulţi demagogi cavernoşi ai formulelor de program aproximativ înţeles, toţi politicianizând o religie şi reducând visul unei lumi noi la perspectivele unor revendicări sociale de minimă importanţă – prin exemplul viu şi netrâmbiţat al unei vieţi

de muncă în atelier și de onestitate caracteristică marilor luptători, printr-un simț nativ și precis al fenomenului social de la noi și de atunci, prin ușurința cu care despica firul unei probleme de tactică socialistă, prin voința lui de sacrificiu și în egală măsură, printr-o adâncă înțelegere a sufletului omenesc – înțelegere limpezită prin dragoste, socotită și de el izvor al tuturor înțelepciunilor.

Lică Păun nu știa sau nu voia să țină discursuri. Vorbea, cu o sală de ascultători murdari și rupți, cum ar fi vorbit cu un prieten, liniștit, aplicând adevărurile ce urma să le promoveze la viața și la condițiunile lor de muncă. Mai puțin agitator, deci fără obiceiul prost al urletului, al pumnului masiv în masa acoperită cu pânză roșie și al anatemizării unui capitalism sanguinar și rapace, despre care tovarășii din bănci aflaseră odată ceva destul de vag și foarte mult învățător și duhovnic, Lică Păun se plimba – vorbind – printre rânduri sau se rezema de nu perete – oricum, cât mai departe de tribuna încălecată de toți demagogii, în momentul culminant al discursului, ca să fie mai convingători. Leaderii socialiști provocau un entuziasm spumos, la orice întrunire muncitorească din epoca romantică a mișcării și recoltau aplauze dar numai meșterul de la turnătorie le inspira ascultătorilor o încredere oarbă, fanatică și numai el câștiga sufletele, din ce în ce mai multe și definitiv convertite la lupta pentru izbânda proletariatului românesc.

Lică Păun era, în adevăr, un mare vrăjitor. Mă impresionase prin gestul spontan și egal cu care se apropiase de Puișor și-l bătuse pe umăr și mă robise prin acel farmec de neînțeles, ce te obliga să ai încredere în el și să-l respecți.

Fără să știu cum, prin ce miracol al destinului, m-am pomenit plimbându-mă alături de el, tăcut și eu și cu mâinile la spate, fluierând când mă uitam spre cer și îngândurat când lăsam capul în jos, cu pieptul scos în afară și pasul rar – manechin ce-i imita gesturile și încerca să-i împrumute expresia ori să-i fure gândurile. Meșterul nu s-a mirat, când m-a văzut lângă el. Dimpotrivă, m-a privit blând, ca pe un frate mai mic și a surâs.

— La toamnă mergem la fabrică, nu-i așa?

Ai să fii tovarăș cu mine și cu Graur. Numai să nu fugi de muncă și mai ales, să n-o blestemi. Numai prin muncă spargem munții și ridicăm orașele. Azi le clădim pentru alții, mâine – poate – pentru noi, dacă o să fim harnici și cuminți.

Am răspuns că nu putem fugi de muncă, de moarte și de nerușinare, pentru că le avem înscrise în frunte. Suntem toți însemnați cu ele, ca vitele, când sunt duse la abator. Să nu se mire, că acesta era blestemul celor din mahalaua cu nume rușinos. Poate nu aflase ce s-a petrecut în casa cu nebuni, la pompa de apă și pe maidanul cu basculă. Nu se atinsese nimeni de cioburile geamului pe care-l spărsese Paler cu bastonul, când s-a întors de la petrecere în trăsură și cu lăutari. Gore rămăsese afară, Safta a ieșit din casă cu barda în mână dar cu un singur, pumn l-a dat pe turnător peste cap, lângă cotețul câinelui. Acolo, pe gard, a stat Oița, alături de Rel, până a ucis-o Safta cu piatra...

Retrăiam, pentru Lică Păun, care mă asculta îngândurat, toată mascarada. Meșterul nu se cutremura de oroare, ca mine și nici nu se lamenta, ca Mădălina și Tinca oloaga, pe ruina sau pe mormântul dușmanilor de ieri.

Oamenii din mahalaua cu nume ruşinos nu erau, pentru el, răi şi proşti. Crescuseră, însă, cu sufletul strâmb şi trăiau, ca sobolii, pentru foame şi pentru pofte. Nu pătrunsese încă lumina, în case şi în conştiinţe. Ticăloşi şi buni de crucificat la pompa de apă erau numai cei ce ţinuseră lumina sub obroc, până atunci, ca să poată stăpâni şi stoarce, din umbră, munca unei umanităţi îndobitocite de mizerie şi terorizate de superstiţii. Să nu încerc, deocamdată, să văd dincolo de copilărie. E bine şi mai frumos s-o trăieşti cum o simţi, înţelesurile vor veni cu timpul. El, Lică Păun, e sigur că va găsi în mine, mai târziu, un tovarăş şi un luptător. Acum nu face altceva decât să-l pună în gardă pe luptătorul de mâine, ca să nu intre în rândurile celor mari cu sufletul strepezit de ura celorlalţi şi privind viaţa pieziş. Să fiu convins, de la primul pas făcut în lume, că oamenii pot fi înţeleşi numai prin dragoste şi că viaţa poate fi frumoasă şi darnică, pentru toţi, dacă ştim şi putem tot ce vrem. Fugisem pe maidane, ca să scap de scârba ce mi-o inspirau mascările din existenţa tuturor şi încăierările din casa cu nebuni? Poate a fost părere numai. Căutam, printre cucute, un adevăr pe care nu-l întâlneşte oricine: şi mărăcinii au un suflet iar lumina e izvorul bunurilor de pe glob şi din noi. Mă înfrăţisem, prin adevărul acesta etern, cu pământul şi mă apropiasem de una din cele mai mari taine ale existenţei. Acum o să-l înţeleg mult mai uşor pe om – pe cel de lângă mine sau de pe alt continent.

Mă sfătuia, încă odată, să nu mă încrunt – cu alte cuvinte să nu încerc, atunci când stăm cu el de vorbă, să pătrund tainele şi să limpezesc adevăruri prea adânci, spuse numai ca să-mi tulbure apele din suflet. Să nu cred în nimeni şi nimic, fără să cercetez. Adevăr este numai acela simţit

şi descoperit în tine, prin tine. Nimeni şi nicio carte nu te poate face înţelept. Te ajută să găseşti drumul spre adevărul tău şi prin el ajungi la înţelepciune. Numai aşa rămâi tare, neclintit, în calea furtunilor. Ceilalţi, cumpără adevăruri de unde găsesc şi le părăsesc cu uşurinţa cu care le-au cules, la întâia încercare. Se pomenesc, singuri şi slabi, tocmai când se visau de neînvins.

Să las timpul, aşadar, să adune apele tulburate în mine de Lică Păun, într-o limpezire nouă – şi să mă duc la el, când voi simţi nevoia unei spovedanii, că o să mă asculte atent şi cu dragoste. Oricum, să nu uit ce-mi spusese: oamenii, din mahalaua cu nume ruşinos şi de oriunde, nu sunt răi şi pot fi înţeleşi numai prin iubire. La a doua întâlnire o să stăm de vorbă şi despre moarte. Până atunci, să fiu sigur că un luptător nu tremură şi nu se lasă învins de durere şi că, deseori, tot prin dragoste, îndupleci chiar tirania îngerului negru.

Tovarăşul Graur o văzuse pe mama şi asigurase că Puica nu e grav bolnavă. El, care e doctor cu faimă, ştie ce spune dar nu e mai puţin adevărat că nimeni, până atunci, nu putuse preciza dacă e departe sau aproape clipa când va bate moartea, cu degetul ei subţire şi lung, în geam. Să-mi aduc aminte, prin urmare, când voi fi pus la încercare de durere, că sunt milioane de orfani pe pământ, mult mai nefericiţi ca mine şi că o lacrimă, plânsă numai pentru tine, e o dovadă sigură de slăbiciune.

M-a lăsat în poartă, cu un ban de argint în mână şi a fluturat palma spre mine, de departe – Sfânt Augustin în bluză albastră de proletar din mahalaua cu nume ruşinos...

CAPITOLUL III

NUMAI PRIN DRAGOSTE FACEM MINUNI

Meșterul de pe strada cu nume de domniță română mă avertizase că sfârșitul e aproape.

Vorbise destul de clar: „să-mi aduc aminte, când voi fi pus la încercare de durere, că sunt milioane de orfani pe pământ, mult mai nefericiți ca mine". Citise sentința, poate, în ochii plini de neliniște ai tovarășului în redingotă și cu ochelari. Graur îl asigurase pe tata, în adevăr, că nu-i nimic grav dar îl sfătuise, cu o insistență ce o îngândurase pe Fana, s-o ducă pe bolnavă undeva, la țară și cât mai curând, departe de aerul nesănătos al orașului și în liniște, să mănânce bine, să bea lapte mult și să doarmă. Nicio îndeletnicire sau preocupare și niciun necaz. Viață de îndestulare și de odihnă – cât mai multă odihnă. Să nu ia leacuri băbești și nici doctorii de la spital, dac-o fi o pacoste de spital în satul în care s-o duce sau prin apropiere. Toate doctoriile sunt minciuni de spițer și otravă, cumpărată de toți proștii cu bani mulți, ca să crească osânza șarlatanilor. Se găsesc, în corpul

omenesc, atâtea izvoare de sănătate și atâta aprigă dorință de viață, că orice boală poate fi ușor învinsă, fără prafuri amare și fără fiertură de buruiană și rădăcini, dacă-i ascultat tovarășul doctor Graur și ne fortificăm prin mâncare bună și lapte mult, prin liniște și somn...

Puișor se înviorase.

Graur era doctor mare iar cuvântul lui poruncă, pentru noi. Lică Păun, pe care-l cunoscuse odată, nu mai știe când dar în trecere, are un suflet de porumbel. Mai sunt oameni de ispravă, încă nu murise Dumnezeu în sufletul celor din mahalaua cu nume rușinos. Să binecuvântăm casa de piatră și bârne, ridicată de moșnenii străbunici, în satul cu aer tare și lapte gras. Nu aflasem cine a fost Logofătul Mihai, care bea vin grecesc în ulcele cu smalț și purta chică retezată pe ceafă, ca polcovnicii ruși? Rămăsesem un prost mic. Poftim, ca să nu mai fiu prost și să afle și mahalaua, prin Fana: în vinele umilului tâmplar-mecanic de la fabrica de alături curge sângele Logofătului cu trei conacuri și ibovnice fără număr, adulmecate cu foame de căpcăun, iubite cu voinicie de smeu și plătite cu salbe de aur și locuri de casă. Puica era, de asemeni, neam moșnenesc din Padina buzoienilor. Nici asta nu știam? Nu-i nimic, are să-mi spună el tot, după ce s-o întoarce Puica de la țară – sănătoasă...

Mă uitam la tata, uimit, prin jocul umed al privirii și-l ascultam înduioșat, incapabil să-i răspund cu un „da" sau „nu", la întrebări. Speranța ce i-o insuflase medicul făcuse, din Puișor de totdeauna, un copil guraliv și zburdalnic. Nu am avut curaj să rostogolesc visul în el, cu o mărturisire ce se îngâna în mine cu plânsul și cu amintirile laolaltă: „nu știe nimeni să spună dacă e departe sau aproape clipa când va bate moartea, cu degetul ei subțire și lung, în geam"...

Niciodată, obsesia îngerului negru stând la pândă nu fusese mai puternică, pentru mine, mai precisă. Era întâia oară, însă, când nu mă înfioram. Ciuf-Ciufulici îl presimțise fluturându-și aripa peste casa cu nebuni – cu un sentiment curios, în el, de destrămare și de topire în praf și în flori, în palele albe de, fum și în zborul mic și imaterial al pufului de păpădie, în încovoierile hamalului din triaj, sub povară și în râsul limpede și neștiutor al copilului de pe stradă. Era o închinare de gâză, prizonieră într-un mușuroi uriaș de furnici și o înfrățire – cum spusese Lică Păun – cu cerul și cu pământul. Iacov de acum, dimpotrivă, se aduna în suflet, de pe toate drumurile și cu toate gândurile, ca într-o armură. Ar mai fi rămas ceva de apărat, dincolo de mormântul pe care târnăcoapele durerii începuseră să mi-l sape, de pe acum, în inimă? Nimeni n-ar fi putut să spună. Știam numai că am fost ales să duc pe umăr, până la ultimul prag, o cruce în al cărui lemn încrustasem un nume frumos ca visul copilandrului de ieri și simplu ca orice mare renunțare.

— Când s-o întoarce mama de la țară – sănătoasă...

Bun cunoscător de oameni, Graur încercase, cu o minciună frumoasă, să facă o minune iar tata se lăsase prins în cursă, cu ușurință. Puica, însă, când a aflat care-i opinia medicului și ce avem de gând, ne-a răspuns cu un gest speriat și îndărătnic: „nu seduce la țară, nu poate să se despartă de noi"! Suntem nebuni? Cum o să rămânem singuri, acolo, departe de sufletul și de mâna ei ocrotitoare? Cine-o să scuture prin casă și cine-o să ne spele, cine-o să ne facă mâncare și-o să ne culce în așternuturi curate? S-ar alege praful de lucruri și de viață, într-o săptămână. Ar fi capabil, Puișor, să-și coasă un nasture la haină și cu ce inimă ar mai

veni, în pustiul din casa cu nebuni? Sigur că ar sta numai prin cârciumi, de urât și ar lua darul beției. Mi-ar place să rămân de capul meu, câine de uși multe, să-mi scutur păduchii de pe cămașă cu nuiaua, ca zlătarii, s-o bălăcesc prin gârla murdară, s-o întind la soare pe un mărăcin și să aștept lângă ea, tremurând în pielea goală, ca un pui de baragladină, până s-o usca? Mai mult, cine o să-mi închine perna, în fiecare noapte și pe cine o să chem, când o să mă sperii în somn – cui am să-i cer o bucățică de pâine și la cine am să caut o vorbă bună sau am să cerșesc o mângâiere? Numai liniștită n-ar fi și numai de somn și de odihnă nu s-ar bucura, la țară, când s-ar gândi că și-a lăsat bărbatul, copilul și casa, în voia vântului – tata să umble ca un vădan, rupt și murdar, din cârciumă în cârciumă, pe mine să mă blesteme Mădălina picior-de-lemn ori să mă pună ofticosul cu catastiv să-i frec tingirile și să-i spăl blidele, alături de Tănăsică, înjurat de Criste și pălmuit de Varlam, pentru o coaje de pâine. La asta nu ne gândisem – sau ne săturasem să trăim cu o bolnavă în casă și nu știam cum să scăpăm de pacoste mai repede? Să-i spunem fără înconjur, că ea termină ușor și fără urmă de întristare...

Ascultam, clătinat în prag, lângă Fana.

Tata a plâns și pentru mine, trist că Puica nu ne înțelesese și umilit că bănuia un gând josnic tocmai în el, Puișor ce ar trece prin foc și și-ar vinde sufletul diavolului, fără șovăială, numai s-o vadă iar sănătoasă.

— Sigur, inimioară, că o să trăim pe sponci o lună sau mai puțin, o săptămână-două, cât o să fii la țară dar acum nu-i vorba de necazul meu și-al băiatului, mic necazul și trecător. Ne gândim la tine numai, la viața ta, care-i

soarele şi norocul amândurora. Acolo te duci între rude şi la sănătate, noi o să rămânem aici, în adăpost şi cu tine în gând. Mădălina o sa ne spele rufele, Fana o să scuture prin casă, cum s-o pricepe şi-o să mâncăm la birt. Sâmbătă seara mă urc cu Puişor în tren şi venim să te vedem şi să ne vezi. Tu ai să fii din ce în ce mai rumenă, mai în putere şi asta o să ne facă să uităm toate lipsurile şi toate necazurile. Pe urmă, te întorci de la ţară, sănătoasă – şi începem altă viaţă. Asta s-o ştiţi! Altă viaţă – că mi-a ajuns scârba la gât, de tot ce-am văzut şi-am suferit până acum, în casa asta blestemată.

Toate speranţele sunt ademenitoare, oftase Puica şi toate vorbele frumoase dar viaţa nu-i vis şi nici nu se minte cu tot ce ni se pare frumos. Puişor a rămas un copil ca mine, dacă mai crede că existenţa poate fi cârpită cu uşurinţa cu care a spus că „Mădălina o să ne spele rufele, Fana o să scuture prin casă şi o să mâncăm la birt". O gospodină aduce, într-o casă, pe lângă munca ei fără popas, o înţelegere a lucrurilor, o dragoste ce n-o cumperi niciodată din vecini şi cu atât mai puţin n-o ceri împrumut, o mângâiere simţită la fel, în cămaşa ta curată şi în aşternutul alb şi moale, în tic-tacul ceasornicului şi în felul cum arde focul în sobă ori găseşti felioarele de pâine pe masă. Toate împrumută ceva din sufletul ce le cunoaşte rostul şi le poartă de grijă. Puica se bucura şi nu ştia cum să binecuvânteze cerul, că are alături doi puişori dragi şi gata să îndure lipsuri pentru măicuţa cu biciul şi pentru nevasta cu oftări şi niciun surâs dar acesta era un motiv mai mult să nu ne lase să ne sacrificăm, fără folos. Doctorul se pricepe să spună că nu eşti sănătos, când află de la tine ce te doare sau te vede slab şi te aude tuşind dar cât eşti de bolnav şi ce ţi-ar face bine, numai tu simţi.

Graur singur recunoscuse că nu-i nimic grav iar mama ne asigura şi era gata să jure ca mâine sau poimâine, în cazul cel mai rău, se dă jos din pat – ceva mai slăbită dar sănătoasă. Să nu fim catâri, că n-are nimeni interes şi cu atât mai puţin Puica, să ne mintă. Slabă şi palidă a fost întotdeauna. N-a mai avut putere să se ridice din pat, în ultimele zile, pentru că s-a speriat că mor, când m-a văzut umblând prin casă ca un somnambul, prins de friguri şi plângând că-l ucid comisarii pe Rel – acolo, pe maidanul cu basculă şi la mine-n suflet. Am uitat ce-a fost atunci? Scandal fără veste, toată mahalaua urlând la poartă, Oiţa ucisă, geamurile sărind în ţăndări, Paler dat peste cap cu un pumn şi trimis lângă dulău, să-i lingă sângele, Safta strivită în picioare la pompa de apă şi peste toată răscoala asta de balamuc şi de vis înspăimântător, culme: să-ţi vezi copilul ridicându-se din pat, desfigurat, vorbind cu un glas ce nu era al lui, prins parcă de „ducă-se pe pustii locuri". Numai o mamă cu inimă de piatră ar fi putut să rămână nepăsătoare. Tata să nu se mai laude, acum, după ce a trecut furtuna, că e tare. Nu-şi aduce aminte c-a plâns şi s-a bătut cu pumnii în cap, de disperare? Nu se vede în oglindă – c-a rămas, de atunci, cu o figură de mort? Graur o fi doctor mare şi cu renume dar e prost când spune că Puica scuipă sânge din plămâni. Acum i-ar fi greu să ne explice cum a fost dar a simţit bine, când a leşinat şi a vrut să ţipe, cum se înnoadă şi i se rupe ceva în gât: o vinişoară sau altceva, fără însemnătate. De aici i-a curs şi-i mai curge sânge, din ce în ce mai puţin. Lasă, că o să se vindece rana, cu timpul. Asta e sigur...

Strigase, cu o ultimă încordare, în efortul pe care-l făcuse ca să ne convingă: „asta e sigur" şi i-a lunecat capul, greu, peste perină.

Fana ne-a cuminţit, cu un semn: s-o lăsăm în pace pe bolnavă, că e istovită. Am muiat cârpa în apă şi i-am întins-o, să i-o pună pe frunte şi să-i apese tâmplele cu podul palmelor, ca să-i astâmpere zvâcniturile.

Soarele se rostogolise, poate şi el un cap de bolnav istovit, peste perina norilor de dincolo de Cotroceni şi jucau umbre, ca duhurile, în perdele. Se isprăvise untdelemnul în candelă şi a sfârâit feştila, ca un suspin.

Când rămâi singur lângă un bolnav, în casa cu lumina de la candelă agonizând, se face o linişte ca o apăsare pe umeri, tainic cuvântătoare, ca atunci când îţi lipeşti urechea pe un muşuroi, ca să auzi sufletul pământului trăind în milioanele de gâze şi de viermi. Prinzi, în auzul ce se subţiază, un freamăt de neînţeles, ce urcă din tine şi vine de departe, ca un ecou abia lămurit al unor căderi de ape şi când te mişti, cu un gest de eliberare din întunericul ce te sufocă, ai impresia că te legeni în gol – ca o frunză. Aşa trec, în zbor orb, ca de lilieci, clipele şi orele egale şi pline de taină, ale nopţii. Târziu, te dezmeticeşti buimac, cu frigul pătruns în oase, clipeşti repede şi nu mai ştii de unde vii şi unde te afli.

— Pe Tine te implor, Maică Precistă şi pe tine te chem din lumea celor drepţi, maică bună! Ajutaţi-mă, îndurați-vă de mine, păcătoasa! Dacă, din mila Sfântului, binecuvântat să fie acum şi pururi, nu mi-a fost iertată altă fericire, să am – în ceasul din urmă – bucuria că mor în casa şi în aşternutul meu şi lângă ai mei – ca o mamă şi ca o roabă a Domnului Dumnezeului nostru – în vecii vecilor, amin...

Puişor adormise, îmbrăcat, în patul din sală. Fana pusese untdelemn în candelă, ca să-i înviorеze flacăra şi plecase să se culce. Mama se deşteptase, în lumina ce apropia

sufletul de cer şi se ruga – mărturisind abia acum, pentru morţi şi pentru sfinţi, gândul ce ni-l ascunsese.

— Maria, maică a lui Iisus – Maria, maică a mea... Dacă nu mi-a fost iertată altă fericire, să mor – cel puţin – lângă ai mei... Tatăl nostru bun, carele eşti în ceruri şi la noi în inimă ca soarele – şi ca azima săracului, în viaţă...

Mă strânsesem, în mine şi pe scăunel, tot mai mic şi cu sufletul îngenunchiat. Acum ştiam de ce era Graur un prost şi Puica sănătoasă – de ce nu voia să se despartă de noi, „puişori dragi şi gata să îndure lipsuri pentru măicuţa cu biciul şi pentru nevasta cu oftări şi niciun surâs". Mama simţise – pentru că numai tu ştii cât eşti de bolnav şi ce ţi-ar face bine – că în satul moşnenesc, cu aer tare şi lapte mult, viaţa nu mai iartă, pentru noi, semnul unei minuni. Asta era tot şi sigiliu.

Păgân robit numai soarelui şi sufletului sălbatic al maidanelor, de când îl întâlnisem pe Dumnezeu în casa cu nebuni, devorând vrabia cu gheara flămândă a Gaşperiţei, ridicasem ochii spre icoană, împăcat acum şi apropiat de cer prin ruga pe care o psalmodiase Puica, să mă rog Măriei din slavă şi din morţi pentru Raluca din Padina moşnenilor buzoieni. Dar, în slava lui cu îngeraşi bucălaţi şi minuni, Isus îmbrăcase haina albastră a lui Lică Păun şi mi-a adus aminte, tocmai când pierdusem orice speranţă, că „deseori, prin dragoste, învingi tirania îngerului negru"...

CAPITOLUL IV

CÂND SE ÎNGÂNĂ AMINTIRILE

Visam să găsesc în mine o dragoste nouă, tumultoasă ca o revărsare, fascinantă și mă fărâmițam în isprăvi mici de bucătar neîndemânatic, de fată în casă, guralivă și proastă și de duhovnic ce nu știa să mintă și să se închine. Mă încăpățânam să fac mâncare pentru Puișor și stricam legumele, ridicam nori de praf măturând prin casă, mă rușinam când scăpăm bucățelele de carne în cenușă și mă speriam când îmi săreau stropi de untură încinsă pe mâini și pe față. Tigăile se răsturnau ușor, pentru că mă împiedicam de cozile lor lungi iar ceapa ustura așa de tare, când o tăiam, că mă orbeau lacrimile și călcam prin crătiți și farfurii murdare, ca un tont.

Fana încercase, de câteva ori, să-mi vină în ajutor și să mă scape din încurcătură dar o refuzasem îndărătnic, convins că totul, în casă, pentru tata și îndeosebi pentru Puica, trebuia făcut prin munca și prin usturimile pe care le înduram fără murmur, când mă tăiam în cioburi ori mă opăream cu aburi și cu apă clocotită, vărsată peste picioare

odată cu ibricul de cafea. Spusese Ivan, mi se pare, că numai cine suferă merită să iubească în adevăr și eu căutam suferința bucuros, ca să pot aduna în suflet, prin durere, spinii și fărâmele unei iubiri cu harul ceresc al mântuirii.

Lucram cu atâta râvnă, din zori și până la prânz și mă ocupam de fiecare nimic casnic cu o pasiune așa de mare, că Puișor se înduioșa și mânca fără mofturi, convins în cele din urmă că e mai bună carnea arsă și mai gustoasă mămăliga cu cocoloașe. Mama se mira: de cinci ani, de când încercase să se sinucidă, nu-l mai văzuse pe tata mâncând cu atâta poftă și nici așa de împăcat cu necazurile. Mă bucuram, în mine și în ascuns, până la lacrimi. Eram trist numai că nu mă lăsau să spăl rufele și să le cârpesc, mai ales că Fana îmi cumpărase un degetar pe măsură, tocmai din bariera de peste podul gării.

După prânz era rândul saltimbancului de bâlci, îndurerat sub masca lui de făină când nu răușia să învioreze, cu un zâmbet în plus, viața puțină din trupul osos și mai crescut parcă, în cămașa albă și lungă până la călcâie. Abia acum îmi dam seama cât sunt de mic și de slab. Sfinții din cărțile copilăriei îmblânziseră fiarele, Christ înviase morții și ne învăța că, prin credință, putem muta munții, Safta citise deseori semnele vremii, Graur dezlegase tainele vieții și ale morții iar Lică Păun știa să răscolească și să transfigureze sufletele aspre ale proletarilor. Numai eu eram un biet muritor ca oricare altul, incapabil să opresc și cât mai departe de mama, ceasul cu febră și cu neliniști din fiecare înserare. Renunțasem la jocuri și la tot ce era ademenitor, în viața de pe maidane și în chemările mute din alintările sau neastâmpărul animalului superb din Fana, convins până la fanatism că – prin sacrificiu și dragoste – am să învinge tirania

destinului dar devotamentul meu de fiecare clipă, cârpele ude puse pe frunte, poveștile cu gângănii, tumbele și masca albă a măscăriciului, munca și nesomnul, lacrimile ascunse cu orice usturime și rugăciunile pe care le murmuram în fiecare noapte, nimic nu însemnau.

Fapta nouă și revelatoare, apropiată uneori numai în gând, întârzia.

Broască în carapacele unei existențe de târâtoare, în care se rătăcise duhul însetat de înalt al unei zburătoare cu cântecul încă nespus, mă frământam între pământ și cer, robit pumnului meu de țărână neputincioasă și ascultând cum se zbate, în mine ca într-o celulă, sufletul cu tot ce simțisem în el voință și așteptam să fie putere de mag.

Iacov și tot copil, pentru că icoanele întrebate rămăseseră tot așa de mute, mă furișam pe maidanul cu basculă, să caut o floare, de câmp și să-i rup petalele, îngânând: „moare Puica, nu moare Puica – moare, nu moare, – da, nu"...

Fana singură mă încuraja.

— Bătrânul a fost trist, la început, pentru că n-a vrut Puica să plece la țară, cum a zis doctorul. Acum e mai vesel. Simt eu că e mai vesel. Nu vezi că nu stă, ca înainte, la fabrică, nemâncat și că nu mai vine trist acasă? Puica mi-a spus odată, acum un an sau mai de mult, că ar fi fericită dacă și-ar vedea bărbatul întors pe drumul cel bun. Nu știa ce să facă și cum să se poarte, numai ca să-i pară lui viața mai ușoară și casa mai îmbietoare. Acum îl vede venind acasă devreme, mâncând cu poftă și glumind. Se înțelege că s-a făcut o schimbare în el. Are încredere că Puica scapă de boală și într-o seară i-a adus o portocală și o iconiță. Luase leafa și se gândise mai întâi la nevastă. Dânsa zice că numai

tu, cu hărnicia și cumințenia, ai fost în stare să faci o minune ca asta. Sigur că e ceva, să schimbi un om. Stai să vezi, că nici Puica nu mai e bolnavă cum a fost acum o săptămână. Nu fii prost, că o boală nu trece repede ca ploaia. Azi iar am stat cu ea de vorbă și mi-a spus că: „fată dragă, mă simt mai bine, slavă cerului – iar când îl văd pe bărbat mulțumit și pe Puișor cuminte și harnic și bun cu noi, cum nu mă așteptam, crește inima în mine de mulțumire și simt că asta îmi face mai bine ca aerul tare și laptele gras de la țară." Nu fii bleg, că eu nu te mint. Așa a spus dânsa și dacă nu crezi, poți s-o întrebi.

Vorbind și în timp ce bucuria, pentru veștile bune ce mi le da, mă ilumina, Fana mă învăluia cu o privire din ce în ce mai tristă.

Apa de la stăvilar s-o fi încălzit? Înfloriseră mărăcinii pe maidane? Ce haimanale s-or fi adunând în umbra cucutelor și ce jocuri mai au? N-or fi întrebând de mine și de ea și nu ne duc dorul, mai ales când văd că nu mai sare nimeni de pe balustrada înaltă? Oare n-o să ne pomenim într-o zi cu ei grămadă la poartă, să ne aducă flori violete și ciulini și să ne cheme în imperiul lor fără hotar și fără stăpân? Fana se jura că isprăvise cu viața asta fără căpătâi, de ieri – acum nu mai eram copii – și că nu ar mai pleca pe maidan pentru nimic în lume. Numai amintirile frumoase au mai rămas. Din ele crește un ecou și din ecou întrebări, așa cum simți uneori o tristețe cuminte și mângâietoare scuturându-se peste gânduri și peste suflet.

— Păcat că nu mai suntem – ca altădată – copii...

Străin, mai ales acum, de sentimentul acesta cunoscut odinioară, de îngânare a amintirilor și de muzicalizare lăuntrică a tristeții, o lăsam pe Fana la poartă, cu lacrimile

și cu nostalgia maidanului și plecam lângă Puica, mai încrezător în mine, mai dornic de muncă și de sacrificiu și din nou convins că, prin dragoste, poate să facă minuni și un muritor de rând.

Mama era, fără îndoială, mai puțin palidă în obraz, febra mai ușoară și neliniștile învinse. Mă miram că nu observasem, până atunci și fără să-mi spună Fana, ce schimbare se făcuse în Puica, în ultimul timp. Se apropia acel „mâine" miraculos al însănătoșirii și nimeni și nimic nu ne-ar mai fi putut opri să nu vorbim de viața nouă, liniștită și frumoasă, pe care o s-o începem, din clipa când s-o da mama jos din pat, bună ca mai înainte, surâzătoare și fără oftări. Ar fi bine să ne mutăm dar și în casa cu nebuni putem rămâne, dacă am scăpat de Safta și de scandalurile cu Maro și cu Tino. Ivan n-o să mai aibă pentru cine să cânte și Mădălina-picior-de-lemn cu cine să se certe. Motivam: singură n-o să aibă curaj s-o provoace pe oloagă, că o bat fetele, Domnica și Sultana – mai ales acum, când nu-i Ivan acasă, să le astâmpere și să le despartă cu lovituri de curea. Meșterul ungur e om liniștit, birtașul ofticos nu se amestecă în viața celorlalți chiriași – în locul lui Tino o să se mute cu siguranță un negustor cumsecade, pentru că Salomia s-a jurat că nu mai primește un chiriaș până nu află ce-i cu el, de unde vine și ce fel de purtări are. Casa cu nebuni, de până acum, a murit. Ce paradis ar fi, dacă în locul hamalului și al țigăncii s-ar muta Lică Păun și și-ar face doctorul Graur sală de consult ori Ivan atelier, în simigeria lui Tino! Mai mult, casele Salomiei erau alături de fabrica în care lucra Puișor. Avea destul timp, într-o oră, să stea la masă și să-și soarbă cafeaua, fumând o țigară de cinci parale, ca funcționarii și ca domnul Stârcu, nașul lui Gore. Problema mutatului era

foarte importantă. Să presupunem că o să găsim casa pe Grant sau în Cărămidari. O să aibă tata vreme, de la 12 la 1, să vie tocmai acolo, să mănânce și să se întoarcă? Puica era sigură că nu și se îngrijea: dacă stăm departe, iar n-o să-l mai prindem pe Puișor la prânz! Atunci rămânem pe loc dar o rugăm pe Salomia: „cucoană, să nu ne mai aduci nebuni pe cap, că ne supărăm pe matale!" Puica se însenina: „bine, așa o să-i spunem, s-o învățăm minte să nu mai aibă milă, cât o trăi, de greci nebuni și de hamali însura ți cu țigănci nerușinate"...

— Sigur?

— Ba bine că nu...

Puica îl cunoscuse pe Lică Păun? Numai după nume? Păcat. Lică e meșter la turnătorie și tovarăș cu Graur, la socialiști. Să mă feresc de socialiști, că nu cred în Dumnezeu și sunt nebuni ca Bimbirică? Bine, de toți socialiștii, afară de Lică Păun, care e deștept ca Ivan, bun ca tata, serios ca domnul Graur și copilăros ca mine. El l-a adus pe doctor. A spus: suntem tovarăși și datori să ne ajutăm. Acum, când recunoaște și Puica, alături de mine, că numai un om din altă plămadă a putut să facă o faptă așa de frumoasă, e ușor de înțeles de ce o să mă feresc de toți tovarășii lui Bimbirică, afară de Lică Păun! Mă mirase un singur lucru: de unde știa meșterul de la turnătorie că o să intru, din toamnă, la fabrică? Adevărat: în mahalaua asta cu nume rușinos, orice copil, după ce nu mai are ce face la școală, începe munca în ateliere și – odată cu munca – vin necazurile și nenorocirile. Altă viață nu se poate, oricât s-ar întrista Puica. Filosofam ca țațele din sobor, cu bărbia în palmă și cotul pe genunchi, oftând: așa a fost scris! Mama râdea, nu fără îndoioșare în ochii mai mari acum și mai adânci: „dragul mamei, bătrân

și înțelegător"... Adevărul e că nu mă speriam de fabrică și cu atât mai puțin de muncă. Meșterii, însă, mă amânaseră din primăvară în vară și din toamnă iar în primăvară, ca să mai cresc și să prind putere. Tase, un roșcovan din Cărămidari, poreclit Gușter și fost tovarăș de bancă la școală, intrase de un an ucenic în atelierul de mobilă subțire, condus de meșterul ungur și se lăuda, uitându-se la mine de sus, cu ochii lui verzi și fără astâmpăr, că e lucrător – nu ca mine, un trântor. Ucenici lăudăroși mai erau la fabrica de alături și la turnătorie, la tâmplăria de la manufactura de tutun „Belvedere", la curelarii și la lăcătușii din mahala și toți mă întâmpinau cu o mustrare la fel: trântore – pe care nu o meritam. Îi ascultam umilit, cu privirile în pământ, să nu-mi vadă nimeni lacrimile și să se bucure. Mă culcam în fiecare seară devreme, ca să mă pot scula a doua zi în zori, să plec după norocul ce-i zâmbise, așa de ușor și de timpuriu, lui Tase din Cărămidari. Mă visam lucrător la o mașină cu roți și curele multe, frumos în bluza albastră și cântând, în ritmul victorios al cuțitelor ce fasonau lemnul și al ciocanelor. Dar, a doua zi, când afla ce am de gând, Puișor mă sfătuia să mai aștept. Până una alta, să zburd și să mă bucur de fiecare clipă liberă ce mi-a mai rămas, că mult o să mai duc dorul, pe urmă, libertății. Viața, cu necazurile mari și bucuriile mici de mâine, depinde numai de felul cum faci primul pas în fabrică. De ce să te condamni la muncă silnică în iadul topitoarelor sau la sărăcia aspră a unui curelar, ca Bimbirică, dacă poți să alegi o brățară de aur mult mai ușoară și mai darnică? Mâine n-o să-mi rămână decât libertatea să crăp de foame, să plâng sau să mă spânzur de o traversă ori o cracă de roșcov sălbatic. Mai bine să fim atenți acum, când putem să alegem altfel de jug: mecanic la gară, că o să am

leafă mare și-mi asigură pensia bătrânețile sau electrician, că e meserie rară, curată și tot așa de bănoasă.

— Atât mai cer de la viață, Puișor mic și pentru asta mai mă canonesc și țin umbră pământului: să te văd pe tine mâncând o pâine mai bună, răscumpărată cu mai puține necazuri. Să nu te întâlnesc, mâine-poimâine, cocoșat sub poveri san schilod, să nu mă cheme lucrătorii să te culeg, bucăți de carne, de pe traverse și dintre roți – că aș lua-o razna, cu tine în brațe, așa sfârtecat, să-l caut pe Dumnezeu, să-i arăt ce ispravă mi-a făcut și să-l înjur de mamă, c-a fost câine cu mine...

Tata mă înfiorase, vorbind.

Puica mă sfătuise să-l ascult și să am răbdare, că am să fiu electrician cu șapcă și mânecuțe de piele, cu bani mulți și cu rost în lume.

Până la toamnă nu mai era mult.

Acum o să-mi caute Lică Păun un meșter bun, că el îi cunoaște pe toți, de la socialiști. O să-și rupă diavolul papucii, în curând – să ne bucurăm și noi de belșug și să respirăm mai în larg, că destul suferisem. Sâmbătă seara n-o să-mi joc leafa la rișcă, pe maidan și nici n-am să-i cumpăr domnișoarei Domnica batiste colorate și flori, ca Bimbirică. Am să viu cu banii toți acasă, în fiecare săptămână, să-i dau mamei să-și cumpere lapte gras, să-i facă lui Puișor cămăși lipovenești – să bem sărbătoarea vin la masă, ca Gore și mai târziu, când o să am guler tare și vioară, ca Bela, să plecăm în oraș, să ne plimbăm cu tramvaiul, să bem must la o grădină de vară și să mâncăm ce ne-o place, ca negustorii și patronii – că nu s-or fi născut numai ei în zodia norocului...

Puica se lăsa furată de visul meu iar Puișor, când venea seara de la fabrică, ne găsea prinși de mână, zâmbind

printre lacrimi, convinşi că viaţa poate fi frumoasă şi pentru nişte necăjiţi din mahalaua cu nume ruşinos.

Trăiam aşa de mult în noi, cu speranţele şi legănaţi de visul ce-l înflorisem clipă cu clipă, că nu ne mai interesa viaţa celorlalţi şi cu atât mai puţin întâmplările din ultima vreme. Nu ştiam de ce rămăsesem cu impresia că tot ce s-ar mai fi petrecut – după moartea Oiţei şi uciderea ţigăncii – cu Ivan şi cu Rel, cu Tănăsică, Paler şi Gore, cu Natalia, cu Salomia şi Fane, cu Maro şi ilfovenii, nu mai putea să aibă nicio importanţă. Tragedia din Săptămâna Patimilor atinsese o culme nebănuită. Ne cutremurase, lămurind în noi adevăruri de viaţă pe care nici inteligenţa cârpaciului rus nu le întrezărise şi descoperise toate tainele din existenţa de haz amar şi de suferinţă mută, de eroism şi de desfrâu, a unei lumi de neînţeles până atunci. Mahalaua rămăsese cu o singură mângâiere: să-şi lingă rănile, ca un animal învins şi abia ajuns în adăpost, aşteptând să-i vindece soarele şi timpul muşcăturile din suflet şi din carne.

Viaţa, însă, nu oboseşte niciodată, ca stelele în drumul lor neştiut iar suferinţa e eternă, ca în rugăciune: acum şi pururi. Mahalaua cu nume ruşinos îşi aduna epavele, după furtuna ce trecuse dar nu renunţase la luptă. Ajunsese, până la noi, ecoul unor pregătiri înfrigurate, pentru un nou ospăţ cu sânge şi moarte.

Maro plecase cu Nedu la Constanţa, să afle acolo alt rost de viaţă şi să se simtă – alături de amant – mai aproape de Eros din insula copilăriei.

Tino rămăsese cu Neicu în casa cu nebuni, pentru o săptămână, să vândă brânzoaicele şi corăbioarele, lemnele şi sacii de făină, tarabele şi cărămizile cuptorului. Porunca Salomiei fusese categorică: să nu lase o urmă care să-i aducă

aminte că a trecut vreodată, pe acolo, sora de la Candia! Neicu muncise, cu doi hamali tocmiţi cu ziua, să scoată lemnele din pivniţă şi să dea jos din pod sacii cu făină, să desprindă cărămizile, una câte una, din cuptor şi să le aşeze, grămadă, în faţa simigeriei iar Tino umbla toată ziua prin oraş, să găsească muşterii pentru un material cu care nu mai avea nimeni ce face sau voia să-l cumpere cu un preţ de nimic. Tino, de altfel, era bucuros să scape de saci şi de corăbioare cât mai curând, ca s-o urmeze pe Maro la Constanţa.

Simigiul a ţinut, mai înainte de plecare, să se împace cu vecinii din casa cu nebuni, să-i roage să-l ierte pentru necazul făcut fără vina lui şi să-i îmbrăţişeze pe bărbaţi sau să le sărute mâna la femei.

Atunci am simţit, pentru întâia oară, că rămânem mai singuri, după fiecare despărţire şi murim cu fiecare plecare. Am înţeles, mai ales, cum spusese Lică Păun, că oamenii nu sunt răi şi nici proşti. Tino, bestia mică şi erotică a ceremonialului cu Maro şi Nedu, era acum un om ca mine şi ca Ivan, blând, înţelegător, trist că se desparte de casă şi de vecini, gata s-o ierte pe Salomia pentru răul ce i-l făcuse în ultimele săptămâni şi convins că – dacă l-ar întâlni pe rus – l-ar strânge în braţe şi i-ar plânge cu capul pe umăr.

Neicu se oprise în prag, răsucind pălăria în mâini, frumos şi stângaci, furat de înduioşare, îmbrăcat – pentru întâia oară de când îl cunoscusem – cu botine şi surtuc. Era alt om şi el – cu alt suflet parcă. Domnica îi dăduse o floare iar Sultana o fotografie. Ilfoveanul nu ştia cum să prindă floarea la pălărie şi unde să pună fotografia, ca s-o păstreze curată şi nerăsucită, până la Constanţa. Am văzut cum îi tremurau buzele, când a spus, la plecare, din toată inima:

„păi, sănătate bună, cucoană și să ne vedem cu bine – puiul nenii pui"...

Neicu, prin care îmi zâmbise pentru întâia oară prietenia, în seara când împărțisem o brânzoaică și râsesem cu gura plină – fratele ce mă prinsese în brațe și mă ridicase spre cer, ca să mă oglindesc de sus în lumina ochilor lui limpezi...

Plecau spre gară, stăpân și slugă la fel de încovoiați – amândoi cu o parte din sufletul meu.

CAPITOLUL V

TĂNĂSICĂ S-A ÎNTORS DINTRE MORȚI

Tănăsică s-a întors în casa cu nebuni fără veste, într-o noapte cu furtună.

Strigase, de la poartă, cu hazul lui de flăcău clăpăug:

— Fraților, am venit eu, Tănăsică de la birt! Furtuna m-a luat și furtuna m-a adus. Sculați boieri, florile dalbe, că vă aduc complimenturi de la Safta și de la alți morți.

Bătuse cu pumnii în toate ușile, ca un nebun.

— Sculați, florile dalbe și-ale mă-sii, să vă spui pătimirile mele....

Buimaci încă de somn, ne uitam la el ca la o arătare. Slăbise, îi crescuseră urechile, barba și mustățile, avea o privire rătăcită și-l udase ploaia până la piele. Tremura, cu capul strâns între umeri și râdea straniu, cu dinții galbeni și rupți între buzele groase, crăpate, pline de bube.

— Maică din cer, cum vă uitați la mine....

A vrut să râdă din nou, tot așa de nepăsător dar l-a podidit plânsul și a căzut în genunchi – cu o mărturisire ce ne încremenise.

— Fraților, viu din iad și dintre câini! Ce-am îndurat și ce-am văzut, am să spui și la morți și am să vă spun și vouă. Numai, fie-vă milă și dați-mi o cojiță de pâine...

Trimis în camera de torturi, să fie luat îndeaproape cercetare de comisar, în timp ce procurorul rămăsese în cancelaria comisariatului, cu birtașul și cu Bela, să-i descoasă și să-i pună în încurcătură prin întrebări perspicace, competente și de o inteligență suplă, Tănăsică fusese primit în pumni de alt gardist și repezit în ziduri. Omul cu tesac, spân și mătăhălos, lovea fără cuvânt și fără ură, cum se îndeplinește orice îndatorire profesională. Tănăsică încercase să întrebe: de ce – dar n-a mai avut timp nici să-și acopere capul cu brațele.

Când a intrat comisarul în cameră, gardistul gâfâia, descheiat la veston și cu părul tot căzut în ochi iar Tănăsică, făcut mototol la picioarele matahalei cu galon, aduna în palmă sfărâmături de dinți și sânge.

— Asta a fost un mezelic, băiatule – a râs comisarul – ca să te-nveți minte altădată, să nu mai mă contrazici, de față cu domnul procuror. Acum, când ai înțeles că nu se glumește cu mine, să trecem mai departe. Spune ce știi.

— Am spus tot, la pompa de apă.

— Bine, să mai încercăm – poate c-a mai rămas ceva pe fundul sufletului....

Comisarul, ajutat de subaltern și amândoi cu un calm tot așa de profesional, l-au bătut cu trestia de mare peste degete. Loveau, ca fierarii pe nicovală, când unul, când altul și în ritm. Unghiile se învinețiseră și sărea sângele în perete, după fiecare izbitură și tot așa, în ritm. Tănăsică se încordase, ca să nu țipe, ca o vită în jug, cu bărbia înfiptă în piept și pleoapele strânse. Palmele i se făcuseră,

pe masă, ca două broaște. Când n-a mai putut să rabde, a lăsat capul pe spate, moale, frânt parcă, a suspinat odată, stins: of, mamă – și s-a prăbușit. S-a trezit crucificat de un zid, cu mâinile prinse de două verigi și tălpile apăsate, cu toată greutatea corpului, pe o scândură cu ținte. Gardistul îl bătea cu vergelele peste glezne și peste genunchi, în timp ce comisarul se uita la sluga de la birt rânjind și atent să nu-i scape cea mai ușoară tresărire a figurii. Dacă îndoia picioarele, în zguduirea lăuntrică a unei lovituri, Tănăsică rămânea atârnat numai de mâini iar brațele, prinse în verigi și întinse, pârâiau – cu o durere, în subsuori, ce urca până în ochi și înțepa, împăinjenind vederile. Lovitura următoare îl obliga, în același gest instinctiv de zbatere și de apărare, să se întindă și tălpile se înfigeau în țintele scândurii de sub ele, ca să urmeze automat și fără concursul binevoitor al gardistului, o nouă încovrigare a trupului, cu o durere mai amarnică în subsuori și cu o usturime în ochi care-i rupea din gâtlej un răget inuman. Când leșina, spânul îi vărsa o căldare cu apă în cap iar jocul continua, până la semnul scurt și surâsul satisfăcut al comisarului.

Sluga de la birt mișca buzele dar nu mai avea putere să articuleze. Acum nu-l mai înțepau țintele în tălpi și nu-i mai pârâiau brațele. Numai trupul i se zbătea în răstimpuri, scurt, ca o tresărire – și se legăna în urmă, de la mijloc în jos, ca un spânzurat în bătaia vântului.

Comisarul începuse să se supere pe tăcerea suspectă a individului cu toate stigmatele criminalității pe figură și se holba, răscăcărat și cu pumnii în șolduri, la trupul gol, învinețit și însângerat, în care viața se zgribulise și se ascunsese, abia pâlpâind, în cine știe ce colț de suflet.

— Spune, mă, ce știi!

Tănăsică a ridicat pleoapele, încet dar ochii rămaseseră rostogoliți în orbite și albi iar buzele au mișcat din nou și de prisos.

— Bine, lasă că te fac eu să spui și laptele supt de la mămica...

Camera de tortură era înzestrată cu toate uneltele indispensabile unei cercetări rapide și edificatoare, a răufăcătorilor. Lângă masa pentru sfărâmat degetele și coșciugul cu guzgani, se afla un scaun curios, botezat de polițiști, în glumă pe placul lor: „divanul cu plăceri". Scaunul acesta, pe care numai fantezia sadică a unui demn apărător al ordinei publice a putut să-l inventeze, avea o țepușe de corn. În ea era înfipt, cu șezutul, nefericitul ajuns în Casa Suspinelor.

— Oameni ai lui Dumnezeu, parc-a fost surd de nu m-a auzit și câinos la inimă, de nu s-a îndurat – strigase Tănăsică, întorcând spre noi o figură ce păstra întipărită adânc, groaza de atunci – asta-i o durere cum nu se mai poate spune...

Bătut la pompa de apă și umplut de sânge, Tănăsică se rezemase de zid, cu o împietrire, în el, ce-l ridicase – peste durere și revoltă – la înțelesul apostolic al suferinței niciodată întrebate de unde vine și de ce. Nu o binecuvânta, că era slugă la birt și n-ar fi avut ce face cu aureola din icoană dar se realiza – în viața pe care el o denunțase vinovată de uciderea țigăncii și de toată mascarada de la poarta casei cu nebuni – într-o atitudine ce-l mirase și îngândurase pe procuror.

Omul cu trabuc și fular presimțise pândind, în ceasul acela primejdios al zorilor, după fiecare copac și în întunericul misterios de dincolo de garduri, ochi

dușmani și mâini încleștate pe pumnal dar adevărata mare amenințare fulgera numai în ochii neclintiți ai flăcăului clăpăug. Dușmănia haimanalelor de după roșcovi ar fi putut s-o ocolească sau s-o îngenunche în praf, prin carabinele artileriștilor. Sub aparența de liniște și de supunere mută a slugii de la birt, însă, amenința nebunia – pumnul ce ar fi lovit cu toate revoltele laolaltă și definitiv.

Tănăsică îndurase, cu o împietrire la fel a sufletului și cu o înțelegere egală a suferinței, sfărâmarea degetelor și chinul crucificării. Christos cu nume simplu de mahalagiu bucureștean și destin de sobol, flăcăul clăpăug murea cu fiecare lovitură și învia după știuta căldare cu apă vărsată în cap. Din fericire, învingi în durere prin durere, cum a călcat Fiul Omului cu moartea pre moarte, fiindcă – la un moment dat – Tănăsică n-a mai simțit nici junghiurile din glezne și din genunchii sfărâmați cu vergelele, nici durerea din subsuori sau usturimile din tălpile înfipte în ținte – cu tot devotamentul subalternului mătăhălos și cu toată arta comisarului de a provoca suferința. Numai sufletul rămăsese, în trupul martirizat până la anihilarea durerii iar sufletul se ruga acum, într-o lege ce era numai a lui: „Doamne, care Te-ai strâns ca un purice în mine, tatăl nostru și al florilor dalbe"...

Bănuia, sufletul cu ruga tremurată între cer și colind, că dincolo de crucificarea cărnii o să-l aștepte, ca în sfântul scris al apostolilor, mântuirea. Dar tortura de pe „divanul cu plăceri", pe care nici pana inspirată de duhul rău al nopții din Apocalips nu ar fi fost în stare s-o spună, în toată grozăvia ei, pândise tot ce mai rămăsese viu și neultragiat în Tănăsică.

Scuturat ca de frigurile morții și scăldat, în același timp, de sudoare, cu orice apăsare în țepușe, în pauze

calculate de comisar cu o liniște sadică, flăcăul de la birt se zbătea în curelele ce-l legau de mâini și de picioare, înfipt cu fiecare zbatere mai adânc în vârful de lemn, ca într-o flacără sfredelitoare.

Urla, înnebunit și pentru că le uitase numele la cei vii, îi chema pe morți în ajutor.

— Safto, țățico, scoală din praful de la pompa de apă și spune cine te-a ucis, că mă omoară câinii.

Comisarul se răsturnase, satisfăcut și picior peste picior, pe capacul coșciugului cu guzgani și aștepta, convins că – până la urmă – ucigașul se va lepăda de diavolul din el și va face mărturisiri senzaționale. Tănăsică nu era un ticălos de rând, ca să-l bată cu vâna de bou la tălpi ori să-i pună ouă răscoapte la subsuori. Scândura cu ținte era mult mai convingătoare ca vâna de bou iar spânzurarea, cu brațele întinse și prinse în verigi, durea altfel și în tot trupul. Comisarul descoperise și în arta rară a torturării, nuanțe...

— Pe urmă, fraților, iar n-am mai știut de mine și m-am pomenit legat cu picioarele de cârligul tavanului, spânzurând cu capul în jos ca un șoarice prins de coadă și pocnit cu capul de zid. Atunci a venit mama să mă scape. Nu pe ușă, fiin'că e moartă și n-am cunoscut-o, că m-a lăsat în copaie, când eram de un an și s-a dus să doarmă cu țărâna în gură. Așa i s-a părut mai bine și mai frumos. A tremurat pe zid, mai întâi ca o lumină și pe urmă s-a făcut mamă și s-a apropiat de mine. Mă bucuram: uite ce frumoasă maică am avut – și ea se bucura: stai, dragul mamei, să te mângâi, nu te mai legăna așa! Vezi unde a fost scris s-o întâlnesc, ca s-o întreb: săru' mâna, mamă, de ce mai mă născușsi? Iar s-a făcut că mă legăn și adorm și când m-am trezit, eram tot spânzurat. Mama plecase, tot așa, prin zid. Poate o gonise

comisarul dar eu nu l-am văzut, că mă uitam cum îmi picură sânge din nas, pe ciment și ascultam: pic, pic, pic – frumos, ca un cântec.

Adus în fața procurorului, un mototol de carne vânătă, umflată și încă sângerând, Tănăsică mai povestise odată – ca să fie cu conștiința împăcată – ce se întâmplase în viața țigăncii, în casa cu nebuni și la pompa de apă și leșinase iar, după ce-l îndemnase pe procuror să aresteze, dacă poate, ceasul rău – singurul mare vinovat, alături de „curva de viață", în mascarada din mahalaua cu nume rușinos.

Gore și Paler, trântiți de la început sub robinetul din curte, să-i dezmeticească apa rece, fuseseră aruncați în beciul umed. Oamenii se treziseră în beznă, înconjurați de guzgani flămânzi, se recunoscuseră cu greu și se întrebau, cu spaimă, unde sunt și ce s-o fi întâmplat? Comisarul îl anunțase pe procuror că e gata să-i ia și pe ei îndeaproape cercetare dar omul cu trabuc îl oprise: o să-i cerceteze personal și cu metode tot așa de categorice, la tribunal. Acum aveau altceva de făcut. Patrula de jandarmi aștepta în curte iar ordinul a fost limpede: comisarul, în doi timpi și trei mișcări, să răstoarne mahalaua și să-i aducă, morți sau vii, toți criminalii...

Subalternul salutase scurt și plecase dar în curte îl aștepta o surpriză: Rel dispăruse. Sigur că individul fusese răpit de complicii lui din mahala și convins că răufăcătorii vor încerca să fure și cadavrul Oiței, ca să dispară orice corp delict, comisarul plecase în pas alergător, cu jandarmii după el, spre pompa de apă.

Uitat – după plecarea soldatului artilerist, care-l adusese în brațe – în curtea comisariatului, pe ciment, Rel își revenise din leșin și se ridicase, stăpânit de un singur gând:

Oiţa rămăsese pe maidanul cu basculă. Plecase orbeşte, la început ţinându-se cu mâna de garduri dar grija crescuse în el, ca o poruncă şi se pomenise fugind prin mijlocul drumului, bălăbănind în întuneric mâinile bandajate. Când a ajuns la pompa de apă, oamenii de la Morgă o aruncaseră pe Safta în dubă. Capul moartei sunase, pe scânduri, ca un bolovan. Adus lângă ţigancă, de când plecase convoiul cu Paler şi Tănăsică spre comisariat, trupul tânăr şi drept al Oiţei aştepta să fie luat pe sus de mâinile butucănoase ale cioclilor fără colivă şi fără fireturi şi aruncat, cu o nepăsare egală, lângă Safta.

Rel îl apărase, însă, cu ruga şi cu pumnii, îl prinsese în braţe, strâns, cu o disperare ce-i încleştase mâinile peste mijlocul subţire.

— Lăsaţi-mi-o, fraţilor, că atât mi-a mai rămas – lăsaţi-mi-o, fraţilor...

Surprinşi un moment, oamenii de la Morgă au fost lămuriţi în câteva cuvinte, de gardist, ce-i cu individul în tricou şi au încercat să smulgă cadavrul din braţele haimanalei.

Bătrâni în meseria ce ucisese în ei orice sentiment de milă, de respect al morţii şi de înţelegere a durerii, Suru şi Saru adunaseră în fiecare noapte, din oraşul mare şi ticălos, epavele pe care le arunca viaţa la mal. Un mort în stradă, pentru ei, nu însemna o dramă şi cu atât mai puţin un motiv de înduioşare. Nu se întrebau ce durere împleticise un suflet şi-l împinsese în moarte, ce visuri se spulberaseră, ce roman se epiloga, neaşteptat, cu sau fără înţeles, cu orice ins cules de pe trotuare şi de prin ganguri, din camerele de hotel şi din toate mahalalele. Suru şi Saru ştiau, din experienţă, că un cadavru luat în primire e un număr în plus, la Morga

în galantare şi altceva nimic. Se convinseseră, de mult – privind cum sunt sfârticaţi morţii pe mesele de zinc, ca să-i adune, în urmă, servitorii în lăzi şi în saci – că respectul pentru un trup ciopârţit era egal cu o pierdere zadarnică de vreme – cu atât mai mult că adormiţii întru Domnul nu mai aud şi nu simt. Erau liberi să înjure şi să facă, scuipând printre dinţi, glume porcoase, îndeosebi când dezveleau un pântec de cucoană.

— Lasă moarta, mă, s-o luăm – se apropiase Suru de Rel, cu vorbă bună – nu ne ţine-n loc, că mai avem una în Labirint şi doi la Obor.

— Nu ne mai încurca – intervenise Saru, cu un glas morocănos şi clipind repede – că numai timp de acţibilduri n-avem! Aşa se face: dacă-i moartă, o ducem la Morgă...

Rel îi implora, printre lacrimi.

— Nu mi-o luaţi, oameni buni – frăţioare, tăticule, nu mi-o luaţi!

Slujbaşii de la Morgă s-au întrebat, din ochi, ce să facă. Niciodată nu întâlniseră un nebun aşa de curios. Timpul e scump, mai ales pentru ciocli. La un semn al lor, gardistul l-a prins în braţe pe Rel iar Suru şi Saru au apucat moarta de picioare şi au început s-o tragă spre ei, ca să i-o smulgă de la piept. Se opinteau, cu puterile unite şi odată. Rel îşi încleştase mâinile, cu mai multă disperare, pe cadavru, gardistul încerca să se înfigă bine în călcâie dar era târât spre dubă, după moartă şi haimana. Trupul pentru care începuse lupta asta surdă, cu gâfâieli şi opintiri, cu ameninţări şi înjurături, era ţeapăn şi alb. Numai capul se bălăbănea în toate părţile, frânt parcă dintre umeri şi măturând, cu parul despletit, pavajul. Fusta, smulsă de mâna nesigură a lui Saru, dezvelise şoldurile în desen armonios. Suru, descurajat, a

înjurat şoldurile de fată, porcos şi a scuipat spre cer, cu necaz. Tras spre gardist şi târât de oamenii de la Morgă, Rel se împleticea, gata să cadă cu faţa în jos şi se frângea de mijloc, pe spate, cu acelaşi gemăt surd de încordare şi de spaimă, în timp ce trupul Oiţei, întins între braţele lui şi mâinile aspre şi voinice ale lui Suru şi ale tovarăşului, se cutremura cu fiecare smucitură şi clătina o mână lungă şi slabă, parcă ar fi făcut un semn de împăcare şi de iertare.

— Dă-ne moarta, mă – se înfuriase acum şi gardistul – că altminteri te arestez şi te duc la noi la comisariat, să spui şi laptele pe care l-ai supt.

— Cum să ţi-o dau, frate vardistule – plângea Rel, cu o singură lacrimă rostogolită pe obraz şi din bărbie picată şi risipită pe gura Oiţei – cum să v-o las, fraţilor, dacă nu pot, dacă nu se poate? Uite, dacă vreţi s-o duceţi la cimitir, lăsaţi-mă, că pentru voi e totuna, să-i săp groapa cu mâinile mele, s-o culc în pământ cu mâinile mele, s-o învelesc – să nu-i fie frig – cu ţoalele de pe mine şi să trag bulgării peste ea cu mâinile mele, să-mi scot ochii şi să-i pui semn la căpătâi, ca nişte candeli ce n-au să se stingă niciodată! Îndurați-vă, oameni buni, că pentru voi e totuna...

Saru fluiera a pagubă, scărpinându-se în cap.

— Ce facem, mă Surule, cu moarta şi cu nebunu?

Fără îndoială că o nouă încercare de convingere, cu duhul blândeţii, ar fi fost zadarnică. Se certau între ei, oamenii de la Morgă şi gardistul, că nu înţeleseseră de la început ce au de făcut. Moarta nu era boieroaică, s-o ceară cu ploconeli şi s-o urce în dubă pe tavă de argint iar Rel se arăta, după chip şi înfăţişare, un copilandru şi ceva mai mult, o haimana – cu alte cuvinte, un ins cu care nu se stă la taifas

şi tocmeli, când ai tesac ori pumni mari şi puternici. Prins pe neaşteptate în braţe de Suru, care era mai voinic, Rel fusese trântit la pământ, cu o singură săltare şi răsucire smucită în loc, gardistul îl apucase de picioare iar Saru, fără să mai aştepte semnul celorlalţi, încerca să-i desfacă mâinile de pe moartă. Haimanaua s-a zbătut, a vrut să muşte dar omul de la Morgă îi strivise umerii sub genunchi şi-i înfipsese o labă ca de urs în gât. Lupta a fost scurtă, pentru că degetele lui Suru au strâns, încleştate în beregata haimanalei, tare, mai tare. Rel începuse să horcăie iar braţele s-au desfăcut aproape singure de pe mijlocul Oiţei şi au căzut grele, în lături – fără nicio putere.

Totul, în urmă, a mers uşor.

Fata moartă a fost aruncată în dubă, peste Safta, cu o înjurătură tot aşa de porcoasă pentru pântecul gol şi încă frumos, uşile negre s-au închis cu o pocnitură surdă, a gol, Suru a sărit repede pe capră iar Saru, lângă el, a dat bice cailor şi i-a îndemnat la drum, cu un chiot victorios.

Rel rămăsese căzut pe spate, cu braţele întinse în lături şi râdea – ridica picioarele în sus, ca într-o figură de gimnastică suedeză şi râdea – se da de-a dura prin praf, în jurul gardistului şi râdea – îşi muşca pansamentul de la mâini, o chema pe Oiţa pe nume şi râdea – un râs ce-l trecuse dincolo, în ţara unde nu mai e nicio durere pentru că nu mai e niciun înţeles...

Sosit la pompa de apă gâfâind şi convins că Rel face pe nebunul ca să scape de cercetarea din camera de tortură şi de ocna în care va intra sigur, ca orice criminal cu fapta bestială dovedită legal, comisarul l-a declarat – încă odată – arestat în numele legii şi l-a trimis, cu gardistul alături, la Casa Suspinelor.

Patrula de jandarmi a plecat, în urmă, în mahala, sub comanda subalternului mustăcios, să execute ordinul procurorului..

— După asta, fraţilor – oftase Tănăsică, încovoiat pe un scăunel, în casă la Tinca oloaga, unde ne adunasem să-i ascultăm pătimirile – când mi-am venit în fire, că v-am spus că leşinasem lângă procuror, era lumină şi toată curtea de la secţie plină de şoapte speriate şi de suspine, de copii şi de codane, de babe şi de haimanale, de lucrători şi de hamali – toţi aduşi la cercetare, ca să spună cine-a omorât-o pe Safta, săraca.

Tinerii fuseseră bătuţi la tălpi, să declare dacă au fost la mascaradă şi cu cine. Ţaţele din sobor cunoscuseră groaza coşciugului cu guzgani. Bărbaţii şi îndeosebi haimanalele, toate suspecte pentru comisar şi capabile de cele mai odioase crime, suferiseră trestia de mare peste degete şi crucificarea cu braţele în verigi şi tălpile pe scândura cu ţinte. Bimbirică, Gogu Gioală şi Aron Blaga, care au refuzat să jure pe cruce că vor spune numai adevărul, pentru motivul că sunt socialişti şi prin urmare nu cred în sfinţii capitalismului, trecuseră – de la vergelele ce le sfărâmaseră gleznele – pe scaunul cu ţepuşe de corn, ca să fie convinşi, odată pentru totdeauna, că într-o ţară creştină „nimic nu se poate fără Dumnezeu". Singur Bimbirică, mai slab de înger, ca orice romantic, recunoscuse – căzut dezarticulat pe ciment şi cu şezutul tot o rană: „cred în sfinţi, în cruce şi în ce vrei matale, comisarule – dacă se pot tortura oamenii aşa de grozav, în numele lui Dumnezeu, cred că există, comisarule şi mă închin cu mâinile, cu picioarele şi cu ce mai zici matale". Matahala cu galon a rânjit iar superiorul şi-a frecat palmele, triumfător. Calfa curelarului de pe şoseaua Basarab era individul pe

care-l aşteptau – tipul fricos, sufletul îngenunchiat sau, cum îl caracterizase procurorul: cetăţeanul conştient şi demn, convins în sfârşit că e dator că colaboreze cu autorităţile, în opera lor de salvare a prestigiului civic.

— Tinere, personal îmi pare rău – a oftat comisarul, cu o figură de înger mustăcios – că n-am ştiut de la început cu cine avem de-a face. Te felicit că vrei să fim prieteni şi să ştii că ai găsit în mine un om cu o inimă de zahăr. Tu ştii ce-mi place mie: adevărul şi numai adevărul, că altminteri e prăpăd! Aici îţi putrezesc ciolanele! Mai bine fă cum te-nvăţ eu, bibicule...

Bimbirică a fost silit să se ridice în picioare, să se închine şi să îngâne, cu gura lui plină de sânge, umflată: „cred într-unul Dumnezeu, tatăl atotţiitorul, carele pentru noi, oamenii... şi a noastră mântuire... s-a coborât din cer şi s-a... făcut... om..."

Comisarul a surâs şi l-a bătut pe umăr, protector şi inspirat.

— Om ca mine şi ca tine, băiatule...

Bimbirică a înclinat capul şi abia a avut putere să suspine:

— Da, om ca mine... şi ca tine...

Scena era distractivă pentru poliţişti.

— Ştii de cine-i vorba în rugăciune – a întrebat comisarul – prin cine, adică, s-a făcut Dumnezeu om şi de ce?

— Da, comisarule: Christos, care s-a crucificat pentru noi...

— Aşa, Christosul bunicuţii matale de puşlama – a râs, prietenos, stăpânul pe viaţa şi pe moartea ticăloşilor

din mahalaua cu nume ruşinos – îmi place că nu eşti prost. Acum nu mai mă supăra şi spune tot.

Bimbirică a ridicat o privire disperată spre instrumentele de tortură.

— Cred, cred în ce vrei matale, comisarule dar nu ştiu cine-a ucis-o pe ţigancă.

Furia a răsucit nervii şi a încleştat pumnii încă o dată. Lovit pe la spate şi cu sete, Bimbirică a simţit cum se despică pământul sub el. Rostogolit şi rămas cu mijlocul frânt peste capacul sicriului, i s-a părut că-i e somn şi adoarme în umbra unor crengi de măr înflorit. Haimanaua a rămas în bezna umedă a beciului, cu visul lui de primăvară dar din Casa Suspinelor au început să se ridice din nou urlete de durere şi strigăte de oroare. Copii se agăţau cu spaimă de gâtul mamelor smulse din turmă şi târâte de păr pe treptele de piatră ale beciului, toată curtea era plină de ologi şi de desfiguraţi – plânsetele adunaseră toţi mahalagii de pe străzile învecinate la poarta cu firmă galbenă. Omul cu tesac şi matahala spână, sergentul colivar şi jandarmul, obosiseră iar comisarul nu uitase niciunul din procedeele lui moderne de convingere, ca să-i oblige pe ticăloşi să se lepede de diavolul din ei şi să facă mărturisiri senzaţionale. Totuşi, nu se ajunsese la niciun rezultat fericit. Arestaţii juraseră pe cruce, după ce trecuseră prin beci şi prin camera de tortură, că au fost la pompa de apă şi au făcut haz când l-au văzut pe Pater trântit la pământ, cu un singur pumn, de ţigancă, aşa cum au râs de Gore, care sforăia în trăsură, în timp ce lăutarii îi cântau ca de mort. Adevărat, pe Oiţa o lovise Safta în frunte, cu o piatră. Se blestemau, însă, făcând cruci mari şi plângând, copiii laolaltă cu cei bătrâni, să n-apuce să mai vadă lumina soarelui dacă ştiau cine-o omorâse pe ţigancă.

Poate Gore, că-l înşelase nevasta cu Paler sau turnătorul, că i se culcase ibovnica, fără să-l întrebe, cu domnul Stârcu, dacă nu cumva portarul de la gară, să se răzbune că-l schimbase ţiganca, la rând, când cu hamalul, când cu chiriaşul. Asta numai de la ei poate comisarul să afle, când i-o lua în cercetare. Din nefericire pentru bunul renume al poliţiei şi pentru siguranţa ordinei publice, procurorul se amestecase unde nu-i fiersese oala. Gore şi Paler fuseseră trimişi, în duba prefecturii şi legaţi cot la cot cu Tănăsică şi Rel, spre arestul tribunalului. Scăpaseră de „şurubul" pe care numai subalternul mustăcios învăţase să-l strângă cu atâta îndemânare încât ar fi smuls adevărul şi din piatră, nu numai din sufletul unor criminali de rând. Sigur că omul cu trabuc şi fular nu va fi în stare să-i afle pe ucigaşi şi supărat că tocmai el, ruda şi protejatul conului Alecu, pierduse din mână o afacere aşa de strălucită, comisarul a înjurat soarta şi toate forurile superioare, a dat peste cap, cu o lovitură de picior, masa de sfărâmat degetele şi uneltele de torturat, a urcat în fugă scările beciului şi – oprit în pragul intrării – s-a uitat fioros la victimele din curte şi le-a făcut un semn larg, de iertare.

— Plecaţi acasă, toţi, că vă ia mama dracului – criminalilor...

Dar puţini, din cei ce trecuseră prin beci şi prin camera de tortură, au mai avut putere să se ridice de jos. Au îngânat, însă, toţi, milogi, un „săru' mâna" stins, sfâşietor şi plin de recunoştinţă. Acum era rândul celor doi gardişti, postaţi la poartă, să adune bacşişuri de la rudele din mahalaua cu nume ruşinos, venite de acasă cu târgile şi de la fericiţii ce mai erau în stare să se târască pe brânci sau să sară într-un picior, până la targa ce-i aştepta în faţa Casei Suspinelor.

Bimbirică și Aron Blaga au fost duși la spital de o ambulanță cu o respectabilă „mamă a răniților" pictată pe ușă iar Gogu Gioală zăcea de câteva săptămâni, acasă, întins cu fața în jos și cu cataplasme pe buci. Se mai zvonise că Smochina din sobor, doftoroaia tinerilor cu boli rușinoase, murise de frică în coșciugul cu guzgani – oricum, până în seara când venise Tănăsică de la tribunal, baba Manda nu se întorsese încă de la comisariat – și că jandarmii, când au auzit că Fofoloanca e văduvă și are nume de cântec: Mugur-Mugurel, au legat-o la gură, au întins-o pe o masă, dezgolită și au batjocorit-o, bărbați și porci, în toate felurile, întoarsă când pe spate și când cu fața în jos – mai rău ca la bordel. Fofoloanca, însă, nu plânsese, că era nebună și nici nu se supărase – c-ar fi fost proastă, femeie tânără, să se supere...

— Stai, că asta a fost una, cu voi și comisarul – a râs Tănăsică, sătul acum și sugându-și buzele groase, pofticioase, după ce aflase pățania Fofoloancei – și cu noi a fost alta, la tribunal, cu omul cu trabuc, sări-i-ar ochii mă-sii.

Biroul procurorului era frumos, mare și cu uși ascunse. Te uitai, pe fereastră, peste oraș, tocmai spre gara de pe dealul Filaretului și spre bariera Rahovei, dincolo de Pompa-cu-Fete, de undea păruse Sultănica țiganca, tânără, frumoasă și cu glas de pasăre rară pentru haimanalele și noctambulii din grădinile de vară, dornici să scape cât mai curând de Safta, a cărui stea începuse să apună.

Tănăsică povestise – nu mai știa pentru a câta oară – cele întâmplate în fața casei cu nebuni, mai puțin pentru procuror, care sta la birou și se uita afară, fumând și mai mult pentru un domn ce se încovrigase pe o masă mică, cu hârțoage și călimări și scria, vorbă cu vorbă, tot ce spunea sluga de la birt. Domnul se mira, uneori, de ce aude și-l

întreba pe procuror dacă poate să scrie, în acte, cuvinte proaste ca „papucii de atlas și ciucuri, cu care se plimba Maica Precista pe străzile Ierusalimului, când era dânsa fată mare" sau „curva de viață"...

— Scrie, mă – râdea procurorul, lăfăit în fotoliu – că așa ceva nu auzim în fiecare zi și de la orice prost. Scrie tot și exact, că asta o să-mi ajute să explic cum a fost posibilă, psihologicește, o crimă comisă în împrejurări așa de singulare. Am să public și un studiu special, poate, într-o revistă nemțească de criminologie. Mi-o traduci tu, c-a fost mama dumitale nemțoaică, dacă nu mă-nșel. Spune, mă, Tănăsică, mai departe, dar să nu uiți un cuvânt din ce mi-ai declarat la fața locului – că mă superi și e mai rău.

Lungit cu fața în jos, pe covor, căptușit de junghiuri prin tot corpul și uitându-se la mâinile umflate și vinete, Tănăsică a oftat și a spus tot, o noapte și a doua zi până la prânz.

Satisfăcuți de ispravă, sluga de la birt și procurorul se priviseră lung, fiecare cu gândul lui ascuns dar zâmbind la fel, în timp ce pendula măsura timpul și-l măcina, în inima lor și în devotamentul domnului cu terfeloage și călimări. Plutea ceva apăsător, de neînțeles, în atmosfera biroului capitonat – o nesiguranță în gesturi, o neliniște în priviri. Oamenii simțiseră că, mai presus de mascarada de la pompa de apă și de toate întâmplările mici și mari ale cercetării la fața locului, mai au ceva să-și spună. Fiecare încerca să se mintă, să poarte o mască – dar masca le sta strâmb pe figură. Așteptau, unul de la altul, după spovedania transcrisă de grefier pe cele aproape o sută de pagini ale dosarului, cuvântul pe care-l tăcuseră, cu un sentiment necunoscut până atunci, mai ales de procuror. Criminalii și victimele

lor îl preocupau mai puțin, acum, pe omul învestit cu puteri discreționare. Morții vor fi ciopârțiți pe mesele de zinc și de acolo aruncați într-o groapă, undeva, nu interesa unde iar răufăcătorii vor spune adevărul, vor asculta sentința și se vor duce la ocnă, în haina lor vărgată, cu gândurile și cu sufletul pierdut dar dincolo de sicriul fără cruce din Valea Plângerii" și de mormântul alb al viilor trimiși la sare, va mai rămâne ceva, în viața și în conștiința lor de oameni smulși din două lumi cu destine așa de deosebite și puși față în față, să se măsoare, să se cunoască bine și să-și facă, reciproc, o promisiune solemnă: au să se mai întâlnească odată, cine știe când – dar nu rob cu stăpân...

Rel, adus la interogatoriu după Tănăsică și tot ca el, pe targă, n-a mai avut nimic de declarat. Uitase tot și mai ales povestea cu Oița și cu lumina. Se ridicase în genunchi și încrucișa brațele, strâns – ca să le deschidă, în urmă, larg și iar să le încrucișeze, cu mai multă putere, ca în noaptea când i-o smulseseră oamenii de la Morgă pe Oița de la piept. Asta era tot ce rămăsese din Rel și scâncetul mic, la fel, de copil ce nu știe ce-l doare.

Tănăsică a mutat o privire semnificativă de la Rel la procuror și a spus numai atât, fără tremur în glas: „vezi, coane, cum, se întâmplă cu noi?" Cerberul ordinei publice a văzut, a înțeles și a bătut cu pumnul în birou, supărat pe grefier că stă cu condeiul în mână, gata să-i ia interogatoriu unui nebun, în loc să-i facă formele pentru internarea în ospiciu.

— Și tu – răcnise procurorul, întorcând spre Tănăsică o figură feroce – să nu te mai prind că mă-ntrebi ceva! Văd ce-mi place și cum îmi place. Nu uita că te am în mână, că

pot să te ucid sau să te bag la ocnă și până una alta, să te trimet la altă cameră de tortură.

Sluga de la birt nu se intimidase.

Flăcăul, dimpotrivă, își regăsise hazul lui amar de fiecare zi și a râs îngânat, prietenos și cu înțeles, întinzând spre omul ce-l amenințase mâinile vinete și umflate, pe care nu s-ar mai fi potrivit nicio cătușe.

— Las-o-ncolo, coane pricurorule, că – pentru mine – ocnă sau moarte ar fi totuna și ăia de la tortură n-ar mai avea ce să-mi facă. Nu mă vezi și nu m-ai auzit gemând – n-ai înțeles că sunt o biată făptură, oloagă și ciungă și sfârtecată cu țepușa mă-sii, în care n-ar mai încape durere? Ocnaș să fiu și tot s-ar găsi pentru mine o alifie, să-mi astâmpere usturimile, să-mi vindece rănile și să dea înapoi umflăturile – ca să nu mai vorbim de un pic de apă, că mi s-au făcut buzele de pământ și fiere și de un codru de pâine, că n-am mâncat nimic de alaltăieri. Până acum, să fi fost în locul meu, soldatu Virugă ar fi împușcat toate lămpile și ar fi dărâmat tribunalul peste noi...

Procurorul a râs, tot așa de îngânat și cu înțeles, recunoscând – pentru a doua oară – că orășenii sunt mai înțelegători ca bestiile de la țară, mai sinceri și mai supuși, mai deștepți și prin urmare pătrunși de respect față de lege. Aducându-i aminte de soldatul artilerist Virugă, țăranul ce-și țipase revolta cu fiecare împușcătură de carabină în becurile electrice din triaj, Tănăsică îl trecuse pe procuror prin spaima încercată odată, pe maidanul cu basculă și-l obligase să recunoască, în el și nu fără tresărire, că moartea poate veni de oriunde și tot așa de crâncenă, pentru cei slabi ca și pentru cei puternici.

— Bine, Tănăsică, să știi că sunt om bun și mi-e milă de tine. Am să te trimet la spital, să te vindeci și să mănânci! Noaptea o să fii la „Brâncovenesc", să te ungi cu alifii și să dormi iar ziua ai să vii la mine, să stai colo, după ușa ascunsă, să asculți ce-au să-mi spună ceilalți criminali și să mă anunți, când nu vor mărturisi adevărul și numai adevărul, cu un semn pe care numai eu am să-l știu și cu tine. Ți-am spus că mi-ar fi ușor să te bag în ocnă și că mi-e milă de tine, așa că te poftesc, de mâine, să-ți faci datoria în conștiință, colo după ușă. După ce isprăvim, te pun în libertate și te fac funcționar, să stai la intrare și să nu lași pe nimeni înăuntru, fără poruncă de la mine.

Tănăsică a primit învoiala dar a surâs strâmb.

Mai norocoși, pentru că scăpaseră de chinurile din camera de tortură de la comisariat, Gore și Paler trecuseră, oricum, mai înainte de a fi aduși în cabinetul capitonat de la tribunal, prin beciul prefecturii. Bătuți la palme ca școlarii leneși, hamalul și turnătorul întrebaseră, ca și Tănăsică: de ce – încercaseră să se apere și protestaseră. Paler jurase că e lucrător și băiat cuminte, Gore ar fi putut face dovada, prin domnul Stârcu de la gară și – ceva mai mult – prin domnul Pompilică, șeful și prietenul lui, că e familist și poartă guler tare și baston, sărbătorile. Amândoi fuseseră întrebați, însă, cu același rânjet acru, ce caută la poliție dacă sunt oameni cumsecade – întrebare uluitoare, la care nu găsești ușor un răspuns, mai ales când tremuri, flămând și în pielea goală, lângă zidul rece al unei celule. Meritau, așadar, să li se pună ouă răscoapte la subsuori și să fie izbiți cu capul de perete, la cel mai mic gest de împotrivire. Din fericire, li se lăsaseră picioarele tefere, ca să poată pleca, între baionete, la tribunal – dar nu mai înainte de a fi purtați pe lângă toate uneltele de

tortură, să afle ce-i așteaptă, de nu-i vor spune tot adevărul și fără șovăială, domnului procuror. Tovarăș bun de suferință, Paler își dezbrăcase izmenele și cămașa, ca să nu se facă de rușine binefăcătorul de odinioară, trecând gol și murdar prin mijlocul străzilor pline de lume. Turnătorul rămăsese numai în pantalonii unsuroși și încerca să acopere, la spate, cu haina prea scurtă, găurile rămase fără petic.

Procurorul îi ascultase pe rând și-i confruntase, aflase amănunte mult mai picante ca în spovedania lui Tănăsică, despre țigancă și din romanul ei de dragoste, îi citase și audiase, în urmă, pe domnii Stârcu și Pompilică, ibovnici necunoscuți până atunci și nu scăpaseră de pacoste nici hamalii de la gară, în frunte cu Damian și Lahu, tovarășul ce zvonise că Safta îi pune coarne bărbatului.

Gore nu mai era în stare să cuprindă, cu gândul, toată spurcăciunea în care trăise. Holba ochii, mai prost cu fiecare nou ibovnic descoperit, simțind cum se adâncește și se cască în el un pustiu fără margini. Pompilică și portarul de la gară mărturisiseră totul, fără jenă, întorcând în răstimpuri o privire dușmănoasă spre hamal, ca și cum el ar fi fost marele vinovat.

Singur Paler îl apărase, în fața procurorului și se apărase, de asemeni, mărturisind printre lacrimi că o visa pe Truda, codana văcarului din sat, în noaptea când s-a pomenit cu Safta peste el.

Gore, înduioșat, înclinase capul pe umăr și-l iertase, cu un surâs plin de resemnare și ascuns sub mustață.

— Lasă, mă, prietene, nu mai plânge – că nu spălăm, cu o lacrimă, ce s-a făcut, cum s-a făcut. Numai eu sunt vinovat, c-am trimis-o după protecții și – slabă de înger... ce să-i faci? s-a dat huța în leagănul dracului...

Procurorul se plimba de colo până colo, prin biroul capitonat, răsturnând scaunele – se freca la ochi, poate ca să-i vadă mai bine pe cei patru malaci ai ţigăncii şi se lua de păr, descurajat, încurcat din ce în ce mai rău în firele unei crime pe care ziarele o caracterizaseră, cu drept cuvânt, misterioasă şi senzaţională. Criminalul sau criminalii, cu toată competenţa, perspicacitatea şi inteligenţa suplă a omului cu trabuc şi fular, se încăpăţânau să nu scoată capul în lumină. Bărbatul şi cei trei ibovnici ai Saftei ar fi avut, nu mai încape îndoială, motive serioase s-o ucidă pe necredincioasă dar Stârcu şi Pompilică dovediseră, cu martori, unde au fost şi ce au făcut în seara omorului, pe Paler îl văzuse toată mahalaua lungit lângă dulău, mai înainte ca ţiganca să iasă la poartă iar Gore, fapt de asemeni riguros dovedit, dormise în trăsură, de când plecase de la cârciumă, în tovărăşia turnătorului şi până apăruse, gol, lângă cadavru. Neserios, în momentele lui de îndoială şi panică, procurorul îi lua la bătaie pe cei arestaţi, îi ameninţa cu torturile din beciul prefecturii şi cu ocna, dacă nu vor spune adevărul şi-i da afară din birou, ca să-l întrebe pe grefier ce să facă şi pe Tănăsică pe cine să aresteze. Sluga de la birt ridica din umeri: eu am spus, coane, că numai „scârba de viaţă" e vinovată – grefierul îi recomandase o cărturăreasă poloneză de la bariera Ibricului, care face şi desface căsătorii în orele libere...

— Acum, ce s-o alege din tot balamucul ăsta – oftase Tănăsică, în finalul spovedaniei lui – nici Iulia poloneza din bariera Ibricului n-o să poată spune. Să vedem ce-o mai fi mâine, că eu le-am spus că mă duc la spital şi-am venit încoace, să vă văd, că mi se făcuse tare dor şi să ştii, jupâne, să nu te iei după intrigi, că eu nu rămâi funcţionar

la pricuror, că mi-e scârbă! Staţi, că era să uit. Rel, fraţilor – aleluia, veşnica pomenire....

Aflasem, de la Priboi, unde şi cum murise feciorul grăjdarului de la fabrica de bere.

Mălăierul alergase câteva zile, prin oraş şi bătuse la multe uşi, până a scos autorizaţia să-şi îngroape fata cu popă şi colivă, cu numele ei mic scris pe cruce şi cu flori, adunate de la toate vecinele şi fetele mari din mahala, pe capacul sicriului.

— Singura fată, domnule procuror – plânsese Priboi, în biroul capitonat de la tribunal – şi nu pot s-o las s-o-ngroape ăia de la Morgă, cum au îngropat-o pe Safta, adică nişte hălci de carne aruncate într-un sac legat cu sfoară la gură şi rostogolit, din cotigă, tocmai în groapă...

Când a ajuns Priboi la Morgă, cu rochie albă şi beteală în căruţa lui de mălăier, să-şi gătească fata şi s-o ducă la cimitir, portarul a ridicat din umeri: nu ştia nimic – iar Suru şi Saru au râs şi au scuipat, nepăsători, printre dinţi: uitaseră să facă coşciug, cum le dăduse ordin domnul administrator.

— Noi ţi-o dăm, că n-o s-o facem ciorbă, da-i vorba că – dacă n-ai coşciug...

Priboi a lăsat rochia şi beteala la nevasta portarului, o unguroaică uscată şi mofturoasă, i-a dat un pumn de gologani, numai s-o îmbrace pe Oiţa frumos şi să-i prindă firele aurite pe frunte şi în cosiţe, şi-a legat calul de un copac şi i-a spus, mângâindu-l, că „tata, căluţule, mai are un necaz şi te lasă singur, aici, să stai de pază, să nu ne-o fure câinii pe Oiţa" şi a plecat pe o stradă, la întâmplare, cu pasul când grabnic şi când şovăielnic. S-a oprit din poartă în poartă şi a întrebat trecătorii, a răsuflat uşurat când s-a văzut într-o curte plină de scânduri şi de ucenici. Tâmplarul

avea comenzi urgente și s-a supărat când i-a cerut Priboi să-i facă un coșciug.

— Poftim, ce om! Fata moartă de o săptămână aproape și el s-a trezit, tocmai acum, să-i comande sicriu. Păi o comandă, la mine, nenișorule, e cu cântec și cere timp.

— Bine meștere, nu te supăra – a oftat mălăierul – că nu știi ce foc mă arde și mă ustură. Lasă-ți lucrătorii și ucenicii la comenzi și dă-mi mie unelte și scândură, că o să mă pricep și dacă nu știu, o să mă-nvețe necazul cum să fac un coșciug.

Priboi a cioplit, a măsurat și a tăiat scânduri, a dat cu ciocanul în degete și în cuie și a bătut cuiele, mai mult în inima lui decât în lemn.

Lucrând, se trezise cântând.

Tâmplarul l-a smucit de umăr, poate revoltat de atâta nesimțire dar mălăierul a lipit ciocanul de frunte și a șoptit, numai pentru el: „aici, mi se pare că se-ncurcă uneori un fir de păr printre rotițe"...

Sicriul a fost bun, nevasta portarului priceputâ iar Oița frumoasă și cu toate mădularele strânse bine laolaltă. Preotul aștepta în trăsură, era vreme frumoasă și Dâmbovița curgea galbenă, tulbure, clipocind pe sub sălcii. Calul întorsese capul și se uita, nechezând ușor, la oamenii ce așezau sicriul în căruță, neîndemânatici și înjurând ca în noaptea când o smulseseră pe moartă din brațele lui Rel. Mălăierul sta la o parte, cu pălăria în mână și cu tot soarele în ochi și nu știa ce are de făcut. Târziu, când s-au închis porțile negre, cu o scrijelire ascuțită de fier ruginit, s-a dezmeticit și a luat calul de căpăstru.

— Mergem, căluțule, tocmai la Pătrunjel – că așa ne-a fost scris, mititelule...

De la cimitir, după ce s-a învârtit de câteva ori în jurul mormântului abia închis, împiedicat în buruieni și preocupat, Priboi a îngânat „sănătate bună", ca și cum și-ar fi lăsat fata la o gazdă și a plecat spre balamucul de la Pantelimon, să-l vadă pe Rel și să-l întrebe ce să facă cu Natalia și cum să-i spună c-a murit Oița. La balamuc, însă, îi găsise pe nebuni și pe gardieni adunați lângă un trup acoperit cu o pătură. Rel se urcase pe acoperiș și se aruncase cu capul în jos.

— Acum – șoptise Tănăsică plin de amărăciune, în timp ce vecinii din casa cu nebuni oftau și plecau să se culce – comisarul o să doarmă împăcat, pricurorul o să ia o medalie și Priboi iar o să bată cuie, mai mult în sufletul lui decât în scânduri. Să așteptăm să-l umple bubele, ca să aibă cu adevărat soartă de Iov...

Rămăsesem la poartă, cu sluga de la birt.

Ploua, din cerul aproape, peste mahalaua cu nume rușinos, să spele acoperișurile și sângele de la pompa de apă și de pe maidanul cu basculă. Vântul scutura roșcovii sălbatici și se subția, pe sub streșini, cu un gemăt prelung. Se adunaseră parcă, în el, toate durerile. M-am apropiat de Tănăsică, fără cuvânt și i-am prins mâna bandajată, i-am petrecut brațul pe după mijloc și mi-am lăsat capul pe umărul lui, să-l simt lângă mine, să-i aud inima zvâcnind și să-mi umplu sufletul cu răsuflarea lui otrăvită de fierea revoltelor. Toată batjocura pe care o îndurase umanitatea din mahalaua cu nume rușinos și toată suferința, se întrupau în el. Se înfiora, în mine, cu fiecare tresărire a lui Tănăsică, sufletul mult răbdător și răsucit al lucrătorilor, al hamalilor și al haimanalelor – toți mărăcini ai pământului – și mă cuminecam în el, ca într-o taină sau o minune ce va să vie, amin...

SĂ NU-ȚI FACI ȚIE CHIP CIOPLIT

CAPITOLUL VI

NOPȚILE NOASTRE DE ATUNCI

— ...și așa – când s-a dus vecina sa furnică la greier, să-l ia de păr, să-i rupă dibla și să-l facă: „porcule și leneșule, care ți-am dat să mănânci ca la un trântor" – l-a găsit dormind într-o cutioară de vax. Am uitat să spun că, pe drum, cum mergea vecina sa furnică, repede și ca o cucoană cu pană la pălărie, s-a întâlnit cu Talion-fecior-de-domn, care plecase să se plimbe pe podul gării și să-i aducă lui Ivan niște cizme, să le coasă rusul petice, că rămăsese sărac de când murise vecina sa albina, din curte de la Bimbirică. Vecina sa furnică zice: „a, ce bine-mi pare, musiu Alion-fecior-de-domn, unde-ai plecat ca un cavaler-gândac?" – și el zice: „merg cu matale la greier, să-l luăm de păr, să-i rupem dibla și să-l facem: porcule și leneșule, care ți-a dat vecina sa furnica să mănânci!" Atunci s-au luat la brațoletă și au mers: lipa-lipa-lip și târșa-târșa-târș, până la vecinul lor greier, care sforăia, adormit într-o cutioară de vax...

Adia vântul, prin perdele. Lumina de la candelă arunca un luciu de aur mat pe lucruri și pe figura mamei. Afară,

undeva la o cârciumă, cântau lăutarii și se umplea casa de o îngânare melodioasă. Puica respira în somn liniștit, dreaptă în cămașa albă și lungă, cu părul pieptănat frumos în cărare la mijloc și revărsat în inele peste perină și acoperindu-i umerii.

Mă ridicam de pe scaun, încet și plecam, în vârfuri, să-i las somnul ușor și visele frumoase. Tata sforăia trudit, adormit în patul meu din sală. Mă apropiam, uneori și mă uitam la el, fără gând și cu toate gândurile închinate. Respira adânc, parcă ofta, cu cămașa în culori lipovenești larg desfăcută la gât, să se vadă pieptul asudat. Odată, l-am văzut zâmbind în somn și m-am bucurat așa de mult că mi-a venit să plâng. Se plimba în trăsură, poate, prin orașele din pozele lui Ivan – trăia și el o fărâmă din visul acela pentru toți necăjiții pământului. Alte ori luam prеșul și o perină, bucuros să mă culc afară, lângă pomul în care plânsese vrabia: cip-ci-rip, ca un protest și ca o mustrare pentru mine.

Stăm întins pe spate, cu palmele sub cap, înviorat în răcoarea nopții și mă uitam în sus, la cer și la jocul încercat mereu, în fantezie, cu stelele și cu văzduhurile.

— Ce-i acolo, sus? Cer. Și dincolo de cer? Alt cer. Și pe urmă? Alt cer, ca tavanele într-o casă înaltă. Până unde? Știu eu, poate până la Dumnezeu. Nu se poate! Sunt mai multe văzduhuri și un singur cer, pe unde merge acum Isus, cu toți copii morți pe pământ și cu apostolii fără Iuda. Nici așa nu se poate. Aron Blaga mi-a spus că ce mi se pare mie cer cu sfinți e numai aer în care se rostogolesc planetele, adică stelele. L-am întrebat: dacă-i aer numai, de ce nu ne cad în cap? Cine? Stelele. Fugi că ești prost. Socialistule! Ai să fii și tu, Puișor, socialist. Așa să mori tu! N-ai să fii? Nu știu... dar nu cred ce mi-ai spus, cu aerul și cu planetele. Ai

încredere în Lică Păun? Am. Să-l întrebi pe el. Lică Păun... Să știi că sunt milioane de orfani, în lume... Cât o fi, așa, ca mulțime de copii, un milion și ce-or fi făcând, acum, orfanii pământului? Ai să fii și tu, Puișor, socialist. Nu se poate, că nu mă lasă mama...

Mă răsuceam, pe așternutul tare și mă înfundam cu fața în perină.

— Cer și alt cer, ca tavanele într-o casă înaltă din oraș. Asta s-o crezi tu. Cum se mai văd stelele, atunci?

Scuturam capul, să scap de gând.

— Fana, cum e piciorul tău, mai sus de genunchi? Acum, Puișor, nu mai suntem copii. Să te ia dracu, parcă-mi pasă mie de piciorul tău! S-o fi încălzit apa la stăvilar? Nu, pentru mine niciodată n-o să mai fie caldă. Adevărat? Vezi bine, dacă nu mai suntem copii... Când eram Ciuf-Ciufulici, mă uitam la stele? Nu. Mă uitam la mărăcini. Dar la cer, să întreb ce-i din colo? Nu, întrebam de ce mor, crâncen, oamenii din mahalaua cu nume rușinos. Mă bucuram că eu am să mor frumos, șoptind ca în balada lui Puișor: „nu mai plânge, mamă bună, nu mai plânge"...

Mă ridicam în capul oaselor, cu degetele înfrățite peste glezne și bărbia pe genunchi.

— Atunci, când ești mare, nu te mai gândești la nimic – ca Tinca și ca Pascu, ca Mădălina picior-de-lemn și ca Bela, ca Varlam și Criste? Nici așa nu se poate, că Ivan se gândește, ca Lică Păun și ca Puișor, care a spus odată: „mă gândesc așa, la mine și la soarta tuturor"... „Nu te mai gândi, omule, lasă-le-ncolo de gânduri, că numai oftică fac!" „Dacă nu se poate altfel, nevastă – ce să fac?" Adevărat! Ce să facem, dacă nu se poate altfel? Bela și Pascu ăsta cum pot? O fi, da' Pascu nu e om – e cal sau asin la căruciorul oloagei

iar Bela e meșter ungur. Cum s-o fi zicând, în limba lui, la „mamă", la „moarte" și la „Fano, cum e piciorul tău, mai sus de genunchi?" Așa ceva nu se poate spune în altă limbă, pentru că nu mai e niciun Iacov și nicio Fană, în lume...

Mă legănam, ca un copil de om sărac în copaie și îngânam, cu ochii închiși, ca un cântec de vrăjit moș Ene pe la gene: „niciun Iacov și nicio Fană..."

Fofoloanca, după isprava jandarmilor, cânta mai tare și mai mult, umblând goală printre mărăcini și cucute, ca o arătare. Luna era bucălată ca o nemțoaică de la fabrica de mezeluri iar cântecul nebunei ca o chemare în răscoala poftelor.

— Cum o fi fost, acolo, în camera de torturi, când era întoarsă Fofoloanca, pe masă, de jandarmi, când pe spate, când altminteri – dezgolită, batjocorită de flăcăi ce gâfâiau și pe urmă scuipau, potoliți, rânjind? N-a fost acolo niciun soldat Virugă. N-a fost și ce-ar fi putut face, dacă Fofoloanca se bucura cu fiecare? Tot așa, ca Maro cu Nedu sau..? Fofoloanca, dacă ar fi fost sănătoasă ca Fana...

Mi se urcase o furnică pe ureche, trecuse pe gât, o simțeam cum merge pe bărbie, peste colțul gurii, pe umărul obrazului, peste pleoapă și pe frunte, de acolo în păr și iar pe frunte – mă înfiora cu picioarele ei multe și minuscule, cu mersul ca niște pișcături în vis.

— Fana, dacă ar fi fost arestată și dusă de jandarmi – cum au dus-o pe Fofoloanca...

Ciuf-Ciufulici se mirase, întodeauna, că oamenii din mahalaua cu nume rușinos trec nepăsători prin fața unui apus, de soare sau că nu văd ori nu simt câtă frumusețe și ce farmec e într-o noapte de primăvară – cum erau nopțile de primăvară, atunci. Iacov nu se mai mira. Se sfâșiaseră,

pentru el ca pentru toți oamenii serioși, cu pofte și îndoieli, toate batistele multicolore ale norilor, murise păstorul din lună și se împrăștiaseră oițele bârsane și năzdrăvane. Rămăsese numai câinele, să urle și să muște în mine, în fiecare noapte. Unde era sufletul de altădată, să-l prind în palme și să-l întreb:

Ori ești bolnăvioară
Drăguță mioară?

Se adunau zvonuri în mine și mi se părea că-l văd pe tata aplecându-se peste leagăn, cu ochii buni și umezi, cu șoapta muzicală.

Că la nunta mea
A căzut o stea...

Prețul de sub mine era, acum, covorul minunat din poveste. Pluteam, eliberat din pumnul de țărână în care colcăiseră, până atunci, ca viermii, toate poftele. Pleoapele mi se lăsau, fără să prind de veste și din fiecare stea zbura un cap de copil cu aripioare, ca îngerii din jurul lui Isus. Când mă deșteptam, însă, în zori, nu știam dacă somnul îmi întinsese o cursă sau dacă Fana a fost aevea lângă mine. Visasem că mă înfior și tremur sub mâna ei cu pipăiri și lunecări răscolitoare pe pulpe sau trăisem, în adevăr, o aventură și cum putea fata să mă înșele și să dispară la timp? Mă sculam amețit, cu gura amară, dezgustat de mine și moleșit, cu o lene bolnăvicioasă în mădulare.

Copil și plin de neastâmpăr, soarele căuta vrăbiile în cuiburi, pe sub streșini și prin copaci iar sus, pe neclintita

apă albastră a cerului, pluteau nori albi și mici, ca niște corăbioare. Le număram, ca într-un joc frățesc cu soarele: o corăbioară mie, o corăbioară ție – și o așteptam pe Fana, s-o întreb, mai puțin atent la răspunsul bănuit mai dinainte mincinos, ca să-i pot surprinde pe figură și în gest, în felul cum ar fi încruntat sprâncenele, o tresărire care s-o demaște. Dar fata se uita la mine fără cuvânt, candidă și în egală măsură mirată. Nu știa nimic.

— Obraznicule.

Curioasă, însă, dacă în visul meu zbuciumat din fiecare noapte e acel ceva ce „doare și face bine", Fana mă lua de păr și îmi da capul pe spate, să mă poată privi, prin ochi, până în adâncul sufletului și mă întreba dacă fata din vis e frumoasă, dacă o doresc și o chem când mă fură somnul sau îi simt palma alunecându-mi pe șolduri și după ce se spulberă visul. Se supăra, că mai e o Fană, la mine în gând și mă amenința: se omoară sau îmi face una să se ducă pomina – mușcă sau cumpără vitriol și mă lasă orb, ca să nu mai fiu al dracului...

— Să știi că la noapte viu lângă tine, să nu te mai las să te culci în vis cu alta.

A venit, numai în cămașă, cum se prelinsese de sub așternut, să n-o simtă bătrânii și pentru că aveam o singură perină iar preșul era îngust, ne-am petrecut brațele pe după gât și ne-am strâns unul în altul. Se lipise de mine, toată, de la tălpi și până la tâmplă. Pulpa caldă, șoldul plin de neastâmpăr și-i număram zvâcniturile inimii în gând, mirat că mă deșteptasem de atâtea ori amețit, cu gura amară și dezgustat, din visul pe care îl trăiam acum cu o rară încântare lăuntrică. Fana de la stăvilar și din toate jocurile era lângă mine, supusă, veselă, frumoasă – Fana de totdeauna.

— Abia am scăpat, că scorpia de mama nu mai are somn și ăla bătrân aprinde țigară de la țigară și dă în bobi. Mută bobii și menește ca Safta țiganca: dacă se face cruce, mor la toamnă, că sunt sătul de tot și de toate și dacă nu se potrivesc cruce, mai trăiesc zece ani, să-mi scot din petice și să moară dușmanii! Ai mai pomenit așa nebun, Puișor?

— N-am mai pomenit.

— Noroc că n-a mai avut lampa gaz. A căutat sticla, în dulap, da' mama zice: „să nu te prind că faci risipă, că te-mpung cu vârful bastonului unde nu te arde soarele!" Asta l-a cuminţit și s-a culcat bombănind: „of, să mor la toamnă, să scap de tine, că mult mai mă amărăști, cotoroanță bătrână, nu ți-ar mai putrezi oscioarele".

Mă bucuram că n-a mai avut lampa gaz și că Pascu s-a culcat supărat, ca să poată veni Fana mai curând lângă mine.

— Fano, tu vezi stelele?

Închisese ochii și-mi încârlionța o șuviță de păr, cu degetele de la mâna ce mi-o petrecuse pe după gât.

— Le văd.

Mi-a răspuns leneș, târziu și s-a întins, mai lipită de mine.

— Fano, dacă dincolo de cerul ăsta pe care-l vedem e alt cer și pe urmă altul, ca tavanele într-o casă, atunci...

Degetele din păr s-au oprit, mirate parcă.

— Tu la asta te gândești acum?

Mai mult îngâna cuvintele.

— Azi a fost sobor de țațe, la Stanca Roiba. A venit și Paulina-cu-pistrui și Ralița cu Șari, Bica-mărunțica și Fofoloanca. Roiba a pus-o pe nebună să le arate cum a fost cu jandarmii și tot ce-a făcut, cum aștepta și cum se bucura.

— De unde știi?

— Am fost acolo.

— Nu se poate!

— Dacă ești prost și nu crezi, te privește – că eu nu te rog, băiatule.

Așteptam un gest de oroare, un cuvânt de revoltă împotriva nerușinărilor din sobor, un semn – oricare – că sufletul ei curat se cutremurase de dezgust. A surâs numai și și-a mângâiat obrazul de umărul meu, ca o pisică dornică de alintare.

— A fost frumos și am să mai mă duc...

Am avut impresia că se desprind stelele și încep să se alerge prin văzduh, că se ciocnesc și se prăbușesc peste noi, sfărâmate – pulbere și scântei.

— Minți, Fano, n-ai să te mai duci la sobor.

Râdea, cu ochii mici și răi.

— Mă duc, mă duc, mă duc...

Am încercat să mă ridic, înfuriat, s-o bat ca pe Lenora, când îi furam bucățelele de zahăr dar Fana s-a răsucit spre mine și cu o singură zvâcnitură a corpului, m-a prins sub ea și m-a imobilizat. O mână îmi înfundase capul în perină, alta îmi încleștase cămașa pe umăr, un picior mi se încolăcise, ca o reptilă fierbinte și catifelată, peste pântec. Am smucit capul, să-l eliberez și am mușcat. Plinul sânului, prins între dinți, a zvâcnit – am strâns iar fata s-a întins, cu un suspin și a căzut lângă mine, moale.

— Să fii cuminte, Puișor, să fim cuminți.

Se înfiora și mă chema, pătimașe, cu fiecare cuvânt din ruga ei ca o provocare. N-o mai ascultam. Mă ridicasem, cu coatele pe genunchi și bărbia în palme și tremuram de ciudă. Mi-ar fi făcut bine să plâng.

— Fano, să știi că dacă te mai prind la sobor, te bat și pe urmă plec la stăvilar, să mă dau la fund și să mă mănânce peștii și lipitorile.

Sta nemișcată, albă sub lună și tristă.

Mă răzbunam, cu o amenințare mai crâncenă.

— Și dacă nici așa nu te-nveți minte, mă duc la haimanalele din Cotroceni, mă iau la bătaie cu cineva și-l las să mă omoare cu pumnalul.

Tăcută și tot așa de tristă, mi-a căutat mâna și mi-a pus-o, ca un scut, peste sânul mic și mușcat. A spus, ca o mărturisire, cu o sinceritate de suflet în adevăr îndurerat.

— Lasă mâna așa, că nu știi ce bine-mi face!

Am încercat s-o retrag dar n-am avut putere.

— Bine, Fano, o las – da' să știi că-mi vine să plâng.

— Taci, că n-am fost la țațe. Sări-mi-ar, cui minte! Mi-a spus Bica–mărunțica, devreme, la poartă, că iar a-nceput soborul și ce s-a-ntâmplat. La plecare, Bica zice: „tu de ce nu vii, Fano, că ești tânără și mai bem o cafeluță?" Eu mă fac că mă bucur și: „bine, am să viu mâine" – da' pe urmă scot limba după ea și mă strâmb: na, chioara la mălai...

— Atunci, de ce m-ai mințit?

— Pentru că... tu nu știi ce bine mi-ai făcut, în minuta aia, când m-ai mușcat! La început, parcă s-a smuls din carne ceva care sta ca un ghimpe. După asta, mi s-a părut că se desprinde din toate copcile și cade de pe mine o cămașă de foc. Acum sunt ca atunci când mă scăldam la canale, în spumă: îmi vine să cânt și mi-e somn.

Ascultasem încovoiat, ca în fața unei taine oficiate de duhul bun al nopții, această mărturisire a trupului.

— Puișor, acum nu mai mi-e frică. Mama m-a speriat, ca o mincinoasă, când m-a învățat să mă feresc de tine. Tu

nu poți să-mi faci rău. Am fost bolnavă, parcă și nu mai sunt. Nu știu cum să spun, ca să mă înțelegi dar acum nu mai am nimic să-ți ascund. Uite, dacă ții să vezi cum mi-e piciorul, mai sus de genunchi – fă ce vrei...

Nici n-am îndrăznit s-o ating.

Soarele m-a prins adormit cu capul pe mâini și încovrigat în țărână, ca un câine la picioarele stăpânei. Fata adormise, de asemeni, cu un surâs pe figură, M-am ridicat, ușor, cu un cântec nou în mine și am alergat pe câmp, să culeg toate florile și s-o îngrop sub ele.

La poartă, însă, mă aștepta Tănăsică de la birt, cu o veste rea. Ivan o ține într-o petrecere, de o săptămână, cu Fane din Cotroceni, prin toate cârciumile mahalalelor. Au făcut scandaluri și au dăruit căldări de vin, au cântat și au plâns, au vrut să se spintece cu pumnalele, să-și smulgă inimile printre coapse și să le trimeată Salomiei, într-un coș cu garoafe roșii. Azi noapte au băut într-o cârciumă din bariera de peste podul gării. Ivan s-a împăcat cu haimanalele din Pleșoianu și de pe Filantropia, a jucat căzăceasca pe mese și pe urmă s-a aruncat, cu capul prin geam, afară. Sigur că a vrut să se omoare. Fane s-a speriat, a alergat în stradă și l-a găsit întins pe trotuar, numai cu o zgârietură mică pe frunte.

— Rusnacul, vere, a avut un noroc porcesc...

Bucuroși că le scăpaseră tovarășul ca prin minune, haimanalele au început o petrecere nouă, cu Fane și cu Ivan în frunte. Au plecat cu sticlele în mână, cu lăutarii și cu harmonicile după ei, prin mijlocul străzilor. Au să răstoarne mahalalele, ca disperații. Noroc că-i mai ține Fane-n frâu. Altminteri ar fi prăpăd, că țipă durerea-n Ivan, ca o fiară și-i arde pe toți, pe dinăuntru, o sete ca de moarte.

Tănăsică se uita, îngândurat, la fereastra de la casa simigiului. Poate i se părea c-o mai vede pe Maro ascunsă după perdea – ca în diminețile când privea, furată, la mărul înflorit din ușa lui Ivan.

— Merită, mă – a oftat sluga de la birt – pentru o femeie ca grecoaica merită să faci toate nebuniile din lume! Of, mânca-i-aș sufletul, că parcă nu era făcută, ca mine și ca tine, din pântec de femeie...

Rămăsesem cu florile în brațe, lângă Fana. O rază de soare i se împletise în buclele revărsate peste umeri, ca un fir de beteală. Mai ofta Tănăsică în mine: „merită, mă, că dragostea te arde pe dinăuntru, ca o sete de moarte..."

CAPITOLUL VII

CÂNTEC PENTRU VIAȚĂ ȘI MOARTE

Maro plecase cu Nedu, din casa surorii vitrege, fără rămas bun.

Lacrima o păstrase numai pentru Ivan și tot pentru el o mărturisire neașteptată, nimănui făcută până atunci: n-o să-l uite, n-o să mai poată să-l uite...

Sora de la Candia îi spusese Salomiei, după spovedania ce-i dezvăluise misterul ceremonialului din nopțile ei de patimă crescută de Tino și potolită de Nedu, că drumurile – abia întâlnite – li se despart pentru totdeauna și convinsă că în ibovnica lui Fane nu curge sângele și nu palpită sufletul superbului curvar Paminonda, îi întorsese spatele.

Muriseră una pentru alta.

Pușcăriașul frumos din Cotroceni nu o interesa, de asemeni.

Plecase din casa lor fără mustrări și fără păreri de rău, ca dintr-un han unde nu adusese și nu lăsa nicio urmă de suflet, deși Salomia o primise cu dragoste și se jurase că e

gata să sacrifice bani și liniște, numai ca să-i asigure un cuib nou. Maro, însă, știa că adevărata ei fericire a rămas în ochii robiți ai simigiului și în brațele puternice ale ilfoveanului și nu visa alt cuib – mai ales că sora de pe Grant o chema într-o viață ca a ei, de femeie ca oricare alta, iubită la vreme și mereu la fel.

— Simt în mine sufletul neînfricoșatului și mereu triumfătorului Eros, ce domină și fecundează natura și n-o să mă împac niciodată cu un destin ca al tău, Salomio, de găină proastă...

Oftând, Fane a privit pe fereastră, îngândurat, până a dispărut în nori de praf și în depărtare, trăsura ce o ducea pe sora de la Candia spre gară, alături de ilfovean și a clătinat capul, convins odată mai mult că Maro îi va rămâne în suflet ca un cântec și ca un joc cu lumini și culori.

— N-o mai plânge – a șoptit pușcăriașul frumos din Cotroceni lângă Salomia dar rămas departe cu gândul – și mai ales, n-o blestema. E prea frumoasă ca s-o blestemi! Maro o fi o nebună, cum crezi tu acum dar nu-i mai puțin adevărat că sunt fericiri pe care nu le putem înțelege, pentru că nu-i scris oricui să se ridice până la ele. Trist – sunt și eu trist c-a plecat! A fost ca o floare, într-o grădină. Nu-ntrebi a cui e și n-ai curaj s-o atingi. Te bucuri c-o vezi, de câte ori treci. Pe urmă vine o noapte cu furtună, o frânge și-i risipește petalele. O cauți și n-o mai găsești. O floare mai puțin, în drumul tău, în viața ta – și asta doare, din ce în ce mai mult! Parcă te scuturi și tu cu ele, că rămâne drumul tot mai pustiu și-ți umple sufletul pustiul ăsta de moarte. Nu știu cum dar un oraș în care e o femeie frumoasă, merită să trăiască. Nu mai e nici sărac și întunecos, nici strâmb și

noroios. Plecăm spre orașul cu femeia frumoasă: unii în teleguță, alții în tramcarul lui Toma Blându, cei mai mulți pe jos – dar toți spre orașul cu femeia frumoasă...

Salomia nu-l asculta și cu atât mai puțin Ivan, încremenit cu brațele strâns încrucișate peste peticul de jurnal ce înfășurase papucii de atlas luați de Maro, la plecare.

Fane, de altfel, nu făcuse altceva decât să-și îngâne gândurile, îndurerat – cum ar fi spus versificatorii timpului – „la o despărțire de frumusețe" și păstrând – în durere chiar – o urmă din eleganța cu care știa să îmbrace cămașa de mătase peste tricoul lui de haimana. El singur învins cu adevărat, în lupta ce o pregătise atent, ca orice bun cunoscător al sufletului femeiesc și o pierduse tocmai când se aștepta mai puțin la o înfrângere – surprins în jocul diabolic inspirat de duhul scăpărător al neînfricoșatului Eros și dominat de voința lui de stăpân al cărnii și de samsar al destinelor omenești – pușcăriașul frumos din Cotroceni a tremurat palma, într-un gest retund de regăsire și s-a apropiat îngrijat de Salomia și Ivan – cu o dragoste egală pentru amantă și prieten.

Oricum, între inima Salomiei, ultragiată de sora de la Candia și sufletul lui Ivan Fedotici Karasoff, sfărâmat sub pasul „iubitei ce va mai veni odată", să adune rămășițele și să nu mai poată clădi nimic cu ele, fluturase melancolia princiară a haimanalei bucureștene în fața unei flori ce se scuturase prea curând – pentru o femeie frumoasă ce trecuse...

— Dacă eu nu mai însemn nimic pentru tine, Salomio, atunci nu mai încape vorbă că ai de ce să plângi că a plecat Maro și te-a lăsat singură pe lume. Cred, rămâne sora ta, orice-ar fi făcut, oriunde s-ar duce și oricât ai încerca, în

ciuda lacrimilor, s-o urăști. Maro, însă, după cum ai văzut, a avut putere să facă sângele apă – să nu te superi dar poate că așa-i sângele ei grecesc – să calce în picioare dragostea ce i-ai dovedit-o, să se rupă de lângă tine ca de lângă o străină și să plece cu cine i-a fost și i-a rămas drag, acolo unde o chema soarta și poate blestemul ei de femeie ce a trăit și o să trăiască numai pentru Eros al ei, așa cum și l-a ales. Te-am rugat, de când mi-ai spus că pleacă-n lume cu Tino și cu Nedu, să n-o plângi, că tot ce-și face omul cu mâinile lui, cu dorința și pe placul lui, i se pare frumos și-l crede cu încăpățânare fericire – așa că Maro, în felul ei, o să fie împăcată acolo unde se duce iar tu, Salomio, n-ai niciun motiv să bocești. Bine, recunosc: sora ta, carne și suflet din carnea și sufletul căpitanului Paminonda – dar o soră ce-a avut tăria să-ți spună: „nu te cunosc, nu mă cunoști, plec spre răsărit și rămâi la apus, asta-i tot și puțin îmi pasă dacă mă iubești sau mă urăști, ești moartă pentru mine și n-am trăit niciodată pentru tine!" Eu, spun drept, am început să cred că Maro n-a trecut cu adevărat prin viața ta, că i-ai scris să vină de la Candia și n-a venit sau, mai limpede, că Paminonda ți-a spus că ai o soră la Candia, că ai fost s-o cauți și n-ai găsit-o, pentru că plecase ori murise – totuna... Tot ce poți să faci e să aduni florile din casă și din oraș, să le pui într-o ladă, să scrii pe ea: pentru Maro, pe care n-am cunoscut-o și a murit – și s-o trimiți cu vaporul la Candia. Cum Maro e moartă de mult și pentru ei, pescarii din insulă au să spargă lada și au să împartă florile la femei și la copii – și uite cum dragostea ta, cu care sora vitregă a avut cruzimea să spună că n-are ce face, o să înfrumusețeze pescărițele de pe malul unde căpitanul Paminonda a iubit cu disperare și cu rod și o să încânte copilăria pe care tu,

plecată de timpuriu de acasă, să lupți cu necazurile și să-ți faci un rost în lume, nu ai cunoscut-o! Numai așa se vindecă o durere cu adevărat – prin dăruire. Iată, ne-a murit o soră dar ne-a rămas un frate: batiușca Ivan – și el, ca tine și ca mine, o frunză adusă de vânt. Ivan, nu Maro, are nevoie de o dragoste de soră și de sprijinul nostru, mai ales acum. El ar binecuvânta sentimentul călcat în picioare de sora de la Candia.

Simplu cârpaci în casa cu nebuni, rusul se gândise întotdeauna, la binefăcătoarea lui, cu recunoștință și încântare. Salomia fusese bună cu el, ca o soră și era frumoasă – oricum, deosebită de toate femeile tinere cunoscute, până atunci, în mahalaua lui și pe Grant, în Cărămidari sau dincolo de triaj. Nu semăna cu nimeni, nu se amesteca în intrigile țațelor și în petrecerile vecinilor, nu răspunsese la șoapte și nu fusese curioasă să afle ceva din viața celorlalți: cucoană ce știa ce-i mila și cunoscuse parfumul, pudra și baia, trăsura și cinematograful. Dacă Ivan ar fi auzit, într-o zi, ce zvon nerușinat purta Safta din casă în casă, s-ar fi întâmplat, cu siguranță, o nenorocire. Rusul nu ar fi șovăit s-o apere pe stăpâna de pe Grant – pentru că el o considera stăpână – de bârfelile gurilor rele din casa cu nebuni și din mahala și mai ales să pedepsească, fără îndurare, ușurința țigăncii. Cuvântul Salomiei era poruncă, pentru el iar zaifeturile din salon – în sărbătorile mari din iarnă și din primăvară, când se ducea să-i ofere în dar o pereche de papuci lucrați cu mâna lui și să-i ureze petrecere frumoasă, în numele chiriașilor din casa cu nebuni – singurele ore luminoase din existența lui cenușie de om fără țară și fără prieteni.

Când a aflat, de la Fane, că Maro e soră cu Salomia, iubirea lui pentru fata din flori a căpitanului Paminonda s-a transformat în cult iar viața nouă ce visa s-o trăiască alături de ea, o fericire pe care nu știa dacă o merită sau nu.

După spovedania din seara revelionului, rusul era sigur că Maro din vis nu va mai fi martirizată de Tino, în carnea și în sufletul lui. Se resemna să rămână numai cu visul și să trăiască pentru el, mângâind-o în fiecare noapte pe cealaltă Maro, din gândul lui fără prihană, în chipurile sfinte din gravurile ceaslovului.

Călător pe toate drumurile lumii și ale marilor încercări, Ivan știa că, în fiecare iubită, ne împlinim și ne trăim dragostea scuturată de tot ce e vremelnic și scârnav.

Salomia și Fane, însă, judecaseră altfel. Ivan era un om ales și ar fi fost păcat să nu-l ajute nimeni să-și facă o viață mai bună, să se poată bucura de munca lui și de toate darurile pământului, ca orice covrigar slugarnic și ajuns. Maro, de asemeni, merita o soartă mai bună. Puștăriașul frumos din Cotroceni nu se îndoia că un șarpe și o păuniță ar fi fost mult mai potriviți decât sora de la Candia cu o stârpi tură de om ca Tino. Adevărul acesta era așa de evident, mai ales acum, când aflaseră cum își maltrata simigiul nevasta, că Salomia și Fane n-au mai așteptat s-o întrebe pe Maro – după ce o scăpase Ivan din pumnii grecului și o dusese în casa lui de scânduri – dacă ar primi ori nu să-și împartă viața, de atunci încolo, cu salvatorul ei – stăpână și roabă tot așa de binecuvântată. Făcuseră planuri, stabiliseră în amănunt unde și cum va începe căsnicia de mâine.

Ivan se lăsase furat de minciuna asta amară, înșelat de speranța că răsărise și pentru el, în sfârșit, steaua norocului.

Chemat de Salomia în casele de pe Grant, rusul se gătise cu rubașca de mătase și cu cișmele roșii și plecase fericit, în fugă, strângând la piept – în jurnalul ce-i înfășură – papucii mici de atlas, lucrați de curând și în taină, pentru Maro, convins că ibovnica lui Fane îl aștepta să-i comunice o veste bună – singura veste bună ce-i mai rămăsese:

— Gospodin, sora se desparte de covrigarul din casa cu nebuni, pentru tine. Hai, îmbrățișați-vă, să văd dacă vă stă bine alături – bărbat și nevastă...

Maro, însă, răsturnase toate planurile.

Acum era de prisos, pentru Ivan, cuvântul lui Fane. Sfatul și credința lui că toate trec iar sufletul se vindecă și uită, cu timpul: minciuni și nimicuri frumoase, din care nu mai poți face un reazim, mai ales pentru un suflet strivit sub pasul ce spulberase cel din urmă vis.

— Ai spus, gospodin Fane, că asta este tot la lume: dragoste și moarte! Așa este, ai zis și Ivan. Acum, când nu mai e dragoste la mine, ce mai rămas? Na, gospodin, spui asta...

— Nu mint și nici vorba nu mi-o iau înapoi, gospodin Ivan dar îmi pare rău că nu m-ai înțeles. Dragostea e în noi și moare odată cu noi. Femeile trec, cum se scutură florile – dragostea nu se scutură decât atunci când ne moare sufletul. Trăim pentru că iubim. Când nu mai simți în tine fiorul dragostei, poți să pleci în târg să cumperi metanii sau poți să mori, că-i totuna! Ori, dragostea dumitale, gospodin Ivan Fedotici Karasoff, nu numai că ți-a rămas în suflet dar a îmbolnăvit-o și pe Maro! Cum să te gândești la moarte, când ascunzi în inimă o iubire capabilă de minuni – pentru că numai o minune a smuls o lacrimă din ochii reci, până atunci și dușmani, ai surorii de la Candia? Maro a renegat-o

pe Salomia și a trecut, peste sufletul și peste lacrimile ei, cu ură. Dar n-a putut să te renege pe tine și să calce peste o dragoste ca a ta. Ai învins, gospodin, te asigur eu c-ai învins! Maro a plecat cu Nedu dar în inima ei a început să moară și flăcăul ilfovean și pricoliciul dintre corăbioare și brânzoaice. Sălbăticiunea asta frumoasă a simțit un drăcușor nou în carne și a înțeles că Eros al ei e dornic de altă poveste – poate cea din urmă poveste și cea mai încântătoare. Să nu te miri c-a plecat. Dragostea, ca animalele, vrea să moară în umbră și caută un culcuș cât mai îndepărtat. Maro o să se întoarcă nouă, renăscută și cu toate gândurile numai pentru tine...

Salomia desena rotogoale, lunecând o cupă pe luciul mesei, fără să se uite ce face, absentă, parcă s-ar fi jucat mâna singură. Ivan clătina capul și îngâna, tot așa de absent: „da – nu, gospodin!" Vorbind, Fane privea cum se ridică fumul de țigară, cum se adună în cercuri și cum se destramă: subțire și albastru, alb și pufos, nimic.

O aripă de vânt aducea miresme, prin țesătura perdelelor. Cerul era aprins, peste mahalale, spre centru. Urca, de pretutindeni, în noapte, un zvon surd, ca o îngânare îndepărtată de glasuri și de muzici, mai mult un neastâmpăr de viață – ca și cum orașul ar fi așteptat, tot mai nerăbdător, ceva nou, o veste sau numai un semn menit să despice toți mugurii rămași în primăvară și în inimi.

— De când a plecat Maro?

Ivan tresărise. Nu mai știa. Nici Salomia, care întrebase, nici Fane poate – nimeni.

— Mereu mi se pare că adineauri a fost aici, lângă noi și parcă s-a dus de cine știe când.

Salomia uitase să plângă și să blesteme. Păpușă fără voință în fața amantului, ea se lăsase ușor convinsă că plânsul

ar fi tot așa de zadarnic ca și ura. Nu mai putea să strice sau să îndrepte ceva. Viața singură înalță și dă pedepse, tot ea o s-o împace pe Salomia cu gândul că încercase, prin toate mijloacele, s-o scape pe sora de la Candia de maltratările simigiului și să-i asigure, alături de Ivan, o viață fericită. Numai proștilor le poți face bine, uneori, cu bătaia. Maro nu era proastă și nici copil. Ar fi putut să rămână și a fost liberă să plece. Are să plângă sau o să se bucure, cum și-a așternut așa o să doarmă. Salomia asculta, supusă și suspina fără voia ei. Se jura că nu mai e tristă. Oricum, rămăsese ceva în suflet, ca o rană – poate mândria ei de femeie învățată să fie ascultată, fără murmur, de vecini și de chiriașii din casa cu nebuni, nesocotită pentru prima oară.

— Trece și asta, ascultă-mă pe mine – toate trec...

— Cred, toate trec – oftase amanta, cu capul greu de gânduri pe umărul lui – dar pe unde trec lasă urme adânci.

— Nu s-a născut nimeni cântând și n-o să moară nimeni în cer, de mână cu Dumnezeu, ca să ne pară rău sau să ne revoltăm că suferim. Lasă, că-i bun și plânsul, din când în când. Ne curăță și ne spală otrava pe dinăuntru – uneori ne face mai buni, alteori mai deștepți, întotdeauna mai ușori, parcă mai înțelegători.

— Bine, dacă spui tu, cred și mă simt împăcată cu mine și cu Maro, mai ales, pe care o am mereu înainte, ca și cum ar fi plecat adineauri de lângă mine și nu departe: dincolo, în cameră, să lase storurile sau în curte, să-mi aducă o floare.

Rana sângera încă...

— Auzi, gospodin, ce zice Salomia, despre Maro? Să vezi că tot așa o să ni se pară și când s-o întoarce. Ai s-o prinzi de mână, să te asiguri că nu-i părere și ai să te-ntrebi dacă a fost plecată sau nu. Noi o să-ți spunem: „gospodin, a

venit sora de la Candia" – iar tu ai să faci un cap frumos și mirat: „cum a venit, dacă n-a fost plecată? N-am stat noi cu dânsa la masă, la prânz și în fiecare seară – nu i-am spus noi noapte bună, când ne duceam la culcare?" Am să râd și o să te asigur: „nu mai încape îndoială, rusnacule dragă"...

Ivan încerca să surâdă și îngâna, înclinând capul, ușor, pe un umăr: „da – nu, gospodin", ca un copil ce crede tot ce i se spune. Fane, de altfel, vorbea și se purta cu el cum te porți cu un plod abia scăpat de moarte, pe care-l sprijini, că e slab și-l înveți încă odată să facă primii pași. Păpușarul iscusit ce încercase jocul cu inimi și cu flori înțelesese că Ivan, dacă era lăsat să plece, după despărțirea de Maro, ar fi fost pierdut.

— Presimt, Salomio, că rusu are gând rău! E disperare mare în el! N-o să poată îndura lovitura asta. Dacă nu-l ținem la noi, nici la el acasă nu mai ajunge. Se dă cu capu-n fântână ori se aruncă sub tren! N-ar fi de mirare, în halul de acum, să-l vezi că râde și-o ia razna. Ar fi păcat, săracu gospodin...

Fane era de părere că suferința, în dragoste, e ca o apă în primăvară. Crește, fără veste, în spume și cercuri, se rostogolește și se prăvale, cu o furie oarbă, dărâmând tot ce întâlnește în cale. Dar, cum vine de repede, tot așa trece, ca să lase, după ea, sub epave și crengi, sub stârvuri și printre ruine, un pământ sătul și bun de rod, dacă e soarele milostiv.

În sufletul lui Ivan, apele crescuseră tot așa de neașteptat, învolburate și înspumând între maluri și încremeniseră în urmă, ca sub porunca unui semn magic. Rusul rămăsese, în fotoliu, ca un praf pe care ar fi putut să-l scuture, cu o cârpă, mâna harnică a servitoarei sau ca o umbră suflată ușor de pe zid, dacă lăsa cineva storul. Îl

apăra, ca un talisman, numai lacrima ce-i picurase pe obraz, din ochii surorii de la Candia, la despărțire.

Altminteri, avusese impresia Fane, prietenul din casa cu nebuni ar fi căzut, dezarticulat, la picioarele fotoliului.

Pe terasă, între flori și în soarele înviorător, Ivan a clipit repede și a dus mâna la frunte, ca un om deșteptat din leșin, încercând să-și aducă aminte ce-a fost cu el, prin ce întâmplare și unde i-a venit rău. A întâlnit ochii umezi și surâsul plin de bunătate al Salomiei și a îngânat, ca în vis: „Maro"! Fane, lângă el, i-a prins mâna și cu un surâs tot așa de bun ca al amantei, a șoptit, cu căldură și convingere: „Maro, care a spus că se întoarce!" Salomia a șoptit de asemeni, ca o confirmare: „Maro, gospodin, care a spus că se întoarce lângă tine!" Ivan a repetat, ca un ecou: „Maro, care se întoarce!" Vesel, pușcăriașul frumos din Cotroceni a făcut un semn spre ibovnică. Rusul, după opinia lui, era salvat, pentru că repetase cuvintele, o dovadă că începuse să se sugestioneze.

— Suntem, gospodin, prieteni de atât amar de vreme – îl fura Fane din îngândurare – și încă nu ne-ai spus ce-a fost la 905, cu revoluția și cu Vladimir Iljici Uljanov.

Ivan se înviora. Se deștepta în el revoluționarul de altădată, cu dezgustul lui de domnișor moscovit în fața tiraniei pe care o dezlănțuiau stăpânii mici și mari ai imperiului țarist, cu setea lui de a cunoaște omul și de a pătrunde tainele vieții, cu elanurile și cu înfrângerile lui. Renunțase la avere și mai cu seamă, la sprijinul unor rubedenii ce i-ar fi netezit drumul, prin influența lor, până la cele mai mari demnități ale imperiului.

Îmbrăcase rubașca săracului și se încălțase cu cișmele mujicului, plecase să străbată lumea slavă în lung și în lat și se

convinsese că numai sub flamurile roșii ale revoluționarilor se poate lupta sincer pentru victoria unei lumi noi.

Fane și Salomia, dacă, ar fi fost în Rusia, tot așa ar fi făcut, alături de orice suflet însetat de adevăr și dreptate.

Sigur, Vladimir Iljici Uljanov e un om mare, poate un sfânt. Oricum, pe lângă el, țarul e un diavol iar Lew Nicolaevici Tolstoi o coțofană sau așa ceva...

Au râs: Fane, Salomia și la urmă Ivan, din toată inima. Pușcăriașul frumos din Cotroceni se bucura. Aflase, poate tot de la Tinca din casa cu nebuni, că un om care râde nu mai moare...

Seara, însă, Ivan uita de peregrinările prin marile capitale, de cocotele chemate de-a valma în lupta pentru binele comun, sub stindardul Noului Mesia și chiar de Vladimir Iljici Uljanov.

Era prins de un fel de neliniște, mai mare cu cât se aduna întunericul peste acoperișuri și printre flori, ca în sufletul lui. Se strângea în el și în fotoliu, cu o spaimă de neînțeles în priviri, parcă ar fi așteptat să apară de undeva, din noapte și nu știa de unde, un dușman. Se ferea, uneori, până și de mâna albă a binefăcătoarei. Toate încercările lui Fane să-l facă să îngâne un cuvânt sau cel puțin să surâdă, ca un semn că înțelege ce-i spune, erau inutile. Ivan era surd și mut, ca în clipa când l-au găsit în fotoliu, după plecarea surorii de la Candia.

— Mi se face frică – se înfiora Salomia, lângă ibovnic – când îl văd așa, ca un mort ce clipește...

— Acolo, în cine știe care cută a sufletului, se frământă ceva. Presimt că din frământarea asta a lui o să ne pomenim, odată, cu toate geamurile sparte sau cu un gust de petrecere să se ducă pomina! Păcat că n-avem o icoană în casă, să ne

mai rugăm. Vorba popii din snoavă: „mai ajută și matale, Doamne, că enoriașii sunt săraci și rămâne sfânta biserică fără prescuri și nemernicul de mine fără colivă"...

Fane nu se înșelase.

Sufletul lui Ivan, în aceste momente de aparentă uitare de sine, era ca o încăpere rămasă vraiște, cu ușile trântite de vânt și mereu deschise de mâini nevăzute, cu perdelele fluturate, smulse și împletind fâșii murdare și lungi peste o ramă căzută pe covor, cu fața în jos. Stăpâna plecase fără veste și fără să lase o urmă, din casa în care vântul rămăsese, ca un tiran, să rupă, să spargă, să răstoarne, să distrugă tot, pentru o rânduială nouă sau pentru tăcerea fără sfârșit, când va răsări luna ca să lumineze pustiul dintre ziduri și plasa unui păianjen cu cap de mort, prinsă în fereastră și cu toate gângăniile gândurilor supte, laolaltă.

Salomia n-a cumpărat icoană, să se roage cum o învățase, nu fără amărăciune în surâs, amantul dar minunea s-a împlinit.

Ivan a simțit, într-o noapte, cum se adună în el toate fărâmele răvășite de furtuna ce trecuse și cum se înfiripă, din ele și în haosul ce le rostogolise până atunci, într-o frământare mută și fără rost, chipul în care se recunoscuseră și suferiseră toate sfintele din gravurile ceaslovului. Avea impresia că îl vede pentru întâia oară așa, luminos, chemând prin ochii mari și adânci, robind cu un zâmbet fermecător, prin vraja căruia se despicau toate misterele.

— Să vorbim despre Maro – îl rugase rusul pe Fane, ca niciodată curios să cunoască adevărul, să afle ce se întâmplase sau cel puțin să asculte cum i se îngână numele, în el și pe buzele altora – să vorbim despre Maro, gospodin și despre altceva nimic...

Salomiei i s-a părut că aude pe cineva șoptind, în tăcerea ce se făcuse, după cuvintele lui Ivan: „acum se întâmplă ceva"!

Fane înțelesese, de asemeni, că „acum se va întâmpla ceva" și n-a șovăit. Ar fi însemnat să dărâme, într-o clipă, tot ce clădise până atunci din cioburi, în sufletul rusului, cu înțelegere, cu migală și cu dragoste.

Salomia a povestit, numai pentru Ivan, câte încercări făcuse ca s-o scape pe Maro de simigiul bătrân și de amantul tânăr și-l lăsase să întrevadă, printre cuvinte, ura cu care-i răspunsese sora mai mică și patima bolnăvicioasă, pustiitoare, ce o lega de Tino și Nedu – după cum mărturisise singură: pentru vecii vecilor...

— Asta, gospodin – a intervenit Fane la timp – a fost mai înainte de a veni tu la noi. Te-am chemat ca să facem o ultimă încercare, cu sufletul de sălbăticiune al surorii de la Candia și uite că lovitura a mers în plin. Maro a uitat de încăpățânare și de ură, bolnavă de o dragoste nouă și ți-a spus că se va întoarce în curând, pentru că n-o să mai poată să te uite! Toate femeile mint, în felul lor dar să știi că tremurul ce-o apucase, ochii ei înlăcrimați și glasul sugrumat de plâns și de râs, nu erau minciună. Nu vorbea Maro pe care-o cunoscusem. Striga, în ea, o poruncă sălbatică. Parcă o aud: „n-am să te uit, n-o să mai pot să te uit!" Ce să spui, gospodinule, ai dat o lovitură cum nu s-a mai pomenit...

— Haraşo – a îngânat Ivan, cu un fel de înviorare în el – eu crezi acum că Maro ai să întorci și numai pentru săracule rus...

Apele moarte din sufletul lui supaseră un șanț și se eliberau.

Pătrunsese, în casa rămasă vraiște, prima rază de soare: stăpâna apăruse în prag...

— Păi dacă așa ți-i cântecul, gospodin Ivan Fedotici Karasoff – a râs Fane, fără grijă acum – și dacă și tu ești veselă, Salomio, am să vă spui o vorbă de ocară, nu ne-ar fi rușine pe la nas. Aflați, mă, oameni buni, că săracu Isus a înviat de trei zile și mai bine, pentru toți credincioșii pământului. Noi, ca păgânii, n-am prins de veste, c-am avut de trecut alte necazuri. Pentru mine și Salomia, batiușca scumpule, abia adineauri, când te-am auzit spunând că Maro se întoarce, a înviat Christos și nu se cade, creștini cum ne aflăm, să nu ne veselim – mai ales că mă frige o sete de vin, de cântec și de petrecere, ca la zile mari. Acum, la moment, să văd mâncare și vin, să aud harmonistul la ușă și lăutarii la scară, că altminteri nu știu ce se-ntâmplă cu voi.

Petrecerea a început ca între gospodari cumsecade.

Ivan a cântat, în picioare și cu evlavie, pentru gloria și veșnica pomenire a celor morți în lupta de la 905 și în toate luptele pentru binele comun, sub steagul revoluției – Salomia a mișcat buzele, în rugăciune mută și a vărsat vin pe covor, spre odihna sufletului celui ce a fost odinioară căpitan Paminonda, marinar și rob al lui Dumnezeu iar Fane a închinat întâiul pahar în cinstea morții care trecuse și a dragostei ce nu moare. Setea era mare, vinul bun iar sufletele: ca niște ocnași scăpați în lumină și aer, după ani mulți de robie în văgăuni de sare și întuneric.

Harmonistul, sculat din somn și adus pe sus de două slugi ce știau că o poruncă a pușcăriașului frumos din Cotroceni e sfântă și nu iartă întârziere, a cântat la ușă „Valsul Dimineții" – imn cu care se începea orice petrecere

și se îngropau întotdeauna haimanalele în tricou din toate mahalalele bucureștene.

Ascultând, Fane a simțit cum îi tremură o aripă pe frunte, ca o prevestire.

— Batiușca Ivan – a oftat el, cu ochii în jos, să nu-i vadă Salomia înlăcrimați – să știi, frățioare, că în cântecul ăsta cu sfâșieri de suflet și cu bucurii sălbatice, e visul și norocul nostru, e revoluția și e Vladimir Iljici Uljanov al meu și al tuturor haimanalelor din orașul ăsta. Când nu s-o mai auzi „Valsul Dimineții" prin mahalale, gata: ne-a murit norocul și ni se șterge urma! Ar fi păcat, măi batiușca, pentru că Bucureștiul atât are de preț: femeile frumoase, cântecele și sufletul robit de dragoste și înfrățit cu moartea, al haimanalelor. Rege dacă ar ajunge, vreodată, unul din noi, să știi că ar fi un rege cu tricou sub tunică și fireturi, fiindcă tricoul, gospodin Ivan Fedotici Karasoff, nu-i o haină – e o credință și un blestem! Te naști cu blestemul pe frunte și nu mai scapi de el. Noi nu luptăm, ca voi la „905", pentru, pâine și dreptate, că a mai lăsat Dumnezeu și mămăligă și cozonac iar dreptate e o vorbă și nimic alta, dacă nu te superi, gospodine – că eu, ce spun acum, e spovedanie ca pe pragul mormântului. Noi luptăm să păstrăm, în viața asta fără rost, uneori și mai întotdeauna murdară, o fărâmă de suflet și de cântec. Când o muri ultima haimana, moare cântecul și dragostea și cu ele, cea din urmă femeie frumoasă. Atunci poți să dai foc la oraș, că nu mai ai ce face cu el. S-a murit, în orașul pe care-l auzim acum cum se frământă, dincoace și dincolo de bariere, pentru dragoste și pentru cântec și suflet, cum s-a murit în imperiul țarilor pentru adevăr și libertate. Salomia s-a rugat pentru Paminonda, tu ai cântat

pentru revoluționarii tăi, lăsați-mă și pe mine să sparg un pahar de ziduri, că asta-i ruga noastră cea mai curată și poate singura, pentru toate haimanalele moarte și pentru cine n-o mai apuca primăvara viitoare...

Lică, starostele lăutarilor din cele patru mahalale gemene, și-a pus harmonica alături, ca și cum – pentru ce avea să facă – îi ajungea sufletul și glasul cu modulări și-a început un cântec plin de obidă – „să ofteze și morții, dacă ar mai fi putut să-l asculte"...

Tu ce-ngropi, pământule,
Plânge noaptea stelele,
Plânge ziua florile –
Of, pământ – pământule.

Pușcăriașul frumos din Cotroceni și revoluționarul cu sânge moscovit și albastru se îmbrățișaseră și plângeau, unul cu capul pe umărul celuilalt – în timp ce Salomia, privindu-și amantul printre lacrimi și cu o presimțire ca a lui în suflet, se pomenise cântând lângă starostele lăutarilor:

Ce să-ți dau, pământule?
Ochii cu luminele,
Sânul cu suspinele –
Să nu-l iei, pământule...

Spre zori, când uitaseră ce gust are vinul și se legăna steaua păstorilor pe linia orizontului, ca un bulgăr de metal aprins sărit din topitoarele turnătoriei, prietenii s-au pomenit cu o piatră în geam.

Fane s-a întunecat și a ieșit pe terasă, să vadă cine îndrăznise să-i întrerupă cântecul și să-i strice cheful.

Toată strada era plină de haimanale cu tricouri în dungi și pătrățele negre, albe și roșii.

Adolescenții dăduseră foc la șomoioage de cârpă, muiate în păcura din șanțurile triajului și le aruncau de la unul la altul, sprinteni și gălăgioși în neastâmpărul tălăzuit al grupurilor – o adevărată goană a torțelor și o împletire de flăcări și de înțelesuri trăite în simbolica destinului lor de stăpâni pe maidane și pe pustiul ulițelor – iar cei mai în vârstă cântau, strânși în jurul harmoniștilor, același vals al redeșteptării și al tuturor mărturisirilor din sufletul lor: un omagiu pe care Fane l-a înțeles și l-a împărțit cu Salomia și alături de gospodin Ivan – ca un monarh generos...

— Pace, fraților?

— Pace – au strigat haimanalele de jos, într-un glas – c-a înviat Christos și pentru noi.

— Bine, băieți – a răspuns pușcăriașul frumos din Cotroceni, furat de însuflețirea tovarășilor ce veniseră să-i aducă zvon de primăvară și de înviere a omului, sub fiecare tricou – al vostru sunt! Să știți că o săptămână bem și că am gust să răstorn mahalalele...

Haimanalele au plecat peste maidane, spre o cârciumă de la Ciurel, cu Fane și cu Ivan în frunte – toți prinși cu brațele pe după gât și cântând, în hărmălaia câinilor și în cascadele de râs ale celor tineri, bucuroși că sunt liberi să rupă gardurile, să spargă geamurile felinarelor și să ducă în triumf, ca niște mărturii de victorie, lămpile cu petrol.

Mahalagii, treziți din somn, se uitau afară prin crăpătura perdelelor, mărunți în lașitatea lor de oameni

cumsecade și veseli că haimanalele, în trecere, nu le-au făcut o pagubă prea mare. Poarta, dată peste cap, va fi prinsă din nou în balamale iar șipcile se pot înlocui ușor. Felinarele nu erau ale lor și de lămpile cu gaz, la urma urmei, se puteau lipsi. Lumina, pe stradă, e o risipă de gaz, de fitile și de sticle destul de scumpe, mai ales pentru punga lor.

Haimanalele intrau, prin mahalale, ca furtuna și ca apele revărsate.

Nimeni nu ar fi îndrăznit să iasă afară să înfrunte și – cu atât mai puțin —să încerce să-și apere avutul de mânia gustului lor de petrecere și distrugere. Săracii și oamenii cu un rost și agoniseli știau, la fel, că nebunii în tricou au numai o lege și un singur răspuns de dat, când ar cuteza cineva să-i supere. Pagubele, mari sau mici, se uită repede dacă ești sănătos și poți munci – filosofau resemnați mahalagii – dar pumnalul lasă urmă adâncă și de cele mai multe ori îți aprinde lumânarea la cap...

Salomia, rămasă pe terasă numai cu presimțirile rele, flutura batista în urma pușcăriașului frumos din Cotroceni, cu mâna din ce în ce mai șovăitoare.

Așa o să-i plece amantul odată, ca să nu se mai întoarcă.

Haimanalele cântă și râd dar nu iartă – n-au să-l ierte mai ales pe Fane, care le furase cea mai frumoasă ibovnică din mahala, când l-or prinde singur și slab, încovoiat peste paharul cu vin amestecat cu rachiuri tari și cu prafuri.

Batista căzuse din mâna Salomiei peste flori, ca o aripă smulsă.

CAPITOLUL VIII

SOBORUL ȚAȚELOR JUDECĂ ȘI SANCTIFICĂ

Casa cu nebuni se liniștise.

Mădălina era plecată toată ziua la muncă. Spăla rufe, cum îi plăcea să se laude: la case mari – și o auzeam, în fiecare noapte, bocănind cu piciorul de lemn pe caldarâm. Venea acasă târziu, să fure trei-patru ore de odihnă dar mai ales să-i aducă Lenorei, în legăturică, bunătăți de la boieri: un măr, câteva felioare de pâine albă, un copan de pui ciugulit numai de cine știe ce odraslă sătulă, bucățele de zahăr și uneori o mandarină așa de bună, că fata spălătoresei o mânca după câteva zile, ca să aibă timp s-o vadă și s-o miroasă, s-o întoarcă în mână și s-o arunce în sus, ca pe-o mingie, să se bucure că poate devora oricând o bunătate pe care eu și Fana încă n-o cunoscusem și să ne facă, firește, în necaz.

Fără Mădălina și fără Safta, Tinca oloaga începuse să simtă că viața e goală și fără rost. Nu mai avea de cine să se plângă, pe cine să-l bârfească și să-l întâmpine cu ocări –

mai ales că spălătoreasă, provocată odată, s-a făcut că n-o aude.

Oricum, Mădălina a ținut să ne spună că nu se mai amestecă în casa altora și ar fi bine s-o sfătuiască vecinii, pe scorpia din cărucior, s-o lase în pace, pentru că ea – săraca – e un suflet plin de necazuri și nu mai are timp și nici interes să se lege de alții, dacă sunt oameni de înțeles.

Adevărul îl știam: Mădălina picior-de-lemn, lipsită acum de ajutorul țigăncii, așa de sigur odinioară și așa de eficace, nu mai avea curaj să provoace o păruială din care ar fi ieșit, cu siguranță, învinsă de cele trei fete ale oloagei.

Simigeria rămăsese pustie. Se jucau șobolanii pe mormanele de moloz și se luau la goană, chițăind, printre șipci și bulgări de cărămidă.

Bela se încuia în cameră, cu vioara și cu somnul, în fiecare noapte.

Tănăsică nu era acasă, birtașul și cu cele două slugi nu aveau vreme de taifas și de intrigă, mama era bolnavă.

Tinca se frământa în cărucior, plină de ciudă.

— Poftim, am ajuns să stau la taifas cu dușii de pe lume! Nu tu un vecin, nu tu o vorbă, ca între oameni, nimeni și nimic. Taci, Tinco și cască sau urlă la lună, că nu mai are cine să te audă și să te vadă. Stai, Tinco, singură cuc, că așa ți-a fost scrisul – n-ar mai ajunge dușmanii să vadă sfântul soare, că numai ei m-au blestemat așa de amarnic.

Pascu nu știa cum s-o împace dar oloaga se holba la el – cață cu plisc și cu muzicuță.

— Tu să taci, uscăciune! Bine, mă, râsul lumii și pacostea iadului, viață-i asta pe care-o trăiesc eu cu tine? Nu vezi c-am ajuns mai rău ca la azil? Mă mir că nu-mi pui o lumânare în mână, să scapi mai repede de mine și să scap

de tine, că urât mi-ai fost și de urât avui parte – nu i-ar mai răbda ăl de sus pe dușmani, că numai blestemul lor a fost, sări-le-ar...

Pricoliciul umbla în jurul căruciorului cu pasul mic și repede, grijuliu și încurcă-lume.

— Spune ce să fac, nevastă – spune, soro, cum să-ți țiu de urât și nu mă dau în lături. Facem o concină sau te plimb pe maidan, până la barieră. Dacă nu, pot să cânt și să joc. Fac orice, nevastă – orice fac, mămico și fără supărare, că azi ești frumoasă și proaspătă ca o trufanda.

Ascultam, ascuns cu Fana după casa de scânduri a rusului, amândoi cu râsul stăpânit în pumni, să nu ne audă bătrânii. Nu-mi păsa de Pascu dar pe Tinca nu voiam s-o supăr. Altădată o disprețuiam, că țipă ocări și spune măscări, că doarme în soare cu Gașperița în poală, că primește alune americane de la adolescenții atrași de ocheadele Sultanei și de sânii răscolitori ai surorii mijlocii și mă jurasem să n-o iert până la moarte, pentru că o învățase pe Fana să nu mai rămână singură cu mine, că nu mai sunt copil și pot să-i fac rău. Cotoroanța din cărucior ne osândise copilăria pentru întâia oară, prin sfatul ei de țață fericită că poate morfoli, în gingii, brânzoaicele aduse de unul din cei doi ilfoveni. Acum, însă, mi-ar fi fost rușine să provoc mânia neputincioasă din trupul slab, schilod sau să-i maimuțăresc istericalele.

Fana îmi spusese că Pascu e porc bătrân și nu mă îndoiam, mai ales după ce-l văzusem – în prima zi cu soare, când au fost scoase toate boarfele afară și scuturate – cum își gâdilă fetele prin urechi și pe sfârcul sânilor, cu un pai de mătură, să le facă să tresară și – în zbatere – să-și dezgolească pulpele în fața celor doi flăcăi de la țară. Tristă, de câte ori îi aduceam aminte de jocul cu neruşinări de atunci, fata mă

lăsa să înțeleg că se petrec la ei în casă, cu pricoliciul și cu cele două surori, când se întorc de la bordel, scârnăvii mult mai mari. Stăruiam, curios să aflu dar Fana se îmbujora și mă ruga să am răbdare, că are să-mi spună tot, mai târziu, când nu i-o mai fi scârbă și rușine cum îi era acum.

Când se supăra pe Tinca din cărucior, că nu mai tace din gură ori o pune numai pe ea să scuture prin casă și să spele vasele, fata se blestema să moară până mâine, ca să scape de „nebuna aia de babaca", de „cotoroanță" și de „scorpia bătrână". Dar, odată necazul trecut, Fana se înduioșa și o apăra de toate învinuirile ce i le adusese la supărare.

— Mi-e milă când o văd așa, stafidită și în cărucior! Nenorocirile au înrăit-o. Am să-ți aduc o fotografic de când era tânără, s-o vezi cucoană mai ceva ca Salomia de pe Grant, gătită cu malacov și cu inele. Păi, dac-ai fost bogată și sănătoasă, cum să nu urli și să nu blestemi, când te vezi oloagă, în cărucior și mai ales sub pălimarul de la casa cu nebuni? A strâns atât venin în ea că, uneori, mă mir că nu omoară, cu mușcătura, ca vipera. Pe lângă asta: mama! Ce să fac? Rabd – că e mama și nu se poate altfel...

O respectam pe Tinca pentru tot ce mă lega de Fana în amintire, în neastâmpărul cărnii și în vis și mă apropiam de ea curios, uneori cu un sentiment de îndoială, alteori cu o privire scrutătoare, încercând să descopăr, sub masca și în ruina trupului de acum, urmele unei frumuseți sprintene în malacovul ei de cucoană, întotdeauna cu o întrebare la fel pe buze: cine-a fost oloaga din cărucior și cum a putut viața să-și bată joc și s-o desfigureze în așa hal? Așteptam, în fiecare după masă, să adoarmă Puica și plecam lângă Tinca, să-i întind palmele pline de cireși și s-o văd un moment înviorată. Se bucura ca un copil, mulțumind cu un surâs

șters, îngropat în cutele din colțul gurii și mă ruga să scot sâmburii la fructe, că-i sângeră gingiile fără dinți când le mestecă.

Așa ne-am împrietenit, sub ochii îngânduraţi ai Fanei.

— Vezi, Puișor – ofta oloaga – asta rămâne după noi, oricine am fi și orice-am face: șobolanii din simigeria lui Tino, jucând tontoroiul pe moloz, ca pe un mormânt sau o pecete în ceară, cum e la ușa țigăncii. Vine Milostiva și zice: gata, nu mai intră nimeni – și e lege că, pentru tine, nimeni nu mai intră! Puișor, tare mi-e milă de tine și de Fana și de toți cu anii tăi, când mă gândesc că... uită-te la mine, să înțelegi ce se alege din tinerețe, din frumusețe și din tot ce ni se pare strălucitor și statornic. Numai sufletul scapă, că el nu-i frumos și nu poate fi ucis, ologit sau orbit. Sufletul e ca Dumnezeu: nimic nu-l atinge, că-i fără moarte. Noi, așa cum ne vedem și ne pipăim, de carne și numai bube ori ascunși în mătăsuri, nu suntem decât niște umbre ale lui, legate de pământ și în întuneric, popasuri vremelnice în zborul lui de pasăre măiastră. N-ai simțit niciodată că se zbate ceva în piept, care te înfierbântă sau te împacă, binecuvântat, cu tine și cu toate necazurile? Sufletul a fost...

Tinca ne mai vorbise de suflet și de avatarele lui, în viața și în visul oamenilor. Cum trecuse în ea duhul Catherinei cea Mare, să se spele, prin suferința trupului olog, de toate păcătoșeniile sau al lui Napoleon, în pricoliciul înhămat la cărucior, era o întrebare la care nimeni nu aflase un răspuns. Tinca ne asigurase că simte în ea duh împărătesc și n-am mai avut niciun motiv de îndoială, de la întâmplarea cu Rel și cu sufletul ce căutase și găsise în mine un adăpost. Îl purtam în mine și acum, după ce-i lucrase Priboi sicriul și-l îngropase alături de Oița.

Mărăcinii de pe maidane, cu plânsul speriat în fiecare toamnă, vrabia sfâșiată de pisică, scâncetul copilului ce-și chema mama zdrobită de tren la barieră, în prima zi din Săptămâna Patimilor, își aveau colțișorul lor în mine, alături de toți dezmoșteniții mutilați prin ateliere și pe liniile triajului. Mă revoltam cu toți laolaltă și am avut deseori impresia că surâd în numele lor. Nu căutam, numai pentru mine, o răstălmăcire a tainelor. Fiecare moarte ridicase o întrebare rămasă fără răspuns pentru cel ucis și în fiecare întrebare își căuta înțeles un destin.

Singur, pe maidanul cu basculă, trăiam uneori momente de răsucire lăuntrică. Mă mustram, fără să știu de ce și mă detestam, fără rost. Ce rană mi se despica în conștiință – ce mare păcat și nu al meu, mă apăsa pe umeri? Câteodată, după joaca și toate isprăvile de pe maidan, mă culcam în iarbă, împăcat cu mine și cu toate gândurile. Se bucurau umbrele și mă cuminecam în veselia lor, tovarăș și rob în păinjenișul atâtor destine. Le trăiam elanurile și nu șovăiam să le ispășesc vinovățiile.

Tinca nu se mirase.

Asta se poate.

Dar mai era o taină și nu i-o spusesem, pentru că eram sigur că n-o să mă priceapă: cum a murit Dumnezeu în mine și de ce-mi crescuse sufletul – pe care oloaga bănuia că nimic nu-l atinge – răsucit și strâmb, murdar de toată murdăria ce mă înconjurase în casa cu nebuni?

Oamenii, citisem în cartea cu adevăruri păstrată de Puișor de la bătrâni, când și-au dat seama că a murit Dumnezeu în ei, din pricina ticăloșeniilor ce le făceau, s-au simțit așa de singuri pe pământ că se speriau și de fuga unui

iepure și atunci și-au cioplit alt Dumnezeu, în piatră, fiindcă nu puteau trăi fără credință și fără un stăpân bun să aducă ploile și să coacă rodul ogorului, să împace sufletele și să răscumpere suferința din viața asta vremelnică și păcătoasă cu o răsplată în cer, dincolo de văzduhuri și de înțeles.

Lică Păun recunoscuse, de asemeni, că nu poți trăi fără credință dar mă sfătuise să cred cu încăpățânare, orbește dacă se poate, că omul e bun și sunt dator să lupt pentru dreptul lui la pâine și la libertate. Voi auzi întâiul semnal de luptă în dimineața când o mă-mbrac bluza albastră, soldat ca oricare altul în armata proletariatului român. Atunci o să învăț cum se activează în frontul muncitoresc și n-o să mai simt nevoia altui Dumnezeu în mine. Dar, până atunci, cum scăpăm de singurătatea ce-i copleșise pe toți pământenii cu un mort celest în suflet, unde să găsesc piatra și cum să-mi cioplesc un chip mântuitor, pentru toate neliniștile și spaimele? Lică Păun nu-mi răspunsese dar, venind spre casă de la el, o întâlnisem pe Fana. Fata mă întâmpinase cu un surâs în care mi s-a părut că găsesc toate tainele răstălmăcite.

Alături de ea nu mai tremuram de nimeni și de nimic.

— Fano, tu ești Dumnezeul meu de acum...

Fata și-a dezgolit pieptul și mi-a arătat, fără cuvânt dar cu imputare în priviri, urma vânătă, lăsată de dinții mei în carnea albă și plină. Semnul ca o cunună, de pe sân, mi-a dat, pentru Fana, un răspuns auzit lămurit în inimă: bine, sunt Dumnezeul tău dar să nu mai fii altădată nebun să muști așa, că mă doare și nu mai pot să mă dezbrac lângă mama sau cu Sultana și Domnica în casă, de frică să nu vadă ce mi-ai făcut! Când m-am aplecat, vinovat, să-i sărut sânul, să n-o mai doară și să șterg orice urmă de mușcătură, mi-a

umplut nările un miros tulburător de animal tânăr tăvălit de curând prin fân iar mâna, fără să prind de veste ce face, i-a lunecat pe șold și i-a încercuit mijlocul, strâns.

— Să vii la noapte, că te aștept!

— Bine – a suspinat Fana, moale și îndoită pe brațul meu, părăsită, cu o beție învăluitoare în ochii leneș întredeschiși – am să viu.

Acasă, după ce am povestit cum m-a primit Lică Păun, ce sfaturi bune mi-a dat și ce cărți minunate mi-a ales, să le citesc la toamnă, când voi îmbrăca bluza de soldat al frontului roșu, mi-am cusut un nasture la cămașă, mi-am udat părul, am încercat să-mi aleg cărare într-o parte, ca Bimbirică și – pentru întâia oară – m-am privit în oglindă atent, încântat că am gura mică și ochii mari, obrazul rotund și curat, nasul potrivit și gâtul voinic și alb ca în pozele cu luptătorii de la circ. Mă miram că nu înțelesesem, cu o clipă mai devreme, ce rost tainic are oglinda și mă certam că trecusem de atâtea ori pe lângă ea, nepăsător. Firește că în casă la meșterul de la turnătorie nu văzusem o oglindă. Mă îndoiam, însă, că un om frumos și ordonat, ca el, se poate lipsi de o prietenă așa de devotată, care nu cere nimic să te arate așa cum ești. Sigur că o ține ascunsă în altă cameră sau într-un sertar, să-i spună numai lui adevărul. Altminteri, ar însemna că nu a trecut nicio Fană cu sânul mușcat, prin viața fruntașului socialist și asta ar fi trist, pentru el – de necrezut.

Niciodată nu mi s-a părut că trece vremea așa de încet. Plecam, fără astâmpăr și fără rost, din casă afară și din curte iar în casă, număram clipele în gând și măsurăm cu palma pe cer, să văd cât mai are soarele până să apună. Mult nu mai avea, mi se pare o șchioapă și trei degete, dar – din nefericire – îi stau norii în drum, să-l încurce și să țină timpul în loc...

Fana se certa cu oloaga, în curte: „numai eu să scutur și să spăl vasele!" O ascultam, tresărind și mă juram, în gând, să n-o mai las, când voi fi lucrător cu leafă, să-și rupă mâinile spălând pentru Pascu și scuturând pentru surorile de la bordel. O mângâiam: fată frumoasă – și o încurajam, tot în gând: ai răbdare, fată frumoasă, până la toamnă, că nu mai e mult! Nici nu prinzi de veste când trec trei luni de vară. Mult era numai până la noapte, când o să fim singuri și cuprinși cu brațele pe după gât, strânși unul în altul, că e prețul îngust și nu ne putem tolăni în praf.

— Ce să fac, mamă, ca să treacă timpul mai repede?

— Dacă poți – a râs Puica – împinge-l cu umărul sau strigă la el, cum strigai la Gașperița: zât – că se sperie de matale și o ia la fugă. Dacă nu, gândește-te la ceva, de pildă: ce-ar fi să fiu eu mare și Puica sănătoasă – ori: ce-ar fi să vie Puișor de la fabrică să ne spună că a găsit bani să răscumpere casele din Obor, pământurile toate și conacul luat cu japca de cămătari?

— Nu se mai întoarce, Puico, mortul de la groapă.

— Adevărat, dragul mamei: nu se mai întoarce...

— Atunci la ce bun să mai mă amărăsc?

Mă trântisem, oftând dar atent să nu-mi stric cărarea, pe patul din sală și am lăsat gândurile să se deșire și să-și încurce ițele cum le-o place.

Puica nu mai avea febră. Mânca bine și-i era somnul liniștit. Nu se mai strâmba, ca după o doctorie amară, când încerca să surâdă și nici nu se mai ruga de Maria din cer și de Maria din lut, s-o lase să moară acasă, lângă noi și în așternutul ei. Renunțase și la termenul de însănătoșire. „Mâine sau poimâine mă dau jos din pat", ne asigurase la început, scuturată de friguri și cu spaima morții pe figură.

Acum număra zilele pe degete, liniștită și mă mângâia, zâmbind: „Puișor, peste o săptămână poate să mă simt în putere și te scap de toată munca și grija casei" – sigură că o cred, pentru că o ascultam tot așa de liniștit. Știam că nu ne mai minte. Se împlinise bine la față și mă ruga să-i adun toate pernele sub umeri și sub cap, ca să poată să croșeteze.

Ivan nu se întorsese acasă. De câte zile era plecat, cu Fane și toate haimanalele după ei, la petrecere? Gospodin Ivan Fedotici Karasoff, din sângele boierilor moscoviți, porcăindu-se laolaltă cu toți bucureștenii în tricouri și sărind, ca o mingie, prin geamuri, după atâția ani de cumpătare și de muncă...

— Ai auzit, Puico, de Ivan? Mi-a spus Tănăsică de la birt că bea de nu știu câte zile, cu Fane și cu haimanalele, prin toate mahalalele.

— Bea ca s-o uite pe grecoaică.

— Toți bețivii din lume se-mbată ca să uite pe cineva?

— Toți pe care-i vezi cântând sau plângând. Unii își cântă dorurile, alții își plâng nenorocirile și pe urmă sparg pahare sau dacă-i necazul mai crâncen, fac scandal, ca să-și verse veninul. Lume săracă, Puișor și pierdută!

Muzicalizam în mine: unii își cântă dorurile, alții nenorocirile și toți la un loc: lume săracă, lume pierdută...

Ivan mă uitase și eram trist. Așteptam să se întoarcă în casa cu nebuni, să mi-l fac duhovnic – să-i spun tot ce mă apropia acum de Fana și mă îndepărta de copilărie și să-l asigur că fata oloagei are un corp tot așa de minunat ca și Maro: idoli din vis, amândouă...

Rusul le uitase, de asemeni, pe nevestele și cumetrele din mahala și sobar. Femeile amărâte, veneau în fiecare zi să întrebe dacă s-a întors cârpaciul acasă și plecau furioase,

ocărându-l că le-au lăsat desculțe, că nu mai au dânșii cu ce să se ducă la fabrică și le-au rămas copii în picioarele goale. Amenințau că sparg ușile, să-și ia fiecare încălțămintea adusă de mult la reparat.

— Să mai pupe, șoacățu de rusnac, mușterii ca noi!

— Bine, atâta pagubă...

Bela, când era acasă, se încrunta la ele și le da afară din curte, cu o sudalmă ca în țara lui.

— Asta, Ivan, om – n-ai ce faci cu papucile de la voi. Când vii el acasă, cârpim un papuci și doi papucile și dai la tine și la tine și la... duci acasă acum, nu faci scandal la mine că înjur!

Nevestele și cumetrele plecau bombănind, ca să revină a doua zi, când îl știau pe meșterul ungur la fabrică. Le rugam să se ducă pe Grant, la Salomia, să întrebe de Ivan și să-i spună tărășenia cu papucii și cu cizmele dânșilor. Bica-mărunțica m-a ascultat dar răspunsul primit și adus de la stăpâna casei cu nebuni a înfiorat mahalaua: Ivan dispăruse de o săptămână și mai bine. Unde, nu știa nici Salomia. Plecase cu Fane și nu se mai întorsese. Țațele din sobor au cugetat, au răstălmăcit ultimele întâmplări pe înțelesul lor și au lansat zvonul: pușcăriașul frumos din Cotroceni îl prinsese pe rus cu Salomia, se făcuse că nu vede dar s-a jurat să se răzbune crunt. Mai întâi a umplut-o de sânge pe ibovnică și n-a slăbit-o din pumni până nu a recunoscut că se întinsese cu Ivan prin toate cârciumile din străinătăți, că-l adusese în țară și-l ajutase să-și facă un atelier în casa cu nebuni, ca să-l aibă mai aproape și că veneticul din imperiul rusienesc trăgea perdeaua și încuia ușa de câte ori venea Salomia, în prima zi a lunii, să încaseze chiria, ca să nu-l vadă nimeni cum o dezgolește, cum o

răsucește în pat și cum îi frământă cărnurile și-i potolește poftele, cu bărbăția lui de uriaș flămând de dragoste. Toată povestea pe care o închipuise odinioară Safta țiganca, era spusă de țațele din sobor în amănunt și cu înfloriturі. Firește că Fane, după ce-a aflat adevărul, l-a luat pe gospodin la o petrecere, l-a îmbătat bine și l-a dus pe un maidan, poate în groapa de gunoi din Cărămidari, unde i-a dat la mir, după ce i-a făcut o morală zdravănă și i-a spus, în ultima clipă: „mori, veneticule, să te-nveți minte, altădată, să nu mai lași nevestele din mahala fără papuci și creștinii de la fabrici fără cizme, că nu-i nimeni sluga ta s-aștepte desculț până o saturi tu pe ibovnică de dragoste!" Pușcăriașul frumos din Cotroceni plecase acasă, liniștit și sigur că niciun comisar și niciun procuror din lume n-o să-l supere cu o întrebare cel puțin. Ibovnicul înșelat își făcuse dreptate și altceva nimic. Oricum, Fane o anunțase pe Salomia unde și cum îl poate găsi pe Ivan, când i s-o face dor de el...

Fără îndoială că nu scăpase de gura țațelor din sobor nici Safta țiganca.

Tănăsică se jura, pe ce are mai sfânt, că nu s-a mai întâmplat nimic nou în biroul capitonat de la tribunal. Trimiși, după fiecare interogatoriu, la torturile din beciul prefecturii, să-i convingă cerberii polițienești că tot ce au mai bun de făcut ar fi să spună adevărul și. Numai adevărul, arestații erau readuși dimineața în fața procurorului, mai cadaverici și mai dezarticulați, ca să repete ce mărturisiseră în ajun – Stârcu și Pompilică demoralizați și abia articulând cuvintele, Paler din ce în ce mai chinuit de remușcări că necinstise casa binefăcătorului și plângând ca un copil de dorul Trudei, codana văcarului iar Gore tot mai convins că Damian a avut mare dreptate când l-a asigurat că e rău dacă

te înșeală nevasta și te faci că nu vezi dar e o nenorocire să ții cu tot dinadinsul s-o prinzi, pentru că obrazul se mai poate spăla de rușine însă viața – odată sfărâmată – nu se mai reface.

Safta îl înșelase din prima săptămână – filosofa hamalul acum, în felul lui – dar casa îi fusese casă, munca la gară cu folos iar viața numai cântec și petrecere. Ce câștigase c-o prinsese cu Stârcu portarul? Țiganca murise, se alesese praful de gospodărie iar el ajunsese pe mâna procurorului, să-l maltrateze toate namilele cu galon prin beciuri și să înfunde ocna, în rând cu toți tâlharii și ucigașii – nevinovat și mort de viu în cătușele unei osânde fără milă...

Țațele din sobor, însă, aflaseră mai bine ca sluga de la birt ce se petrece la tribunal. Nu avuseseră nevoie, pentru o ispravă așa de măruntă, să plece în oraș, să întrebe și să piardă bunătate de vreme așteptând un răspuns și nici să se documenteze la fața locului, ca Tănăsică și ca procurorii în genere. Stanca Roiba, cea mai iscusită elevă a țigăncii, se bucura de o fantezie surprinzătoare, Șari și Paulina-cu-pistrui știau ultimele noutăți din lume, fără să se miște din casă iar Ralița și Bica-mărunțica aveau un miros de copoi. Minciuna, mult mai colorată și mai pasionantă, lua încă o dată – prin ele – locul adevărului simplu și adânc, cum era orice întâmplare din viața, cu sau fără haz amar, a nevinovaților din mahalaua cu nume rușinos.

Soborul stabilise vinovățiile și alesese pedepsele, pentru fiecare ins în parte.

Mare ticăloasă fusese, în primul rând, Safta.

Bica-mărunțica o acuzase, în sfatul tainic al țațelor și cumetrelor. Nu au fost uitate, mai ales, aventurile țigăncii. Nepotolită, fosta lor tovarășe de cafeluță și de isprăvi se

hotărâse să stoarcă de vlagă toți bărbații din mahala, ca și cum n-ar mai fi lăsat Dumnezeu văduve și neveste cu soți adormiți, tot așa de dornice ca și ea să păcătuiască dulce și să adoarmă împăcate, cu toți diavolii din carne puși cu botul pe labe, până una alta. Safta își nesocotise și nedreptățise prietenele, se făcuse culpabilă de jaf și trebuia să plătească păcatul acesta strigător la cer cu viața – că prea se uscaseră femeile din mahalaua cu nume rușinos, până atunci, așteptând să le cadă și lor în plasă un ibovnic mai în putere.

Gore era tot așa de vinovat.

Să nu te lauzi că ai umeri de taur – decretaseră nevestele tinere, în același sfat tainic – și să nu mai porți mustața cu sfârcurile în sus, a țâvnă de cocoș tânăr, când ești un neputincios. Pune cenușă pe cap și lasă-l pe Stârcu și pe Paler, pe Pompilică Șontâc și pe oricine se îndură de casa ta, să-și facă datoria – fiecare după puteri și cum se pricepe. Taci și cumpără-i portarului de la gară o batistă, ca să nu te uite, plătește-i șontorogului cafelele și asigură-l de toată recunoștința ta iar pe Paler îmbracă-l și hrănește-l bine, că ești hamal la gară, cu uniformă și nu se potrivește cu rangul tău de funcționar să ai locțiitor – în nopțile când ești de serviciu – un golănet și un flămând.

Gore dovedise, dimpotrivă, că e un mitocan și un nerecunoscător, mai ales că-i venise gust – după ce purtase coarnele atât amar de vreme – s-o prindă pe Safta cu unul din binefăcători, să-i facă zile amare fără niciun motiv, să-l tortureze cu bănuiala pe turnător și să umple orașul cu zvonul că e nenorocit și gata să ucidă.

Așa ceva – recunoscuseră țațele și cumetrele – nu se face, dacă ai un pic de obraz, pentru nimic în lume...

Stârcu și Pompilică, ofticosul de la turnătorie și ceilalți amanți necunoscuți ai țigăncii păcătuiseră ceva mai ușor, în adevăr dar nu meritau indulgența soborului, pentru că fuseseră orbi și proști când se înhăitaseră cu o lepădătură bătrână, urâtă și numai osânză, atinsă până în măduva oaselor de stricăciunea din existența ei de cântăreață prin toate grădinile de vară. Oricare din ei, dacă ar fi fost oameni cu cap și cu gust în alegere, era liber s-o cheme acasă pe Bica-mărunțica, să-și închine viața unei gospodine serioase ca Paulina-cu-pistrui ori s-o întrebe pe Roiba ce suflet de creștină suferă în mahala...

Numai așa ar fi scăpat de râsul lumii și de închisoare.

— Că să știți de la mine, soro: la sare-i duce și ocna-i mănâncă! Mi-a spus cineva că l-a auzit pe comisar vorbind cu un vecin cum că Gore și ibovnicii țigăncii nu mai văd lumina sfântului soare câtu-i lumea și pământul! Că, zice comisarul: „cum adică, vecine, să-i facă scăpați? Hm, nu l-o pune dracu pe procuror să se ungă pe bot, că dau fuga la conu Alecu și-n doi timpi și trei mișcări i-am și trimis la sare...!

Roiba sublimase: toți ibovnicii – iar țațele aprobaseră, clătinând capul sau ducând palma la gură, unele cu un gest de pudoare, altele revoltate și toate convinse că, pe lângă cei trei amanți descoperiți, Safta se mai culcase cu ilfovenii, cu slugile de la birt, cu meșterul ungur și cu Pascu, cu birtașul și cu cel puțin jumătate din hamalii triajului.

Cumetrele îl uitau pe Tănăsică regulat, să nu se supere nevestele tinere ce trecuseră prin pivnița cu alcovul flăcăului clăpăug, după dezgolirile și practica erotică din casa țigăncii.

Răutăcioasă din fire, Roiba adusese odată vorba de lumânarea misterioasă și de perna trăsurii, lustruită și cu

scama smulsă prin spărturi, după atâta întrebuinţare dar Bica-mărunţica, în loc să se ruşineze, a protestat energic, personal şi în numele nevestelor tinere din sobor, că tocmai o vecină serioasă ca ţaţa Stanca încearcă să scoată fum de unde n-a fost foc. Bica s-a jurat că fusese în pivniţă, cu sluga de la birt, de formă – numai ca să-i facă ţigăncii în necaz.

— Altminteri, dacă i-l lăsam şi pe Tănăsică, Safta ar fi fost în stare să se laude că numai ea e tânără şi are talenturi să ducă bărbaţii de nas...

A fost crezută pe cuvânt şi felicitată că apărase prestigiul soborului.

CAPITOLUL IX

CA ÎN NU ŞTIU CARE POVESTE

Adormisem şi gândurile se desfăşuraseră în continuare, peste pragul visului în care se jurau nevestele tinere din sobor că plecaseră cu Tănăsică în pivniţă de formă, numai ca să-i facă ţigăncii în necaz sau – furat de zvonurile ce ajunseseră, în ultimul timp, până la casa cu nebuni – uitasem cu desăvârşire de Fana şi de soare? Ştiu că m-am trezit scuturat de umăr şi că mi-a surâs Puişor, în lumina chibritului aprins tocmai de la uşă, să nu se împiedice – în întunericul din sală – de scaune şi de vasele murdare, uitate pe jos şi în coşul de lângă maşina de gătit.

— Bine, mă pitpalac cu ciuf, somn la ora asta – ca în ţara leneşilor?

Abia acum mi-am adus aminte de Fana şi am sărit în picioare.

— O fi târziu?

Am avut impresia, când m-am uitat afară, că a trecut miezul nopţii şi mi-am simţit inima zvâcnind, în panică. Fana, cu siguranţă, mă aşteptase la locul ştiut, se apropiase

tiptil de ușă, mă strigase din prag, în șoaptă, de câteva ori și plecase să se culce, tristă că nu i-am răspuns și supărată că nu m-am ținut de cuvânt – mai ales că eu singur o rugasem să vină.

— Tu să fii sănătos – a răspuns tata, râzând – că a bătut zece de mult.

Mă liniștisem. Sub pălimar la oloagă era lumină. Surorile trei, cu Tinca și pricoliciul, stau la masă. Sultana spunea o întâmplare cu haz, de la bordel, cu patroana Lina Caracuda și cu ibovnicul ei Pupișor, care o toca de parale ca pe-o proastă și toți râdeau cu poftă, dând capul pe spate și lovind furculițele de farfurii. Numai Fana nu era veselă. Se certase, devreme, cu oloaga, revoltată că ea singură scutură prin odăi și spală vasele și mă anunțase că o să le facă scandal și surorilor de la bordel, când s-or întoarce acasă. O rugasem să amâne răfuiala cu cei mari pe altădată – mâine, oricând dar nu astăzi, că le supără și n-o mai lasă afară la noapte dar Fana se încăpățânase. Nu mai poate să le sufere mofturile și lenevia și – pe lângă asta – o să iasă în curte când și cum i-o place, că nu-i nimeni stăpân pe inima și pe gusturile ei și cu atât mai puțin surorile de la bordel. Sunt un nătăfleț, dacă mi-e frică de ele. Să n-am nicio grijă și s-o aștept.

Oricum, ca s-o conving că nu mă tem de nimeni, o asigurasem pe Fana că dacă face scandal și iese păruială, eu intru val-vârtej peste ele, o bat pe Sultana, o tăvălesc pe Domnica pe jos și cum o zice Pascu ceva, îl iau în brațe și-l arunc pe grămada cu gunoi. De Tinca, însă, n-o să mă ating, că e bătrână și e mama Fanei, c-a fost cucoană în malacov și mi-a vorbit frumos despre suflet și morți.

— Bine, așa să faci – se învoise fata – ca să vadă că dacă ele sunt două și au bani la ciorap, nici eu nu sunt singură

pe lume. O am pe mama și te am pe tine. Noi trei și ele cu Pascu, tot așa: trei! Să vedem care pe care...

Până una alta, din fericire, era liniște.

Fana amânase răfuiala, poate sau nu găsise încă un motiv serios de provocare. Nu ar fi fost de mirare, de asemeni, ca surorile două, puse în fața adevărului: „voi trei dar și noi trei, că a spus Puișor că vă ia la palme și mătură casa cu voi" – să fi căutat o împăcare cu vorbă bună, convinse în sfârșit că Fana nu-i fată de pripas, s-o facă ele servitoare de pomană și – mai ales – că nu se joacă nimeni cu mine, când mă supăr...

Puișor aprinsese lampa în casă, făcuse focul și așeza masa. Adusese vești bune de la Graur, pentru mama și de la Lică Păun, pentru mine.

— Să vezi, Puică bună, cum s-a întâmplat. La șase, când plecam din atelier, mi-am adus aminte că m-a sfătuit Graur să mă duc pe la el din când în când, să-i spun cum te simți, ca să știe omul ce să facă și cum să lupte cu boala. Graur, bucuros când m-a văzut și vesel când a auzit că nu mai ai călduri, că dormi și mănânci, c-ai prins putere și croșetezi. Dar te roagă, Puică, pentru binele tău și-al nostru, să nu te dai jos din pat. Boala e parșivă și te-ntoarce, la cea mai mică oboseală, la cel mai ușor necaz. Să mai mă duc la el peste două săptămâni și dacă ți-o merge tot așa de bine, ne învață ce să facem, ca să legi boala la gard pentru vecii vecilor. Până atunci, însă, cum a spus el: odihnă, mâncare bună, somn, nicio supărare și aer curat, dacă se poate – cât mai mult aer curat și friptură în sânge, lapte dulce cu stacanele și-a mai spus el ceva – lasă că-mi aduc eu aminte mai încolo. Se bucura, săracu doctor, ca un frate: „bravo, tovarășe, îmi pare bine – acum nu mai sunt supărat că n-a

plecat la țară". „Ce să-i faci, domnule doctor, oameni săraci, ne-ar fi venit la toți peste mână, ei să se despartă de casă, nouă să rămânem singuri"... „Bine, bine – râde el – asta o știam: săraci odată, neînțelegători, de două ori – toate-s fleacuri, dacă se simte în putere"...

Celibatar, doctorul Graur închiriase doua camere modeste, la o văduvă de pe bulevardul Dinicu Golescu, să fie mai aproape de fabricile din mahalaua cu nume rușinos și de cercul socialist de pe șoseaua Basarab. Trăia singur, înconjurat de cărți, de pachete cu broșuri de propagandă și de fotografii ale conducătorilor socialiști de peste hotare și de la noi. Mânca în fugă, dormea câteva ore pe noapte și umbla toată ziua de la o casă la alta și din bolnav în bolnav.

Când venea acasă – ușa lui nu era niciodată încuiată – era întâmpinat de mame cu copilași în brațe, de bătrâni și de adolescenți supți de muncă și de trai prost.

— Ai bani pentru doctorii?

— De unde să am, păcatele mele?

— Bine, poftim de la mine și să nu mai spui la nimeni că ți-am dat.

Mahalagii îl botezaseră „doctorul săracilor", îl întovărășeau până acasă, ca pe-o rudă și-l chemau pe nume, ca pe Dumnezeu. Fetele îi scuturau și măturau prin casă cu rândul și îi schimbau florile în glastră, o calfă de bărbier îi lucrase la traforaș o colivie pentru canar, în formă de castel, cei mai înstăriți îl invitau duminica la masă și îl rugau să nu se supere dacă țin icoană în casă.

— Noi credem în învățătura ta și venim la cerc, că ne place să vă ascultăm și să învățăm tot ce-i folositor pentru viața unor lucrători dar icoana și sfânta cruce parcă-i

altceva, că ne-am născut cu una în sânge și cu alta în casă și nu putem, așa ușor, să ne lepădăm de ele. Nu se poate socialist și credincios? Se poate, dacă zici că și Isus a fost un socialist. N-a avut el duh sfânt, dacă a pătimit pentru cei săraci și drepți? Nu mai încape îndoială, tovarășe Graur! A fost fecior de dulgher și l-a avut pe Dumnezeu ascuns în suflet. Altminteri n-ar fi călcat peste durere și pre moarte, cum se spune la carte. Noi suntem cu socialiștii și cu Isus. Tămăduia bolnavii ca tine. Tu ai spus tot așa, ca Isus: lăsați copii să vină la mine! Ce-avem noi cu popii? Ei sunt una, oameni și ticăloși ca mine și ca el, poate mai ticăloși și Dumnezeu e altceva, că toți Îl simțim și nu L-a văzut nimeni până acum. Tovarășe doctor, noi te iubim pentru că Îl simțim pe Dumnezeu în tine. Spune-i tu datorie să-ți ajuți aproapele, zică-i altii bunătate – pentru noi totuna rămâne și nici nu poate fi altfel: faptă și semn de la duhul sfânt. Dovedește-ne că se poate duh sfânt fără Dumnezeu și noi credem. Sau vrei să nu-i mai spunem Dumnezeu? Tot rămâne, doctore, oricum i-am zice... Ar mai fi ceva, dacă nu te superi și ai timp să ne asculți. Bine, eu sunt lucrător conștient și el tot așa și luptăm până la ultima picătură de sânge și de voință pentru adevăr, pentru libertate și egalitate, pentru că „nici muncă fără pâine, nici pâine fără muncă". Lupt cu patronul și cu capitalismul, lupt cu soldatul care-i om ca mine. Primejdia-i egală, pentru el și pentru mine. Ne măsurăm puterile, care pe care – el cu disciplina lui de rob în haina statului, eu cu conștiința mea de proletar ce-și apără codrul de pâine și dreptul la odihnă și la trai omenesc. Dar dacă-s ins fără Dumnezeu în mine, ce mă fac, singur și neputincios, când fulgerul aduce sigur trăsnetul de care n-am cum să mă apăr și unde fug, la cine

mă rog, când mă înconjură apele revărsate, înspumate și gata să mă dea peste cap, să mă acopere și să mă îngroape fără mormânt și fără candelă la căpătâi? Sigur, Dumnezeu nu mă scapă dacă n-am avut eu grijă să mă feresc din calea și voiului dar vine lângă mine și mă lasă să-i mor la piept – poate moare o fărâmă din El cu mine. Minciună o fi dar ușurare rămâne, pentru clipa din urmă. Bine, noi fugim de minciună, dacă ne dai tu un adevăr să ne împace cu orbia trăsnetului, cu nebunia apelor cotropitoare și cu spaima morții. Poți să mori împăcat, când te gândești că tot ce rămâne după tine e un pumn de viermi și că viața se termină în moarte ca un drum în mocirlă? Atunci, la ce bun și cu ce rost drumul ăsta al suspinelor? Lasă-ne, tovarășe, pentru spaima noastră de ce va fi dincolo, cel puțin mângâierea asta amară a părăsirii sub aripa duhului sfânt...

Graur era prea inteligent și destul de bun cunoscător de oameni, ca să se supere sau să răspundă cu un discurs fulminant (toate discursurile socialiste erau fulminante și toți fruntașii de la cerc, minus Lică Păun, aveau mania discursului, chiar atunci când stau de vorbă, la un colț de stradă, cu un novice sau cu un tovarăș convins de mult) la o mărturisire în care sufletul proletarului român și nu numai de atunci, se oglindea cu toate eresurile, îndoielile și superstițiile lui, ca niște cangrene. Sigur că bisturiul culturii nu mai putea să le despice și nici fierul roșu al adevărului unic să le tămăduiască.

Lupta cu capitalismul – le spusese deseori doctorul, conducătorilor dispuși să provoace revoluția proletară în câteva clipe și s-o realizeze tot așa de repede – va fi ușoară, în ziua când vom cuceri deplin sufletul săracului. Aici e adevărata mare problemă a socialismului, în țara asta cu

un început așa de modest de conștiință și de viață lăuntrică și de felul cum vom ști s-o rezolvăm depinde victoria. Bătrânii și în genere cei trecuți de anii adolescenței, sunt pierduți pentru socialismul pur, înțeles nu numai ca mijloc pentru lupta de clasă dar și ca principiu de viață. Putem să-i înflăcărăm, cu discursuri și să-i pornim la luptă chiar, pentru codrul lor de pâine însă, nu pentru ideea socialistă. Mi se pare că e o diferență. Să păstrăm și să creștem în cei mari, dacă se poate, dorința de luptă pentru nevoile lor imediate dar să nu-i uităm pe cei mici, să ne concentrăm toată atenția asupra ucenicilor și a elevilor de școală, deoarece în sufletul lor fraged adevărul nostru poate învinge, mult mai ușor, amestecul acesta de creștinism utilitarist altoit pe un fond de păgânism autentic, amestec moștenit din tată în fiu și intrat în sânge și în toată făptura lor, ca o molimă. Va fi o muncă de fiecare clipă, eșalonată în timp și fără rezultate practice imediate. Nu poți transfigura, în câțiva ani, un suflet pe care l-au alterat secole de rătăcire prin întuneric. Dacă feciorii copiilor de azi se vor naște, mâine, cu un început de conștiință socialistă, să știți că triumful nu va fi departe. Altminteri, n-o să facem altceva decât să tulburăm o apă în care niciodată n-o să ne putem încrede, fiindcă n-o să-i cunoaștem fundul și nici capriciile.

Fruntașii cu ciucuri roșii la gulerul cămășii au surâs indulgent și au continuat să țină discursuri fulminante, siguri că nu-i departe clipa când vor înfige steagul roșu în inima burgheziei românești.

Graur a surâs în felul lui și a rămas lângă cetele gălăgioase de ucenici; înțeles în adevăr numai de meșterul de la turnătorie – a doua pasăre rară a începuturilor socialiste din țară.

— Da, domnule – a recunoscut Puișor, cu entuziasm – Lică Păun e un om și dacă-i vorba de socialism, să știți că socialist ca el mă fac și eu, fără nicio șovăială și fără să ne certăm cu sfinții părinți, că Lică – orice s-ar spune – e un sfânt. Nu v-am spus, că uitasem. De la Graur am trecut pe la meșter. Eram dator să mă duc să-i mulțumesc și să-i spun ce face Puica. Nu l-a adus el pe doctor? Atunci, cum era să-i trec pe la poartă, fără să intru? A fost încântat când m-a văzut. Am stat cu el de vorbă un ceas și mai bine. Se cunoaște că-i om din altă plămadă. Simte ce te doare, fără să te-ntrebe și te face să crezi în viață. Mi-a spus, Puișor, c-ai fost devreme pe la el. Foarte bine, să te mai duci și să faci cum o zice el, la toamnă, când o fi să iei munca în coarne.

Puișor avea gust de vorbă și de glumă. Lică Păun îl împăcase încă o dată cu viața și cu necazurile. Tata îl întrebase, poate, ca pe Ivan altădată, dacă duce spre un liman drumul lui printre spini sau oftase numai, cu umerii încovoiat! și-l lăsase pe meșter, cum ne spusese, să simtă ce-l doare. Tovarășul de pe strada cu nume de domniță română îl înțelesese și ni-l trimisese acasă zâmbitor, cu o lumină – în priviri – pe care n-o mai întâlnisem decât în seara când a venit de la fabrică tot așa, cu gust de vorbă și de glumă și cu o veste de zile mari: după zece ani de muncă, fabricantul îi mărise leafa cu o bănuță pe săptămână...

Stăm lângă el, la masă și mă jucam, între farfurii, cu firimituri de pâine, ca în după amiezele sărbătorești, de odinioară: acolo e omul și aici gârla, asta; e varza, aici e capra și dincolo e lupul sortit să facă numai stricăciuni.

Mă bucuram căutata e vesel și Puica râde cu poftă dar în jocul meu de acum, era un fel de șovăială. Lupul nu mai mă speria iar omul nu se mai frământa în mine, căutând un

mijloc inteligent să salveze varza dulce și s-o scape pe capră de gura cu colți a sălbăticiunii...

Totul mi s-a părut fără haz și fără rost.

Am amestecat firimiturile, cu degetele nervoase și am încercat să râd, ca să nu-mi trădez gândul dar mi-am simțit gura amară.

Mă întrebam, pentru întâia oară, ce rană se ascunde dincolo de surâs, ca să înțeleg de ce ne erau triste bucuriile.

Viața imita, cu fiecare clipă senină pe care luptam să i-o smulgem, gestul patronului ce se îndurase, după zece ani de muncă și de supunere, să ne arunce câțiva gologani, ca la niște cerșetori cărora fantezia lui capricioasă de stăpân ar fi fost liberă să le poruncească să caute banul rotund cu gura, prin mocirla șanțului – ca în nu știu care poveste cu un miliardar și un flămând al orașului mare și ticălos...

CAPITOLUL X

FURTUNA ERA DIN NOU APROAPE

Puica înțelesese, de asemeni, că recunoștința nu era singurul motiv ce-l obligase pe tata să facă un popas de o oră și mai bine, în casa meșterului de la turnătorie. Din fericire, fruntașul socialist ne dovedise, ca Ivan odinioară, că se pricepe să pipăie o rană, într-un suflet obosit și să aline o durere. Puișor plecase de la el, cum ne mărturisise singur, convins să aibă încredere în viață, împăcat cu el, cu munca și cu mizeria iar mama, bucuroasă că-l vede din nou eliberat de gândul cu beția morții în fiecare fâlfâit de aripă, se lăsase furată de glumele bătrânului și a râs sau s-a silit să râdă din toată inima. Dar, veselia asta amară și așa de scump plătită crescuse peste îndoiala pe care Puica ne-o tăinuise, ca să nu tulbure, cu o umbră cel puțin, lumina ce juca victorioasă, binefăcătoare, în ochii lui Puișor – limpezi așa de rar și de obicei așa de triști...

Când i-am urat, din prag, noapte bună, mama a simțit că nu ne mai poate ascunde adevărul și ne-a chemat lângă pat, să ne spună, în șoaptă, că e fericită că ne are aproape și

ne vede surâzători și să ne roage să renunțăm la îngândurare, că nu ne duce la niciun liman. Mai bine să avem încredere în noi și în norocul de mâine. Să cântăm, în ciuda necazurilor – mai ales acum, când se însănătoșește și nu mai avem, prin urmare, niciun motiv de întristare. Să nu mai punem nimic la inimă. Supărările au fost lăsate pentru oameni, pentru toți oamenii. Nu au scăpat de ele nici sfinții și nici stăpânitorii pământului, n-o să fie uitat nici Puișor din mahalaua cu nume rușinos. Să nu șovăim și să nu ne speriem de ele, ca fricoșii și nici să nu încercăm să le ocolim. Dimpotrivă, să surâdem și să luăm taurul de coarne. Ne oțelim, prin durere și ne facem mai înțelegători. Așa a spus și Isus, care a suferit și n-a blestemat, nici nu s-a gândit la moarte. S-a rugat: „tată din cer, fă să treacă de la mine acest pahar" – și dacă a văzut că nu se poate, s-a supus și a urcat drumul Golgotei, cucerind – prin suferința Lui – viața fără moarte, pentru El și pentru toți fii omului – binecuvântat fie, acum și pururi, numele Celui ce a pătimit pentru noi, între tâlhari și cu inima înfiptă în sulița sutașului...

Unui muritor, oricare, de oriunde, nu-i trebuie mult ca să fie fericit, dacă e înțelept și nu pune mare preț pe bunurile vremelnice ale pământului.

Iov pierduse, odată cu averile, credința femeii, îngrijirile rubedeniilor, încurajările prietenilor și mila trecătorilor dar nu s-a rugat, bolnav cum era și aruncat pe gunoi: „ia-mă moarte" – pentru că ar fi păcătuit amarnic. Ar fi însemnat să-l sugrume pe Dumnezeu în el, prin necredință și-l mânca viermii de viu, ca pe un stârv.

Noi pierdusem, în adevăr, belșugul de altădată dar rămăsesem alături, sănătoși, cu un adăpost și un rost în lume, liberi să ne împărtășim gândurile, când ni se umple paharul

cu amărăciuni. Ce mai voiam? A fost mai fericit Gore sau Tino și sunt mai răsfățați de soartă Pascu ori Salomia de pe Grant, cu ibovnicul din Cotroceni amenințat la fiecare pas de moarte și cu Hagiu scâncindu-i la ușă, când i se pare viața mai frumoasă – ca să nu mai vorbim de spălătoreasă cu picior de lemn și de oloagă, de Ivan și de toți necăjiții din fabrici și din pustiul de praf și arșiță al triajului? Toți au purtat și tuturora le sângeră umărul sub o cruce. Să nu mâniem cerul, spunând: „ia-ne, moarte" – că îngerul negru nu vine la poruncă dar milostivul de sus, ce nu doarme și nu ne uită, ne poate pune la o încercare și mai mare și atunci pierdem și ce ne-a mai rămas, ca Iov din scriptura sfântă.

— Asta am avut să vă spun, fiindcă am presimțit, în unul din voi, o durere ascunsă și mi-a fost frică să vă las numai cu gândurile, în întuneric, până mâine....

Tata a înțeles pe cine implora lacrima pe care-o sfărâmase Puica în gene.

— Fii fără grijă, nevastă, că diavolul a fost amuțit în mine. E adevărat că duhul lui necurat mă mai ispitește, câteodată, spre prăpastie și-atunci toate mi se par strâmbe și de prisos și parcă mi-e silă de tot și de toate, de oameni și de mine mai ales, ca de-o zdreanță de care nu știi cum să scapi și ce să faci, ca s-o arunci de pe umăr – că nici mâna nu-ți vine să pui pe ea, așa o vezi și o simți de murdară. Mă prinde scârba de mine, nu altceva, ca și cum m-ar afunda cineva prin untdelemn rânced și m-ar tăvăli, pe urmă, prin praf. Mă mir, atunci, cum trec oamenii pe lângă mine fără să-i umfle râsul sau să-i cutremure dezgustul. Asta vine fără supărare și tocmai când nu te aștepți, parcă duhul necurat ar pluti în văzduh și ai trece cu sufletul prin el – cum treci în pod, fără să vezi, printr-o plasă de păianjen sau cum ți se prind

de umăr, când o iei razna pe maidane, firele albe și băloase de calul-dracului. Nu știu cum se face, dar scârba asta îți învăluie sufletul într-o ceață sau parcă-l stropește cu toate scârnăviile, de-ți vine să-l verși în hasna și pe urmă se urcă la cap, să-ți mintă gândurile, să le tulbure și să le ridice în vârtej – ca pe niște hârtioare, vara, vântul ce aduce furtuna. Așa se-ntâmplă că nu mai sunt stăpân pe mine. Mă prinde furia și-mi urlă capul ca apele la Drăgaică. Parcă se cască un hău în mine și cere om să-l dea rostogol în beznă. Acum nu mai știu ce se petrece. Atât vă spui, că-mi vine să arunc tot de pe mine și să fug, să mă dau la fund unde-i gârla mai adâncă și mai limpede, ca să mă spele sau să mă zvârl în foc, să ardă murdăria de pe mine ori să alerg înaintea trenului cu ochii închiși, să scap, sub roțile de fier, de sila ce m-a cuprins. Noaptea, mai ales, duhul ăsta necurat nu mă lăsa să dorm și mă chema afară, cu fel de fel de glasuri, care de care mai ademenitoare și mai mincinoase, cât mai departe de icoană și de așezare omenească – sigur, prin pustii locuri, unde moartea se ia la trântă și se tăvălește, prin iarba ce arde sub ei, cu strigoii, ca să mă rătăcesc, să nu mai știu încotro s-o iau și să uit semnul crucii. Acum, de când am stat de vorbă cu Ivan și cu Lică, slavă cerului, că duhul necurat nu mai are puterea de altădată și face joc din ce în ce mai rar cu mine. Mă-njur cu el de mamă și-i dau cu tifla: „nu se poate, spurcăciune, nu te mai ascult, că am nevastă și copilaș, pe care nu pot să-i las pe drumuri, ca să te bucur pe tine, iasma pustiurilor!" Mă lasă în pace, cum îngân ce vă spusei vouă acum, ca și cum aș arunca după el cu toate cădelnițele din lume, după ce am aprins în ele tămâia tuturor dezlegărilor din vraja iadului. Nu mai mi-e frică de nimic, nu mai aud glasuri dușmane în mine și afară, când mă culc – nu mai am,

cum ai spus tu, nevastă, niciun motiv de supărare. Viaţa îşi are tâlcurile ei ascunse. Acum am început să le zăresc şi eu. Ceva mai mult, Puică: vă am pe voi! Asta, dacă stai să judeci bine, cântăreşte cât tot aurul din lume. Nu-i aşa, nevastă?

— Vezi bine, Puişor!

— Păi, dacă şi voi spuneţi că-i aşa, ce mai tura-vura? Mai bine să facem nani, că e târziu...

— Bine – a suspinat mama, împăcată ca un copil şi zâmbind cu lacrimile încă proaspete pe figură – te cred! Să ştii că vorba asta bună, pe care mi-ai spus-o acum, mă face bine, nu laptele dat cu sila de doctorul Graur. Gata, în clipa asta n-a mai rămas, între noi, gând ascuns. Pot să vă spun: noapte bună, puişori dragi şi visul frumos.

Puica ne-a prins de mână, strâns, să ne simtă încă o dată aproape, numai ai ei şi buni, apăraţi şi-a adormit surâzătoare, cu degetele fierbinţi în palmele noastre. Ne-am ridicat uşor, să nu ne simtă şi am trecut în sală, în vârfuri, cu sentimentul că plecăm dintr-un locaş în care sufletele noastre se rugaseră, îngemănate, pentru biruinţa vieţii, în numele suferinţei ce ne face mai înţelegători şi a dragostei ce ne spală de toate îndoielile şi ne urcă spre soare, purificaţi.

Aşteptam să adoarmă şi tata, ca să mă pot strecura afară, cu perina şi preşul în braţe, să fac culcuş tainic pentru Fana. O chemasem lângă mine cu o beţie egală în priviri şi cu trupul tot muşcat de dorinţi şi mă pregătisem s-o întâmpin – trist cum eram, după spovedania lui Puişor – ca pe-o soră. Simţeam nevoia să plâng cu capul pe umărul ei fără vină şi s-o întreb de ce mi-e sufletul ca o mârţoagă de saca, obosit de toate nedumeririle şi flămând de toate răspunsurile ce le căutasem, zadarnic, până atunci, în mine.

— Să vezi că blestemul nu mă cruţă. Trece, din tată-n fiu, ca o boală ce nu iartă. Încep şi eu să fiu, ca Puişor, o fiinţă cu duh necurat ascuns în inimă – duhul ce l-a chinuit, până acum, pe tata...

Gândul mă speriase, în adevăr dar am strâns pumnii, cu un gest de voinţă, să mă stăpânesc. Mă certam că sunt nebun şi mă las furat de nimicuri, în loc să mă bucur că Fana, în clipa aceea, nu mai are astâmpăr pe scaun şi se roagă de toţi sfinţii din calendar să le adoarmă mai curând pe surori şi să-l culce odată pe Pascu, în aşternutul lui murdar, ca să poată veni mai repede lângă mine, cu toate dorinţele în sânul pe care visa să-l muşc încă o dată şi fără milă, ca să se elibereze, printr-o durere ce-o mângâia, din cămaşa de flăcări a trupului cu păcatul mărturisit stelelor, prin fiecare încolăcire leneşă, ca de reptilă încinsă de un soare nou şi tânăr.

Fana era singurul meu duh necurat şi trebuia s-o ascult, pentru că în surâsul ei se limpezeau toate tainele ce mă frământau şi în carnea ei se dezlegau toate înţelesurile. Lângă fata sărutată de soarele maidanelor şi îmbrăţişată, deplin, de apele stăvilarului, întrebările fără număr aveau răspuns şi toate dorinţele mele un astâmpăr. O cântam, păstor cu oiţe bârsane în turmă şi o adoram, rege biblic cu dragostea furată de cântecul pur şi unic al primei iubiri inspirate. Fana din vis – „fata de care mi-era dor şi nu ştiam cum mi-e dor" – rămăsese lângă mine. Numai jocul se schimbase. Altădată zburdam alături şi liberi. Acum mi-o făcusem chip cioplit şi zburam în jurul ei, de la glezne la creştet, îmbrăcând-o în rotogoalele dorinţelor ca într-o plasă. O robisem şi mă încurcasem singur, rob de asemeni,

în țesătura zborului ce mă amețise. Visam, cu ochii mari în lumina lămpii, un ceremonial ca în casa simigiului. Fana se răsturna, goală și superbă ca Maro, în fața mea și mă apropiam, ilfovean cu brațele puternice – o apropiere în pas de fiară ce adulmecă prada de departe. Trupul, însă, îmi scăpa din mâini, cu zbateri mici și se depărta, hohotind și mai ademenitor, ca să încerc o nouă apropiere, tot așa de puțin norocoasă. Descurajat și umilit de goana asta a gândului, după fata ce îl chema dar nu se lăsa prinsă, ca să-mi facă dorința mai poruncitoare, am scuturat capul, să mă smulg din vis și m-am ridicat, să sting lampa și să plec afară, la răcoare și în necuprinsul cu lumini și umbre al maidanului cu basculă.

Am șovăit, însă, în prag.

Puica mărturisise că i-a fost frică să-l lase pe tata, numai cu gândurile, în întuneric. Gândul, așadar, în noapte și singurătate, ne poate fi dușman. Se ascunde sub frunte, ca un vierme ce roade nesimțit și ne merge alături, umbră cu sfatul întotdeauna rău, poate ne duce de mână, fără să știm, spre pierzare. Am scuturat din nou capul, să mă regăsesc și am încercat să stăpânesc tremurul buzelor. Am vrut să râd, că sunt prost și copil ce-și face spaimă singur, din nimic dar n-am avut curaj să fac pasul peste prag. Țipătul bufniței, cu zborul bănuit peste casa cu nebuni, era o prevestire iar liliacul ce se lovise, orb, ca un bulgăr, în ușa țigăncii, a adus – fără îndoială – o veste din moarte. Safta îl trimisese, poate, să-l caute pe Gore sau să ne aducă blestemul ei de dincolo de mormânt, pentru că nu o apărasem de furia mulțimii. Mi s-a părut, de asemeni, că umbra Oiței se ridică pe gard, să-mi strige: cu-cu, în joacă și să dispară. Mă întrebam, înfiorat, de ce mă cheamă fata moartă pe maidanul cu basculă.

Câinele ciobănesc se smucea în lanț și lătra. Poate o simțise și el pe Oița aproape. Ce voiau morții adunați în jurul casei cu nebuni? N-am îndrăznit să caut un răspuns dar m-am apropiat, cu inima speriată, de patul mamei.

Puica dormea liniștită, surâzătoare în lumina candelei și sub icoană, cum o lăsasem.

Icoana – cu văzduhurile ei, cu iadul și cu recompensele paradisului, cu învierea morților și cu îngerașii bucălați, ca în pozele pe care le cumpăram, când eram școlar, de la librarul Frățilă de lângă biserica Sfânta Vineri...

Am privit-o lung, încercând să fiu atent și totuși incapabil să-mi adun gândurile. Unde era copilul ce-l căuta pe Dumnezeu, printre sfinți, de la o vamă a cerului zugrăvit la altă vamă și cine-o să mai împartă, acum, pentru chiriașii din casa cu nebuni, chinurile și fericirile vieții de apoi? Mi-a venit să plâng, nestăpânit, să întind brațele spre icoană și să chem, fără să știu pe cine sau să întreb, în noaptea ce mă înconjura cu spaimele din suflet și cu umbrele de afară și în cerul de unde nimeni nu se întorsese – fără să știu ce să întreb. Dar n-am mai găsit în mine o lacrimă și atunci am râs – cu spatele întors la icoană am râs, tremurând brațul într-un gest de despărțire, de rupere pentru totdeauna din minciuna ce-mi înfiorase și legănase copilăria de desculț al orașului.

Dumnezeu din cer moare o singură dată, într-un suflet și nu se mai întoarce din morți, cum n-o să se mai întoarcă țiganca și Oița dar sufletul e liber să-și caute pe pământ altă icoană, ce nu minte și s-o boteze, după plac: Fana sau fata frumoasă, dacă în ochii ei i-a zâmbit, pentru întâia oară, norocul sau a mușcat în sânul ei crud din suferința lui amețitoare. Acesta era singurul mare adevăr al vieții. Restul

nu avea nicio importanță și niciun rost. Gândul e numai al meu, îl stăpânesc și mă poate stăpâni când sunt slab, mi-l pot face dușman sau prieten, aripă sau cătușe, scară la cer ori piatră legată de gât, să mă duc sigur și mai repede la fund. Icoana de la noi din casă e o poză frumoasă, cu sfinți îmbrăcați ca boierii, în mătăsuri albe, albastre și roșii. Bufnița și-a spus și o să-și spună, în fiecare noapte, ca orice pasăre, cântecul ei știut și numai nebunii și fricoșii pot să audă, în țipătul subțire și speriat, o chemare în moarte. Liliacul nu-i nimic altceva decât un bulgăr cu aripi, care zboară pe sârma frântă a destinului, ca o jucărie iar noaptea de atunci semăna cu toate nopțile de altădată, petrecute afară, în curte sau pe maidan, cu capul îngropat în perină sau lungit pe spate – ca să pot cuprinde cerul tot cu ochii și să mi se pară mai aproape și viu – în iarbă și în adăpostul cucutelor cu sucul lăptos și dătător de visuri anapoda. Rel n-o mai lăsa pe Oița să plece singură prin mahalaua cu nume rușinos. Dormeau alături, în cimitirul săracilor, cuminți și tineri, frumoși și muți, fericiți și serioși, cum îi culcase Priboi mălăierul, cu mâna lui și peste sufletul lui strivit, de părinte și de prieten. Fata mălăierului nu mă dușmănise în viață și nu avea de ce să-mi facă rău, după moarte. Ne jucasem împreună, ne luam de mână, să ne învârtim și ne uitam, unul în ochii celuilalt, până în adâncul sufletului. Nu aveam nimic să ne ascundem, ca și cum înflorisem pe aceeași tulpină. Când râdea Oița, parcă-și scuturau salcâmii florile albe peste noi.

— Oița, vreau să fii sora mea și să stai la noi acasă.

— De ce să fiu sora ta?

— Pentru că ești frumoasă.

— Cum sunt frumoasă?

— Nu știu cum ești frumoasă...

— Atunci nu sunt sora ta și nu viu la voi acasă până nu-mi spui.

— Stai să-ți spun, că știu.

— Spune.

— Ai ochi frumoși.

— Bine, sărută-i dacă sunt frumoși.

Mă clătinam, ametit, când îmi apropiam buzele, cu sfială, de pleoapele ei.

— Și ce mai am frumos, Puișor?

— Gura.

— Cum e frumoasă?

— Așa... când râde, că se văd dinții și când e serioasă.

— Poftim, atunci, sărut-o, să fie mai frumoasă.

Șovăiam, cu privirile în pământ și mi se părea că numai pentru mine cântă vrăbiile din roșcovi și că mi-e sufletul rândunică. Oița îmi prindea capul în palme și mă săruta apăsat și repede: una și încă una și acum ultima – ca să nu mai fiu rușinos...

Ne luam în brațe, strâns și strigam cu ochii în soare, beat de lumină și de neastâmpărul din mine, să mă audă toate haimanalele și toți mărăcinii maidanelor.

— Oița are păr frumos și urechi de șoricel și umeri și tot, tot, tot...

Acum nu mai era nimic. Rostogolise Priboi lopeți de pământ peste ochi și gură, peste umeri și amforele mici ale sânilor.

Dacă ne putem gândi la morți cu dragoste sau cu necaz, duhurile ce tremură în miezul nopții, în umbra crucilor de pe morminte, pot fi bune sau rele.

Morții sunt jurați să nu ne descopere niciuna din tainele ce plutesc în universul lor de umbre rătăcitoare iar

noi numai avem nimic să le spunem. Putem să le întindem mâna, peste zidul cu plopi ca niște pelerini uriași încremeniți în drum de un blestem, apropiind – prin gestul acesta de recunoaștere și împăcare – pământul de cer, viața de moarte și înțelesul de neînțeles.

Trăim minunile fără să ne dăm seama.

Rel se aruncase cu capul în gol, de pe acoperișul balamucului, ca să ajungă jos într-o clipă, unde i se păruse sau o văzuse în adevăr pe Oița, făcându-i semn cu mâna, ca în noaptea când i-o smulseseră Saru și Suru din brațe dar sufletul lui nu-și luase zborul pe drumul luminos al robilor, spre cer. Rămăsese în mine, melodios uneori, cu zbateri repezi de aripă altădată și frământat în el ca o flacăre. Îl simțeam și acum, ca în seara când căutase în mine un adăpost, speriat și smuls din trupul pe care-l martirizau, pe maidanul cu basculă, procurorul și subalternul mustăcios. Aștepta să-l răzbun, poate sau numai să-i împlinesc visul de dragoste, iubind – cu dorurile lui și ale mele laolaltă – fata frumoasă din visul tuturor adolescenților în tricou. Ce Saftă, cititoare în semnele vremii și în nepătruns, ar fi fost în stare să-mi spună atunci, fără umbră de îndoială, dacă trăim sau nu mai multe vieți, în același timp și prin ce miracol putem să continuăm și să împlinim, cu lacrima și cu surâsul în care noi nu mai putem fi noi cu adevărat, destine cu firul rămas netors, din capriciul îngerului negru? Mințise Lică Păun, afirmând că dincolo de moarte nu mai e nimic, că viața începe și se termină cu fiecare din noi și că omul se naște ca să realizeze, în el și prin el, ideea socialistă sau trecerea noastră pe pământ, cum spusese oloaga, însemna un simplu popas, în avatarul sufletelor prin toate formele de ispășire și de purificare și atunci existența în sine se justifica

în jocul uimitor ce-l făceam, ca saltimbancii, zvârlind în sus și mai sus, ca să le putem prinde pe rând și duce mai departe, torțele aprinse ale tuturor osândelor rămase neispășite? Omul e nefericit, filosofase odată Ivan, fiindcă a fost trimis pe pământ să caute adevărul și blestemat să nu-l afle niciodată. Cârpaciul rus recunoscuse, totuși, că e un singur mare adevăr: viața! Așadar, indiferent dacă-l poate cuprinde ori nu cu gândul, orice muritor își trăiește adevărul lui.

Flutur cu zborul în spirală, în jurul ispitei, întinsesem aripele și mă lăsasem, ușor, pe umărul Fanei – liman al tuturor frământărilor și adevăr unic pentru adolescentul ce se împăcase cu morții, ca să rămână un singur mister, în noapte: fata frumoasă...

Mângâiam perina menită să-i cuprindă umerii într-o îmbrățișare caldă și moleșitoare și așteptam să se stingă lumina în pălimarul oloagei, ca să pot pleca afară.

Surorile nu se culcaseră încă. Pascu rămăsese la masă. Glasul lui subțire de pricolici nervos predomina. Cineva, mi s-a părut că Domnica, se încăpățâna să spună, în răstimpuri egale: „nu-se-poa-te, as-ta-nu-se-poa-te", subliniind fiecare silabă, ca să fie mai categoric răspunsul ce-l da, cu o lovitură de cuțit în marginea unei farfurii de tablă. Sultana era mai conciliantă. Stăruia să fie ascultată, bătând cu pumnul în masă și șoptea, când i se acorda atenție: „fetelor, fără gură mare, că ne aud vecinii și pe lângă asta, lasă că vedem noi ce facem, mâine sau săptămâna viitoare". Domnica și Pascu, deși sfătuiți de Tinca să nu mai întindă țigănia, că e noapte și strică somnul celorlalți, refuzau pur și simplu, silabisind de astă dată cu glasurile unite: „nu-se- poa-te!" Fana, care tăcuse până acum, nu s-a mai putut stăpâni. Nu se mira că Pascu ține cu sora mijlocie, pentru că înțelegere

n-a fost niciodată între ea și bătrân și nici nu-i păsa de ce spune și ce crede el. Să nu uite că mănâncă și doarme ca un trântor, trăind din mila surorilor mari. Alături de Tinca din cărucior, care-i mamă bună și nu se poate să nu fie ascultată, numai Sultana și Domnica aveau cuvânt în casă, de oarece susțineau familia prin munca și cu banul lor. Pe lângă asta, Pascu știa bine că e un ticălos bătrân. Fana îl ruga să nu se mai amestece unde nu-i fierbe oala, că altminteri îi spune una să nu se mai spele cu toată apa de la pompă.

Pricoliciul a încercat să protesteze dar oloaga l-a amuțit, amenințându-l cu bastonul.

Încurajată, Fana a început să se certe cu Sultana, că face pe cucoana și nu pune mâna pe mătură și-a avertizat-o pe Domnica, altă cucoană și mai simandicoasă ca sora mare, că nu-i mai spală rufele și-i lasă patul nescuturat și nefăcut, dacă n-o ajută la masă și nu-i cumpără, săptămâna viitoare, șorțuleț cu buzunare și pantofi cu tocul înalt, cum poartă toate fetele mari din mahala.

Sultana, rămasă împăciuitoare, a recunoscut că Fana are dreptate și nu s-ar da în lături să-i facă gustul, dacă sora mică ar fi mai puțin obraznică. Să nu strige și să nu ridice pliscul, că pe ea n-a speriat-o și n-o sperie nimeni. Arțăgoasă, deși până atunci îmi făcuse impresia – prin tăcerile și cumințenia ei de domnișoară rușinoasă, prin surâsul ei stângaci și prin drăgălășenia ce-i tremura pleoapele, de câte ori asculta o vorbă cu două înțelesuri – că e mult mai darnică și mai înțelegătoare ca sora mare, Domnica striga trântind ușile, revoltată că „puștanca" și-a luat nasul la purtare și o invita „la interes, dacă-i plac gătelile de pe acum". Sultana a intervenit din nou între surori, cu o mustrare usturătoare pentru tovarășa de la bordel, care nu mai știa ce spune, ca o

proastă sau o nebună și cu o promisiune mult mai precisă pentru Fana, dacă e cuminte și are răbdare. Mai bine să se înțeleagă și să-și pună lacăt la gură. Altminteri, o să fie nevoită să le ia de păr pe amândouă, să se termine odată cu balamucul din casa lor. Până la isprava de la pompa de apă se apărau, în fața mahalagiilor speriați de întâmplările de necrezut din casa cu nebuni, aruncând toată vina pe simigiu, că-și lua nevasta la palme și strica lucrurile din casă ca un scos din minți și pe țigancă mai ales, că se scoală cu gust de scandal și se culcă ocărând vecinii, fără motiv. Acum, după ce-a plecat Maro și-a murit Safta, nu mai aveau după cine să se ascundă. Se fac de râsul lumii și nu-i frumos, că lipsa de rușine, într-o casă cu fete ca ele, cu ponosul bordelului, crește clevetirile vecinilor și naște ura tuturor iar ura aduce moarte. Pățania țigăncii nu le învățase minte? Ar fi bine să se astâmpere, că sunt surori și se pot împăca, dacă nu li se urcă gărgăunii la cap. O mână o spală pe alta: Domnica și Sultana cu munca din stabiliment. De pe cheiul gârlei, Fana cu munca de acasă. Firește că sora mică e un copil încă și-ar face bine să fie mai puțin pretențioasă dar nu e mai puțin adevărat că nu pot s-o lase desculță și cu o rochiță de stambă ce i-a rămas mică și s-a decolorat, de când o poartă. Tot de Sultana și de Domnica, la urma urmei, o să râdă lumea.

Domnica nu se intimidase de amenințările Sultanei și puțin îi păsa de ce vor spune hamalii și lucrătorii din mahalaua cu nume rușinos.

Sărăciile de pe stradă să-și vadă de goliciuni și de foame iar țațele și nevestele din sobor să nu scoată capul de după gard – ca șerpii, când li se face de moarte și ies la drum – că Domnica se supără și n-au să știe pe unde să scoată cămașa, când le-o întreba, de față cu tonții ce le țin la ușă și

le dau să mănânce, cu cine se întind pe maidane și cum își petrec timpul, când se adună la taifas și la o cafeluță. Să-și vadă fiecare de necazuri și de nerușinare, să nu facă nimeni pe mironosița și pe omul cumsecade, că fata de la bordel, care nu are nimic de ascuns – nici cel puțin nenorocul că s-a născut săracă și s-a văzut silită să-și câștige existența într-o meserie ca oricare alta – le scoate rufele murdare în văzul tuturor și n-o să le convină. Domnica se îmbracă și se poartă cum îi place, că nu-i nimeni stăpân pe banul și pe gustul ei și era destul de mare și de coaptă la minte, ca să mai aibă nevoie de dădacă. Nimeni să nu-i poarte de grijă și să n-o învețe nimeni „sentimentele și manierele elegante", că se răscolesc în ea toate necazurile și amărăciunile și nu mai ține cont de nimic. Face geamurile praf și înjură de anafură.

Sultana a râs și a făcut-o nebună, că amenință și proastă, că nu înțelesese nimic din ce-i spusese. Domnica să nu facă mofturi și să nu încerce să strice ceva, ca să-și arate arama, că Sultana mătură strada cu ea și dacă tot n-o astâmpără, o ia în brațe și dă cu ea de pământ, să nu se mai ridice de jos. Pascu, de asemeni, nici să nu deschidă gura, că-l zboară prin geamuri. Oricine are nevricale și ofuri la inimă dar singură Sultana era ca o ladă cu dinamită. Să nu se joace nimeni cu focul, pe lângă ea, că-l pupă Tinca rece numaidecât. Sultana s-a săturat de viață. Dacă n-ar fi bătrâna, ar isprăvi repede și oricum în alt oraș, să nu-i aducă nimeni flori la mormânt și cu atât mai puțin surorile...

— Bine, mersi de compliment – a rânjit Domnica – nici nu mi s-ar rupe inima să te văd cu foaia de mușcată pe gură.

— Tocmai, eram sigură de asta – a răspuns Sultana, calmă – și nici nu mi-a trecut prin gând măcar, să vă fac pe

voi duhovnicii nefericirii mele. Tu, fă, sora mea și-a dracului și ăsta bătrân, na: ptiu, mi se face scârbă când vă aud și vă văd, în fiecare noapte...

Sultana ridica, pentru întâia oară, un colț al vălului, ca să pot întrezări taina ce o dezgustase, de mult și pe Fana.

— Ala bătrân, un porc – am să-ți spun eu odată, Puișor, de ce...

Tristă că fetele nu se înțeleseseră, cum le rugase de la început, cu vorbă bună și curioasă să afle ce ispravă o scârbise așa de mult pe Sultana, Tinca o întrebase pe sora mare cum o văzuse pe Domnica și ce o auzise vorbind cu Pascu, în timpul nopții.

Fără îndoială că un singur cuvânt, spus la necaz și cu toată inconștiența, ar fi provocat furtuna.

Vinovați și – în egală măsură – amenințați, convinși că viața lor, în casa cu nebuni, ar fi imposibilă, dacă bătrâna ar cunoaște adevărul, Pascu și Domnica au sărit în picioare, cu mâna încleștată pe spătarul scaunului.

— Să taci – urla pricoliciul, ca un nebun – să taci, fă, că altminteri mă bagi în ocnă.

— Un cuvânt, Sultano – amenința Domnica, cu glasul rupt între dinți – un cuvânt dacă mai spui, îți sfărâm capul cu scaunul. M-auzi, Sultano? Un cuvânt, un singur cuvânt dacă te pune dracu să mai spui...

Ascultasem în umbră, toată cearta lor, cu pumnii strânși. Așteptam clocotind, nefericit ca Fana și supărat ca Sultana pe Domnica și pe Pascu, un prim semnal de luptă, ca să mă reped în pălimar – să-l conving pe pricolici să nu mai fie porc și s-o oblig pe sora mijlocie să scoată banii de la ciorap, pentru șorțulețul cu buzunar și pantofii de fată mare.

Dar răspunsul, la amenințările celor doi potrivnici, întârzia.

Sultana se înfricoşase, poate sau nu avea curaj s-o lovească în inimă pe oloagă, spunându-i ce ticăloşenie „văzuse şi ascultase, în fiecare noapte, în casa lor". Se făcuse, după cuvântul în care Domnica se concentrase cu toată ura şi spaima momentului, o linişte apăsătoare. Nervii se încordau, răsucit. Sângele se adunase în tâmple, fierbinte, zvâcnind. Eram la un pas de crimă sau de altă mascaradă, cu ţipete şi păruială. Nu mă întrebam, furat de nebunia celorlalţi, ce o să se întâmple. Le bănuiam pe surori faţă în faţă – Domnica alături de Pascu, Sultana umăr la umăr cu Fana – şi aşteptam clipa hotărâtoare tremurând, cu unghiile înfipte în carne şi fălcile încleştate.

— Lăsaţi, surioarelor, că am să spăl vasele şi am să scutur singură prin casă, cum am spălat şi am scuturat şi până acum. Nici şorţuleţ şi pantofi nu vă mai cer. La toamnă o să intru la fabrică şi-o să-mi cumpăr ce mi-o place şi cum mi-o ajunge, din banii mei...

Fana vorbise rar, în tăcerea ce începuse să mă sugrume. Niciodată nu-i fusese glasul mai resemnat, mai trist şi mai limpede, mai melodios. Cântase mai mult. Un cântec al tuturor renunţărilor. Fiecare cuvânt al ei mă înfiorase şi le trezise pe surori. Tinca uitase ce o întrebase pe Sultana, Pascu a respirat adânc, bucuros că i s-a luat o povară de pe inimă, sora mare a simţit cum i se desfac degetele de pe cuţit iar Domnica s-a surprins privind-o pe Fana cu recunoştinţă. Am oftat, la rându-mi, cu un sentiment de uşurare în conştiinţă, de destindere a muşchilor, ca şi cum – prin simpla ei renunţare – tovarăşa de jocuri şi de vis ar fi anulat adevăratul motiv de ură şi de dezgust dintre Sultana şi Domnica şi l-ar fi spălat pe bătrân de toată păcătoşenia.

— La urma urmei, tu eşti vinovată, fă – a mormăit Domnica – fiin'că din pricina şorţului tău ne-am luat la ceartă. Ar fi fost mai mare râsul să ne păruim, pentru câţiva gologani şi un petic de cârpă. Altădată să nu mai ai viermişori la cap, fato, că să ştii un lucru: pe mine nu mă sperie şi nu-mi comandă nimeni! Acum, s-o lăsăm încurcată şi... când o fi să te culci, să vii că am să-ţi spui ceva. Dac-o să m-asculţi, să-i sară ochii cui minte de nu-ţi dau bani să-ţi cumperi ceva frumos.

Sultana a înţeles că Domnica urmăreşte să câştige tăcerea surorii mici cu câţiva gologani. Fana i-a făcut cu ochiul, s-o asigure c-a priceput ce cursă i se întinde şi că n-o să se lase prinsă aşa uşor.

— Bine, fă, s-o lăsăm – cum ai zis tu – încurcată....

Surorile şi-au întins mâna, spre bucuria bătrânilor dar niciuna cu un gând sincer de pace. Se ameninţaseră şi îşi spuseseră adevăruri prea crude, ca să se poată împăca, una pe alta, cu o strângere de mână şi cu un surâs ce fluturase silit pe buzele subţiri.

Sultana o dispreţuia de mult pe Domnica şi nu se sfia câteodată, la bordel, de faţă cu celelalte pensionare, să-i aducă aminte de Pascu, în batjocură şi în hazul tuturor.

Domnica tremura pleoapele, cu ochii în pământ, ca o mironosiţă şi se făcea că nu înţelege. Nici nu ar fi avut ce să răspundă. Se răsucea în ea, neputincioasă, ca un răufăcător prins de beregată. Plănuia, în tăcere, să se răzbune.

Cearta de acum ar fi fost un prilej minunat, dacă Fana nu ar fi înţeles în ce încurcătură fusese pusă Sultana.

Domnica, oricum, era victorioasă. Una din duşmance renunţase iar cealaltă preferase să încline capul, redusă

la tăcere, decât să-i dea bătrânei o lovitură ce i-ar fi fost fatală. Sora mijlocie simțise, totuși, că victoria câștigată tocmai atunci când se aștepta mai puțin, era ca o sabie cu două tăișuri: amâna răfuiala dar adâncea rănile și despica o prăpastie între inimi. Se silise să surâdă și încercase să arunce, peste inima tânără și mai ușor încrezătoare a Fanei, lațul unei promisiuni. Plănuia s-o izoleze cu desăvârșire pe Sultana, ca să-i poată da lovitura în ascuns și prin surprindere. Până atunci, era liberă s-o terorizeze pe sora mare cu arma ce i-o aruncase ea singură în mână: dragostea pentru Tinca.

Din fericire, Fana nu era de loc dispusă să-și trădeze tovarășa iar Sultana, care lovise de multe ori în viață și se lăsase lovită fără murmur, nu se intimidase la gândul că sora de la bordel o să-i poarte sâmbetele.

O disprețuia adânc, organic, definitiv, ca pe-o broască râioasă...

CAPITOLUL XI

PLÂNSUL, SINGURUL NOROC

Când m-am deșteptat, a doua zi, toate nevestele și cumetrele din mahalaua cu nume ruşinos se adunaseră la noi în curte. Era un amestec asurzitor de glasuri, de amenințări strigate de departe și de milogeli scâncite la ușa rusului, care se întorsese acasă, în sfârșit – spre stupefacția țaților din sobor, sigure până atunci că Ivan fusese ucis de puşcăriaşul frumos din Cotroceni, în groapa de gunoi din Cărămidari.

Bica-mărunțica venise să se convingă de adevăr la fața locului și plecase spre Roiba, cu pasul mic, apăsat și repede, tremurându-și cărnurile. Voia cât mai neîntârziat, să le anunțe pe țațe că Fane nu-l omorâse pe cârpaci din motive ușor de înțeles. Mai întâi, Salomia nu mai era tânără și nici așa de frumoasă ca altădată, să se facă moarte de om pentru nasul ei obraznic de sărăcie ajunsă. Pe lângă asta, Ivan se dezvinovățise, plângând și adusese martori că stăpâna casei cu nebuni îi sărise de gât și-l amenințase că, dacă nu se supune poftelor ei, îi dărâmă casa de scânduri și-l aruncă în

stradă, cu calapoadele şi cu sulurile de carton, pus în loc de talpă. Fane s-a înduioşat şi nu l-a omorât dar e sigur că l-a bătut fără milă, pentru că l-a văzut Bica-mărunţica pe Ivan, cum te văd şi mă vezi, tras la faţă şi palid, cu o zgârietură pe obraz şi plin de vânătăi. Geme, când se ridică sau stă pe scăunelul cu trei picioare şi a rămas aşa de buimac, după bătaia pe care-o mâncase pe groapa de gunoi din Cărămidari – o dovadă că ibovnicul Salomiei îl lovise cu pumnii numai în cap – că se uită prostit la lume şi nu ştie pe ce să pună mâna mai întâi. Pare scos din coşciug, nu altceva şi e sigur că nu mai apucă toamna.

Scorpia de pe Grant îi mâncase coliva şi lui, cum o să i-o mănânce, odată şi celuilalt ibovnic, din Cotroceni...

Fana, în timp ce mă îmbrăcam, venise să-mi spună ce se petrecuse la ei în casă, după cearta dintre surori.

Sultana rămăsese în pălimar, cu oloaga şi cu Pascu. Voia să pară nepăsătoare dar îi tremura glasul, vorbind şi a dus un colţ al şorţului la ochi, de câteva ori, să-şi ascundă lacrima. Bătrâna o rugase să se culce, că mâine se scoală devreme dar Sultana ridicase din umeri, ca s-o asigure că nu-i pasă ce va fi a doua zi şi rămăsese pe scaun. Dacă s-ar culca ar fi mai rău, pentru că s-ar răsuci în aşternut, cu somnul speriat. Mai bine leneveşte afară, în aer curat şi în frumuseţea nopţii, până se linişteşte. Meseria o învăţase cu neodihna. Săptămâni întregi, pentru ea şi pensionarele din casa blestemată, somnul fusese un lux de câteva minute, între un musafir care pleca obosit şi împăcat şi altul ce intra nerăbdător să-şi sature poftele şi revoltat când fata cu mijlocul frânt în braţele lui puternice picota, cu capul căzut pe umăr, ca o păpuşă dezarticulată.

Necazurile şi oboselile nu au nicio importanţă, dacă eşti împăcată sufleteşte. Ori, tocmai pentru această pace a sufletului, Sultana era de părere ca, de comun acord cu bătrânii, să pună viaţa din casa lor pe temelii sigure, temeinice – să ştie fiecare ce are de făcut, să nu mai fie nimeni cucoană şi să nu se mai considere nimeni servitoare ori milog ce mănâncă de pomană şi ţine umbră pământului ca o pacoste.

Fana, ca soră mai mică şi fără altă îndeletnicire, era datoare să se ocupe de casă dar şi ea are numai două mâini şi nu le poate face pe toate, la comandă, dacă Pascu n-o ajută, din când în când. Firește că nu-l obligă nimeni – dar te lasă inima să stai cu burta la soare, când vezi un copil că nu mai ştie unde-i e capul de treburi? Pascu n-o să spele vasele dar poate să şteargă tacâmurile, cu o cârpă sau să-şi scuture cearceaful din pat.

La bordel, unde sunt câteva fete oneste şi cumsecade dar şi multe nebune, lepădături din toate oraşele şi din toate colţurile lumii, este o regulă pe care n-o calcă nimeni şi o înţelegere de la o inimă la alta. Pensionarele se ajută între ele, muncesc alături şi fără supărare.

Regula asta şi un pic de înţelegere poate fi, cu atât mai mult, într-o casă cinstită, de oameni gospodari. Munca nu-i umilitoare pentru nimeni şi nici pentru Pascu nu are de ce să fie. Dacă-i bună înţelegere într-o casă e şi dragoste şi unde-i dragoste, nu-i om să se plângă de nedreptate sau de lipsă de respect.

Sultana spera, de asemeni, că tot cu binişorul o s-o convingă şi pe Domnica să rupă câţiva gologani de la ciorap, pentru pantofii şi sorţul surorii mici. Altminteri, mămica

de la bordel e bună și înțelegătoare ca o adevărată mamă a tuturor și dacă-i spune Sultana cum stau lucrurile, patroana o ceartă, cu siguranță, pe sora mijlocie și-o obligă s-o îmbrace singură pe Fana.

— Domnica știe că ce spune mămica de la bordel e sfânt...

Sultana i-a mai rugat ceva pe bătrâni. Tinca era mamă și Pascu destul de deștept. Vor pricepe, așadar, ce le va spune și n-au să aibă niciun motiv să se opună. Stau într-o casă mică. Oricum ar așeza boarfele și orice schimbare ar face, erau obligați să doarmă toți, grămadă, într-o odăiță. Pascu e bărbat și se culcă în pat cu nevasta lui. N-ar fi nimic rușinos și nu-i niciun pericol, pentru Domnica și Sultana, care – prin meseria lor – nu mai roșesc. Dar cu Fana era altceva. Copil, lăsase capul în perină și adormise, fără să audă sau să se întrebe ce se petrece în celelalte paturi,

Acum e mare și-i fierbe sângele, i se urcă ușor drăcușorii la cap și simte, presimte că i se ascunde o taină, se face că doarme și ascultă, caută să vadă și să afle ce nu i se poate spune, se dă jos din pat și-l vede pe Pascu dezvelit, păros și poate cu pântecul gol – ca orice bărbat, când e cald și nu poate suferi plapuma.

Sultana, obligată încă o dată să nu spună adevărul dar hotărâtă să n-o mai lase pe Fana să doarmă cu ei în cameră, ca să nu descopere sau să nu mai vadă, dacă aflase cumva până atunci, ticăloșenia în care se lăfăiau Domnica și Pascu, la doi pași de somnul uneori adânc și înșelat al oloagei, invocase fel de fel de motive și toate lăturalnice, s-o convingă pe bătrână că ar fi mult mai bine s-o lase pe fata mică să doarmă în pălimar, cel puțin pe timpul verii.

Pascu înțelesese ce urmărește Sultana și-o aprobase, bucuros că scapă – în nopțile lui de așteptare și pândă, de neastâmpăr și de prosternare la picioarele pe care învățase să și le facă, tremurând, cătușe și leagăn – de Fana. Fata ar fi putut să vadă și-n urmă să amenințe, ca sora mare de la bordel, cu demascarea.

Tinca se lăsase convinsă, mai ales că Sultana se obliga să cumpere scândurile și să aducă un tâmplar.

— Acum – se bucura Fana – am să pot veni în fiecare noapte lângă tine, fără frică...

Domnica nu luase parte la consfătuire. Plecase în casă, după ce se împăcase cu Sultana mai mult ca să n-o supere pe bătrână, făcându-i semn Fanei, în ascuns, s-o urmeze și-l lăsase pe Pascu în pălimar, să asculte tot ce se va spune. Știa că sora mare va fi din nou sentimentală și n-o interesau, mai ales acum, crizele ei de conștiință și de morală. Trăise, de când intrase în bordel, pentru bani și trăia, în ultimul timp, pentru răzbunare. Pricoliciul știa să vadă ce gând se ascunde dincolo de cuvinte și surâs și să miroasă când se pune ceva la cale.

Sigură, prin simpla lui prezență între Tinca și Sultana, că n-o să aibă – până una alta – nicio surpriză de afară, Domnica se încuiase cu Fana în odăiță, s-o înduplece prin lacrimi și s-o înșele cu promisiuni.

— Jur că mi-ai fost dragă – plânsese sora de la bordel – și recunosc, drăgălașo, că suntem datoare să te îmbrăcăm frumos, că numai pe tine te avem și nu se poate să te lăsăm ca pe-o servitoare, acum când te-ai făcut și tu fată mare dar Sultana s-a ridicat întotdeauna, între noi, ca un spin. Niciodată nu m-a lăsat să fac ceva pentru tine. Odată am

plâns de mila ta, că muncești și noi nici nu ne uităm la tine, ca la o slugă de pripas. Sultana, însă, a zis că: „dă-o dracului de mucoasă, că nu merită și să zică mersi că n-o zvârlim pe drumuri" – ca să vezi cât e de câinoasă la inimă și ce prefăcută fără margini a fost adineauri, când s-a făcut că ține cu tine numai ca să-mi facă mie zile amare și să nu mai pot să spun că ne urăște pe toate și n-ar rupe un ban din economiile ei, orice s-ar întâmpla și cu burta la pământ să ne vadă, nu altceva. Să zicem că pe mine nu poate să mă sufere, că-i iau mușterii de la bordel și i se pare ei, ca o nebună, că-mi face meșterul ungur ochi dulci, ca și cum sunt eu vinovată dacă-i ea proastă și nu se pricepe cum să-l stoarcă de parale pe Bela sau ar fi cineva stăpân pe gustul omului. Dar cu tine ce-are, de te face mucoasă și nu m-a lăsat să-ți cumpăr șorțuleț și ce are, mai ales, cu Pascu? Bine, ni-i tată vitreg dar e om cumsecade, rușinos, care ține cu noi și cu casa unde mănâncă o pâine ca vai de el și – pe lângă asta – ce s-ar face mama singură, că nici eu și nici tu n-ai timp s-o plimbi în cărucior – asta e sigur și numai o zăpăcită ca Sultana nu înțelege. Să știi, Fano, că dacă ești deșteaptă și mă asculți, n-o să-ți pară rău. Am să te gătesc, cu banii mei, ca pe-o domnișoară din oraș, să crape Sultana de necaz și s-o vedem, atunci, pe unde mai scoate cămașa, cu mila și cu dragostea ei prefăcută de adineauri. N-am să-i fac niciun rău, că nu-mi stă-n caracter dar numai atât te rog, dacă vrei să ne împrietenim și să fie bine de tine: să-mi spui tot ce o avea de gând, că în tine are încredere și când o fi să mă cert cu ea, să ții cu mine și cu Pascu și să juri, față de mama, când ți-oi face semn, că ai auzit-o pe Sultana spunând că are să scornească o minciună pe socoteala mea și-a bătrânului,

numai ca să facă tămbălău în casă și să se răzbune că Pascu n-a vrut să se culce cu ea, într-o noapte...

Fana plânsese, tot așa de prefăcută și se jurase, îmbrățișând-o pe Domnica și lăsându-se strânsă la piept, că așa are să facă.

— O mângâiam, mă Puișor și mi se încleștau degetele, s-o iau de păr și s-o scuip – că am simțit-o viperă cu veninul ascuns...

Ascultasem, plin de neastâmpăr, indispus de stăruința cu care Fana sublinia fiecare amănunt, în loc să mă lase să plec afară, să-l văd și să-l îmbrățișez pe Ivan și scârbit de mârșăvia din gestul ei, făcut fără mustrare și – mi s-a părut atunci, după o noapte de nesomn, de așteptare și de împletire a gândurilor – fără niciun rost. Mă stăpânisem, să nu-i strig în față că toată povestea asta, cu surorile, nu mă interesa. Mă pasionase cearta dintre ele și mă prinsese în vârtej ura din amenințările lor, pentru motivul binecuvântat că erau în joc o lacrimă și un șorțuleț cu buzunare. Așteptasem, cu pumnii strânși, să lupt pentru ea și cinstit, împotriva unor dușmani ce nu-și ascunseseră încă ticăloșia în surâs și nu-și făcuseră, din minciună și îmbrățișare, o armă. Acum rămăsese, din tot ce mi se păruse ciocnire între o inimă și alta și întrecere, o ură surdă, lașe, bună cel mult să învenineze sufletele și să le fărâmițeze și jocul de caiafă pe care Fana ar fi fost frumos să nu-l accepte, cu toată recunoștința ce i-o datora Sultanei.

— Te porți cu ele ca Safta sau ca oricare cumătră din sobor. Pe Domnica o înșeli, la Sultana duci vorbe. Faci pe cutra și nu-mi place. Să știi că... mai bine lasă-mă-n pace!

Supărat, mă întorsesem cu spatele la fată și ascultam, fără să recunosc un glas sau să prind un cuvânt, larma din curte.

Surprinsă, Fana a scâncit o dezvinovățire, umilită, cu tâmpla culcată sfielnic pe umărul meu.

— Altminteri, Puișor... ce era să fac? Sultana mi-e dragă și nu mă minte..

— Bine, s-o aperi, că și eu am să fiu alături de voi.

— Atunci de ce te superi? Domnica e rea. O mint pentru că sunt sigură că mă minte, mi-e silă de ea fiin'că are suflet de cățea iar Sultanei îi duc vorba, cum ai spus tu, ca s-o apăr. Sunt cinstită față de Sultana, cum a fost și ea cu mine.

— Tocmai! Să fii cinstită și cu Domnica. Spune-i, verde, tot ce simți și tot ce crezi și ai să vezi că asta o pune pe gânduri și-i urcă mințile la cap. Mărturisindu-i, în fața tuturor, că-i ești dușmancă, o convingi că ar fi mult mai bine să renunțe la planurile ei de răzbunare. O să-și dea seama că numai ea cu Pascu nu poate să facă nimic. Altfel, torni gaz peste foc și cine știe dacă n-ai să te pomenești și tu în flăcări...

Fana nu m-a înțeles. Se mira, poate, că tocmai eu, care știam că orice pas, în casa lor, era spionat și că se întinde o cursă cu fiecare cuvânt, o îndemn să-și destăinuiască gândurile și să-și strige adevăratele sentimente, în fața unor inamici puternici și siguri de izbândă îndeosebi prin lipsa lor de sinceritate și prin iscusința cu care își calculau loviturile, întotdeauna date din ascuns și cu surâsul cel mai nevinovat pe buze. Mă convinsese, în câteva împrejurări, că-i place să spună ce crede, fără înconjur și să înfrunte viața, să se recunoască în gestul și în fapta ei de voință – așa cum mă asigurase, în înserările reci, de toamnă ploioasă, sub podul de piatră și cu o cutremurare de frig și de dezgust în suflet,

că traiul ei, alături de surorile de la bordel și lângă „porcul bătrân", a început să fie un iad.

Știam, prin urmare, că n-a fost prefăcută niciodată, că n-a vrut să poarte mască și cu atât mai puțin să se amestece – Saftă și atâta tot – în josniciile altora. Trăiam pe maidan și liberi, stăpâni pe cuvântul, pe surâsul și pe lacrima noastră, alături de haimanale ce se luau de păr pentru un ciob de sticlă colorată și se îmbrățișau ca să poată urmări, umăr la umăr și cu uimire egală, o gânganie cu pasul nesimțit pe un fir de iarbă – sinceri, deopotrivă, în lupta lor fără ură și în destinul lor de copii fără noroc.

Acum, însă, o încolțise viața din toate părțile. Pascu era prea bătrân și prea neputincios, ca să-l înfrunte iar Domnica îi aruncase în mână o singură armă. Fana o primise, convinsă că numai așa poate s-o apere pe Sultana și era liberă, în adevăr, s-o arunce dar renunțând la luptă, însemna să se scuture, ca de un vis rău, de tot ce fusese până atunci și să plece în lume – să nu-i mai vadă pe cei din casă și să nu mai audă de un supărăcios și de un rău ca mine. Nu se întreba ce va face, singură printre străini și puțin îi păsa de necazurile pe care o să le întâmpine. Va merge spre prăpastie – că bordele sunt și la Constanța și la Craiova – cu ochii închiși, ducând pe umeri crucea unui vis mort.

Fana se va afunda în mocirlă, dacă așa i-a fost scris, fără părere de rău și fără mustrare sau revolte, cârpă între toate otrepele desfrâului. Oricum, un singur regret o s-o încerce, firește din ce în ce mai rar și numai în clipele ei de singurătate, când o să aștepte, numai în cămășuță, în odaia umedă și strâmtă din bordelul de departe, un mușteriu cu drumul întors de viscol: că rămăsese, în viața din vis și

în mahalaua cu nume rușinos, un Puișor drag și frumos, urâcios și bun de ciupit până la învinețire și de mușcat de gură până la istovire, care s-a încăpățânat, într-o dimineață cu soare și cu cântec parcă numai pentru el înfiripat în suflete, să n-o înțeleagă și să n-o ierte, deși plânsese cu capul pe umărul lui voinic sub cămașa în culori lipovenești și îl implorase să nu-i stingă, în gând, ultimul licăr de lumină. Dacă, întâmplător, în noapte și undeva, în vecini sau pe stradă, o să se audă tocmai atunci o melodie, oricare, Fana o să plângă și o să simtă cum se leagănă și se sfărâmă, cum se risipește în viscol și cum se amestecă, pierdută pentru totdeauna, cu lapovița din șanțuri.

Prostituata n-o să lase, în urmă, nicio amintire și-o să se bucure, murind, că nu are pe nimeni aproape, să-i aprindă o lumânare și s-o plângă. Mormânt uitat undeva, fără candelă și fără cruce. Nicio garoafă albă, să aducă aminte de tinerețe și de dragoste. Stelele, căzând, să nu-i caute culcușul de veci. Furnicile, în trecere, să nu-i simtă somnul. Cântecul, adus pe aripa vântului, să nu mai deștepte în ea nicio părere de rău. Numai țărâna să-i fie ușoară, ca pentru orice mort fără vină și să crească spinos, spre cerul ce n-o să mai fie albastru ca în noaptea pe care o petrecusem împreună, pentru întâia și ultima oară îmbrățișați, un mărăcin cu floare violetă – singura și cea mai frumoasă floare cunoscută în copilăria ce murise odată cu noi și așa de curând...

Am încercat să râd și mi-am simțit ochii umezi.

— Prostuțo...

Vinovat, i-am prins mâinile și nu știam cum să-mi fac, din palmele ei, cuib pentru inimă. Am rugat-o să mă ierte, c-am fost nebun și n-am știut ce spun. Fără îndoială că trebuia s-o apere pe Sultana, prin orice mijloace, mai ales

împotriva unei vipere ca Domnica. Unde și cum s-a gândit să plece, cum o să se poată rupe de lângă mine și ce s-ar mai alege de viață, când mi-ar rămâne fără încântarea buclelor negre pe umerii rotunzi și albi, fără ochi în migdală, fără cuvântul ca un clopoțel de plugușor și fără surâs? Mai bine murim împreună, ca Oița și Rel – sau plecăm amândoi în lume: oricum, oriunde, spre necunoscutul și spre depărtările ce mă ademeniseră de atâtea ori.

— Iartă-mă, Fano, iartă – că n-am știut ce spun și nu mai știu ce-i cu mine...

Trăiam, ca odinioară, în înserările de presimțire și de dezgust în mine și de mine, din copilăria ce se înfiorase sub aripa morții întâlnite pretutindeni, o clipă de zbucium și de răsucire, de căutare în sufletul gol și sfâșiat, frânt, ca o aripa smulsă dintr-o pasăre pe care nu o cunoscusem parcă, niciodată. Din amurg, când măsurasem cu palma pe cer cât mai are soarele până să apună, se adunaseră în mine, ca umbrele, toate spaimele și dorințele, toate neliniștile învăluind taine și se ciocniseră, se amestecaseră cu ura ce-mi încleștase pumnii, la doi pași de pălimarul surorilor, unde rămăsesem uitat, clocotind, cu gândurile aruncate, ca o punte, între dragoste și dușmănie ca între viață și moarte. Avusesem impresia că am ajuns la o răscruce de drumuri și între hotare ce despart destinele și că n-am să pot pleca mai departe, mai înainte de a mă împăca, în noapte și în fiecare tresărire, cu morții ce mă petrecuseră, până atunci, ca niște rude triste și tăcute pe un copil ce nu va mai fi al lor, din clipa când amurgul îi va topi umbra pe zare. Pasul acesta imaterial, al morților din amintire, deșteptase în mine copilul dintre mărăcini, cu șovăiala lui de gânganie fricoasă în fața misterelor cu care fantezia, zburdalnică și meșteră,

umpluse necuprinsul nopții și-l apropiase de adolescentul ce nu se sfia să caute alte înțelesuri vieții, mai limpezi și mai statornice, mai ușor de controlat – zale noi, să-și îmbrace sufletul așteptat de marile încercări, scuturi să se apere în lupta ce va începe la toamnă, alături de tovarășii în bluze albastre sau dincolo de cercul unde și Lică Păun era un prizonier ca oricare altul, prin simpla lui convingere că orice sentiment și toate preocupările ce nu ar îmbrățișa și servi ideea socialistă, au fost și vor rămâne erezii.

Credeam, ca orice lucrător bătrân sau tânăr din mahalaua cu nume rușinos, că e prezent, în fapta de umanitate a doctorului Graur, duhul sfânt și-l ascultasem întotdeauna, pe meșterul de la turnătorie, cu un sentiment nou de înseninare lăuntrică. Mă robise omul dar adevărul lui socialist rămăsese, pentru mine, ca un mugur așteptând soarele unei trăiri intense, ca să se despice – așa cum trăiam acum erezia că Fana e scopul unic și cea mai mare înțelepciune a vieții, pentru că visam și mă zbuciumam, sufeream și mă bucuram prin ea și pentru ea.

Patima cu care urmărisem, cu ochii mari în lumina tremurătoare a lămpii cu petrol, făptura ademenitoare și niciodată prinsă cu gândul, a fetei, mi se infiltrase în carne ca o beție și-mi împăcase sufletul cu toate întrebările și nedumeririle ce se încleștaseră în el, până atunci, ca reptilele. Eram sigur că Fana nu va mai putea, după cele întâmplate, să se strecoare afară și să vină lângă mine, cum îmi promisese și o așteptasem, totuși, până în zori – cu sângele fierbinte în tâmple și cu o dorință din ce în ce mai poruncitoare.

Adormisem cu buzele uscate și brațele strânse la piept, peste năluca albă și le deschisesem în vis, să primesc în ele ca într-o cătușe, trupul fremătător pe care-l închipuise

și culcase, alături de mine, patima rămasă neadormită. Mă deșteptasem târziu, istovit, murdar în cămașa ce mi s-a părut aspră, cu un singur gând înfipt sub frunte: că mi-e sufletul gol, ca niciodată gol și fără rost. Mi-a venit să fug afară, să respir adânc, să zburd și să adun imagini, să-mi umplu pustiul lăuntric cu ele, să mă amestec printre oameni, ca să simt cum se întoarce viața în mine dar n-am mai avut putere sau mi-a fost lene numai, să mișc mâna.

Larma cumetrelor adunate la ușa lui Ivan mă înviorase un moment.

Fana mă indispusese, din nou, cu o poveste în care nu mai găsisem – ca în ajun – nimic pasionant, nimic interesant sau cel puțin, atrăgător.

— Tu nu simți, Fano sau nu ți se pare că sunt alt om, că e altcineva în mine, un străin sau un nebun, ce nu se mai împacă, astăzi, cu nimic din tot ce-a fost ieri? Nu știu cum să-ți spun ce-i asta dar îmi vine să mă-ntind în pat, să-mi acopăr ochii cu palmele și să nu mai mă deștept. N-am astâmpăr și nu pot să mă mișc – parcă am făcut ceva rău, de care nu-mi amintesc dar am mustrări. Pe lângă asta, mi-e silă de tot, îmi vine să strig și să plâng. Mă văd, fără să mă uit în oglindă, murdar și prelung la chip și... lasă-mă, fato, lăsați-mă toți în pace!

Mă îndoiam, acum, de tot ce spusesem și mi se păruse sentiment statornic. Eram dispus să recunosc, pentru a nu știu câta oară, că Fana avusese, între sinceritatea neîndoielnică a Sultanei și falsitatea periculoasă a surorii mijlocii, o atitudine logică. Firește că o mustrasem fără să cred în vinovăția ei, poate numai din nevoia ce o simțisem de a spune ceva, bun, aspru, indiferent, numai să-mi destind nervii.

Dar cuvântul rău, de dojană și ciudă, nu mă liniștise. Mă supărau, deopotrivă – crescând și adâncind în mine golul – lacrima picurată pe umărul meu, ca un dar și ușurința cu care mă întorsesem spre fată, s-o mângâi și să-mi recunosc vina.

Șovăiam, în faptă și în tot ce gândisem, ca în fața unui necunoscut, dușman sau numai neînțeles, în el și în umbra strâmbă, aruncată la fel, peste sufletele celorlalți. Mă întrebam, îngrijat, dacă se întâmplase ceva cu mine, peste noapte și ridicam din umeri, fără să-mi răspund, convins că n-a fost și nu mai poate fi nimic nou, în surâs sau în tristețe. O singură dorință mai aveam: să mă întind în pat și să-mi acopăr ochii cu palmele, să nu mai văd și să nu mai aud nimic, să mă lase în pace oamenii și gândurile.

Fana era mult mai fericită. Plânsul o liniștise, o împăcase cu tovarășul capricios de atunci și cu nefericirile ce o așteptau, cu siguranță, în bordelul de departe. Se văzuse plecând și știa spre ce oraș cu bogătași văduvi, îmi descrisese odăița unde o să-și aștepte ultimul client, alesese decorul și felul morții – trăia, alături de mine și în fiecare lacrimă, era liberă să sufere, cum spusese, din cauza unui Puișor urâcios și bun de ciupit până la învinețire, așa cum ar fi fost gata să surâdă și să uite tot, la cel mai mic semn de înțelegere, din parte-mi sau la cel mai ușor zvon de primăvară în inimă.

Iacov, pe care fata îl ruga să fie bun și înțelegător, se frământa în întuneric și pentru nimic, destrămat și rămas fără lacrimă, împins dincolo de nefericire, smucit și rupt în suflet de o disperare fără cuvânt și poate fără niciun rost.

Am încercat, un moment, să mă stăpânesc, să mă adun tot și conștient într-un gând, să mă privesc atent, cu sângele rece al tovarășului Graur în fața unui bolnav. Mă

căutam, rătăcit în mine ca în tufele de cucută dar tentativele de regăsire au fost zadarnice și am înclinat capul, învins. Atunci mi s-a părut că-mi șoptește cineva, aproape și limpede, ca o poruncă în cântec: „Fana a plâns, Fana nu mai e tristă..."

Plânsul era, pentru toate haimanalele de pe maidane și uneori pentru oamenii cumsecade din mahalaua cu nume rușinos, singura mângâiere pe care viața nu le-o furase.

Văzusem lucrători și hamali, prin cârciumi, plângând singuri la masă și lângă paharul gol. Nu se mira și nu-i întreba nimeni ce-i doare sau dacă se întâmplase ceva rău, neașteptat. Firește că mulți din acești dezmoșteniți ai orașului cumpărau, cu ultimul gologan rămas pentru pâine, un strop de rachiu tare și dreptul să plângă, ascunși de larma și de umbrele străzilor, convinși că lacrima face bine. Cârciuma, liman pentru toate epavele destinului, era azil și altar. Credincioșii oficiau prin cântec și binecuvântau prin înjurătură. Uneori zburau paharele în tavan și se sfărâmau de ziduri: semn că sufletul era încătușat și orb. Prăvăliașii adunau cioburile tăcuți, umblând în vârfuri, cu sfiala mută ce te apropie de orice taină iar cârciuma toată era un oftat rupt din adânc. Lacrima, în urmă, da beția rară, fără zbucium și fără vedenii, a uitării de sine până la prostire sau a somnului greu, fără vise, de vită istovită în jug.

Tovarășii de joacă și de isprăvi, de pe maidane, plângeau ușor, pentru o palmă și câteodată pentru o vișină luată de la gură, pentru o mânecă sfâșiată în trântă sau un ciob de sticlă colorată. Fana îi poreclise: pișorcă, în batjocură și-i amenința că-i aruncă în gârlă, îmbrăcați și unde-i apa mare, dacă nu isprăvesc cu miorlăiturile lor de pisoi luați de la țâță și lepădați în groapa cu gunoi. O rugam să-i lase în

pace și încercam s-o conving că n-ar plânge nimeni pentru o fructă sau o sticlă prin care se poate colora viața și cu atât mai puțin un copil ce cunoscuse sărăcia și mizeria din fașe și era sortit, prin naștere, să sufere nedreptăți și să le tacă, dacă toate aceste mici întâmplări nu ar întâlni și nu ar trezi în el acel gust al lacrimilor, moștenit din tată în fiu și rămas în noi până la mormânt.

Haimanaua căuta pretexte de plâns, să-și poată descărca sufletul de amărăciunile și revoltele amuțite lăuntric, de disperările rămase fără cuvânt și de otrava ceasurilor fără somn și fără pâine – povară purtată pe toate drumurile și spre toate orizonturile, cu resemnare.

Fana nu plânsese niciodată în fața copiilor din umbra mărăcinilor și din soarele stăvilarului. Smulsă odată din sârmele gardului de la una din grădinile sârbilor, în care se încurcase în cădere și cu o clipă mai înainte de a fi sfâșiată de câinii ce ne mirosiseră urma, fata și-a apăsat zgârieturile cu podul palmelor și – ca să nu țipe de usturime – și-a mușcat buza, adânc. Nicio lacrimă nu i s-a prelins pe obraz. Dimpotrivă, a avut putere să surâdă și să ne asigure că nu-i nimic, deși – din cauza durerii – se făcuse albă și i se brobonise fruntea de sudoare. Lângă mine, însă, Fana arunca masca nepăsării sau a stăpânirii de sine. Era un copil ca oricare altul, învins de același gust al lacrimilor – poruncă lăuntrică și binefăcătoare, descătușând sufletul de toate necazurile ascunse și de toate durerile și dezgusturile tăcute până atunci.

Singuri, toamna, sub podul de piatră de la gârlă și așteptând să răsară soarele, ne uitam cum plouă ori număram câte frunze moarte ne fură vântul din palmă și le aruncă în apele tulburi. Fana încerca să zâmbească și

îngâna: „parcă sunt inimi" – tristă, îngândurată. Semnalul era cunoscut. Știam ce va urma. Mi se părea că aud cum se adună și urcă plânsul în ea. Umerii i se înfiorau, tremurau. Așezam palmele pe genunchi, una peste alta, ca o pernă, să-și culce capul frumos și o lăsam să plângă – un plâns nestăpânit și eliberator, de copil obidit. Convinsă că a fost în adevăr înduioșată numai de asemănarea dintre frunzele spulberate de vânt și inimi și c-o îndurerase gândul că viața noastră trece tot așa de repede și de prisos ca și sufletul veșted al copacilor, Fana repeta, printre suspine și cu o tristețe muzicală în glas: „frunzele, inimile, săracele" – în timp ce eu mă întrebam ce necazuri de acasă, ce dureri ascunse și de mine, ce gânduri nerăstălmăcite și ce dorințe neîmplinite mărturiseau lacrimile pe care le furau, ca pe frunze, apele galbene și leneșe ale gârlei.

— Frunzele, inimile, suspinele – toate, săracele...

Primăvara, însă, când era sângele mai aprins și vara, când – furați de zburdălnicia jocului și a isprăvilor – lăsam gândurile în voia lor, Fana trecea de la râs la plâns fără veste și întotdeauna cu o spaimă, în priviri, de animal presimțind furtuna. Căutam un petic la cămașă, să-l smulg cu o singură smucitură și să-i șterg lacrimile, mai mari acum și mai năvalnice. Plânsul venea repede, ca ploaia de vară și tot așa de vremelnic. O mângâiam, stângaci: „lasă, toate au să treacă, bine că poți să plângi" – și așteptam s-o văd liniștită, împăcată, zâmbind cu o strălucire nouă, de soare după furtună, în ochii mari și mult mai frumoși. Fana era, atunci, ca o creangă înflorită, cu un strop de lumină pe fiecare frunză și în fiecare petală. Mă bucuram, ca în fața unei minuni și plecam, cu ea de mână și în fugă, râzând, din nou ușori și fericiți, cu toate haimanalele după noi și tot așa

de gălăgioase, să speriem vrăbiile din mărăcini şi să călcăm în picioare tufele de cucută, ca o turmă fără stăpân.

— Fana a plâns, Fana nu mai e tristă...

Ar fi fost bine să mă pot mângâia şi eu, ca ea şi ca toţi desculţii de dincoace şi de dincolo de gârlă, fericiţi sub petice fiindcă viaţa le dăruise, odată cu sărăcia şi frământările cunoscute prea de timpuriu, bucuria amară şi liberatoare a plânsului.

Numai o lacrimă, luminoasă, risipită în gene ori lunecând pe obraz şi din bărbie în palma întinsă spre Fana, în gestul acela de rugă şi de părăsire pe care nu-l putusem stăpâni – o lacrimă ca un ban al săracului...

O căutam în mine, o aşteptam: minune ce apropie soarele de frigul cu febră al inimii.

Viaţa, însă, nu-mi îngăduia un noroc iertat de obicei şi celor mai năpăstuite făpturi ale oraşului. Mă întrebam, uneori, fără să găsesc sau poate fără să caut un răspuns şi încercam acum să-mi amintesc dacă plânsesem vreodată numai pentru mine, ca orice copil cu brăcinar de sfoară şi părul crescut peste urechi, în şuviţe pline de praf şi de sudoare.

Fana ştia că îndurasem, cu stoicism, loviturile duşmanilor din „altă ţară", că era să mă înec pentru că nu voiam să se spună, cerând ajutorul cuiva, că sunt sperios şi slab de fire şi că primisem, fără să clipesc, usturimile sfârcului de bici, în fiecare înserare, când mă aduna întunericul de pe drumuri şi mă aducea, murdar şi flămând, în casa cu nebuni.

Copil, îmi simţisem genele umede de câte ori o auzeam pe Puica oftând şi blestemând nenorocul ce ne aruncase în mahalaua cu nume ruşinos. Mă bucurasem până la lacrimi, îmbrăţişându-l pe tata în prag, fericit că

nu se întâmplase nimic la fabrică, după cum presimţisem, cu el sau cu un tovarăş cunoscut şi plânsesem, în ultimele săptămâni, cu tot sufletul plin de mama, nefericit că bătrâna e bolnavă şi cutremurat de gândul că îngerul negru ar putea, de la un moment la altul, să ne bată cu degetul în geam. Am plâns, de asemeni, de mila mărăcinilor rămaşi, în noapte şi în ploaia rece a toamnelor, ca nişte copii fără adăpost şi întotdeauna am împărţit lacrima cu Fana şi cu orice desculţ al maidanelor.

Niciodată, însă, nu putusem să înşel o durere din viaţa mea adevărată sau să mint o revoltă, prin câteva lacrimi. Toate se amestecau, rămase în mine ca otrăvurile şi săpau rană lângă rană, adunând gând cu aripele legate lângă o întrebare cu atât mai chinuitoare cu cât încercările de limpezire şi de eliberare erau mai istovitoare şi tot aşa de inutile.

Lică Păun credea că un om ce plânge uşor uită repede: un noroc pentru oricine poate să treacă prin viaţă ca printr-un vis cu neguri, din care nu are nimic de ales...

— Sunt oameni, Puişor, al căror destin e să uite şi să treacă mai departe. Sigur, au şi ei un rost, că umanitatea nu face un pas decât prin trăire. Minţile agere, însă şi cei ce sunt în stare să fure vieţii un înţeles sau s-o toarne în tipar nou, trebuie să nu uite ci dimpotrivă: să trăiască fiecare clipă, darnică sau mistuitoare, cât mai din plin – să caute necazul şi să încerce să-l cunoască prin zbuciumul şi prin suferinţa lui. Nu poţi să te ridici deasupra vieţii până nu-i descoperi, în tine şi prin tine, toate tainele. Să binecuvântezi soarta ce te-a scos din rândul celor mulţi, mângâiaţi prin uitare şi să nu fugi de nefericire, pentru că ar însemna să fugi de înţelepciune şi poate de rostul tău în lume...

Meşterul de la turnătorie îmi vorbise simplu, convins şi sigur că-l înţeleg, că mă pot ridica până la gându-i lui înaripat. Mă încuraja, prin cuvântul lui plin de dragoste şi de înţelegere şi îl încurajam, ascultându-l robit sufleteşte, deşi eram încă departe de visul lui social şi de adevărurile ce-i cimentau viaţa. Acum, însă, mă îndoiam sau mi se părea că mă îndoiesc de mine şi de el sau numai de sentimentul meu de adorare. Se prăbuşise sau se clătinase ceva, în credinţa cu care mă apropiasem până atunci de el. Rămăsesem un copil, eram o făptură ca oricare alta, slabă, dornică să plângă, însetată de o lacrimă – binecuvântata lacrimă a celor sortiţi să uite şi să treacă mai departe...

— Ajută-mă, Fano, învaţă-mă să plâng pentru durerile mele.

Surprinsă, fata a făcut un pas spre mine şi încă unul, cu un gest de nedumerire şi de întristare. Tremura pleoapele, cu o mirare de copil în ochii mari – ca şi cum n-ar fi înţeles bine ce-i spusesem. Aştepta, cu figura întrebătoare, un cuvânt liniştitor, s-o asigure că nu auzise lămurit. Tot aşa de surprins în faţa refuzului ei, categoric acum, de a pricepe şi ierta scâncetul meu de milog al lacrimei, am înclinat capul, ruşinat şi am vrut s-o. Asigur că totul fusese o glumă proastă sau o uşurinţă ca oricare alta dar necazul a crescut cuvintele peste gând.

— Nu te mai uita aşa la mine! Ţi-am spus că m-am sculat anapoda...

Fana a îngânat câteva cuvinte – poate o mărturisire că şi ea e tristă că mă frământ sau o asigurare că nu se îndoise o clipă de mine – dar era atâta nesiguranţă în glasul ei şi m-a măsurat cu o privire aşa de neîncrezătoare, că am avut un moment impresia că mă văd mic şi departe, ca în ceaţă.

Trăiam întâia mare umilinţă.

Toate lucrurile din sală împrumutau ceva din uitătura rece şi tăioasă a fetei. Tavanul se lăsase, gata să mă strivească şi mă usturau, ca rănile, râsetele cumetrelor şi nevestelor adunate la uşa cârpaciului. Mi se părea că toate îşi bat joc de mine. Ivan ar fi râs la fel, cu siguranţă, dacă m-ar fi văzut încovoiat, neputincios, cerşind o lacrimă. Gândul m-a durut aşa de mult, că am simţit cum îmi scapără voinţa şi creşte – scânteie pierdută, la început, în golul sufletului, flacără în urmă şi tot mai neastâmpărată, înviorătoare pentru frigul meu lăuntric.

Sfântul ce împrumutase, pentru adolescentul din mahalaua cu poreclă de ruşine, bluza albastră a roboţilor din oraşul mare şi necunoscut, avusese dreptate şi numai un Puişor mofturos, cum mă numise Fana, în necazul ei drag, se putuse îndoi de el şi de adevărul din sfatul lui de vrăjitor al sufletelor.

Viaţa trebuia trăită cu toate necazurile fără număr şi cu toate bucuriile puţine. Primită ca un dar de sus, suferinţa ne apropie de taine şi de înţelesuri, face gândul mai sprinten. Niciodată nu şovăisem, până atunci şi nimic nu mă înfricoşase – de la gluma adevărată făcută de mama, când mi-a citit în palmă şi poate în frunte, blestemul de a plânge pentru toţi mărăcinii pământului şi până la jocurile nebuneşti prin care sfidasem moartea – pentru că simţisem clocotind în mine viaţa de odinioară, liberă şi nepăsătoare, fără griji şi cu toate visurile şi dorinţele trăite din plin. Nu mă gândisem vreodată să caut, în zilele de aventură şi joc, în clipele de nelinişte şi presimţire sau în nopţile cu somnul speriat, adevărurile. Mi le făcusem reazim aşa cum le întâlnisem crescând din nefericirile mele şi ale altora sau

numai din surâsul meu amar. Trăisem în înțelepciune, cum spusese meșterul de la turnătorie și pentru rostul meu în lume.

Viața, prin tot ce era în mine dorință și neastâmpăr, mă apropiase, de asemeni, de adevărul de acum. Existam prin Fana, mă zbuciumasem și eram sigur că mă pot prăbuși prin ea, cunoscusem numai alături de ea odihna de care mi-era sufletul, uneori, așa de dornic și tot lângă fata din casa cu faimă tristă știam că mă pot aștepta neajunsuri și poate o nenorocire. Acum nu mai mă întrebam dacă e frumoasă sau urâtă, bună ori rea, tovarășe sau dușmancă. O purtam cu mine și în mine, pe toate drumurile și în fiecare preocupare, în toate gândurile: diavol și înger – ispită crescută pe balustrada stăvilarului și arc despicând aerul și apele – soră ce mă trăsese de păr din adânc, să nu mă sugă lipitorile și să nu mă mănânce peștișorii și îndemn la păcat prin fructul mușcat și întins ca un dar în care binele și răul musteau în urmele egale ale dinților superbi – suflet contopit în tristețea muzicală din înserările reci ale toamnelor petrecute sub podul de piatră și în taina ce ne înfrățise destinele și ne fugărise ori apropiase gândurile, umbre aplecate pe ape ca sălciile – fată cu dezgoliri și chemări pătimașe în întunericul din podul ce ne dezvăluise misterul ceremonialului erotic din casa simigiului și obrăznicătură mică, pălmuită în fața bătrânilor și mângâiată în ascuns – desculță a orașului, pe care Iacov promisese s-o îmbrace din prima lui leafă de lucrător, în toamna tuturor speranțelor și așteptărilor – chin crescut cu fiecare legănare a șoldurilor și liman călătorindu-mi toate dorurile spre el, ca pe niște pasări obosite și flămânde – Fana de totdeauna și din fiecare vis: frumoasă cum se oglindise în mine, bună cum o cunoscusem, reptilă ca în

visul ce mi-o dăruise goală în brațe și o culcase sub mine, rea și neînțelegătoare cum o întâlnisem acum, umilindu-mă cu o privire tăioasă și provocătoare, tremurând ca un animal prins între focuri și așteptând, poate, o îmbrățișare tot așa de voinică și de binecuvântată ca în noaptea când mușcasem, adânc, în carnea albă a sânului mic, potir în care dorința clocotise sângele.

Albul de sidef al trupului revăzut în gând, ca sub pologul de mătase al cerului înstelat, îl trezise în mine pe tovarășul bun de joacă și am întins mâna să dezmierd umărul rotund sau să ating numai buclele negre, grele de atâta strălucire și odihnitoare pentru degetele înfiorate.

Fana, însă, rămăsese un animal speriat și s-a ferit de mine, tresărit. Se lipise de zid, în fața mea, sub fotografia bătrânului dușman și rămas în taina ce-l învăluia de când îl văzusem la noi în casă. Nu mai era nicio îndoială: în momentul acela de așteptare și pândă, se deșteptase în ea o sălbăticiune pe care o mai presimțisem de câteva ori aproape, gata să sfâșie sau să se lase învinsă, mușcată, strivită.

Tot așa apăruse și în visul ce mi-o dăruise, pentru întâia oară, femeie.

Gestul ei de apărare și ochii mari, plini de o răutate ce mă îndurera, deșteptaseră în mine un animal tot așa de sălbatic, în dorința lui și mult mai puternic. O pironisem cu o privire ce o îndurera, poate, la fel și retrăiam visul.

Fana îmi apăruse în cale, pentru isprava din somn, cu o ură – în ochi – tot așa de adâncă. Eram dușmani de mult și parcă nu ne mai întâlnisem niciodată. Ne cunoscusem fără să ne fi văzut și ne-am spus pe nume, cu o strâmbătură de dezgust. Întinsesem mâna, ca și acum, s-o mângâi, încântat de frumusețea ei rece dar fata din vis a râs nerușinat ca Sultana,

când o gâdila pricoliciul și o provoca să se dezgolească în fața vecinilor din casa cu nebuni, m-a mușcat de umăr și a încercat să fugă. Am prins-o și i-am răsucit mâna la spate, satisfăcut că o fac să sufere. Se zbătea sub mine, slabă și fără astâmpăr, ca o reptilă cu capul strivit – învinsă și victorioasă în același timp, în gestul ei de dăruire și în senzația rară ce o încercam, de totală contopire în cuibul cald ce mă primise, triumfător.

Atunci am avut impresia clară că se rupe ceva din mine și cade prelins, că rămân gol și fără rost, cu viața toată topită în strigătul plin al cărnii și în victoria ce mă prăbușise, dezarticulat, lângă făptura cu sufletul și cu gândurile tot așa de risipite.

Mă deșteptasem imediat, cu același pustiu în mine și cu Fana în față.

Trăiam, parcă, o continuare a visului. Fata mă urmărise dinadins, în viață ca și în somn, să mă scoată din fire cu o poveste tristă prin ura surorilor și dezgustătoare prin jocul ce-l făcuse, între ele, caiafa mică. Trecuse, cu ușurință, la plâns și la a doua poveste, din bordelul de departe, cu același plan diabolic: să-mi tulbure și să-mi încurce gândurile, să nu mă lase să fug afară, în aer, în soare, în lume, în clocotul ce m-ar fi prins și ar fi risipit vraja ce mă robise, ca să rămân păpușă în mâinile ei de diavol ascuns sau de Jiancă frumoasă, cu suflet de haiduc. Gândul mi s-a părut neserios și am zâmbit în mine, ca de o glumă copilărească. Oricum, un lucru rămăsese sigur: că fata din vis, trădată acum de Fana, prin gestul ei de apărare și prin dușmănia privirilor, îmi furase reazimul sufletesc și-mi lăsase, în loc, dezgustul de mine, de oameni și sentimentul acela de gol și de nesiguranță. Mă frământasem, să scap și mă trezisem

mai încurcat în firele de păianjen ale cursei întinse odată cu isprava trăită în somn,

— Fano, prin minciuna din visul de azi noapte, iată ce ai făcut din mine. Mă chinui și poate te-am întristat și pe tine, pentru că – zăpăcit cum m-am deșteptat – n-am mai știut ce spun și ce fac și am nedreptățit o Fană ce a rămas undeva, ascunsă în tine, lângă sufletul și laolaltă cu toate gândurile bune ce mi le-ai furat. Redă-mi-le, fată bună de altădată, redă-mi sufletul, gândurile și prietenia.

Ruga a rămas numai în priviri. Cuvintele n-au fost spuse, fiindcă Fana mi le-a citit în trăsăturile figurii și mai înainte de-a încerca să articulez, mi-a răspuns cu un nou surâs de dispreț. Am înțeles că numai forța mai poate s-o înduplece. Pierdusem totul, în lupta din vis și urmă să câștig totul sau să mă distrug, în lupta pe care nu o dorisem. Mă înfioram la gândul că voi învineți, în cătușa degetelor, brațul ce mă salvase de la moarte și că voi strivi, sub mine, hulubii tineri ai sânilor dar Fana, prinsă de mână și smucită, mi-a căzut în brațe fără împotrivire, cu o beție moleșitoare în ochii întredeschiși.

Mi se da, fără murmur – implora masculul din mine prin tremurul ce o scutura, ușoară și ofrandă, în mâinile mele și se apăra, îngânând cu buzele uscate, fără convingere:

— Să nu ne vadă, Puișor, să nu ne prindă cineva...

Așteptam, de mult, clipa asta rară. Neastâmpărul din mine o presimțise aproape și o cântase, ca pe o minune ce va veni. Fantezia o colorase, sângele o strigase pe nume. Visasem altceva, nou, viu, neașteptat, să nu semene cu nimic din tot ce era silă și gol...

Ivan îmi spusese că se scrisese un cântec al cântecelor, pentru fata dorită. Mi se părea natural ca o întâlnire cu ea,

în ceasul unic al împlinirii, să rupă vălul de pe o taină a tainelor.

Totul, însă, se petrecuse simplu.

Trăiam o întâmplare ca oricare alta.

Fana mi s-ar fi dat fără împotrivire şi poate cu nepăsare. Eram liber s-o dezgolesc, s-o muşc sau s-o mângâi, s-o culc în pat sau s-o frâng de mijloc pe un scaun şi lângă masă, sub fotografia bătrânului din cadra. Fata s-ar fi supus tuturor capriciilor mele de stăpân. Mă mira şi mă revolta deopotrivă, mă dezarma aproape, uşurinţa cu care renunţase la gestul ei de voinţă de mai înainte şi la ura din privirile reci de până atunci. Mi-ar fi plăcut să se apere, să lupte, să mă provoace cu surâsul ei dispreţuitor ori să mă înfurie cu râsul ei obraznic, nerușinat – să deştepte în mine un animal tot aşa de flămând în nerușinare. Mi s-a părut, un moment, că e logic să şovăi în faţa unor porţi deschise fără să bat şi mă întrebam, descurajat, ce mister mai poate ascunde, pentru nervii mei biciuiţi atâta vreme de curiozitate şi de nerăbdare, trupul inert, cu braţele căzute desfăcut şi figura mortuară, ca şi cum tot sângele i s-ar fi scurs, vânăt, în tâmple.

Tremuram, îngrijat, cu un sentiment de panică şi de înduioşare în mine, privind făptura prinsă de viaţă numai prin gestul de alintare sălbatică pe care întârziam, încă odată şi tot aşa de chinuit, să-l fac. Nu mai era dorinţă, în ochii cu sticliri de metal viu şi în zvâcnirile mici şi adânci ale cărnii. Striga o durere nouă, nebănuită, ascunsă în noi fără să ştim, o suferinţă ce mă transfigura ca o veste de dincolo de zborul obosit al gândului şi mă apropia, pentru întâia oară, de înţelesul căutat zadarnic, până atunci, în întâmplările tragice ori hilare, cu dragoste şi moarte din mahalaua cu nume ruşinos.

Fana încerca, poate, ca mine la deşteptare, acelaşi sentiment de sfărâmare lăuntrică şi de gol, de plutire în neguri şi m-am întrebat, cu o lacrimă risipită pe obraz şi umil, strivit în faţa unei fiinţe aşa de plăpânde acum şi de fragede, de ce ne uram, de câte ori ne apropiam unul de altul dornici de îmbrăţişare şi ce nebun încercase, cu câteva clipe mai înainte, să deştepte şi să ridice, în două labe şi flămând, animalul ce ar fi stricat, cu siguranţă, jucăria de sidef în care se rătăcise un suflet? Se deşteptau în noi, cu întâia scăpărare a dorinţii, doi duşmani gata să se sfâşie sau aşa era blestemat să înceapă, pentru mine, jocul dragostei, presimţit minunat în clipele de tristeţe când mi-era dor de Fana şi nu ştiam cum mi-e dor? Era al tuturora, blestemul acesta ori numai al meu? Am strâns pleoapele repede, cu o senzaţie de frig în oase. Mi s-a părut că răspunsul e scris pe zid, în faţa mea şi mi-a fost frică, pentru Fana, să-l silabisesc...

CAPITOLUL XII

DRAGOSTELE-PACOSTELE...

Nu m-am dus, în dimineața aceea cu soare cald, binefăcător pentru trupul meu de bolnav ce nu știa ce-l doare, să-l văd pe Ivan.

Fana, sigură că mă purtasem rău cu ea ca să mă răzbun că nu venise în culcușul cald ce i-l pregătisem și convinsă că șovăisem să trăiesc fapta din vis de frică să nu ne vadă sau să nu ne prindă cineva, se împăcase cu un sărut apăsat pe gura și încercase să mă împace cu o nouă promisiune: la noapte, orice s-ar întâmpla, va veni lângă mine, pentru că otrava ce i s-a adunat în sânge începe să-i facă rău și simte nevoia să-mi fie cât mai mult alături, să mă mângâie și să aștepte o alintare, să mă îmbrățișeze sau să se lase strânsă în brațe până la totala uitare de sine.

— Puișor, nu mai știu ce să fac și ce să cred, că oriunde mă duc, numai pe tine te aud și te văd, parcă toată lumea ar fi plină de tine...

Plecase cântând. Surâsul îi lumina figura. Era fericită în robia nouă a iubirii ce otrăvise cu miresme aerul pe care-l

respira, îi colorase gândurile și-i umpluse viața, multiplicând și întâmpinând-o, la fiecare pas, cu umbra tovarășului de joacă de până atunci. Nu simțise ce furtună își aduna norii în noi sau nu-i păsa dacă fapta visată și dorită împreună, cu patimă, ne va goni din paradisul pierdut pentru vecie – oricât am plânge, în urmă, ca să-l recâștigăm...

Plecase cântând și mă lăsase încovoiat în prag, torturat de gândul că mă va urmări și în dragoste, blestemul ce mă sortise să plâng cu toți mărăcinii pământului și să împart, cu fiecare alintare, o durere.

Tinca n-o minţise pe față când o învățase, în primele zile cu soare de primăvară, să nu mai plece cu mine la gârlă, prin pod sau printre cucutele de pe maidane, că pot să-i fac rău. Fana nu o ascultase iar eu o dușmănisem, ca un prost. Se revolta în mine, atunci și se apăra de ocara pe care credea că nu o merită, copilăria cu niciun gând ascuns. Fără să cunoaștem pericolul bănuit totuși așa de aproape, ne ferisem de patimile mici ale oamenilor mari și cumsecade și ne încăpățânasem să rămânem cât mai departe de intrigile și de cancanurile cumetrelor, de glumele crude ale taifasurilor și de jocurile cu dezgoliri și destrăbălare ale soborului de țațe – de tot ce era minciună grosolană în viața colcăitoare a mahalalelor și de toate îndemnurile ce ar fi putut să ne păteze conștiința.

Lupta, însă, fusese zadarnică.

Ciuf-Ciufulici trebuia să moară.

Lunecasem conștienți și clipă cu clipă, spre prăpastie. Acum nu mai era nimic sau aproape nimic de făcut. Fana renunțase la apărare iar eu aveam să renunț în curând, convins – după ce mă voi zbuciuma inutil și se va spulbera și ultima speranță – că nu-mi mai rămâne altceva decât să las viața să

mă sufle de colo până colo, ca pe un fulg și cum i-o place. Nu mă înfricoșase niciodată și nu mă speria, mai ales acum, durerea ce va veni. Pe Fana, însă, voiam s-o îndepărtez de mine și de nefericire. Nu era cu nimic vinovată să sufere din pricina unei iubiri damnate. Blestemul era numai al meu și mă resemnasem să mă supun, ca un osândit pus în fața unei porunci ce nu iartă. Mă hotărâsem – fără să mă întreb dacă eu, în primul rând, voi avea tăria să trec de la gând la faptă – s-o chem și să-i spun lămurit că mi-e prea dragă ca s-o port cu mine pe un drum numai al amărăciunilor și că ar fi mult mai bine să ascultăm sfatul cuminte al oloagei. Avusesem deseori prilejul să ne convingem că eu eram, în adevăr, cum spusese Tinca, un om sortit să-i facă rău. Trebuia să ne despărțim. Vom încerca, mai întâi, să nu ne mai întâlnim departe de lume, să nu mai rămânem niciodată singuri, sub cer sau în umbra mărăcinilor, oricât de mare ne-ar fi dorința și în ciuda glasului puternic și robitor din noi. La început, firește, o să ne doară despărțirea dar – cu timpul – n-o să ne mai gândim unul la altul – eu prins de alte necazuri, Fana furată de altă dragoste, mult mai norocoasă și o să ne trezim, peste un an sau mai curând poate, ca doi străini ce nu mai au nimic să-și spună. Dacă Fana nu mă va înțelege sau n-o să poată – după atâția ani de viață cu bucurii și înfrângeri împărțite egal, în sufletele îngemănate – să se rupă de lângă mine? Am răspuns, cu o ușurință tot așa de eroică: atunci plec în lume și o las singură, tristă până va întâlni altă dragoste, să-i vindece rana. Praful uitării o să îngroape toate amintirile și o să întunece, până la schimonosire, chipul pe care i-l răsfrâng acum în suflet ca într-o oglindă cu toată lumina soarelui prinsă, peste imagini și priveliști, în rama rotundă.

Acolo, departe, oriunde mă vor purta pașii, o să-mi îndur soarta cu resemnare, mângâiat numai de gândul că, prin sacrificiul meu, Fana a scăpat de blestem și de nefericire....

Mama, însă, n-o să poată să mă uite iar Puișor, rămas singur, în lume și în fabrica uriașe ce macină inimile, o să fie tot mai trist și o să i se pară viața din ce în ce mai zadarnică. Am să pot să-i las, tocmai acum, pe bătrâni? Puica mă alintase odată: „tu ești singura noastră mângâiere!" Puișor mă asigurase că numai pentru mine muncește și îndură necazurile. Oftase și îmi netezise părul pe frunte, cu mâna lui mare și osoasă: „dacă n-ai fi tu pe lume, n-ar mai fi nimic pentru noi!" Poți să distrugi două vieți, pentru un singur destin și un noroc necunoscut încă? Fana o să fie, în adevăr, mai fericită? Se bucurase cineva din mahalaua cu nume rușinos de o iubire cum o cânta Domnica, izvor de bucurii? Bimbirică încercase să se sinucidă și rămăsese, în priviri, cu spaima din noaptea când îl atârnase disperarea, ciorchine de amărăciuni, de cârligul din plafonul atelierului de curelărie. Maro îndurase bătăile lui Tino și plecase cu omul ce o martiriza, spre altă zare. Hagiul, stăpânul casei cu nebuni, cerșea o vorbă bună sau numai un surâs, la ușa ibovnicei – la rându-i, tot așa de nefericită și cerșind soartei îndurare, pentru viața pușcăriașului frumos din Cotroceni, amenințat la fiecare pas de răzbunarea haimanalelor din mahala. Ivan, împăcat cu sine altădată și înviorat de speranța că nu-i departe revoluția pentru care luptase și sacrificase toate bunurile vremelnice ale pământului, renunțase – de dragul grecoaicei – la visurile lui mari și se zbuciumase, nefericit ca orice calfă de curelar. Gore era să ucidă și ajunsese, alături de Paler, pe mâna matahalelor fără înduioșare și

fără remuşcări, din beciurile poliţieneşti iar Safta plătise cu viaţa o dragoste ce-i cântase întotdeauna pe umăr, ca o cobe. Fofoloanca rămăsese, lângă mormântul în care îşi îngropase şi minţile odată cu iubitul, o umbră clătinată de vânt, înfrăţită cu pasările prin cântec şi cu oricine din noi, prin lacrimi. Toţi purtam în frunte semnul rău, nimeni nu scăpase de blestem.

Fana nu se înşelase.

Dragostea ce făcuse din tot oraşul un maidan al nerusinărilor şi secerase speranţele, ridicând în orice inimă un rug, era o taină mai ascunsă cu cât încercam s-o descoperim, un blestem şi o binecuvântare, un nu ştiam ce care ne durea şi ne făcea bine. O purtam în noi oriunde ne-am fi dus şi oricum am fi vrut să scăpăm de ea, ca pe un bob de lumină prelins într-o cupă cu otravă.

Fuga mea de Fana sau motivele invocate ca s-o conving să nu-mi mai iasă în cale, ar fi fost deopotrivă de zadarnice. Nu poate nimeni fugi de el şi de nefericire.

Ajunsese Ivan, în ultimele săptămâni de mari încercări şi de şovăială între viaţă şi moarte, la un alt înţeles al dragostei sau la o altă înţelepciune a suferinţii? Fără îndoială că o să-l întreb dar nu acum, când eram jucăria unor gânduri cu salturile rămase în gol – mai ales că nevestele şi cumetrele nu ne-ar fi lăsat o clipă de linişte, să ne putem privi în ochi, cu încredere şi să ne spovedim unul altuia.

Femeile din mahala continuau, rămase grămadă la uşa lui, să ameninţe ori să se roage, să râdă sau să ocărască, printre dinţi, neamul rusnacilor beţivi şi curvari, ce dispar de acasă cu săptămânile şi-i lasă pe creştini desculţi, parcă ar fi cineva sluga lor să-i aştepte până le-o veni gust să pună un petic la o cizmă sau să coasă ruptura unui papuc.

Toate îl obligau pe Ivan să repare, până la prânz sau cel mai târziu până la noapte, încălţămintele împerecheate cu greu din mormanul uitat atâta vreme după uşă şi fiecare voia să-l convingă, invocând motive întărite prin jurăminte şi cruci mari ori aducând mărturii, că e singura care merită întâietate.

O nevastă tânără dovedise că lăsase botforii dânsului la reparat cu mult înainte de vecina ce mai putea, dacă ar fi fost de înţeles, sa aştepte până mâine fără papuci, că a cunoscut-o o lume întreagă desculţă şi n-o să moară dacă o să umble în picioarele goale o zi mai mult. Alta, o cumătră mutată de curând în mahala şi prea voinică şi arţăgoasă ca să aibă cineva curaj să-i caute ceartă, nu se împăca de loc cu gândul că poate să-i ia alta înainte, când ştia toată mahalaua că mâine are proces de moştenire la tribunal.

Oricum, cumătră era fericită că-i vin banii plocon şi se putea duce să-i încaseze şi peste o săptămână, că gologanii nu se topesc de căldură iar tribunalul nu se mută de pe malul gârlei, ca să-i fie teamă că nu-l mai găseşte, pe când Mitiţă al Didinei de la barieră – ucenic la fabrica de bere şi mititel – nu mai poate umbla descălţat, că toate sticlele de pe stradă şi toate piroanele şi ţintele din atelier îi intră în talpă. Bolnăvicios şi singur pe lume, Mitiţă o are numai pe mămica să-i poarte de grijă sau să-i plângă de milă, când îl trec sudorile de usturime şi ţipă ca din gură de şarpe, cu piciorul tăiat în cioburi.

Le ascultam cum se ocărăsc şi mă miram că încă nu s-au luat de păr. Mi-ar fi plăcut să-l văd pe Ivan scos din fire şi astâmpărându-le cu lovituri de curea, ca pe surorile de la bordel. Mi-l închipuiam uriaş şi mahmur, între femei, căutând să le împace sau disperat, cu degetele înfipte în păr,

în fața atâtor perechi de cizme, de papuci și de botfori. Cum lăsase să se adune toate rupturile și vechiturile de pe pământ în jurul lui, cu ce să înceapă mai întâi și când o să le termine? Firește că orice se plătește în lume și mai ales o săptămână de petrecere prin toate cârciumile bucureștene, alături de oameni ce erau mândria și teroarea orașului cu un păstor visător și pravoslavnic în legendă.

Când au fluierat fabricile, la prânz, gloata gălăgioasă de la ușa lui Ivan s-a risipit. Femeile au plecat repede spre casă. Veneau bărbații la masă, flămânzi și nu aveau timp să aștepte. Rusul a răsuflat ușurat și a ieșit în curte, să-și întindă oasele și să surâdă cu ochii mici în soare, ca un copil.

— Gospodin – ce dor mi se făcuse de matale, gospodin...

Slăbise, i-a tremurat mâna în gestul de surpriză pe care l-a avut când m-a văzut și mi s-a părut că s-a schimbat ceva în el, poate în trăsăturile figurii sau – mai curând – în priviri. Căutau, fără țintă, șovăitoare, cu o lumină curioasă, bolnăvicioasă, risipită printre gene. Gândul era mai leneș parcă și mai obosit cuvântul. Am avut impresia că face un efort, ca să mă recunoască.

— Tu, Puișor mic....

Surâsul, prietenos, i-a apărut târziu pe buze – ca o pasăre venită de departe și ostenită de drum.

— Am îndurat destul de când nu ne-am văzut, gospodin și am așa de multe să-ți spun...

Aflase că mama se îmbolnăvise rău și l-am dus s-o vadă. A tresărit, când a trecut pragul iar Puica nu și-a putut stăpâni lacrima.

— Ce ne-a fost scris să pătimim, gospodin Ivane – și mie și dumitale și la toată casa asta cu nenorociți ce nu

înțeleg de ce suferă și nu știu de ce mor! Gospodine, amarnic păcat am fost blestemați să plătim, frățioare...

Ivan se lăsase, greu, pe un scaun, lângă patul bolnavei. O haimana, cu două nopți în urmă, la un pahar de vin, îi povestise tot ce se întâmplase în casa cu nebuni și la pompa de apă.

Rusul își desfăcuse rubașca la gât și chinuia batista în palme. Nu știa cum să se împace, în moarte, cu Safta. Păcat mare, firește, s-o ucidă oamenii în stradă. Nimeni nu are dreptul să se facă judecător și călău, oricât de ticălos i-ar fi aproapele. Ivan ne-a mărturisit că, de câte ori își aduce aminte de Oița și Rel, îi vine să plângă. Se mira că bărbați ca Bela și Criste sau Varlam îl lăsaseră pe procuror și pe comisar să-l martirizeze pe feciorul grăjdarului de la fabrica de bere și binecuvânta cerul că nu fusese acasă, să-l audă pe Rel gemând și cerând ajutor și – mai ales – să-i vadă pe. Oamenii legii năpustiți asupra lui. Rusul s-a jurat că i-ar fi făcut bucățele, fără multă vorbă. Singur Tănăsică, după opinia lui, se purtase ca un adevărat revoluționar. Din păcate, sluga de la birt filosofase prea mult cu niște animale mustăcioase, în loc să profite de mulțimea pe care întâmplarea o scosese în stradă, cu sângele clocotind. Oricum, suferința îndurată de Tănăsică, alături de lucrători, de femei și. Copii, în beciurile din Casa Suspinelor, nu va fi uitată și nu va rămâne fără urmări, cu atât mai mult că soldatul Virugă scrisese, cu gloanțele lui de frate țăran și de soldat artilerist, pe cerul întunecat al orașului, întâiul mare capitol al răzmeriței viitoare.

Gore și Paler au să scape de ocnă, că sunt nevinovați.

Tovarășul Graur spusese că mama e bolnavă rău? Atunci e un mare prost. Ivan era sigur că Puica n-a avut

și nu are nimic. Fire slabă, se speriase de cele întâmplate și trăise o noapte de groază. Asta sdruncină și lasă urme. Nu mai mănânci și nu dormi. Viața e un lanț ne sfârșit de necazuri. Popasuri mici, cu soare plin și pe urmă furtună ce smulge copacii din rădăcină și răstoarnă totul. Florile scuturate nu plâng și pomii cu crengile frânte nu se revoltă. Știu că soarele primăverii e vrăjitor. Să ridicăm și noi fruntea spre soarele ce va vindeca rănile și să nu ne mai gândim la ce-a fost.

— Nu știu cum, gospodin – a oftat mama – dar casa asta parcă a fost blestemată. Am răscumpărat toate păcatele mahalalei. Nu simți că am rămas, de atunci, ca niște paragini? S-a făcut o schimbare – în noi și în rostul de până acum al lucrurilor. O să trăim, de azi încolo, o viață ciuntă...

Ivan a clătinat capul și a rămas, vorbind, cu ochii în gol.

— Viață ciuntă. S-a schimbat ceva în noi...

Acum înțelege el de ce a simțit, când a intrat în curte, că i se strânge inima. Nu mai era Ivan care plecase, fericit și sigur că – la Salomia în casă – îl aștepta o veste bună și n-a mai regăsit nimic din tot ce lăsase. Se întreba dacă e a lui, în adevăr, casa de scânduri sau dacă omul ce dăduse ușa de perete era cârpaciul de odinioară ori numai umbra lui – o umbră lătrată de câinele ciobănesc. Acum, fără îndoială, lacrimile nu-și mai au rost. Nu se mai întoarce nimic din odinioară. Să ne scuturăm de toate amintirile rele, ca niște copaci de omizi și să ne ducem viața mai departe, cum putem.

— Nu mai mă mir de mine, că mă simt slabă, gospodin Ivan, când mă uit la matale. Erai un munte de bărbat și-acum ai ajuns arătare, nu altceva. Bolnav n-ai fost, ca mine și parcă

te-ai întors din spital. Ți s-a întâmplat ceva, gospodin, un necaz mare sau...?

Surprins de întrebare, încurcat, Ivan a căutat un răspuns cuprinzător, să spună totul dar să nu lase, totuși, să se întrevadă rana pe care o voi a cât mai ascunsă de oameni. Viața nu-i pentru nimeni o insulă a fericirii și cu atât mai puțin pentru un Ivan singur pe lume, nebun ce și-a risipit anii cei mai frumoși pe toate cărările lumii și prin toate cârciumile orașelor din țările exilului. Amăgit numai de visul lui revoluționar, a trecut orb pe lângă farmecele tinereții și darurile unui trai ca oricare altul, convins că numai așa poate fi folositor unei umanități încătușate.

— Sunt stăpân pe mine – se gândise – și îmi trăiesc viața cum îmi place! Nu are nimeni dreptul să mă judece dacă am făcut bine sau rău! Toate bucuriile pământului sunt vremelnice și am putere să renunț la ele! Numai sacrificiul meu pentru omenire rămâne și pentru triumful ideilor mele, nicio renunțare nu-i dureroasă și nicio suferință nu mă poate întoarce din drum.

Dar umanitatea rămăsese în jug, tovarășii de luptă de odinioară fugiseră în lume, ca el ori înfundaseră pușcăriile, dacă nu avuseseră norocul să fie atârnați în știreang iar sacrificiile, mari și mici, fuseseră uitate tot așa de ușor. Ivan se trezise, singur în casa lui de scânduri, îmbătrânit mai înainte de vreme și înconjurat de toate umbrele trecutului. Adevărat, niciun om și cu atât mai puțin stăpânul de sus, nu venise să-l întrebe ce făcuse cu viața lui de până atunci dar simțise cum urcă și crește în el un glas prin care îl mustrau toate dorurile sugrumate, toate visurile ascunse și ucise în suflet, risipite sub pasul lui de cutezător surd la chemările cărnii. Se ridicau, ca vedeniile albe din noapte și se adunau

pe lângă el, cu același cântec de dojană în tremurul surd al buzelor, îndemnurile neascultate și iubirile tăinuite, încătușate în el – viața nedreptățită, trădată, ce se răzbuna acum, urcând flăcări în tâmplele încărunțite și cerând frăgezime obrazului ars de vânturi și brăzdat de necazuri și de toate lipsurile impuse.

— Asta e cea mai grozavă judecată – suspinase Ivan, în el și pentru el – la care se poate înfățișa omul și numai așa văd eu osânda de apoi: să nu poți să te aperi, să nu găsești – în fața mustrărilor din tine – niciun cuvânt de iertare...

Puișor, venit de la fabrică să mănânce, și-a îmbrățișat prietenul cu dragoste și l-a poftit la masă.

— Nu mă așteptam, gospodin, tocmai astăzi, la o bucurie așa de mare. Fă-mi cinstea și împarte cu mine fiertura asta și pâinea săracului. Te găsesc parcă mai tras la față dar tot în putere. Nu-i nimic, sănătoși să fim. Să știi, gospodin Ivan, că ne-ai lipsit la toți, mai ales în impasul din Săptămâna Patimilor...

Tata avea gust de vorbă și de vin.

— Nu se poate, frate dragă, eu plătesc – ești musafirul meu...

Când m-am întors de la cârciumă, i-am găsit pe amândoi șoptind, cu figurile alăturate. Uitaseră de vin și de foame. Mai ales rusul. Tovarășul de odinioară al legendarului Vladimir Iljici Uljanov se apropiase, în ultima săptămână de petreceri crâncene, mutate – fără popas – din mahala în mahala, de inima mare și generoasă a haimanalelor bucureștene și prin urmare, de sufletul orașului mângâiat și terorizat, ca de un adevărat țar, de pușcăriașul frumos din Cotroceni.

Ivan se jura, pe cuvântul lui de nobil moscovit, că Fane e un om unic în toată Europa. Comanda, ca un adevărat împărat și animat de cele mai curate sentimente de camaraderie, câteva mii de supuși în tricou, ce îl ascultau orbește, pentru că îl adorau și îl știau de frică. După cinci zile de petrecere și în fața rusului, încremenit de spaimă și de admirație, Fane intimidase o mahala întreagă, sfidase moartea intrând, cu pieptul descoperit, în mijlocul unor haimanale ce-l așteptaseră cu ochii scăpărând de ură și cu mâna încleștată pe pumnal și-i făcuse, cu un singur cuvânt, să arunce armele la picioarele lui și să-l aclame. Pușcăriașul frumos din Cotroceni știa să răsplătească isprava de bravură și devotament dar mușca țărâna, cu gura plină de sânge și cu inima străpunsă, haimanaua prinsă că s-a purtat, într-o împrejurare oarecare și mai ales față de un dușman ori de femei, fără cavalerism.

Ivan descoperise o lume nouă, pe care nu o întâlnise în niciunul din marile orașe ale continentului și se mira că putuse să trăiască atâția ani în mijlocul ei fără s-o cunoască. Păcat că haimanalele bucureștene trăiau și nu șovăiau să moară decât pentru vin, pentru cântec și pentru prietenie, pentru femei și faima culorilor simbolice, purtate ca un blazon de adevărată noblețe. Alături de Fane și cu câțiva ani în urmă, rusul era sigur că ar fi putut să provoace o revoluție în câteva ore – cea mai formidabilă și originală revoluție cunoscută în istoria lumii, până atunci: pentru libertate și pentru vin, pentru fraternizare și pentru femei, pentru egalitate și pentru cântec, în umbra unui stindard făcut din sufletul sfâșiat al cavalerilor în tricou.

Rusul i-a promis lui Puișor să-i povestească la noapte cum a petrecut prin mahalalele bucureștene și ce urmări

binefăcătoare avusese, pentru sufletul lui, vagabondajul acesta de o săptămână prin toate cârciumile și alături de oameni ce știau să râdă de moarte și să-și joace viața la risică.

Acum nu mai aveau timp, că fluierase la fabrică „fără un sfert" și-i aștepta, pe amândoi, munca. Oricum, o singură întrebare are să-i pună lui Puișor și-l roagă să-i răspundă cinstit, ca bărbat și ca prieten. Maro, pe care el o smulsese din pumnii simigiului, se întorsese lângă Tino și fugise, împreună cu ilfovenii ce nu săriseră niciodată s-o scape, la Constanța. Asta însemna, pentru orice om cu judecată, că grecoaica își adoră așa de mult bărbatul încât e bucuroasă să îndure orice umilință, numai să rămână lângă el. Ivan ar fi avut putere să suporte lovitura. Nimeni n-ar fi aflat de ce plânge în fața icoanei și pentru cine cântă, în fiecare noapte. Maro pleca spre fericirea ce o aștepta departe, rusul ar fi trăit cu suferința tăcută în inimă iar viața s-ar fi scurs ca și până acum: fără rost și tot mai împovărătoare.

Când împrejurările singure te rup din vârtejul pasiunilor, e un semn că moartea e aproape iar Ivan s-ar fi resemnat s-o aștepte muncind și cântând cu o tristețe egală.

Salomia, însă, se amestecase și stăruise, cu încăpățânare, să câștige o luptă ce părea pierdută de la început iar intervenția ei categorică îl pusese pe batiușca în fața unor întâmplări ciudate.

Maro plânsese de mila lui Ivan dar nu rămăsese lângă el...

Maro mărturisise că simte pentru gospodin o mare pasiune dar îi zâmbise – printre lacrimi – lui Nedu și-i întinsese mâna, s-o ducă la gară și de acolo în alt oraș, să caute un cuib nou pentru vechea poveste cu scandaluri după fiecare ceremonial erotic...

— Cum poți Ivan și dumita să pricepi asta?

Rusul îl întreba pe Puișor ce să facă, așa cum îl întrebase pe Fane și pe oricine avusese răbdare să-l asculte. Sperase că, în beția lui de o săptămână și în brațele femeilor iubite și neîntrebate de unde vin și cât au să rămână lângă el, o s-o uite pe Maro și încercase să găsească, în tot ce spusese sora de la Candia și în felul curios al plecării ei, cel puțin un motiv care să-l dezguste de minciuna din lacrima călătoarei cu ibovnicul alături și cu sufletul rămas zălog în culcușul rece al simigiului. Dar, cu cât voia să se îndoiască de sinceritatea din spovedania ei din urmă, cu atât se ridica mai puternică, în el, chemarea trimisă de departe acum, cu același glas muzical: „n-am să te uit, n-o să mai pot să te uit – am să te chem și plângând, am să te aștept – te aștept, te aștept"...

Maro îl urmărise prin toate cârciumile și noapte după noapte. Se înfiripa din fumul de tutun și sub tavanul jos și murdar, umbră cu formele nestatornice și îi făcea semn cu mâna: „te aștept, te aștept"...

Odată, s-a ridicat de la masă, s-o urmeze – a vrut s-o prindă în brațe și disperat că mâna întinsă nedibaci risipise, în palele cenușii de fum, forma adorată, se aruncase cu capul prin geamuri. Când a deschis ochii – adus de Fane de afară și întins pe șase mese puse una lângă alta – umbra plutea deasupra lui, cu formele tot așa de nestatornice și îl chema, cu același glas muzical: „te aștept, vino, te aștept"...

Aiurit, neștiind unde începe rătăcirea și care-i hotarul ce desparte visul de realitate, Ivan își acoperise ochii cu palmele și rugase haimanalele să cânte ceva, orice, tare și mai tare – să nu mai vadă și să nu mai audă nimic. Dar chemarea vedeniei rămăsese în el și era mai poruncitoare, de neînlăturat: „te aștept, vino, te aștept..."

— Ce să-i faci rusu – îl întrebase gospodin pe tata, pentru a doua oară, cu o lacrimă prelinsă pe umărul obrazului și risipită apoi în barba ca mătasa porumbului – ce să-i faci eu acum...?

Puișor s-a ridicat de la masă, și-a aruncat haina – cum obișnuia – pe un singur umăr și s-a apropiat de Ivan, să-i șteargă lacrima și să-l bată pe umăr.

— Mai vorbim noi, diseară. Până una alta, gospodin, curaj și să ne vedem de muncă. Auzi că fluieră la fabrică. Dragostele vin și trec, ca pacostele. Munca ne rămâne, că așa ne-a fost scris. Așa, gospodin Ivan și fii tare. Ai trecut peste țări și mări, ai dat cu tifla streangului pe care ți-l pregătise țarul – poate c-o să scapi și de focul ăsta al inimii...

Seara, când s-a întors acasă, Puișor i-a povestit mamei tot ce vorbise cu Ivan la prânz. Abia acum și-a mărturisit gândul.

— Să știi că rusul e legat pentru totdeauna de Maro. De azi înainte poate fi fericit – și numai prin ea – așa cum poate să se piardă – și numai prin ea, odată cu ea. Deocamdată, mare minune dac-o apuca săptămâna lângă noi. Îl trage ața după Maro. L-am simțit eu de la prânz că e călător. Mâine-poimâine, iar ne pomenim fără el. Păcat, mare păcat...

Ivan lucra.

Ascultam cum bate cu ciocanul în talpă: toc, toc, toc – toc, toc – toc, toc, toc – parcă ritma: „te aștept, vino, te aștept"...

Târziu, după ce a stins Puișor lampa și am închis ochii, să adorm, mi s-a părut că mă văd într-o cârciumă, urmărind formele nestatornice ale unei vedenii albe. Semăna cu Maro și cu Fana deopotrivă iar eu purtam rubașcă de nobil moscovit și aveam suflet de haimana bucureșteană.

Umbra mă chema, ca pe Ivan. Ca să n-o mai văd și să scap de gânduri, mi-am îngropat fața în perină și am început să cânt:

Că la nunta mea
A căzut o stea...

Nu știam: pentru mine cânt, pentru Ivan cânt..

CAPITOLUL XIII

CÂNTECUL DIN URMĂ

Puişor ne spusese că mâine-poimâine iar ne pomenim fără Ivan. Era sigur că o să plece după Maro, la Constanţa. O auzisem într-o noapte, pe Puica, şoptind o rugăciune aşa:

— Sfinte mare şi fără moarte, îndură-Te de noi, păcătoşii şi de Ivan, fereşte-i sufletul de ispita cărnii şi nu-l duce pe drumul pierzării, prinde-l de munca lui cu sudori şi fără răsplată ca de un semn al milei Tale şi întăreşte-l în gândul bun de până acum!

Ştiam că nicio rugăciune nu-l mai poate apăra şi plecam în fiecare seară, de lângă el, întrebându-mă dacă, a doua zi, am să-l mai văd sau nu şi trist că voi pierde, după prietenia ilfovenilor, sprijinul sufletesc pe care-l găsisem, întotdeauna, în sfatul lui de copil uriaş şi înţelept, în surâsul şi în cântecele ce mă apropiaseră, pentru întâia oară, de un înţeles al durerii omeneşti.

Trecuse, totuşi, o săptămână şi prezicerea bătrânului nu se împlinise. Rusul lucra zi şi noapte, harnic, încăpăţânat să termine cât mai curând cu papucii nevestelor guralive

şi cu cişmele necăjiţilor de prin fabrici. Ne bucuram că-l vedem întors la viaţa şi la munca lui de altădată.

— Semn bun – mă asigura tata – semn tare bun! Lucrând, gospodin scapă de gânduri. Un om cu dorul lui de muncă nu mai are niciun motiv să se apere de ispite şi de farmece. Munca lui îl apără. Dacă n-a plecat până acum, e salvat. Sigur, pe Maro n-o s-o uite niciodată dar o să rămână dragostea, în el, ca o muzică. Până acum a fost amărât că nu se mai aude nimic de revoluţia din imperiul lui rusienesc, acum o să fie trist că n-o are aproape pe grecoaică. Aşa se întâmplă întotdeauna, cu sufletul omului sărac: trece o durere, vine alta! Tot ce putem să facem e să binecuvântăm cerul că le putem îndura, aşa cum ne sunt date. Oricum, ar fi fost mai rău, pentru Ivan, să plece. Odată ajuns la Constanţa, însemna să ucidă sau să se lase ucis, pentru Maro. Asta e sigur – fiin'că nici batiuşca n-ar mai fi putut să se întoarcă, de acolo, fără ea şi nici Tino, ajutat de ilfoveni, nu ar fi lăsat-o să plece fără vărsare de sânge...

Mă liniştisem.

Stând toată ziua lângă Ivan, începusem să am mai multă încredere în mine şi să mă gândesc, la o apropiată despărţire de Fana, cu un sentiment de resemnare în gândul că dragostea va rămâne şi în sufletul meu, ca un cântec alinător, cum e orice tristeţe cu care te împaci. Aşteptam un moment prielnic, să-i spun povestea iubirii mele, să-i dezvălui toate frământările, să-i arăt ce-ar însemna, pentru Fana, o împlinire a visului ei nebunesc şi ce dureroasă ar fi, pentru mine, o renunţare şi să-l întreb, în urmă, aşa cum îl întrebase şi el pe Puişor şi cu o îngrijorare tot aşa de mare în priviri: ce să fac? Tata, fără îndoială, nu-i dăduse un răspuns precis şi eram sigur că nici rusul n-o să mă scoată

din încurcătură, cu sfatul lui dar nu mă îndoiam că, odată mărturisit, chinul o să mi se pară mai ușor.

Alături de un om încercat ca Ivan, lovit de dragoste și rămas sub aripa ei pentru totdeauna, ca sub o lespede de mormânt, n-o să mai mă simt singur și nici așa de slab.

Amânasem spovedania de azi pe mâine, cu siguranța că am să-l găsesc odată liniștit și dispus să mă asculte atent. Ivan, însă, continua să lucreze cu hărnicia din prima zi, tăcut, cu o cută adâncă între sprâncene și încovoiat pe scăunel, în efortul pe care și-l impusese de la început. Uneori mi se părea că se ia la întrecere cu cineva sau că a făcut prinsoare să termine lucrul până la o dată anumită. Perechile de papuci și de cizme, puse la rând și cât mai aproape, se împuținau. Ivan le număra pe cele rămase, socotea ceva în gând și lua altă pereche, mai grăbit acum dar și mult mai îndemânatic, cu o bucurie ascunsă lăuntric. Măsura talpa și o tăia, o arunca în ligheanul cu apă de sub masă și până se muia, cosea o ruptură sau punea un petic, răzuia o pingea bătută sau sfărâma, cu raşpelul, cuișoarele de lemn.

Femeile veneau să-și ia încălțămintele, îi aruncau banii pe masă și plecau binecuvântând. Rusul nu se uita să vadă cine a venit, nu voia să numere banii aduși și nu sta cu nimeni de vorbă.

Lucra, plin de sudoare – lucra...

Mă așezam, sfios, pe o lădiță (acolo își păstra cioburile de geam și cutioarele cu vax) și mă uitam la gospodin, uimit de voința lui de muncă și mirat că nu se înțeapă cu acul sau nu se taie, în graba cu care mânuia cuțitașele. Rar, ridica ochii spre mine, cu. Un surâs prietenos, fără să lase sculele jos sau să înceteze lucrul. Când i se încurcau degetele în sibiașul uns cu săpun, scutura capul cu necaz: „sapristi" – și

rămânea cu palmele între sfori, până răușiam să găsesc firul, să-l trec prin ochiuri și să-l liberez din noduri. Mă săruta și recunoscător, îmi arăta cutia cu nasturi de sidef, să-i iau să mă joc sau lada cu amintiri uitate de mult: fotografii ale luptătorilor pentru libertate și adevăr, poze din orașul de departe și din vis, cărți cu sfinți fără aureolă și ceasloave cu scris necunoscut.

Tăcut ca și el, îi făceam semn că nu am nevoie de nimic și mă așezam din nou pe lădiță, bucuros că mă lasă să-i stau alături.

Uneori uita de mine și cânta, mormăia cuvinte rusești sau tresărea și rămânea cu ochii în gol, nemișcat pe scaun, furat de un gând ce-i paraliza parcă orice mișcare. Mi-era frică să-l văd așa, încremenit și palid, cu o privire din ce în ce mai rătăcită în prăpastia din care se înfiripau vedeniile ce-l robeau și îl strigam pe nume: Ivan – încet, să nu-l supăr.

— Gospodin, pe cine vezi, acum și ce asculți – de ce tremuri?

Dezmeticit, păstra mult timp, în trăsăturile figurii, o tristețe de copil trezit dintr-un vis frumos dar nu mă certa. Oftând, își apăsa tâmplele cu podul palmelor, poate ca să-și adune gândurile risipite și iar începea să lucreze, cu mai multă înfrigurare. Dar ciocanul, bătând talpa muiată, ritma din nou chemarea de departe: „te aștept, vino, te aștept"...

Abia acum înțelegeam ce vedenie îi robise sufletul și pe cine privise, cu câteva clipe mai înainte, cu ochii măriți. Lupta continua în el, poate tot așa de crâncenă ca și în săptămâna vagabondărilor prin toate cârciumile bucureștene și încercam să-l scap de îngândurare, să-l distrez numai sau să-l preocup, povestindu-i ce se mai întâmplase, în ultima vreme, în mahalaua cu nume rușinos.

— Gospodin, să nu te superi dacă am să-ți spun ceva. Poți să lucrezi și să mă asculți sau poți să-mi faci un semn și eu o să tac. Da' e mai bine să vorbim, pentru că o să ni se pară că trece timpul mai ușor... Știi că Bimbirică și Aron Blaga au fost la spital? Comisarul i-a bătut așa de rău, în pivnița lui cu unelte de tortură, că nu, s-au mai putut ridica de jos. Au stat în spital până s-au făcut bine. Curelarul s-a întors acasă așa de slab, că nu l-a mai cunoscut nimeni. Fana mi-a spus că Bimbirică, intrând în curte, a strigat așa: „tovarăși, mă jur că n-am să mor până nu dau foc la casa aia blestemată a suspinelor noastre"! Pe urmă a cerut pâine și apă dar până să-i aducă o vecina miloasă și mai darnică, de mâncare, l-a prins iar furia, și-a rupt rufele de pe el, să i se vadă rănile și vânătăile și-a început să plângă: „tovarăși, tovarăși, prin ce foc am trecut și ce grozăvii am văzut"...

Ivan mă asculta încruntat, lovind cu ciocanul mai puternic, cu ură parcă, în talpă. Sfărâma cuvintele între dinți, printre lovituri și cu același gest de amenințare:

— Da – nu, asta sărac Bimbiric, să dai el foc la comisar, la casa lui și la tăt!

Sibiașul s-a rupt, în smucitura brațului iar cuișoarele s-au risipit din cutia răsturnată.

Mă bucuram că l-am putut fura, cu atâta ușurință, din noianul lui de gânduri și eram trist că-l văd îndurerat. Voiam să râdă și nu știam ce poveste să închipui ca să-l înveselesc, ce minciună să-i spun sau ce întâmplare adevărată să-i aduc aminte.

— Se zvonise, gospodin, că a fost ucisă, în beciul de la comisar, o cumătră...

Sigur se știa numai atât, în mahala la noi: că fusese luată de jandarmi și nu se mai întorsese acasă. Mai mult, cineva

o văzuse târâtă de păr pe treptele de ciment ale beciului. Acum a apărut în sobor, cu vânătăi dar vie, șchiopătând și plângându-se de dureri în șale dar cu sufletul rămas întreg. Spune, cui are timp s-o asculte, că un gardist – cel ce o târâse de păr pe scări – a culcat-o în coșciug, a pus capacul și a dat drumul, la șobolani peste ea. Cumătră a țipat, s-a apărat cu mâinile, cum a putut, de lighioane, s-a răsucit sub capacul pe care se așezase, râzând, matahala cu galon și dacă a văzut că nu scapă altfel, a prins guzganii de ceafă și le-a mușcat beregata, pe rând. Când au scos-o din coșciug, femeia era nebună. Cânta „veșnica pomenire" și juca, ținând în brațe și legănând toți șoarecii uciși. O săptămână a umblat așa, pe străzile orașului, până a dus-o alt comisar la balamuc. Baba ar fi sănătoasă dacă nu i s-ar părea mereu că o năpădesc guzganii. Țipă și se repede, clănțănind dinții, la beregata vecinilor...

Așa erau toate întâmplările de haz petrecute, în noaptea aceea de pomină, la Casa Suspinelor. Am vrut să râd dar mi-am simțit ochii umezi și am întors capul repede, să nu-mi vadă lacrima o codană ce întra tocmai atunci, cu un papuc înfășurat în colțul șorțuleștului.

— Gospodin, dacă nu te superi matale, te roagă mămica să repari...

Ivan n-a lăsat-o să termine. A spus odată că nu mai primește nimic de lucru. Să-l lase toți în pace! Fata să se ducă la cârpaciul de la podul gârlei sau unde i-o place, că el mai are patru perechi de papuci și nu știe dacă o să le poată drege până mâine. Ce au femeile din mahala cu el, de ce vor să-l lege de casa de scânduri, când el nu știe cum să scape mai repede? Muncise, până atunci, pe brânci, pentru că i-a fost milă să-și lase tovarășii desculți. Acum, dacă mai

au nevoie de un petic sau de o cusătură, se pot duce și la alt cizmar, că Ivan pune cruce la tot. Rusul strigase, nestăpânit, la codana încremenită în prag, cu papucul strâns în brațe. Gândul pe care ni-l ascunsese atâta timp – firește că luptase să scape de el, să-l sugrume – țipa acum în gestul neașteptat ce o speriase pe fată și mă încremenise pe lădiță: mic, cu ochii mari...

— Mâine pleci undeva, gospodin?

Ivan a protestat: de ce și unde să plece? Nu mai primește nimic de lucru deoarece se simte obosit. Are și el, ca orice cârpaci, drept la odihnă, mai ales că săptămâna lui de muncă urmă după atâtea zile și nopți de petrecere. Acum îi părea rău că a strigat la codană. Dacă am s-o întâlnesc, să-i spun că gospodin Ivan o roagă să-l ierte. N-a mai știut ce spune, fiindcă a fost peste măsură de obosit și cu toate gândurile încurcate în cap. Oricum, să n-am nicio grijă, că n-o să plece nicăiri. Am înțeles că mă minte și l-am prins de mână, cu panică și ruga în priviri. Nu m-a lăsat s-o îngân. S-a silit să râdă, m-a luat în brațe și a ieșit cu mine în curte, sprinten și drag ca în jocurile de odinioară, când era Fana fată de împărat și o apăram, Făt-Frumos, cu o sabie de lemn...

— Îți mai aduci aminte, gospodin – am trăit noi o poveste ca asta sau toată copilăria a fost un vis? Ne mai întâlnim, oare, cu visurile?

Nu mi-a răspuns și nici n-am așteptat să-mi răspundă.

Ușor, în brațele lui și purtat printre mărăcinii de pe maidanul cu basculă ca o ofrandă adusă libertății pe care Ivan o simțise desfăcându-și aripele în sufletul lui, îmi culcasem capul pe umărul voinic și mă întrebam de ce mă minte – trist că am să rămân din nou singur și înfiorat

că rusul, cum spusese tata, odată plecat după Maro la Constanța, va fi nevoit să ucidă sau să se lase ucis de Tino, cu ajutorul ilfovenilor. Mi se părea că-l văd pe Nedu, frumos și alb în seara când m-a aruncat în sus și m-a prins în leagănul brațelor, desfigurat de ură acum și câine, lovind în omul ce-mi era tot așa de scump. Cum o să poată prietenul ce-mi zâmbise altădată, să mă despartă, pentru totdeauna, de fratele ce mă alinta, cu atâta dragoste, în amurgul acela cu toate culorile stropite pe dantela norilor? Nedu recunoscuse, de față cu Fane și Salomia, că Ivan e un om cumsecade și că-l înfiorase, în câteva nopți, cântecul lui ca o sfâșiere. Sufletul cuvântase către suflet. Rusul nu vorbise niciodată, cu necaz, despre ilfoveni. Maro – plecând de lângă Ivan – plânsese, mărturisind că simte cum o robește o dragoste nouă și era sigură că, mai curând sau mai târziu, vor trăi alături o clipă de iubire. Nu scăpărase, între ei, un singur cuvânt de amenințare. De ce să se nască, atunci, ură din dragoste și cum o să-mi împart sufletul, ca să-l plâng, pe cel căzut fără să-l blestem pe ucigaș sau să iert mâna ce a lovit fără să sugrum, în mine, durerea pentru o moarte pe care nu știam cum s-o înlătur? Maro era singura mare vinovată dar nici pe ea nu puteam s-o osândesc. Grecoaica îmi rămăsese în amintire pură, ca în noaptea când o smulsese rusul de sub loviturile lui Tino: goală și superbă, albă în brațele salvatorului și în lumina de vis a lunii.

Copilul de atunci nu bănuia că o făptură perfectă, ca o bijuterie a nopții, poate fi capabilă de crimă.

— Să nu pleci, gospodin – să nu te duci la Constanța!

Ivan m-a mințit din nou, de astă dată cu atâta voință impusă în glas, că am avut o clipă de șovăială. Nu știam dacă ține cu tot dinadinsul să mă asigure că va rămâne lângă noi

sau dacă face ultima încercare să se convingă singur că e stăpân pe gând și nu are niciun motiv să plece după Maro. Mă lăsam, încă odată, înșelat de aparențe și mă întrebam de ce nu se dusese rusul la Constanța, dacă dragostea lui pentru Maro era așa de robitoare, cu o săptămână mai înainte. Tovarășii de petrecere ar fi fost bucuroși să-l conducă până la gară cu lăutari, să-l urce în tren cu urale și să-i ureze, la despărțire, după cum îi învățase pușcăriașul frumos din Cotroceni: „dragoste sau moarte, gospodin, că altceva nu există!" Un om chinuit de o poruncă lăuntrică nu pierde atâta vreme reparând papuci, nu mai are răbdare să numere câte perechi i-au mai rămas și puțin îi pasă, oricât de sincer i-ar fi sentimentul de umanitate, că Ion rămâne desculț și Ioana negătită într-o sărbătoare ca oricare alta sau că Mitiță al Didinei de la barieră e prostănac și își sângeră picioarele în toate cioburile aruncate în praful drumului.

Stam de vorbă cu mine, invocam motive pe care le credeam temeinice și le spulberam după o clipă, ca să caut altele, mai puternice, mai convingătoare – simțisem că tot ce clădesc în gând e un simplu joc al părerii, că mă reazim pe umbre. Uitasem tot ce suferise Ivan pentru grecoaică, din noaptea când îi ascultasem, pentru întâia oară și înfiorat, cântecul de durere și de nădejde și până în clipa când se aruncase cu capul prin geamuri, ca să scape de vedenia ce-l urmărise prin toate cârciumile și în fiecare vis? Rusul nu petrecuse, alături de Fane, fericit – cum era orice haimana – că se poate bucura de cântec, de vin și femeie ci trăise o săptămână de luptă și de coșmaruri. Se întorsese acasă cu o singură speranță: că o să se poată salva prin muncă. Mă speriam de câte ori îl vedeam încremenit cu ochii în gol dar nu disperam. Aveam intuiția luptei ce se da în el și așteptam,

cu încredere, gestul final de izbândă, o bună-vestire a mântuirii. Mă durea gândul că Ivan se frământă și se macină în el dar mă bucuram, deopotrivă, convins că lupta în sine e o dovadă de voință și de putere și poate fi considerată un început de victorie.

Rusul, de astă dată era vesel.

Ajunsese la un liman, se făcuse lumină în el, înțelesese că i-a rămas un singur drum de urmat și se împăcase cu ideea că, plecând spre Maro, îl aștepta dragoste sau moarte. Se mira, poate, că se zbuciumase atât, ca să priceapă ceva așa de simplu și de adevărat. Era, în zburdălnicia nestăpânită de acum și în bucuria lui fără frâu, chiotul de triumf al unui suflet ce respira, în sfârșit, după ce rătăcise prin toate subteranele de sobol ale gândurilor. Nu-l interesa ce va fi mâine, dacă se va înălța ori va sângera. Azi era liber și trăia pentru clipă, însetat și flămând de aer și de soare.

Când i-am spus de ce mă tem și ce i se poate întâmpla dacă ar pleca după Maro, la Constanța, Ivan a râs zgomotos – un râs ce-mi zgâria sufletul, pentru că mi se părea că aud picurând, din hohot în hohot, lacrima prin care își luase adio, parcă, de la mine și de la viață – și m-a făcut prost că mă gândesc la ce va fi mâine, în loc să mă bucur de frumusețea amurgului, de piruitul somnoros al vrăbiilor adunate în cuiburile de sub streșini, de înfiorarea tainică a frunzelor de plop, de legănarea firelor de iarbă și de zborul alb al fluturilor – minuni și taine ascunse pentru el, de atâta vreme...

Mă simțisem întotdeauna mic și slab, în fața uriașului acesta cu existență de legendă. Stând lângă el și ascultându-l, încercam un sentiment odihnitor de siguranță, ca într-un adăpost ferit de vânturi și de pericole

și mi se părea că se împletește, numai pentru mine, firul unei povești de necrezut. Întâmplările adevărate din viața lui de haimana a pământului împrumutau culorile tari ale fantasticului, prin scornirile nevestelor și cumetrelor din mahalaua cu nume rușinos. Mă uitasem la el, ani întregi, ca la o ființă din altă lume.

Acum eram egali

Suferința, comună, ne apropiase – în ciuda diferenței de vârstă – ne înfrățise. Ne-am privit lung, amândoi cutremurați de același fior: stăm, poate, pentru ultima oară așa, față în față! Spovedania, sinceră, de la o inimă la alta, era cu atât mai necesară. Căutam, de mult, un prilej să-mi descarc sufletul dar Ivan nu m-a lăsat să vorbesc. O mărturisire cere timp și nouă ne erau clipele numărate. Dacă se va întoarce de la Constanța, o să stăm de vorbă o noapte și încă una. Până atunci, să cred și să nu uit că drumul lui spre sora de la Candia însemna, orice i s-ar întâmpla în urmă acolo, o întoarcere în viață. Nu-i era frică de moarte, pentru că murise din clipa când plecase grecoaica din casa Salomiei. Maro, fără să prindă el de veste, îi furase sufletul și-i lăsase, în loc, o lacrimă: a mărturisirii ei și a durerii pe care vor trăi-o la fel, până se vor întâlni din nou și pentru totdeauna.

Câteva săptămâni: în salonul Salomiei, prin cârciumi cu haimanalele și în casa lui de scânduri, Ivan își căutase sufletul în tăcere și renunțare, în cântec și vin, în muncă. Acum, când înțelesese unde și lângă cine-l poate găsi, se liniștise. De ce să tremur de frică, speriat de ce i se poate întâmpla rău la Constanța, când el își recăpătase încrederea oarbă în noroc și în dragoste și pentru cine plângeam? Tot mă mai îndoiam că va pleca spre fericire și că sunt dator,

prin urmare, să râd și să binecuvânt cerul? Mai bine să fim înțelepți și să ne prindem de mână, să fugim la barieră și să strigăm amândoi, spre toate depărtările, că Ivan e fericit – fericit...

— Bine, gospodin – am suspinat – strig ce vrei și mă dau peste cap prin praf, fac toate drăcoveniile din lume, dacă-mi faci și matale un bine: spune-mi că n-ai să pleci la noapte sau mâine, că n-ai să mă lași așa de curând singur. Mi-ar face bine, gospodin, să știu când pleci dar să nu te văd, să fiu aproape de matale dar să mi se pară că nu ne despărțim. Toate să se petreacă, gospodin, ca într-un vis cu o lacrimă ce nu lasă urmă și până să mă deștept și să încep să-ți simt lipsa, matale să te și întorci de la Constanța, cu Maro. Să te întorci și să-mi spui: „numai plânge, Puișor, că – de acum încolo – nimeni și nimic nu ne mai desparte, așa că n-ai să te mai simți singur în lume"...

Ivan n-a știut, un moment, ce să-mi răspundă.

Șovăia, privind nu știu unde, peste umărul meu, tăcut. A vrut să mă mângâie dar mâna albă a tremurat și mi-a căzut pe umăr, grea de toată îngândurarea pe care Ivan n-a mai putut să mi-o ascundă. M-a rugat să am încredere în el și în dragoste și m-a asigurat că se va întoarce foarte curând de la Constanța.

Firește, o nenorocire i se poate întâmpla oricui, indiferent dacă e călător sau rămâne acasă dar nenorocirile nu pot fi înlăturate prin voința omului, mai ales că nu știm niciodată când și de unde vin. Așadar, să nu ne mai pierdem timpul cu ce a fost scris să nu putem pricepe sau să înlăturăm și să ne bucurăm, mai bine, de tot ce avem în noi frumos și statornic. Când o să plece, nici el singur nu știe dar o să mă anunțe sau – în orice caz – o să-mi lase un semn mic, să-mi

aducă aminte de sufletul lui și de dragoste sau moarte – cum i-o fi norocul...

Seara, Ivan a ținut să mâncăm împreună cu bătrânii și a rugat-o pe Puica să nu se supere dacă o să comande el fripturile și o să cumpere vinul. Voia să ospătăm și să ciocnim un pahar de vin pentru sănătatea mamei, pentru viața ce mă aștepta pe mine, pentru Maro și tot ce e dragoste pe pământ. Dacă, petrecând, o să ne amintim și de morți, cei de ieri și cei de mâine, atunci o să vărsăm și pentru odihna și veșnica lor pomenire un strop de vin.

Puișor, când a venit de la fabrică și i-am spus dorința lui Ivan, nu și-a putut ascunde emoția. La masă, însă, nu a vorbit nimeni de grecoaică și nici rusul nu l-a anunțat, pe tata, că va pleca în curând. Am râs și am povestit fel de fel de nimicuri. Ne bucuram, din plin, de vin și de vreme frumoasă, mai ales că mama se simțise în putere să se ridice din pat și să vină să mănânce alături de noi. Fericit, Puișor s-a îmbătat de la primele pahare de vin iar Ivan a început să cânte rusește – s-o cheme pe Marusia din amintire și s-o binecuvânteze pe Sonia, pentru surâsul cu care a înseninat, o clipă, viața vagabondului urmărit, pas cu pas, de sabia răzbunătoare a țarului.

Marusia, care plângi și mă aștepți,
Nu te mai gândi la mine, surioară.
Dragostea vine de la Dumnezeu
Și sfântul cu barbă nu mă iartă –
Cum nu mă iartă țarul hain...
Marusia, sunt mort pentru tine, frumoaso...

Ivan n-a uitat, de asemeni, să ne cânte malurile cu singurătăți ale Volgei și să ni-l evoce pe Stenka Razin, stăpânul cazacilor de la Don și din Urali, vijeliosul ce a dat libertate robilor, a răsculat satele cu mujici, l-a învins pe țar și i-a strigat lui Dumnezeii, cu glasul lui de tunet: „na, că robii se rugau de Tine și ai așteptat, bătrâne, să viu eu pe pământ, ca să le rup cătușele"...

Am adormit nu știu când, cu capul pe masă, legănat de cântec și înconjurat de umbrele cazacilor lui Stenka Razin. Mi s-a părut, odată, că-l aud pe Ivan șoptind că are să fie tot așa de fericit, dacă moare sau se întoarce cu Maro în casa lui de scânduri – și mai târziu, când m-am trezit luat pe brațe și dus în patul din sală, ciocanul ritma, pe talpa bătută cu o putere crescută, chemarea idolului de pe malul mării: „te aștept, vino, te aștept!" Au fost, poate, luminișuri de o clipă, în vis dar a doua zi, când m-am deșteptat, am găsit lacătul pus la ușa lui Ivan.

Plecase...

Am simțit cum se închide o aripă în mine și m-am rezemat, moale, fără lacrimă și fără gând, de mărul pe care fusese Tino crucificat, cu câteva săptămâni în urmă.

VIAȚA,
DACĂ AR FI PRINS-O CINEVA

CAPITOLUL XIV

ACESTA E SUFLETUL MEU, CARE SE FRÂNGE

Uitasem, în săptămâna trăită alături de Ivan, de zbuciumul și de frământările mele.

Lângă începutul meu de suferință, rusul adusese o durere mult mai adâncă și zvon de moarte. Mă apropiasem de durere, ca s-o pot înțelege, cu dragostea de totdeauna a copilului și ascultasem zvonul prevestitor cu o spaimă în care se topiseră toate îngrijorările mele de până atunci. Pe Fana o văzusem de câteva ori pe zi, dar nu rămăsesem niciodată singuri, ca să nu mă tulbure ispita trupului apropiat.

Supărată că-mi petrec tot timpul liber în casa de scânduri, fata venea, de câte ori avea o clipă de răgaz, să mă întrebe dacă n-am adormit încă, stând cu gura căscată la meșterul papucar și să mă bată cu resturi de zarzavat, cu coji de cartof sau cu sâmburi de piersică... Mă apăram, ascuns după un sul de talpă și așteptam să termine „gloanțele s-o gonesc, în urmă, aruncând după ea cu toți papucii rupți, adunați de mahalaua cu nume rușinos, parcă dinadins, în

atelierul din casa cu nebuni. Fana țipa și nu știa încotro să fugă mai repede iar Ivan se răsturna pe scauns râzând, în timp ce eu îmi scuturam palmele de praf, firește într-o atitudine victorioasă, dar necăjit că, după o ispravă așa de eroică, trebuia să adun papucii din curte și să-i împerechez din nou – muncă așa de migăloasă și de plictisitoare, că mă juram să nu mai ripostez la o nouă provocare.

Seara, Fana cânta „a căzut o stea", [ca] să știu că se duce la poartă, să mă aștepte.

Plângea de ciudă că o uitasem cu desăvârșire, de când se întoarse rusul acasă și mă amenința că – mâine – dacă n-o să mă duc eu întâiul, s-o vad și s-o întreb ce face, se îmbolnăvește și moare sau se supără definitiv pe mine și pleacă singură pe maidan, să se roage de țiganii ce string zdrențe din groapa cu gunoi, să-i spună un cuvânt și s-o mângâie.

Mă înduioșa și o asiguram că mi-a rămas tot așa de dragă, juram că am să mă opresc lângă batiușca Ivan în trecere, câteva clipe sau numai o secundă, cum făceam altădată și că voi rămâne cu ea, ore întregi sau mai mult, toată viața. Mă săruta, fericită și pleca să se culce, împăcată, dar – a doua zi – jocul se desfășura la fel, cu întrebări răutăcioase, cu bombardări neașteptate și cu papuci împrăștiați prin toată curtea, cu lacrimi și amenințări tot așa de serioase și cu jurăminte nu mai puțin sincere.

— Minți, ții mai mult la Ivan decât la mine!...

Fana nu-și mai putuse stăpâni mânia, într-una din seri, iar eu, surprins de energia cu care mă înfruntase și derutat, deopotrivă, de întrebarea nouă ridicată în conștiință, am tăcut. Niciodată nu mă gândisem, până atunci, să-mi

stăpânesc ori să-mi aleg sentimentele, să le împart după oameni și împrejurări.

Ciuf-Ciufulici se apropiase de Fana și de Ivan cu o dragoste la fel.

Amândoi îmi luminaseră copilăria, prin ei trăisem mai presus de intrigile și de necazurile mici și mari din existența fără elanuri și fără rost a celorlalți, toți oameni serioși. Fără Fana n-ar mai fi avut nici un farmec viața de pe maidane. Ivan, de asemeni, prin încrederea ce mi-o inspira în gândul și în gestul de voință al omului liber și prin amintirile lui bogate, trezise în mine dorința de a mă recunoaște deplin, în tot ce fac și simt, în cea mai ușoară cută a gândului. Mă ajutase să scap de multe nedumeriri și să înțeleg câteva din marile adevăruri ale sufletului omenesc.

— Ce este, gospodin – îl întrebasem odată pe rus – și cum este un om fericit?

Răspunsul lui a fost convingător: noi, așa cum stam atunci, față în față, liberi să ne gândim la ce ne place ori să ne mărturisim unul altuia speranțele și nevoile, eram fericiți. Adevărata nefericire începe din clipa când te simți singur – încătușat. Poți fi aruncat în groapa leilor lui Daniil și să nu fii trist, dacă nu ți se clatină în inimă niciuna din convingerile pentru care înduri și nu scapi de singurătate oricât de numeroși ar fi cunoscuții din jurul tău.

Singurătatea e numai în tine.

Trăisem adevărul acesta și binecuvântam frumusețea și prietenia. Prin ele descoperisem farmecul sălbatic al maidanelor și al jocului în libertate. Sfatul bun din taifasul cu batiușca, despre singurătate și fericire, dezvăluia altă taină: ne apărasem copilăria de șoapta rea a țaților din

sobor şi o ferisem de scârnăviile celor mari, fără să ştim că marele duşman al liniştei şi al zâmbetului în soare e ascuns numai în noi.

Fana deşteptase în mine dorinţa şi de atunci eram frământat de întrebări cu un singur răspuns: în nerușinare. Primăvara din urmă ne schimbase, făcuse din fata ce-mi împodobise copilăria o capcană pentru conştiinţă şi un diavol răscolitor al simţurilor, iar din mine un pumn de nervi răsuciţi şi încurcaţi, când nu eram animal la pândă. Mă sculam, în fiecare dimineaţă, plin de dezgust şi ursuz, scârbit de mine şi de oameni, de tot ce mă incinta odinioară, cu un sentiment neurastenizant de rupere din viaţă şi de lunecare în clisă, de afundare sau de rostogolire.

Ivan îmi era mai necesar ca oricând.

Pe Fana o ocolisem voit, ca să rămân cât mai departe de ispită, până mi-o spune rusul dacă mai pot ori nu să scap din impas.

Ivan, tulburat cum era şi stăpânit de vraja de departe, n-a mai fost în stare să mă asculte şi mai ales să-mi dea un sfat, dar întâlnisem în el şi în atmosfera caldă şi prietenoasă a casei de scânduri, urme sau numai ecouri sufleteşti din copilăria ce trecuse atât de repede şi mă lăsase aşa de dezarmat în faţa vieţii.

Mai mult, în durerea lui îmi recunoscusem începutul meu de suferinţă. Mă apropiase şi mă lega de Ivan tot ce mă gonise de lângă Fana.

— Tu, Fano, nu-mi mai eşti prietenă! Mă doare că-ţi spun, dar aşa este. Poate-mi eşti ceva mai mult. Uneori, presimt şi în tine un animai la pândă. Alteori sunt convins că, prin tine, pot cuceri o fericire aşa de mare, că mi se face frică şi tremur, fiindcă nu ştiu cum s-o primesc. Îmi dau seama că se petrece, în noi şi cu noi, ceva neînţeles. Mi-eşti dragă, Fano, dar mi-eşti dragă altfel acum. Când eram lingă tine, altădată, parcă îmi creşteau aripi. Astăzi, când mă gândesc numai, la piciorul sau ,a umerii tăi, mă înfior – mă simt bolnav...

Fana nu a râs, cum mă aşteptam şi nici nu s-a mirat că şovăi, ca un laş, în faţa unei taine pe care numai cei slabi nu pot s-o dezlege singuri. Mă înşelasem dacă văzusem în ea o uşuratică stăpânită numai de pofta cărnii. Fata se gândise bine la ce face. Nu dormise, ca mine, nopţi în şir, chinuită de întrebări şi încercase să înăbuşe dorinţa. Lupta, însă, era de la început pierdută. Istovită, cu nervii biciuiţi şi convinsă că orice nouă tentativă de împotrivire, în faţa unei porunci mai presus de voinţa şi de puterea ei de rezistenţă, ar încurca-o şi mai rău în plasa în care trebuia să cadă, cu anii ei puţini şi pentru împlinirea unui destin necruţător, Fana închisese ochii şi se lăsase furată de vârtej. Nu se gândise ce va fi, în urmă – spre ce liman înflorit sau spre ce nouă fericire o duc paşii. Fata m-a convins că e mai multă cumințenie în nebunia ce o îndemna să se arunce în viitoare, fără să se întrebe dacă va Pierde sau va câştiga totul, decât în prudenţa cu care mă încăpăţânam să ocolesc sau, cel puţin, să amân ceea ce trebuia, oricum, să se întâmple. Speram să găsesc din nou, în cuvântul lui Ivan, o încurajare, un îndemn la luptă cu tot ce era în noi foame şi flacără? Rusul trăise o poveste la fel şi-mi răspunsese, fără să-l întreb sau să presimtă ce clocot se stârnise în sufletul meu, prin fuga la Constanţa. Sfatul ce mi-l dăduse era destul de limpede: să mă supun destinului ce ne împletise sufletele şi să cânt, convins că – la capătul drumului – o să ne aştepte o reînviere, din moment ce dragostea, cum mă asigurase el, pune şi în moarte un

sâmbure de viață.

Făcusem o minune, prin iubire: Puica se însănătoșise. Ivan, tot prin iubire, trezise în Maro un sentiment, poate un adevăr nou – oricum, un alt izvor de tinerețe sălbatică și biruitoare. Dragostea, de asemenea, schimbase lacrima Fofoloancăi în cântec și îl ajutase pe Rel să îndure chinurile de pe maidanul cu basculă și să moară frumos, ca într-o poveste de iarnă. Toată mahalaua cu nume rușinos era stăpânită de pofte, de la nerușinările din soborul țațelor la ceremonialul erotic văzut în casa simigiului și la frământările lui Ivan la căsnicia nesigură a unor tineri cu sufletul încă ușor încrezător în minuni. Țiganii, în cărămidarii și prin gropile de gunoi, trăiau un destin tot așa de sălbatic.

Nimeni nu poruncește vieții și nu scapă de dragoste, cum nu scăpăm de moarte.

Copilăria ni se păruse fermecătoare pentru că o trăisem așa cum o simțisem, fără întrebări și fără șovăieli.

Acum nu mai eram copii.

Luminoasă, ca în visul lui Rel sau scârnavă, ca în destinul țigăncii, dragostea ce ne îmbolnăvise și ne furase somnul și liniștea ne va duce, oricum, mai departe – dincolo de porțile ce ne închiseseră orizonturile și ne furau lumina soarelui.

— Fano, cum poate fi dragoste în tot ce simțim acum, în dorința de sfâșiere, în pânda și în dușmănia cu care ne urmărim fiecare mișcare – când suntem singuri – gata să ne rupem țoalele ori cămașa de pe noi și să ne rostogolim, dezgoliți, în iarbă sau în praful drumului?

Asta o s-o știm mai târziu, după ce ne vom dezmetici – dacă ne va fi dat, vreodată, să aflăm ce mână nevăzută a împins-o pe Safta spre moarte, de ce s-a sfârșit Oița ca

un cântec – cu ce rost – și la ce-i bună suferința pe care a îndurat-o Ivan și o îndură, în beciurile tribunalului, Gore și Paler, alături de toți amanții țigăncii.

— Acum, Puișor, nu ne rămâne decât să închidem ochii și să ne lăsăm furați de vâltoare. Vom fi duși, ca Ivan, spre viață sau moarte, puțin îmi pasă, dar în nesiguranța și în chinul de azi e sigur că nu mai putem rămâne.

Viața nu mai avea niciun preț în fața adolescentului ce văzuse atâția oameni rupți în bucăți de transmisiuni sau mutilați de tren, pentru câțiva gologani ce nu le astâmpăra setea și foamea, iar moartea nu-l speriase niciodată.

Dar între viață și moarte se ridicase taina nouă, ca o plasă de păianjen în care sufletul Fanei se lăsase prins fără împotrivire.

Sufletul cu dragostea mea de totdeauna, curată și învăluitoare...

CAPITOLUL XV

UNDE NE DUC PAȘII, UNDE GÂNDURILE

Tănăsică se întorsese la robia lui de la birt. Vânătăile de pe figură nu-i trecuseră iar picioarele nu i se dezumflau. Când încerca să fugă, șchiopăta. Tinca era sigură că i-a rămas vătămătura în oase, de când îl bătuse comisarul. Se schimbase ceva și în sluga ofticosului cu catastiv. Râsul lui de flăcău clăpăug, cu gura despicată până la urechi, era trist acum, sfielnic, speriat parcă – oricum, lipsit de voioșia de altădată. Noaptea, după ce adormea stăpânul și se culcau ceilalți doi tovarăși de muncă, Tănăsică se strecura afară, ca o umbră. Se ghemuia lingă zid, pe maidanul cu basculă și se uita în gol, nemișcat, ore întregi. Dacă manevra un tren de marfă pe una din liniile triajului, sluga de la birt își astupa urechile și se legăna, cu o strâmbătură de durere pe figură, ca și cum fluieratul locomotivei i-ar fi sfredelit creierii.

Salomia se interesase de soarta lui Gore, ca să știe ce să facă, la toamnă, cu odaia și sala în care rămăseseră boarfele țigăncii, dar nu primise un răspuns lămurit. Se zvonise că o să fie proces mare. Alții aflaseră, de la un ușier al

tribunalului sau de la un cumătru gardist, învățat să asculte pe la ușile celor mari, că Gore și turnătorul au să fie puși cât de curând în libertate, deoarece nu se găsise nicio dovadă că ei ar fi omorât-o sau ar fi pus la cale asasinarea țigăncii. Pompilică scăpase ușor de procuror iar domnul Stârcu era, de asemeni, liber. O vecină îl văzuse la gară, ceva mai slab, dar tot în uniformă. Nimeni nu se mai îndoia, în mahala, că o să-i vină rândul și lui Paler să se bucure de soare și de sfânta libertate. Gore o să mai rămână o săptămână la închisoare, ca să nu râdă jurnalele de procuror că-i incapabil și lasă ucigașii nepedepsiți. Firește că, după ce s-o întoarce hamalul acasă, turnătorul n-o să mai stea la el în gazdă. Gore o să se mute pe altă stradă, poate în altă mahala, să nu-i mai aducă nimeni și nimic aminte de Safta și de viața lui de până atunci.

Se șoptise, în sobor, că Salomia găsise chiriașă, în locul lui, pe o văduvă mărunțică și liniștită, de pe Filantropia. Băiatul ei, un slăbănog fără meserie și fără rost în lume, nu venea acasă cu săptămânile. Nu se știa de ce și pe unde umblă. Amin, că așa îl chema pe fecior, apărea în prag pe neașteptate.

— Cum o duci, mamă?

— Bine, maică, sănătoasă.

— Păi... atunci să ne vedem cu bine.

Altceva nu mai aveau de vorbit și Amin pleca, misterios cum venise, ca să reapară peste alte câteva săptămâni, tot așa de scump la vorbă.

Tinca se bucura.

— Bine că ne mai vine o prietenă, soro, că de nebuna scăparăm! Dacă-i singură, las' c-o punem noi repede la respect.

Pascu avea un motiv de îngrijorare.

— Scârba de Mădălina! Să vezi că bagă intrigi și ne-o face dușmancă! Ai uitat că tot așa a făcut și cu țiganca?

Oloaga se supăra.

— Fugi că ești bătrân și prost! Am eu grijă să i-o iau înainte spălătoresei...

Soborul era preocupat de altă problemă, mult mai serioasă: cine o să se mute în locul simigiului? Salomia se jurase că nu mai primește grec în casă și mai ales covrigar, să-i căptușească zidurile cu șoareci și cu gândaci roșii. Ofticosul cu catastiv, care sta de zece ani în prăvălioara cu șopron, se jurase de asemeni, pe cinste, că nu are nici un motiv să renunțe la un vad bun și la o casă cu noroc – mai ales că, în fosta locuință a lui Tino, nu era bucătărie și nu ar fi avut unde să-și culce slugile.

— Pe lângă asta – îi șoptise birtașul într-o seară, unui mușteriu fără cont în catastiv – să știi de la mine că aia-i casă, blestemată. Tino, cât a trăit acolo, a dus o viață de câine, ca să nu mai vorbim de alt chiriaș, alvițarul spânzurat de necaz că i-a fugit turcoaica, mult mai tânără ca el, cu un țigan spoitor. Nu mă mut să mă pici cu ceară...

Salomia nu-i vorbise ofticosului cu catastiv și nici nu se gândise să treacă birtul în locul simigeriei. Fane o asigurase că n-o să mai găsească alt prost să-i plătească, pentru o prăvălioară și trei odăițe întunecoase și umede, o chirie așa de mare. Zvonul pornise de la o cumătră sigură că, în casa cu nebuni, n-o să mai rămână, urmă din viața de altădată. După o săptămână, însă, soborul a aflat o veste mult mai impresionantă: ibovnica pușcăriașului frumos din Cotroceni refuzase să închirieze fosta simigerie unui

cârciumar din Obor, dispus să facă reparații, cu banii lui, în încăperi și la fațadă și să-i ofere proprietăresei, anual, o chirie de două ori mai mare sau parte la câștig – cum i-o place.

Salomia, se vede, nu mai era dornică săi facă afaceri și mai ales cu un negustor ce ne amenința o liniște câștigată după atâta vreme de zbucium și nu fără sacrificii.

— Cârciumă, jupâne – ar fi răspuns ea –, înseamnă gălăgie, cântece și scandaluri, adică balamuc! Sunt sătulă! Mă lipsesc de bani. Mai bine dau de la mine, numai să mă lași în pace. Păstrez prăvălia pentru Ivan, să-i fac atelier, dacă s-o întoarce de la Constanța cu Maro sau o las goală, până-n vecii vecilor...

Fane, așadar, nu renunțase la visul lui. Mai spera să-l vadă pe gospodin meșter cu ucenici și comenzi, cu firmă și rost gospodăresc. Ivan, însă, plecase de opt zile și nu ne dăduse niciun semn de viață. Nevestele din mahala aflaseră – nu ar fi fost nimeni în stare să spună cum și de unde știau – că rusul fusese surprins dând târcoale, în fiecare noapte, pe lângă noua locuință a grecoaicei. Tino le poruncise ilfovenilor să stea la pândă. Prins tocmai când încerca să intre în casă, peste Maro, Ivan a fost legat într-un sac și aruncat în mare.

— Nici azi – ofta Puișor, oprit în fața casei de scânduri – nici azi nu s-a întors gospodin. Păcat, ar fi mare păcat...

Puica și Fana erau tot așa de triste.

— S-a dus gospodin, i-a mâncat Tino coliva...

Mă supăram și plecam de la masă.

— Asta nu se poate, Puico, iar tu, Fano, ești o proastă și o nebună dacă mai cobești.

Strigam, lovind cu piciorul în podele, încăpățânat.

— Ivan n-a murit, nu poate să moară! Ilfovenii nu-s ucigași iar Tino singur nu poate să-i facă nimic, că-l apară Maro...

Dar, în ciuda încăpățânării mele, zvonul acesta rău, cobitor, se răspândise în mahala.

Nevestele tinere suspinau, cu gândul la un Ivan frumos și voinic, ce ar fi putut să le frângă mijlocul într-o îmbrățișare de neuitat, dacă nu s-ar fi lăsat furat de vraja unui diavol de femeie cu suflet sterp.

Salomia a venit într-o zi, cu Fane, să vadă cum lăsase Tino prăvălia și ce reparațiuni ar fi de făcut. Când a dat cu ochii de casa de scânduri, puşcăriaşul frumos din Cotroceni a tresărit și-a înclinat capul, trist – parcă s-ar fi aflat în fața unui mormânt. Proprietara a încercat să spună ceva, poate o glumă, să-și înșele îndoiosarea, dar surâsul a fluturat ușor, șters, mai mult o părere iar cuvântul n-a mai fost articulat.

— Rău am făcut – a șoptit Fane, numai pentru ibovnică – rău am făcut că l-am lăsat să plece după sălbăticiunea de la Candia...

Salomia a întors repede capul, să nu-i vadă nimeni ochii ori să nu-i surprindă tremurul buzelor și s-a urcat în trăsura ce o aștepta la poartă.

Puișor ne-a vorbit într-o seară, despre gospodin, cu părerea de rău pe care o simți când dezgropi o amintire cu un mort. Mama nu se îndoia că rusul trăise ca un sfânt și se mira că nu se îndurase Dumnezeu de el, să-i dea o moarte liniștită, creștinească, așa cum merita o ființă ce nu-i făcuse nimănui un rău, cu sau fără știință. Mai mult, într-o zi am găsit-o pe Puica stând de vorbă cu Tinca și Pascu. Pricoliciul aproba, din toată inima, gândul pios al femeilor.

— Să mai așteptăm până sâmbătă, vecină, când se împlinesc două săptămâni de la plecare și daca nu s-o întoarce până atunci, e sigur că i-au făcut de petrecanie și punem mină de la mână, pentru o colivă – că a fost, săracu Ivan, creștin ca noi și nu mai are pe altcineva pe lume, să-i țină rostul morții și al pomenilor.

Ascultasem tăcut, cu un început de șovăială în convingerea cu care luptasem, până atunci, împotriva gurilor rele din mahala și din casa cu nebuni. Rămăsesem singur, cu nervii răsuciți de nerăbdare și credința în întoarcerea lui Ivan clătinată, clipă după clipă, de o tăcere – din partea lui – în adevăr prevestitoare. Zilele trecuseră egale, opt și în urmă zece, toate fără niciun semn de viață, fără chiotul de izbândă așteptat cu atâta încredere, la început.

Femeile, poate, aveau dreptate.

Vedeam Constanța, în gând, ca un oraș al vrăjilor, cu capcane întinse la fiecare pas. Tino era slab, dar răzbunător iar ilfovenii îl ascultau orbește. Maro îi spusese lui Ivan că-l iubește și o să-l aștepte, numai așa, ca să-l atragă în cursă. Dar, mă întrebam, la ce putea să-i folosească frumoasei din Candia moartea unui suflet ce o binecuvântase și i se robise pentru totdeauna? Crima ar fi fost de neînțeles, odioasă. Numai neînfricoșatul și atotstăpânitorul Eros – bănuit la pândă și flămând, în fiecare înfiorare a cărnii și în beția din privirile Fanei, de câte ori eram aproape și stăpâniți de același gând robitor – ar fi putut să râdă de iubirea nouă a idolului de pe malul mării și să sfărâme, sub copita lui de țap, o inimă uitată în cenușa rugului. Așa se sfârșesc toate întâmplările cu dragoste. Rămân amintirile, în urmă, și un cântec ce nu va fi uitat:

Marusia, care plângi și mă aștepți,
Nu te mai gândi la mine, surioară.
Dragostea vine de la Dumnezeu
Și sfântul cu barbă nu mă iartă –
Cum nu mă iartă țarul hain...
Marusia, sunt mort pentru tine, frumoaso...

Ivan cânta în mine și în lacrima lunecată pe obraz.

Mama, tristă că iar plâng ușor și pentru întâmplări din viața oamenilor cumsecade, prea adânci să le poată pătrunde gândul meu fraged, m-a mângâiat și a vrut să mă convingă, bună în cuvântul ei domol și cald, că orice zbucium omenesc e de prisos în fața morții. Ea nu are suflet ca noi, să se înduioșeze de suferința pe care o lasă în urmă și – cu atât mai puțin – de suspinul unui copil. Morții nu ne mai aud plânsul iar revolta noastră nu-i mai întoarce din morminte. Mai bine să-i lăsăm să doarmă, cuminți și scăpați de toate nevoile și nefericirile.

Viața e un popas în durere. Intri pe o ușă, treci prin flăcări, să ardă toată ticăloșenia, ieși pe altă ușă și faci primul pas în paradisul din icoană.

Paradisul...

Toate, nimicuri și tot așa de goale ca și poveștile cu îngeri și cu învierea de sub cruci și din gura leilor ajunși până în cerul zugrăvit de meșterii adunați pe un munte sfânt, în umbra evlavioasă a chiparoșilor și în tăcerea misterioasă a mănăstirilor.

Numai inima furnicilor și sufletele firave ale mărăcinilor de pe maidane mai păstrau, poate, în spaima lor mută de pasul uriaș al trecătorului și de ploile reci ale

toamnelor, o fărâmă din credința pe care Dumnezeu, ascuns în gheara Gașperiței, o sugrumase în mine.

— Ivan n-a murit, nu vreau să moară Ivan!

O dată cu el ar fi însemnat să îngrop copilăria retrăită în casa de scânduri, cu toate bucuriile și elanurile de odinioară și prietenia ce-mi mai rămăsese, după plecarea ilfovenilor, să mă dezmierde cu surâsul ei fără umbră, să mă apere cu sfatul și să mă păstreze neclintit, în fața încercărilor mari și mici, prin încrederea ce mi-o inspira.

Am plâns, ticălos și slab, în mijlocul femeilor și mi-am țipat gândul, ca în fața unui zid al nenorocirilor.

— Nu înțelegeți că, dacă moarte Ivan, eu rămân pustiu, neputincios, singur, fără sprijin, și fără nicio credință în oameni, în viață, în fericire și noroc, în dragoste? Ar însemna să rătăcesc printre voi ca un mort întârziat sau ca Fofoloanca, prostit, nebun, sălbatic și înalt ca o tulpină de cucută...

Puișor, mai înțelept ca Tinca, a recunoscut că prietenia e un dar de sus și o dovadă că Dumnezeu poate trăi în om. Fiecare muritor luptă cu necazurile și le împarte cu nevasta, cu copiii și uneori cu rudele. Dar fratele lui Isus pe pământ mai are îndoieli ce-i îmbolnăvesc sufletul, gânduri ce nu pot fi spuse oricui, planuri pe care nu le poate înfăptui singur și nemulțumiri așa de mari, câteodată, că nu mai vrea să întunece, cu ele, bucuria puțină a celor de acasă. Când nu le mai poate păstra în el, ca pe niște otrăvuri ce se răspândesc – încetul cu încetul – în sânge, omul începe să se simtă singur și caută un duhovnic, să-l asculte, să-l încurajeze și să-i păstreze tainele. Spovedania, de la o inimă la alta, duce la cunoaștere și prin ea la înfrățire. Te descarc de povara ce o

purtai în tine iar cuvântul bun de înțelegere ce te întâmpină ori sfatul spus cu toată dragostea de care suntem capabili, te ajută să lupți, să-ți recapeți încrederea în tine și în viață, să te vezi mai mare și mai puternic. Nu te mai simți singur, într-o lume de scârnăvii și nu te mai scutură frigul de cavou al pustiului tău lăuntric.

— Am mai spus și vă rog să mă credeți: prin fiecare prieten ne vorbește și ne ascultă Dumnezeu! Câinii, după ce-i apropiem de noi și-i învățăm ce-i prietenia, nu mai urlă la lună.

Fără îndoială că, alături de Lică Păun, Ivan ne-a fost, în adevăr, un mare prieten. Vom fi datori să-l plângem, când o muri. Abia atunci o să ne dăm seama ce comoară de om și ce tovarăș am pierdut. Acum, însă, nu avem niciun motiv de întristare. Femeile au fost nebune, dacă s-au sfătuit să adune bani pentru pomana de la sfârșitul săptămânii iar eu un prost, că am plâns fără rost. Puișor se întrista, venind de la fabrică și oprit în fața casei de scânduri, că nu-l vede și nu-i aude glasul. Dar asta nu însemna că îl crede mort. Un dragon de bărbat ca Ivan nu se lasă ucis așa de ușor. Socotisem să vină mai curând, pentru că niciunul din noi nu se gândise, că o femeie ca Maro nu se încântă cu o smochină ori un șir de mărgele și nu se lasă furată cu ușurință, mai ales de sub ochii ageri ai ilfovenilor. Pânda cere răbdare iar isprava pentru care plecase rusul nu se poate face fără pierdere de timp. Mai ușor furi oul de sub cloșcă decât s-o smulgi pe Maro de lângă Tino. Constanța e mare. Cauți un om și mai ales un nou venit, cum ai căuta un ac în carul cu fin. Pe lângă asta, în astfel de împrejurări întâmpini întotdeauna greutăți la care nu te aștepți. Lași să treacă nopțile fără să dormi și zilele fără să le numeri, stăpânit numai de ținta urmărită. Mai ales că

Ivan și-a pus în gând s-o fure pe Maro, fără vărsare de sânge, fără scandal și fără vorbă, fără să-l simtă cineva măcar. Rusul și-o fi adus aminte de noi, printre picături, dar e sigur că n-a avut prin cine și cum să ne trimită o veste bună. Mai bine să nu mai cobim, plângându-l ca pe un mort sau gândindu-ne la pomeni. Să avem încredere în steaua lui norocoasă și să-l așteptăm: o săptămână, o lună, un an – până s-o întoarce...

CAPITOLUL XVI

PUICA ERA SUFLET CĂLĂTOR

Mama se dăduse jos din pat, convinsă că a scăpat de moarte. Mă asigura că, peste câteva săptămâni, o să se îmbujoreze ca Fana şi atunci boala n-o să mai aibă nicio putere. Are să cheme o paparudă, să-i dea un gologan şi s-o ia la goană, prin spărtura gardului, pe maidanul cu basculă. „Fugi baragladină – o să-i strige Puica –, fugi cu boală cu tot, pe pustii locuri"...

Până una alta, mama umbla în baston, ţinându-se cu mâna liberă de scaune, de pereţi şi de masă. O aşezam lângă mine, obosită, abia răsuflând, după ce încerca să spele o linguriţă sau să ridice coşul cu legume pe masă şi o întrebam ce să fac. Mă deprinsesem să împart carnea, s-o curăţ de pieliţe şi s-o toc, să aşez mâncările iar tata se împăcase, în cele din urmă, cu rântaşurile mele arse şi cu ciorbele, uneori nesărate, alteori potroacă. Acum lucram mai sigur şi cu mai multă tragere de inimă. Mama sta lângă mine şi nu mă lăsa să fac nicio poznă. Tresăream din când în când,

lovit cu lingura de lemn după ceafa, dar asta nu avea nicio importanţă. Trebuia să învăţ că un bucătar ce se respectă nu aruncă un bolovan de sare într-o crăticioară de mâncare şi nici nu-şi şterge mâna murdară pe cămaşă.

— Pardon, că nu mai fac...

— Tocmai d-aia te-am pleznit – ca să nu mai faci altă dată...

Nu uitam să răspund, tot cu voie bună:

— Am înţeles, să trăiţi, jupâne...

Răspunsurile le dam în legătură cu jocul pe care-l repetam, imitând – numai ca s-o distrez pe mama şi s-o văd o clipă cu figura surâzătoare – cum sta Tănăsică înclinat în faţa ofticosului cu catastiv, când îi da o poruncă sau cum alergau Varlam şi Criste printre mese, cu străchinile de ciorbă pe tavă şi cu sferturile de pline în braţe. Mădălina spălătoreasă, bocănind cu piciorul de lemn pe caldarâm, nu era uitată şi – cu atât mai puţin – meşterul ungur, spelb şi prost de cite ori articula un cuvânt românesc. Născocisem, ca în săptămânile când fusese pironită în pat de boală, fel de fel de giumbuşlucuri, numai ca s-o înveselesc pe mama şi nu şovăiam, când niciuna din aceste mici drăcovenii de copil trist nu o scăpa de îngândurare, să mă fac că mă împiedic, să mă dau peste cap în cădere şi să mă lovesc, cum se întâmpla, de scaune sau de maşina de gătit, de un picior al mesei, sau de perete.

Vânătăile nu mă impresionau iar durerea simţită, cu fiecare lovitură, mi se părea o mângâiere dacă Puica se îndura să se uite la mine şi să îngâne, cu glasul ei mic, în care era şi alintare, şi recunoştinţă:

— Dragul mamei, mic şi nebun şi drag, cuminte şi harnic ca o fetiţă, ce mult îi place lui să mă vadă râzând!...

Asta era, în adevăr, pentru mine, cea mai mare fericire visată atunci.

Puica mă înșela, silindu-se să pară veselă. Mult mai târziu am înțeles că surâsul o doare. Tristețea era în ea, ca viermele în fruct, ca dorul de odihnă în moarte, al sinucigașului.

— Toamna e o femeie ce oftează ca mania – îi spusesem odată Fanei, privind cum plutesc frunzele veștede pe apă – toamna și mama sunt surori gemene...

Boala o învățase pe Puica să ne mintă, să ne ascundă gândurile și – mai cu seamă – presimțirile. Ne asigura că se simte bine și în putere, dar nu era în stare să se ridice singură de pe scaun. Nu voia să ne întristeze sau se încăpățâna să nu se lase învinsă de sentimentul acela de panică și sfâșiere, caracteristic bolnavilor ce au înțeles că nu mai au nimic de așteptat.

— Ai călduri, mamă...

— Ți se pare! Mă simt foarte bine...

Niciodată, însă, nu mă lăsa s-o prind de mână să-i ating tâmplele.

Adevărul a fost spus, totuși, într-o după-amiază de sărbătoare. Mama se sculase bine dispusă, se spălase și se pieptănase frumos, ca în zilele bune de odinioară și ne zâmbise, fericită că poate să se plimbe prin casă fără sa se clatine sau să se sprijine în baston. Mă uitam la ea, ca la o minune, cu ochii plini de lacrimi și de soare. Puișor, tot așa de fericit, a avut o propunere primită cu entuziasm: după masă, ne îmbrăcăm cu hainele de zile mari, păstrate în garderob ca niște odoare și mergem în vizită la Lică Păun și la tovarășul Graur, să le mulțumim pentru binele ce ni l-au făcut și să-i invităm, în semn de recunoștință, să mâncăm

seara împreună, undeva în oraș, într-o grădină de vară, cu fripturi în sânge și cu vin cum era vinul atunci.

Timpul, până la prânz, a trecut repede.

Tata a plecat la bărbier și s-a întors întinerit, cu părul strălucitor. Puica ne-a pregătit cămăși curate și a scos hainele, să le avem la îndemână. Mă uitam încântat, uimit, mic și prostit în fața unor podoabe așa de prețioase, la bluza albă de marinar, cu guleraș albastru și la pantalonii negri și lungi, neîmbrăcați încă. Numai bluza o încercasem, la negustor, când mi-o cumpărase tata, dar nu știam cum îmi vine, pentru că sărăcia de hăinar nu avea oglindă în magazin. Nu mă îndoiam că o să-mi stea bine și că pantalonii lungi o să mă facă mai înalt – adevărat băiat mare și capabil să intre ucenic la un atelier sau într-o fabrică.

Fana o să mă vadă și o să mă admire, cu siguranța, dar o să fie și tristețe în bucuria ei de soră bună.

— Vezi, Puișor – o să-mi spună ea, suspinat – eu tot goală ca o servitoare am rămas...

Acum când mi s-a părut ca nu mai sunt un desculț orașului deoarece păstram în garderob o bluza cu guleraș albastru de cârpă și niște pantaloni croiți dintr-un postav prost, mototoliți, deși nu-i îmbrăcasem încă, am înțeles – mai bine ca oricând – ce puțin îi trebuie unui netrebnic din mahalaua cu nume rușinos ca să fie fericit și cu ce fleacuri poate fi mințită viața de trudă și de renunțări a oricăruia din noi.

Puișor se bucura că e liber să plece, cu nevasta și cu băiatul lui, la un prieten, iar mama, care nu visase altceva decât să fie sănătoasă, ca să ne poată îngriji, ar fi fost în stare să-i cânte cerului ce se îndurase de rugăciunile ei, toate osanalele. Mi-a venit să-mi sfâșii hainele de marinar și să

le calc în picioare ori să le arunc la gunoi și să strig spre icoană și spre oameni, spre toată mizeria din mahalale și întunericul din suflete:

— Asta e noroc, asta e mila sfinților și răsplata muncii, pentru mulțumirea asta ticăloasă de furnici ne canonim și ne istovim? Doamne, în care mai crede Puica și Maică Precistă, din biserica dintre bordeie, ce batjocură îmi umple inima, ca o coptură și ce dezgust de voi și de mine, de tot și de toate, mă cutremură...

Mama m-a văzut palid, cu pumnii strânși și ochii întunecați și-a priceput că iar se petrece ceva în mine.

Poate mi-a înțeles gândul.

A îngânat, clătinând capul: „da, da, Puișor, asta e și nimic alta"... – și m-a rugat să fiu cuminte, să nu-l întristez pe tata, tocmai atunci, cu o lacrimă sau un cuvânt ce nu ar îi însemnat nimic sau aproape nimic. Avea dreptate. Ar fi fost o cruzime să le risipesc și fărâma aceea de veselie. Trebuia să tac, să mă prefac. Am simțit cum tremură lacrima în mine și cade, până în inimă, grea. Am început să râd și să bat din palme, m-am dat peste cap la picioarele lui Puișor, am sărit spre oglindă și am scos limba, mi-am aruncat broboada pe umeri și am umblat în patru labe, mormăind ca un urs.

Surprins că are un copil așa de năzdrăvan, tata a râs cu poftă și mi-a promis că, la prima leafă, îmi dă cinci parale, să-mi cumpăr o înghețată de la Ali. Recunoscător, am mai făcut două tumbe și i-am sărutat mâna, dar mi-a fost imposibil să mai suport masca și am fugit afară, să mă ascund între cucutele de pe maidanul cu basculă și să plâng singur, neștiut, cu fața întoarsă spre soare.

— Doamne, în care mai crede mama și Maică Precistă, stăpână în biserica dintre bordeie – dacă și asta e viață...

Puica, după masă, a avut grijă, mai întâi, de mine și de tata. Ne-a ajutat, cu sfatul și cu mâna ei osoasă și fierbinte, să ne gătim, atentă la cel mai mic amănunt și pătrunsă de solemnitatea momentului. După ce l-a convins pe tata că gulerul tare cere o anumită atitudine a capului, ca să nu supere și să nu se strâmbe cravata și m-a rugat să port bereta pe creștetul capului, ca marinarii olandezi din pozele lui Ivan, mama ne-a poftit afară, să ne plimbăm prin curte sau pe stradă, până s-o îmbrăca – sigur, în cinci minute – cu rochia de atlaz.

Nimeni, pe sub roșcovii sălbatici. Pustiu, de la bariera Regiei până la podul gării. Soare mult și liniște, cald ca în orice după-amiază de vară din mahalaua cu nume rușinos. Mă furase gândul spre maidane. Mi s-a părut că-mi șoptește cineva, ca o chemare: „acum, la stăvilar, e apa minunată de scăldat iar Fana ar despica aerul mai sprintenă ca niciodată". Unde-o fi fost ispita cu ochi în migdală, de nu m-a văzut trecând prin curte? Așteptam să-mi iasă în cale zâmbitoare, să mă admire de departe ori să-și lunece palma ușor, ca o mângâiere, pe gulerașul meu albastru, ca să-i pot spune încă o dată că, din prima leafă primită la toamnă, am s-o îmbrac ca pe-o domnișoară din oraș.

Sigur că m-a zărit, dar i-a fost rușine să-mi apară în față desculță și îmbrăcată prost, ca o slugă a nimănui.

Fana a fost proastă, dacă a crezut că o bluză albă, strânsă cu elastic pe mijloc și o beretă cu panglica fluturată în vânt, au putut să mă schimbe.

Atunci, dacă ar fi fost lângă mine, s-ar fi convins ce preț putem pune pe o haină ce nu ne îmbracă și încălzește sufletul. Mult mai fericit eram, când umblam cu praștia după vrăbii, liber și nepăsător în cămașa mea în culori

lipovenești, desfăcută larg la gât, decât în clipa aceea amară, când începusem să văd și să înțeleg pe ce minciună, în adevăr, tristă și goală, ni se reazemă viața.

Haina albastră a tâmplarilor mecanici, cu guler soldățesc și mânecuțe de piele, mi-ar fi stat de minune. Numai ea mi-ar fi dat curaj să intru în fabrica de mobilă din spatele casei cu nebuni, să dau drumul la toate mașinile de tăiat și fasonat lemnul și eliberat – în zgomotul asurzitor de alămuri și transmisiuni, ce mi-ar fi amuțit și încurcat toate gândurile – să mă înjug la muncă până voi simți ultima licărire de viață stinsă în mine. Nu mai visam, în ceasul acela înăbușitor de vară și nu mai așteptam nimic. Totul mi s-a părut fără rost, ridicol, să plângi în hohote de haz amar și să râzi cu lacrimi, ca în fața unei pocitanii cu suflet de înger.

Puișor, blestematul ce o visa în fiecare noapte pe Fana, goală și plină de neastâmpăr în brațele ce o înlănțuiau strâns, până la sufocare, se plimba acum serios ca un țârcovnic în haine de copil și aștepta să fie dus de mână în oraș, ca o odraslă cu capul încă plin de amintiri din leagăn, cu brațele plăpânde de păpușă și cu gura rumenă de sugaci...

— Nu trage bereta pe-o sprinceană, că se supără mama.

Asta era tot: nu trage bereta pe-o sprinceană, stai strâmb și umblă ca un maimuțoi încorsetat, că altminteri se supără cârpa de pe tine...

Tramvaiul cu un cal pleca din fața fabricii de bere și trecerea pe lângă pompa de apă, spre centru – cutioară galbenă plină de pasageri veseli că au o clipă de răgaz, să se plimbe, să cunoască orașul, să se bucure de alte priveliști. La noapte, cine știe când, se vor întoarce acasă obosiți dar mulțumiți, cu alte imagini în amintire, poate cu un nou

îndemn de muncă. Oameni tot așa de săraci ca mine și ca Fana, dar liberi să evadeze, o dată pe săptămână, din casa lor umedă, din mahalaua lor cu orizonturile sfâșiate de furnale și de acoperișuri de fabrică.

Seara, mai cu seamă, când mă simțeam mai singur în liniște și întuneric, mă uitam ore întregi, fără gând, prostit, la tramvaiul cu un cal. Venea dinspre cazărmi și de mai departe – prin oraș și tocmai de la Filaret – încărcat cu tineri îndrăgostiți și copii gălăgioși, să-i lase la poartă și să aștepte, în stație, alți dornici de libertate, de evadare din decorul fumuriu, sufocant, al mahalalei cu nume rușinos. Numai eu nu plecam, numai pentru mine nu venea un vagon cu clopoțel și cu frână, cu bănci lustruite și felinar verde...

Trăiam, în sfârșit, ziua mult așteptată. Tata păstrase surpriza anume pentru ceasul acesta de împlinire a dorințelor. Fără îndoială că Lică Păun locuia aproape de noi, așa că vom merge pe jos. De la el la tovarășul Graur nu era, de asemenea, prea departe. Plecând de la doctor, însă, ne vom urca în primul tramvai și n-o să ne dăm jos până la Gramont, adică la doi pași de gara Filaret. Puișor precizase unde era strada Gramont, ca să-mi dau seama ce mare distanță o să ne plimbăm în vagonul galben, cu frână și clopot. Acolo, lângă Gramont, vom găsi o grădină de vară cu fel de fel de fripturi și de băuturi, după obrazul și punga fiecărui client venit de acasă cu gust de petrecere.

Mama întârzia. Ne plimbasem în soare și praf, așteptasem la poartă, numărasem câți pași sunt de la noi și până la turnătorie și ne întorsesem din nou la poartă, siguri că o s-o găsim în gang, zâmbitoare și întinerită în rochia ei de atlaz, pe care nu o mai îmbrăcase de aproape un an. Dar Puica nu era în gang și nici în curte. Mirat, tata s-a uitat la

ceas. Trecuseră, de când ieșisem noi din casa, trei sferturi de oră. Nerăbdător să plec, cu o clipă mai devreme, spre orașul mare și ademenitor, l-am lăsat pe Puișor sub șopronul birtului economic și am intrat în casă, să-i spun mamei că se „topiseră", de mult, cele cinci minute de grație. Tata mă învățase să-i strig de la ușă: „dă zor, Puică dragă, că se duc tramvaiele să se culce, până te faci matale frumoasă" sau altceva, oricum un cuvânt de haz, să-i mai însenineze figura.

Când am trecut pragul, însă, gluma mi-a murit pe buze.

Mama se prăbușise pe, un scaun, în fața oglinzii și plângea. Rochia de atlaz, o fustă albastră și bluza cu panglici, un bolerou și un jupon cu volănașe – tot ce adunase mai de preț, de ani și ani, în garderob, era acum aruncat la picioarele ei, grămadă. Puica nu mă văzuse intrând. Nu am întrebat-o de ce plânge. Nu mi-a fost greu să ghicesc, pusese rochia de atlaz drag cucoană altceva: dacă când te gătești o îmbrac tata, la fabrică,

Rămasă singură în casă, își pe care o purta întotdeauna cu

— Da, e scumpă și te face cu ea dar mie-mi place pentru semăn cu mama, săraca...

Păstra, într-o cutie lucrată anume de o fotografie de bătrână falnică și voinică, în ciuda anilor ei multi și zbuciumați. Mama, de câte ori umbla prin lucruri, mângâia chipul rămas numai în amintire și în poveste, lipea cartonul de obraz – parcă ar fi așteptat o dezmierdare – și ofta: „mama, săraca – măicuța, care a fost bună și tristă ca mine"...

Adora, în forma și culoarea vestmântului, în bufele mari ale umerilor și în căldura mătăsoasă a atlazului, în jocul lui de lumini și în impresia de curat și apropiat

sufletește, încercată de câte ori își luneca palma pe rochie, făptura și gândul Logofetesei din alte vremuri și era fericită că o poate reînvia, pentru noi, cu fiecare prilej de popas în amintire. Firește că avea s-o poarte cu mai multă plăcere într-o plimbare și la o petrecere în lege – sărbătorire a vieții ce învinsese boala. Dar, pentru întâia oară, i se păruse că rochia de atlaz îi cade strâmb, răsucit, pe corp. Marna s-a privit în oglindă, cu un început de panică în priviri și nu s-a mai recunoscut. Grăbită, a uitat sau n-a avut curajul să se întrebe de ce nu-i vine bine rochia preferată și a încercat să se îmbrace cu fusta și bluza cu panglici. Mânecile, însă, se adunau în cute, răsucit, ca și cum ar fi acoperit două bețe iar betelia era largă. Se cunoșteau, prin cârpa subțire și albastră, cu încheietura petrecută mult peste mijloc, șoldurile fără carne. Așa de rău slăbise? Abia atunci, palidă în fața oglinzii, și-a dat seama că boala făcuse din ea un schelet în care sănătatea n-o să se mai întoarcă, poate, niciodată, și s-a prăbușit pe scaun, plângând.

Am plecat din casă în vârful picioarelor.

Tata mă aștepta la poartă, curios să afle ce face mama, cum primise gluma ce mă învățase să i-o spun și dornic, cum eram și eu cu câteva clipe mai înainte, să plecăm mai repede spre casa lui Lică Păun. Bine dispus, Puișor fluiera, lovind cu vârful bastonului în pietricelele de sub șopronul ofticosului cu catastiv.

— Nu mai mergem la meșterul de la turnătorie și n-o să ne mai plimbăm cu tramvaiul. Puica n-are cu ce să se îmbrace, că toate rochiile îi sunt largi și plânge. Să n-o întrebi și să nu-i spui nimic, că mai rău s-ar întrista. Să ne facem că nu știm de ce plânge, parcă n-ar fi fost vorba să mergem la grădina de vară din Gramont. Hai să ne dezbrăcăm în sală, să scap o dată de bereta asta de papă-lapte...

Puișor a înclinat capul și m-a ascultat, copleșit ca și mine de un sentiment curios de lunecare sigură spre deznodământ. Nu știam ce se va întâmpla, poate nu aveam curaj să ne întrebăm, dar eram siguri că tragedia măruntă din sufletul apărat de lovituri, până atunci, ne stigmatizase. Mută de durere în fața oglinzii, cu degetele uitate în cutele rochiei prea largi, mama și-a dat seama, pentru întâia oară, în ce stare de plâns ajunsese. Voința de a învinge boala, disperarea cu care se prinsese de viață, numai ca să nu ne lase singuri într-o lume de mizerii și de ticăloșenie, o întăriseră în credința că totul se reduce la o simplă slăbiciune și că o să scape ușor, după o săptămână de liniște și de odihnă. Sigură de biruință, în acest ultim refugiu sufletesc, Puica suportase cu stoicism suferința din orele cu febră și de legănare între viață și moarte. Luptase, în ea, o forță din ce în ce mai slabă, în ultimul timp și mai risipită. Simțisem că, de acum încolo, nu mai avem nicio putere – înțelesesem că adevărata nenorocire de aici ne va veni.

Tata se dusese a doua zi la tovarășul Graur, să-i spună ce se întâmplase iar doctorul îl avertizase că bolnavilor ca mama, când nu mai au mult de trăit, li se pare că se însănătoșesc și sunt prinși de un fel de exaltare a vieții. Asta nu-i altceva decât o ultimă zbatere a flăcării, mai înainte de a se stinge. Graur, firește, nu uitase să-l asigure pe Puișor, la despărțire, că sunt împrejurări când știința se poate înșela iar bolnavul, în ciuda prevederilor ei, se face bine – așa că nu avem niciun motiv să ne îngrijorăm, până una alta.

Acum era rândul nostru să fim mințiți. M-am surprins, de câteva ori, îngânând: „dacă avem noroc, Puica se face bine" – dornic să cred orbește în cuvântul acesta gol, în minciuna asta colorată. Adevărul, însă, ne sta în

față, viu, de neînlăturat – țipa în scheletul pe care sufletul mamei, din zi în zi mai înstrăinat de noi și mai desprins din pumnul lui de lut, îl purta clătinat pe lângă ziduri ori îl îngropa, deșirat, în albul mortuar al cearșafului. Începusem să trăim neastâmpărul surd, dar cu atât mai istovitor, din ajunul unei plecări spre un necunoscut ce ne speria privirile și ne înfiora, și tocmai sentimentul acesta de spaimă și de zbatere inutilă sub aripa nevăzută a destinului, ne apropiase de mama cu tot ce era în noi dragoste și voință de sacrificiu.

Munceam ca un salahor, sub ochii ei mari și adânci, mai reci și parcă mai lipsiți de înțelegere pentru strădaniile mele – mai străini. Alături de mine și în ceasurile lui puține de libertate, Puișor era un copil tot așa de supus, fericit că poate, cu o veste bună sau o glumă, s-o fure pe mama, pentru o clipă, din îngândurare. Fără îndoială, că glumele erau căutate și culese ca niște buruieni de leac iar veștile bune erau, toate, minciuni: stăpânul fabricii îl anunțase că-i mărește leafa și-l face șef de atelier – se întâlnise cu cineva de la țară, o rudă, care-i spusese că au să facă proces și vor câștiga, curând, acareturile de la țară și pogoanele de pământ arabil – tovarășul Graur, doctorul, îi comunicase, prin Lică Păun, că mama poate să mănânce tot ce-i place și simte că-i face bine, fiindcă boala n-o să mai aibă nicio putere de acum încolo.

Când n-a mai avut de spus nici o întâmplare cu haz și minciuna cu ruda de la țară n-a mai fost crezută, tata a adus de la fabrică o morișcă de vânt, lucrată cu mâna lui, din scândurele și speteze de lemn. Aripile, învârtite, puneau în mișcare un dispozitiv ingenios pe axă, ce deschidea ușa și scotea în prag un morar de pe altă lume, cioplit în brad și vopsit caraghios. Puișor își subția glasul ca să strige, în locul morarului, urât și pițigăiat, o chiuitură de joc țărănesc.

Toată dragostea noastră pentru Puica se fărâmița sub călcâiul sărăciei, în sacrificii mici, câteodată fără rost, întotdeauna neputincioase în fața soartei ce nu se îndupleca și în fapte de pitici privind cerul dintr-o prăpastie în care le murea cel din urmă cântec.

Muncind în casă, toată ziua și atent să n-o las o clipă singură pe mama (știam ce apăsătoare e singurătatea, mai ales pentru un bolnav ce strigă că se face bine pentru că a înțeles că nu mai are mult de trăit...), uitam de mine și de gânduri. Scuturam și măturam, spălam vasele, așezam mâncarea la foc și umblam ca un titirez printre crătiți, ascultam sfaturile și mustrările ori căutam un alt joc de haz, prins, de o-nfrigurare curioasă ce sugruma în mine orice dorință sau amintire, oprind la ușă toate zvonurile din viața de afară. Nu-mi acordam nicio secundă de odihnă sau reculegere, fericit că pot să trec prin durere și peste spaime și presimțiri, ca o mașină sau o păpușă cu inima de cârpă.

Seara, însă, după ce se culca Puica iar tata înclina capul, tăcut și trudit de muncă, începea adevăratul chin pentru mine. Mi-era frică, în întuneric, ascultând răsuflarea întretăiată de tuse a bolnavei. Știam că, dacă deschid ochii, încep să joace umbre în jurul meu, să împrumute forme și să mă înconjure cu dansul lor de făpturi destrămate. Mă înfiora gândul că am rămas singur, uitat și slab, despărțit de lume și fugeam afară, cu pasul împleticit, să caut pe cineva, un om, oricine, să schimb un cuvânt ori să mă lase să-mi răcoresc tâmplele în palmele lui...

CAPITOLUL XVII

VIAȚA PE CARE NU POȚI SĂ TE RĂZBUNI

Fana mă aștepta în pălimar (Sultana se ținuse de cuvânt iar tâmplarul –, adus și plătit, cum fusese învoiala, numai de sora mare – lucrase patul de scânduri) supărata că îmi aduc așa de rar aminte de ea și tristă că rămăsesem un copil ce nu pricepuse că nu se îndupleacă destinul cu o lacrimă ascunsă și nu se sperie moartea de un pumn mic, zgâriat în toate cioburile farfuriilor spălate de câteva ori pe zi – numai să nu le găsească Puica murdare și să ofteze că nu mai e capabilă să-și vadă de casă și de rosturi, ca orice gospodină...

— Urlu de urât și de singurătate iar tu... Am să vorbesc mâine cu ofticosul cu catastiv să te ia la birt, spălător de linguri și de blide – că de altceva nu mai ești bun, urâciosule și... să mă lași în pace, că n-am gust să ne certăm! Fugi cu pliscul, prefăcutule, că nu mai cred în vorba matale mieroasă! Nici să nu te atingi de mine...

Tremurând, cu sufletul ca o pasăre după un zbor lung și rătăcit, îmi culcam fruntea în palmele ei și o rugam să

tacă, să mă lase să stau așa. Mustrările blânde și încurajările erau de prisos. Uneori nu mai eram în stare să fiu atent, ca să pricep ce mi se spune. Răspunsurile, dacă le dam câteodată, erau îngânate, fără nicio legătură cu întrebarea curioasă și stăruitoare a Fanei.

— Puișor, parcă ai picat acum din lună – așa nu mă-nțelegi...

Toată ziua, alergând de colo până colo și robotind, vorbeam, strigam, o întrebam pe mama ce să fac și îmi dam singur sfaturi, mă sileam să râd după fiecare drăcovenie spusă și îmi frământam gândul să născocesc un joc mai frumos ori o poveste mai atrăgătoare, din lumea cărăbușilor gătiți ca ofițerii la paradă, a greierilor leneși și lăudăroși și a furnicilor harnice – eterna și naiva „vecina sa furnică" din întâmplările cu haz închipuite anume pentru Puica.

Noaptea, însă, când plecam din casă, eram istovit de muncă, obosit de mine și de viață, dornic să închid ochii și să rămân așa, să nu mă mișc, să nu aud și să nu spun un cuvânt, să nu mai văd și să nu mă gândesc la nimic, însetat de liniște și de nemișcare, de somn ori poate de moarte.

Fana, culcată în pat și numai în cămașă sub cearșaf, se trăgea lângă perete, să-mi facă loc să mă întind alături, fără îndoială cât mai departe de trupul înfășurat în albul curat ce-i fura și înfrumusețea formele, prin taina în care le învăluia. Nu voiam să le dăm, celor din casă, niciun motiv de suspiciune, în privința gândului curat și copilăresc ce ne apropia.

— Când ma culc, mi se pare că mă desfac din toate încheieturile...

Mâinile Fanei, însă – ispite neastâmpărate, cu dorința vie în înfiorarea degetelor și mai ales în dezmierdări – nu mă lăsau în pace.

Tinca ne spiona cu o privire tăioasă, răscolitoare, neclintită – parcă de dincolo de viață.

— Mamă, nu vrei să te ducem în pat, să te culci? Firește că nu-i era somn așa devreme...

Răcoroasă, noaptea urca pe cer – printre furnale – o lună strălucitoare, ca un lampion de serbare. Minune de timp, după năduful de peste zi. Părerea era a oloagei și tot ale ei desfătările și gândurile despre viață. Mai mare dragul să stai afară, să privești cum cad stelele (cu fiecare din ele se elibera un suflet din țărână...) și să simți cum trec ceasurile peste tine sau o dată cu tine.

Bătrânii au prea multe amintiri și nu se pot bucura de somn, în rând cu cei tineri. La vârsta ei, cine doarme mult își fură singur viața ce rămâne – oricât ni s-ar părea de ticăloasă și indiferent dacă o duci în cârje sau în cărucior ori o porți falnic pe umerii voinici – tot așa de frumoasă și de binecuvântată. Nu credem? Suntem proști. Să ne uităm la ea: bătrână, săracă, oloagă și bolnavă ca Iov _ și nu se revoltă, nu blestemă și nici nu dorește moartea. Firește, îi mai sare țandăra câteodată și lasă gura să macine ocări, ca o moară neferecată, dar pe urmă se liniștește, îi pare rău de ce-a spus și se întoarce, pocăită, la adevărul dezvăluit acum.

Frumoasă în tinerețe, a ajuns cucoană după nuntă și bogată. A trăit bine, din plin, fără griji, în petreceri și lux – zăpăcind și adunând bărbații în juru-i, ca o prințesă. Urcase culmi, în câțiva ani și trebuia să vină rostogol, în mizeria de acum. Toate sunt de sus, bucuriile ca și nenorocirile – toate au un rost pe care o să-l pricepem și noi mai târziu, când ne vom „ticăloși"...

Amândoi ne revoltam și încercam să ne apărăm.

— De ce să ne ticăloșim?

Mumia se uita la noi cu milă și batjocură, cu umerii tremurați într-un râs lăuntric, amar și rău prin adevărul ce ne biciuia sufletul.

Siguri – să fim siguri că existența pe care am dus-o și o s-o ducem, în mahalaua cu nume rușinos, n-o să facă altceva din noi decât niște ticăloși: Fana fată de bordel, ca surorile, iar eu pușcăriaș dacă nu ceva mai rău, turnător ca Paler ori hamal la gară sau în triaj, adică rob – vai de capul meu, de toate speranțele mamei și de inima lui Puișor de la fabrică!...

Oricum, să nu facem pe grozavii, protestând, că tot așa se revolta și ea la gândul că Domnica și Sultana (ce viitor frumos visa odată pentru ele...) au să ajungă curve. Acum nu se mai revoltă. Dimpotrivă, e fericită că fetele pot să câștige o pâine – destul de amară, nu-i vorbă – muncind cinstit, fără niciun necaz cu poliția de moravuri, cu bețivanii ori scandalagii din toate mahalalele bucureștene. Unii, cei firoscoși și proștii îndeosebi, râd ori strâmbă nasul când vorbesc de Domnica și Sultana, că sunt fete de bordel. Vezi bine, li se pare lor că asta ar fi ceva rușinos, înjositor. Adevărul e că nu-i păcat sau umilință să fii sinceră, în truda ta de fiecare clipă, cu tine și cu oamenii. Dacă Domnica și sora mare, care nu au avut și nu au nimic de ascuns, sunt niște stricate ce nu merită să vadă lumina soarelui, atunci ce-a fost Safta și ce este Bica-mărunțica, alături de toate nevestele iubețe din lume? Poți s-o ucizi cu piatra pe Sultana, când te gândești la destrăbălatele tinere și la ipocritele bătrâne din mahala – toate femei cu bărbat și cu rost? Niciuna nu era împinsă de nevoi și de mila gurilor flămânde de acasă, să trăiască nerușinările din sobor ori să-și sature poftele în pivnița flăcăului clăpăug și prin toate vagoanele din triaj,

cu hamalii și căruțașii. Sultana și Domnica se crucificau, în fiecare noapte, la bordel și uneori acasă pentru bucățica lor de pâine, în timp ce Bica-mărunțica și Paulina-cu-pistrui, ca să nu mai vorbim de Salomia și de Maro, se dăruiau ibovnicilor ca niște cățele, fără dragoste și fără rușine – mai nemernice și mai curve ca fetele de la bordel.

— Ascultați-mă pe mine: mahalaua e un tractir...

Vorbind, Tinca sta nemișcată în cărucior – oracol crescut din clisă și în fum de pucioasă la o poartă de iad, pe al cărui prag trebuia să ne lăsăm toate speranțele...

— Orașul e la fel: un bâlci al ticăloșeniei omenești! Când o să știți, ca mine, ce se petrece dincolo de ziduri și după perdele, n-o să vă mai pară nimic curios sau murdar, fiindcă nici voi n-o să fiți mai curați sau mai buni. Porci într-o cocină necuprinsă, bolnavi în balamucul ce s-a întins peste tot pământul, betegi mai rău ca oloaga din cărucior, cum am ajuns eu și fără nicio nădejde de mântuire. Târâtura aia de Safta, săraca, fie-i țărâna ușoară, se uita uneori la mine cu milă și alteori cu un fel de dispreț și de spaimă, parcă ar fi zis: „sfinților din cer, ce sănătoasă și ce mândrețe de făptură sunt eu, pe lângă Tinca asta!" Proastă și oarbă, cum sunt toți, țiganca nu-și da seama că are un suflet mult mai schilod ca vecina din cărucior – că era mult mai de plâns ca mine. Voi nu simțiți că ăsta-i adevărul? Atunci de ce mai faceți mofturi și la ce bun să mai protestați? Nimeni nu-i cu stea în frunte, ca să scape de blestem. Ticăloși – asta o să fiți, ca mâine, și n-ar fi de mirare să vă prind, de pe acum, cu inima mușcată de șarpele ascuns de diavol, deseori, în deșuchiați ca voi...

Vinovat, am tăcut și m-am îndepărtat de trupul neastâmpărat al Fanei, cu o tresărire ce mă demasca. Nu a

fost părere. Gura fără dinți și smochină a rânjit. Ochii mici și tăioși m-au măsurat pieziș și am surprins un moment, în adâncul lor amețitor, o strălucire metalică.

Mumia se bucura, cu siguranță, satisfăcută că privise în mine cu atâta ușurință și ne furase taina.

Altă dată, când o consideram pe bătrâna cu Gașperița adormită în poală dușmancă a copilăriei ce îmbrățișa – cu aripile – orizontul larg al maidanelor, mă încăpățânata s-o contrazic, să-i primesc sfaturile cu o tiflă de puștan obraznic, să-i întorc vorba și să-i maimuțăresc gesturile, surd pentru ruga și amenințările d de duh neputincios, convins că numai așa îmi apăr sufletul înfrățit cu mărăcinii, în zburdălnicia fără frâu a jocurilor și în melancolia înserărilor de toamnă, de cursa ce mi-o întindea, cu fiecare cuvânt, diavolul olog din cărucior. Câteodată o uram sincer, mărturisit – o ură în care se amestecau spaima ce mă cutremura la gândul că Tinca poate să ne sugrume visul și dezgustul pentru existența ei împletită din răutăți mici și intrigi de cumătră iabrașe, din măscări și blesteme, din certuri și păruieli încurajate obișnuit, din sicriul d ambulant, cu țipete de pasăre a întunericului și a clopotnițelor. Alteori, o disprețuiam numai, încântat că rămân, alături de Fana, și în ciuda tuturor necazurilor din casa cu nebuni, stăpân pe destinul nostru de sălbăticiuni cu viața împărțită între tufele de cucută și apele calde și adânci ale stăvilarului de la Ciurel.

Numai adevărurile răstălmăcite în logica de atunci a haimanalelor de pe cele două maluri ale gârlei erau valabile pentru noi și biruiam prin credința vie ce le apăra, ca pe niște porunci de sus.

Acum renunțasem la încăpățânate și la visul de odinioară. Nu mai era sau mi se păruse că nu mai am nimic

de apărat. Ciuf-Ciufulici murise, Iacov se înstrăinase de sufletul mic și friguros al mărăcinilor. Soarele nu mai era un făt din poveste, cu tolba plină de minuni. Adevărurile **oloagd** îmi răscoliseră sufletul și mi-l legau de stâlp – pricolici ca oricare altul, crucificat sub mărul scuturat al nevinovăției. Lupta se da numai în mine – o luptă surdă, istovitoare, de fiecare clipă și cu fiecare clipă pierdută.

Duhul rău nu se mai lăfăia în căruciorul apărat de muște sau plimbat de Pascu prin curte, de colo până colo, sub continua amenințare a bastonului cu vârf ascuțit ca să-i pot face cu tifla ori să-l înfrunt și să-l umilesc, ca pe vremea când nu-mi clătina credința nicio amenințare și nicio îndoială în conștiință. Diavolul mi se ascunsese în carne, cum spusese oloaga, îmi robise și încurcase gândurile și mă teroriza cu ispita dulce și niciodată prinsă a trupului durut de o patimă tot așa de mistuitoare.

Paradisul îl pierdusem – începusem să fim, de mult, niște ticăloși...

— Ai dreptate, bătrânico –, am îngânat târziu, trist cum erau triste toate renunțările mele de atunci – adevărul e așa cum l-ai spus matale. Mă doare că recunosc dar n-am ce face! Am crescut în casa asta blestemată, cu sufletul strâmb și strepezit de mizerii, de revolte și nerușinări iar ticăloșia s-a născut o dată cu mine, cu ciulinii și păpădiile. Sunt și eu, ca Fana și ca Aron Blaga ori Bimbirică de la curelărie, ca Leonora și Gogu Gioală, un desculț și atât...

Nimeni din noi n-a trecut și nici n-o să treacă dincolo de bariera ce ne despărțea, ca pe niște ciumați, de lumina și de belșugul orașului, poate de restul pământului. Oriunde ne-am fi dus și orice am fi făcut, rămâneam urmașii dezmoșteniților din mahalaua cu nume rușinos. Cei de peste

barieră ne-ar fi recunoscut uşor, pentru că – în orice cuvânt al nostru, în surâs şi în lacrimă, în dezmierdare şi în felul cum am fi aplecat capul învăţat cu jugul – ar fi ţipat fabrica şi triajul, zilele de muncă şi nopţile cu spaime şi scandaluri, mărăcinii, cucutele şi soborul, măscările şi tricoul în dungi şi pătrăţele colorate. Strânsesem atâta otravă în noi şi atâta disperare în priviri, ca nicio mască de Vicleim nu ne-ar mai fi ascuns. Nimic, nicio speranţă nu ne rămăsese. Cu un an în urmă sau mai de mult, când nu eram decât un plod al maidanelor, trăiam şi judecam ca mormolocii. Astăzi înţelegeam altfel şi simţeam că Tinca are dreptate: eram o progenitură a încătuşaţilor din mahalaua cu nume ruşinos şi îmi primeam destinul, mă împăcam cu nenorocul şi cu nefericirile...

Trecusem., cu ochii umezi ridicaţi în sus – nu ştiam: să binecuvânt sau să blestem, prin lacrima ce-mi luneca pe obraz, cerul tuturor nedreptăţilor.

— Numai un singur lucru să nu uiţi, bătrânico ameninţasem, răsucit în mine şi lângă Fana, cu ultima fărâmă de voinţă, poate ca un ecou al îndărătniciei cu. Care îmi apărasem, mai de mult, copilăria – că viaţa asta de câine... scârba asta de viaţă, dacă o prind undeva, o scuip şi îi răsucesc gâtul!

Tremuram, cu tâmplele prinse în pumni, şi nu ştiam cum să-mi stăpânesc plânsul.

— Dacă o prind... scârnăvia asta de viaţă...

Fana, însă, nu voia să capituleze aşa uşor.

— Viaţa, dacă eşti al dracului şi nu te dai cu una cu două, te ştie de stăpân, se face mironosiţă şi se supune la toate gusturile tale...

Tinca are gură de cobe şi face rău că îndrugă minciuni, ca să ne descurajeze. Uitase că-i e mamă şi că datoria ei de femeie bătrână, faţă de mine şi de orice suflet plăpând, ar fi să ne înveţe cum să ne creştem aripile, nu să ni le reteze. Adevărul ce ni-l spusese [era] ca să nu intrăm în viaţă legaţi la ochi de păreri şi de visuri prosteşti? Să se spele pe cap cu el ori să-l facă laţ, să aibă Pascu de ce să se spânzure, că noi nu aveam nevoie de astfel de adevăruri.

Sigur, nu era de mirare că o bolnavă ca ea, necăjită şi pironită în cărucior, vede totul în negru şi consideră, orice efort omenesc, o pierdere zadarnică de vreme dar noi eram tineri, sănătoşi, puternici, nepăsători şi învăţaţi cu foamea şi cu frigul, cu sărăcia şi cu nedreptăţile, cu bătaia şi ocările, cu spaimele nopţilor şi cu munca fără răsplată, cu gândul morţii, dar şi cu speranţa că, odată şi odată, tot o să-şi rupă dracul papucii şi o să ne bucurăm de soare, de linişte şi de îndestulare. Nu simte, oricât ar fi de stafidită şi uitată de Dumnezeu, cum clocoteşte viaţa în Fana şi cum ţipă în ea dorul de mai bine, de mai liber şi mai frumos, de un ceva pe care tinereţea ei o să aibă curajul să-l „facă la stânga" din tolba fermecată a norocului, în ciuda tuturor primejdiilor ce i-ar răsări în cale? Voinţa ei fără mlădieri nu s-a frânt când a fost pusă la încercări mult mai mari şi n-o să se frângă nici acum, ca să-i facă pe plac unei babalâce cu un picior în groapă. Nimeni nu ar renunţa la luptă pentru simplul motiv că Tinca din cărucior şi din casa cu nebuni a aflat ce se petrece după perdele şi dincolo de zidurile oraşului ori a spus că pământul tot e un bâlci al ticăloşeniei omeneşti sau o cocină.

Firește, traiul în mahalaua cu nume ruşinos (cu renumele şi cu pacostele ei, mahalaua...) n-a fost şi nu

poate fi pus la adăpost de scârbe și stricăciuni. Murise Safta țiganca, din fericire și rămăsese, din păcate, Ralița și Stanca Roiba, Floricica și Smochina, Paulina-cu-pistrui și Vrăbioara, Batoza și Fofoloanca, Salomia și Mădălina cu Lenora, pramatii cu isprăvile scoase pe tarabă, în plină stradă, să le vezi și să te cutremuri de dezgust. Dar viața nu se reduce numai la stricatele din sobor și la ibovnica pușcăriașului frumos din Cotroceni. Au mai rămas oameni serioși: Puișor și tovarășul Graur, meșterul Lică Păun și Bela ori Ivan și mai sunt neveste în fața cărora Fana, se închină ca la niște icoane.

— Care, fato –, întrebase oloaga, cu un rânjet – spune-mi-le și mie, să le pup mâna ca la sfinte!

— Una singură: Puica, mama lui Puișor – și e destul...

„Fana aruncase cearșaful ce o acoperise și se ridicase în genunchi, să poată răspunde la replica așteptată firesc de la bătrână, cu mai multă convingere, dar Tinca tăcuse, îngândurată parcă.

— Una singură – continuase fata, încurajată de încurcătura în care o pusese pe oloagă – și ar fi destul pentru mine, ca să nu mă clatin! Poate mai sunt și altele, dar nu le știm, femei cuminți ce nu ies în stradă să-și strige durerile și să-și sature poftele, sfinte cu ofurile necunoscute pentru că noi nu ne plecăm urechea decât la scârnăvii. Altceva nu ne place să aflăm, nu căutăm și dacă auzim – întâmplător – de o nevastă cumsecade, ni se pare că e ceva fără haz, de pe altă lume – așa ne-am stricat și ne-am făcut una cu târâtura de Bica-mărunțica și cu nebuna de Fofoloanca.

Fana aștepta – transfigurată în lumina lunii.

— De ce taci? Poftim, dă-i drumul la muzicuța cu răutăți, că nu mi-e frică! Acum am ce să-ți răspund. Putem

pune degetul pe rană, să ne lămurim o dată. Așa nu mai merge.

Fata scuturase capul, cu un gest de voință și de sfidare, dar tristețea îi tremurase și umezise glasul.

— Bună ești mamă cu mine, când vrei, ca un miez de pâine caldă, că-l scoți dintre coji aburind și pufos, să te saturi sau să-l apropii numai de obraz și să te simți mângâiată, și-a dracului ești mamă cu mine, alteori, că-mi rupi sufletul ca pe-o cârpă și mi-l pui în vârf de băț, să-l bată vânturile și ploile și să-l usture răutatea pe care o porți în inimă – ca un șarpe veninul...

Furtuna nu era departe.

— Spune, mămucă, tot ce ai în gușe și-n căpușă, că tot îmi vine mie să plâng. Să ai, cel puțin, de ce te bucura... Cântă, mamă dragă, mamă bună, că eu nu mai pot răbda. Ori ne înțelegem, în noaptea asta, ori te las și-o iau razna – că la ușa ta, dacă așa mi-o fi scris, tot n-am să-mi număr, ca Sultana și Domnica, gologanii câștigați pentru trup ori brânzoaicele și alunele americane adunate pentru gura ta fără dinți...

Fana îmi dezvăluia o durere tăcută atâta timp. Plângând, mă amenințase – nu de mult – că va pleca în lume, undeva, oricum într-un bordel, dacă nici eu nu vreau s-o înțeleg. Atunci nu mă speriasem. Am crezut că totul se reduce la un necaz trecător, la o amenințare de copil convins că „undeva, departe", e peste drum sau dincolo de gârlă și că viața se minte, ca la mama acasă, cu o coajă de pâine cerută la o vecină și un somn ca vai de el, în umbra unei cucute de pe maidanul cu basculă. Abia acum îmi dam seama ce clocot lăuntric o apropiase de mine și cu câtă ușurință trecusem pe lângă o suferință pe care fata

mă lăsase, totuşi, s-o întrevăd. Trebuia să vină momentul acesta de mărturisire, faţă de mine şi de răfuială cu bătrâna ce o terorizase deseori (acum nu mai era nicio îndoială) cu spectrul unei vieţi de robie şi de tăvălire în mocirlă, ca să pot pune – cum spusese tovarăşa de joacă şi de visuri – degetul pe rană. Ştiam că Tinca simte o plăcere satanică să-şi bată joc de gândul meu înaripat, să spurce orice vis cu o răutate morfolită în gingii şi să rânjească satisfăcută, de câte ori afla că am suferit o înfrângere – poate se răzbuna pe tinereţea mea, cu toată ura ei de bolnavă în cărucior, uscată sufleteşte şi rămasă fără speranţe – dar nu bănuiam, că va împinge diavolismul aşa de departe, încât să afirme, cu o siguranţă ce mă cutremurase, că – pentru fata ei – rămăsese o singură nădejde: bordelul. Oloaga nu cruţa, aşadar, în necazul ei de arătare strâmbă şi de frumuseţe mumificată, nici sufletul rupt din sufletul ei de altădată, când o mai înfiora un cântec şi o mai încălzea soarele.

— Nimic, scârbelor – ne strigase, cu o strălucire stranie în priviri – nimic n-o să faceţi în viaţă! Fana la bordel şi tu puşcăriaş! Asta-i, şi nu vă mai zbateţi, ca peştii pe uscat, că v-a fost scris în frunte...

Mă făcusem mic, în pat şi mă uitam la ea cu frică. Firește, mă impresionaseră profund prezicerile babei dar gândul că voi ajunge puşcăriaş sau ceva mai rău, ha mal în gară ori la triaj, nu mă speria. Dacă aşa a fost scris ce puteam face? Mă împăcam, pentru întâia oară, cu un destin ce nu mă răsfăţase niciodată.

Mă înspăimânta, însă, amestecul acela bizar de iluminare (poveştile ei cu avatarele sufletului omenesc erau răscolitoare) şi de venin, de înduioşare şi cinism, de revoltă surdă şi de răutate ţipată, din care era făcută Tinca şi mă

întrebam prin ce pustiu, umed şi orb, îi mişună gândurile, ca nişte libărci.

Stăpână, ca mine, pe visul ce-i înfrumuseţa copilăria şi-i afla un rost, Fana luptase ani de zile, fără să-mi spună, cu un eroism egal, cu sfatul rău, cu inima pipernicită şi cu otrava din cuvântul mamei sale. Stăm toată ziua pe maidane şi scăpăm uşor, furaţi de jocuri şi fortificaţi prin libertate şi adevăr – adevărul de atunci şi numai al haimanalelor – de influenţa celor de acasă. Avusesem tăria să râdem de ameninţări şi să trecem, nepăsători, pe lângă cursele ce ne erau întinse, cu fiecare alintare şi cu orice îndemn la supunere şi renunţare.

Primăvara din urmă, însă, ne închisese drumurile spre maidan iar noi – condamnaţi să rămânem tot timpul lângă cei mari, să le trăim necazurile şi să ne recunoaştem în revoltele şi durerile lor fără număr, să îndurăm, cu o resemnare egală, loviturile şi să ne vedem deopotrivă ameninţaţi de furtuna ce răsturnase viaţa din casa cu nebuni – ne simţisem, clipă cu clipă, atraşi spre vârtej şi încercuiri de alte păreri şi credinţe, ca de nişte bălării cu tulpinile împletite în juru-ne, plasă.

Fana rezistase, căutase în mine un sprijin şi încercase acum, disperată, cu un ultim efort de voinţă şi putere, să sfâşie, să rupă, să se elibereze din mreaja ţesută, cu răbdare, de păianjenul olog din cărucior.

Tinca insinuase, perfidă ca întotdeauna, că o să ne ticăloşim, dar fata aruncase masca şi atacase direct.

Sigură că nu mai are ce pierde, dar poate să câştige totul, numai, cu o lovitură, jucase ultima carte tremurând de ciudă şi fără îndemânare – oricum, cu o pornire lăuntrică de apă ce nu mai încape între maluri şi rupe zăgazurile.

Glasul ei scăpărase în amenințări și în tăria cu care-i ceruse bătrânei să-și spună gândul tot, fără milă și fără șovăială și se rotunjise, cald, muzical, ca o rugă aproape, plin de obidă și limpezit în tristețe, în afurisenia ce i-o aruncase mumiei din cărucior în plină figură, cu o durere ce învăluise înțelesul cuvântului tare, neașteptat, ca să-i împrumute, parcă, numai măsura suferinței din care fusese rupt.

— ... și-a dracului ești mamă, cu mine, alteori...

Tinca nu se supărase.

Rânjise numai, tot așa de perfidă.

— Latră, scârbă mică, latră –, că n-am să-ți rămân datoare...

— Atât mai am de spus –, țipase Fana, încleștată în încăpățânare ca într-o armură – numai atât, mamă bună: că mi-e scârbă de voi și mai bine mă spânzur decât să ajung ca Domnica ori ca Safta, o întinzătură! Așa! Acum să mă lași în pace că, altminteri, nu mai mă vezi îmi iau câmpii!...

Tinca a întors capul, încet și a privit-o lung, tăcută. Am înțeles că se ciocnesc și se adună în ea sentimentele, puține cum rămăseseră, și aproape fără ecou, și mi s-a părut, un moment, că-i joacă pe figură o umbră ușoară.

Fana o întristase numai, poate o înduioșase – dacă mumia din pălimar mai era în stare să se înduioșeze.

— Dragă-mi ești, fata mamei, că parcă mă oglindesc în tine, cum eram acum cincizeci și mai bine de ani, voinică și mândră ca o cadră, crezând că tot ce zboară se mănâncă și convinsă că am s-ajung prințesă, nu altceva, și mult ești proastă, draga mamei, plesni-ți-ar ochii și i-ar mânca furnicile mai curând, că minunau mai sunt și nimic nu văd din ce ar trebui să vadă! Mă drăcui și mă urăști că-ți spun adevărul? Ți-ar place, mai bine, să te mint și să te-ncânt, să

ți se urce gărgăunii la cap că pe tine te așteaptă și pentru tine stă văduv nu știu care prinț, ca să te trezești, pe urmă cu bucile în groapă și mai nenorocită, turluliu la minte ca Fofoloanca și cu ochii scurși de plâns? Mamă fericită ca mine n-ar mai fi pe lume, dacă mi-ar sta în putere să te scot din mahalaua asta cu nume rușinos, să te urc pe umerii mei, mai sus, și să te văd, pe tine cel puțin, cucoană la casa ta, cu rost și chiverniseli da' vezi că eu am înțeles că așa ceva nu se mai poate și-atunci am socotit că e mai bine să nu-ți ascund adevărul, ca să pricepi ce ai de făcut și să intri oțelită în viața asta cum ne-a fost scrisă. Numai că tu, fetița mamei, în loc să mă înțelegi și să-mi zici: „săru' mâna, bătrânico, pentru grija pe care mi-o porți „– visezi cai verzi pe pereți și mă răsplătești cu amenințări și ocări. Bună sunt, cum ai spus adineauri și-a dracului ți se pare că sunt, pentru că ești poale lungi și minte scurtă și nu-ți dai seama că al dracului ne-a fost norocul, mânca-l-ar viermii o dată cu noi, ca să nu mai fie neam blestemat pe pământ... La o adică, află că puțin îmi pasă dacă o să pleci în lume și mare scofală n-ar fi s-aud, peste doi-trei ani, că ești – cum speri acum – o nevastă blândă, harnică și cinstită, ca Puica. Ascultă-mă pe mine, Fano: ăsta-i vis de fată toantă de la țară și cu nimic n-o să te alegi din el! Nu mă crezi? Bine! Dă fuga și-o întreabă pe vecina Puica. Are să-ți spună, săraca femeie, că mănâncă o pâine tot așa de amară și de scump plătită ca și noi, că-și pierde nopțile la fel, frământată de gânduri și de griji, că n-a fost ferită, prin cinste și cumsecădenie, de niciuna din loviturile pe care le îndurăm laolaltă, fără alegere, bun sau rău, și că-ți blestemă soarta, ca mine sau ca orice stricată din mahala! Toți, fato, suntem o apă și-un pământ, pe toți ne apasă același blestem...

— Asta-i altceva, că fiecare își are necazurile lui – a răspuns Fana, cu o resemnare de copil înțelept – dar pe Puica n-o arată nimeni cu degetul, când iese pe stradă ca pe Domnica și pe Vrăbioara. Pe lângă asta, Puica e împăcată sufletește că trăiește numai pentru Puișor de la fabrică și pentru copil – nu ca Bica-mărunțica, pentru oricine cu trupul și cugetul, numai pentru casa ei nu, mai rău ca o cățea fără stăpân. Puica e o sfântă și Paulina-cu-pistrui o târâtură! Crezi că-i totuna? Te privește! Bine că ne știm gândurile, să nu ne mai pierdem timpul, altădată, cu vorbe de prisos. Blestemul ce ne paște e una la mână, că nu s-a născut nimeni în rai, să nu sufere și-am început și eu, demult, să învăț ce-i suferința, iar gândul curat, ce face necazul mai ușor și viața parcă mai frumoasă, e altceva. Tocmai d-aia vreau să afli că am un dor și-o speranță de mai bine și că, pentru visul meu, nu mă dau în lături de la nimic: rup cu dinții pe oricine și gata! Acum am isprăvit și să mă lași în pace!

Fana îi întorsese spatele și se juca, în palmă, cu un fulg scos din pernă – liniștită, din nou copil și surâzătoare, cum. Era după orice ispravă, altădată, pe maidan.

Tinca, însă, nu se împăca deloc cu surâsul ei luminos.

— Mai am ceva de spus – nu de alta, ca să-mi fac datoria de mamă – și pe urmă, cum ți-o place, o să te las în pace, cât o mai fi să trăim alături. Puișor ăsta mic e mai puțin capsoman ca tine și n-o să-i sară țâvna dacă o s-o luăm pildă tot pe Puica, fiindcă tu ai vorbit mai întâi de dânsa și-o cunoaștem mai bine. Sigur ca, pe ea, n-o arată nimeni cu degetul, ca pe Domnica da' să nu crezi c-a scăpat de intrigi și de gura lumii. Cumetrele din sobor îi zic „ofticoasa" și au poreclit-o „linge sare", că li se pare lor că vecina nu mănâncă și nu se-mbracă numai ca să strângă bani la ciorap. Safta

țiganca nu i-a pomenit niciodată numele, când sta de vorbă cu nebunele ce se adunau la cafeluță și la măscări. Când „ofticoasa", când „pisica aia lihnită" – poreclă după poreclă. Te miri? Cum să nu se mire, o legată la ochi ca tine? Să nu crezi, fiindcă vorbișI de cinste, că poveștile cu pivnița lui Tănăsică n-au trecut și prin așternutul ei de nevastă fără pată pe conștiință. Nu-i așa? Fă-te prietenă câtva timp, de formă, cu una din sobor, mai guralivă și mai ușuratică și-ai să te crucești de ce ți-o spune despre vecina Puica...

Fana se uita la mine lung, nedumerită, cu un început de imputare în priviri. Aștepta, ca altădată, să mă revolt, s-o înjur pe țiganca din cimitir pentru răutățile pe care le scornise sau să amenințI că am s-o caut mâine, pe Bica-mărunțica ori pe Paulina-cu-pistrui, s-o iau de păr și să mătur strada cu ea, ca s-o învăț minte să nu mai umble cu intrigi. Ar fi fost de prisos. Tinca avusese dreptate: toți eram o apă și-un pământ, pe toți ne asuprise și ne stropise la fel, cu noroi, viața din mahalaua cu nume rușinos...

Am ridicat din umeri și am vrut să râd, convins că mama e mai presus de orice răutate a soborului, dar mi-am simțit ochii plini de lacrimi, fără veste, și mi-am îngropat degetele în păr, să-mi pot ascunde capul după brațe, ca să nu-mi audă Tinca plânsul și să nu mă surprindă Fana slab – îndurerat și slab cum nu mai fusesem până atunci...

— Viața asta ticăloasă, mânca-i-ar ochii furnicile... Mumia din cărucior se ambiționase să nu ne lase în suflet un pic de cer senin.

— Acum să-ntoarcem foaia și să ne închipuim că ție, fato, n-o să-ți pese de gura lumii, dacă o să fii împăcată în cugetul tău, ca orice nevastă cinstită. Crezi că atâta lucru o să-ți dea să mănânci, o să-ți ție loc de culcuș cald și-o să te

facă fericită? Ţi-am mai spus: dă fuga la vecina Puica de-o întreabă şi-ai să înţelegi de ce-a dus-o la oftică viaţa ei curată. Pe urmă ai să alegi ce ţi-o place: fată la bordel, ca Domnica, dar sănătoasă şi nepăsătoare de intrigile stricatelor din sobor, capabilă să dai să mănânce la o liotă de nebuni, ca noi, sau cinstită ca vecina Puica şi cu un picior în groapă, tot aşa de bârfită ca şi Sultana, poate mai ocărită cu cât o să fii mai nevinovată şi nefericită că ai să mori mâine-poimâine şi-ţi laşi bărbatul pe drumuri şi copilaşul pe la uşile altora, vai de brăcinarul lui! Asta-i, fata mamei, aia dragă, sărutaţi-aş sufletul şi te-ar prinde frigurile, că tare mai eşti de cap, asta-i viaţa şi alt noroc nu-ţi surâde, orice-ai face şi oricâte luminări ai aprinde pe la icoane făcătoare de minuni...

Tinca a rânjit, cu masca ei de diavol uscat în plină lumină.

— Nu scapi de bordel, maică scumpă, cum n-o să scape Puica de oftică! Vă purtaţi, amândouă, soarta scrisă-n frunte...

Fana s-a răsucit în aşternut, ca s-o poată ţintui în cărucior cu o privire plină de dezgust şi de sfidare – poate să-i strige, pentru ultima oară, în faţă, că puţin îi pasă de prezicerile ei de buhă uscătivă – dar buzele i-au tremurat, albe, iar plânsul, neaşteptat, revărsat din preaplinul sufletului, i-a amestecat cuvintele şi le-a sugrumat. Oloaga o terorizase aşa de mult iar fata se frământase şi adunase – în pumni şi în nervii răsuciţi – atâta revoltă, că nu s-a mai putut stăpâni. Plânsul rămăsese unica posibilitate de protest şi de mărturisire a nefericirii – o nefericire pe care fosta tovarăşă de joacă şi de isprăvi n-o să mai mi-o ascundă, ca să ne simţim mai strâns legaţi, în numele sfântului mare nenoroc ce ne pecetluise destinul...

Fata mi-a plâns cu capul pe umăr – a plâns...

Tinca tăcuse, tot aşa de nemişcată în cărucior. Acum îşi făcuse datoria. Putea să se culce, mulţumită ori să rămână în pălimar şi să numere câte stele cad, în dâra lor egală de lumină şi de praf.

Mi-a venit să plâng că e cerul prea strălucitor şi stelele prea multe, că sunt prea mic şi fără rost, că Puica a fost cinstită şi Puişor aşa de bun – nici eu nu mai ştiam de ce şi poate numai de mila Fanei...

— Scârba asta de viaţă, dacă o prind undeva...

SFÂRŞITUL VOLUMULUI I

CUPRINS

EPAVE DUPĂ CE S-AU RETRAS APELE PRIMĂVERII

I. Culcuș pentru o moarte frumoasă / 9
II. Sfântul Augustin in bluză albastră / 21
III. Numai prin dragoste facem minuni / 28
IV. Când se îngână amintirile / 36
V. Tănăsică s-a întors dintre morți / 47

SĂ NU-ȚI FACI ȚIE CHIP CIOPLIT

VI. Nopțile noastre de atunci / 75
VII. Cântec pentru viață și moarte / 86
VIII. Soborul țaților judecă și sanctifică / 105
IX. Ca în nu știu care poveste / 121
X. Furtuna era din nou aproape / 130
XI. Plânsul, singurul noroc / 149
XII. Dragostele-pacostele... / 176
XIII. Cântecul din urmă / 192